

Porteføljestyret for forskningssystemet

Dato	Sted	
22.4.2026	Digitalt på Teams	
10.00 – 15.00		
Sak PS-FS 21/26	Godkjenning av sakslisten	10.00 – 10.02
Sak PS-FS 22/26	Godkjenning møteprotokoller fra møte 1/26	10.02 – 10.05
Sak PS-FS 23/26	Spørsmål om habilitet	10.05– 10.10
Sak PS-FS 24/26	Forskningsrådets rekrutteringsvirkemidler	10.10 – 10.50
Sak PS-FS 25/26	Evaluering av forskerlinjer	10.50 – 11.15
Sak PS-FS 26/26	Refleksjonsnotat#2 [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]	11.15 – 12.00
	Pause	12.00 – 13.00
Sak PS-FS 27/26	Kunnskapssamarbeid med Kina [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]	13.00 – 13.30
Sak PS-FS 28/26	Investeringsplan og handlingsrom [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]	13.30 – 14.00
Sak PS-FS 29/26	Finansiering av SIOS- kunnskapssenter [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]	14.00 – 14.30
Sak PS-FS 30/26	Orienteringer	14.30 – 14.45
Sak PS-FS 31/26	Evaluering av møtet	14.45 – 14.50
Sak PS-FS 32/26	Godkjenning av møteprotokoll	14.50 – 15.00

Porteføljestyret for forskningssystemet Møte 1/26

Dato
11.02.2026

Sted
Lysaker

Til stede

Tanja Storsul, leder
Sven Stafström
Ågot Aakra
Sandrine Benard
Rune Dahl Fitjar
Marit Lofnes Mellingen (Til og med Sak 13/26)
Dagfinn Myhre (Fra sak 12/26)
Magnus Gulbrandsen
Tove Klæboe Nilsen
Henning-A. Frantzen (Til og med Sak 17/26)
Rebekka Borsch
Gørill Kristiansen, observatør KD

Forfall

Ingeborg Palm Helland
Astri Dankertsen
David Budtz Pedersen
Sunniva Sivsdatter Hartmann, observatør KLD

**Til stede fra
Forskningsrådet**

Benedicte Løseth, områdedirektør
Johannes W. Løvhaug, avdelingsdirektør
Solveig Flock, avdelingsdirektør (Fra Sak 11/26)
Rune Vistad, avdelingsdirektør
Lillian M. Baltzrud, spesialrådgiver og porteføljestyrekoordinator
Trude Dypvik, spesialrådgiver og referent
Jon Flæten, spesialrådgiver (Sak 8/26)
Espen Sandøe Karlsen, seniorrådgiver (Sak 12/26)
Elin Rekdal Müller, seniorrådgiver (Sak 12/26)
Tom-Espen Møller, spesialrådgiver (Sak 13/26)
Kristin Danielsen, spesialrådgiver (Sak 14/26)
Berit Sundby Avset, spesialrådgiver (Sak 15/26)
Kirsti Solberg Landsverk, spesialrådgiver (Sak 17/26)
Ingerid Fossum, spesialrådgiver (Sak 17/26)

Sak PS-FS 05/26

Godkjenning av saklisten

Vedtak:

Porteføljestyret godkjenner saklisten med følgende endring av rekkefølgen:

- Sak PS-FS 5/26 Godkjenning av saklisten
- Sak PS-FS 6/26 Godkjenning møteprotokoller fra møte 5/25 og 20.1.2026
- Sak PS-FS 7/26 Spørsmål om habilitet
- Sak PS-FS 8/26 Et helhetlig forskningssystem
- Sak PS-FS 13/26 Nytt rammeprogram, konkurranseevnefond og forskningssystemet
- Sak PS-FS 12/26 Tildeling BALANSE+ [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]

-
- Sak PS-FS 11/26 Investeringsplan og handlingsrom [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]
 - Sak PS-FS 15/26 Omdisponering av midler [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]
 - Sak PS-FS 9/26 Refleksjonsnotat#2
 - Sak PS-FS 10/26 Årsrapport til Forskningsrådets styre
 - Sak PS-FS 17/26 Utlysning for forskningsinfrastruktur 2027 inkludert oppdatering av veikart [unntatt offentlighet §14, 1. ledd]
 - Sak PS-FS 18/26 Orienteringer
 - Sak PS-FS 19/26 Evaluering av møtet
 - Sak PS-FS 20/26 Godkjenning av møteprotokoll

Sak PS-FS 16/26 Status for gjennomgangen av instituttsektoren [unntatt offentlighet §14, 1. ledd] utsettes til møte 2/26.

Sak PS-FS 6/26 Godkjent møteprotokoll fra porteføljestyremøte 5/25 og 20.1.2026

Sak PS-FS 7/26 Spørsmål om habilitet

Vedtak:

I dette møtet skal porteføljestyret beslutte tildeling og avslag til søknader sendt inn til BALANSE+-utlysning, Sak PS-FS 12/26.

Forskningsrådets administrasjon har foretatt en habilitetsvurdering, og porteføljestyrets leder Tanja Storsul og porteføljestyremedlem Rebekka Borsch er inhabile, og fratrer derfor når Sak PS-FS 12/26 diskuteres i porteføljestyretstyret.

Porteføljestyremedlem Sven Stafström er oppnevnt som setteleder under behandling an saken.

Alle av porteføljestyrets medlemmer er habile til å delta under behandlingen av øvrige saker.

Sak PS-FS 08/26 Et helhetlig forsyningssystem

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg

Vedtak:

Porteføljestyret tar informasjonen til orientering. Administrasjonen tar med seg innspill fra porteføljestyrets diskusjon i det videre arbeidet.

Sak PS-FS 09/26 Refleksjonsnotat#2

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
- Vedlegg 1 Utkast til skisse for Refleksjonsnotat #2

Vedtak:

Porteføljestyret for forskningssystemet gir arbeidsutvalget mandat til å jobbe videre med utkast til skisse for Refleksjonsnotat#2, med de endringene som kom fram i møtet.

Sak PS-FS 10/26

Årsrapport til Forskningsrådets styre

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
- Vedlegg 1 Utkast til årsrapport for 2025

Vedtak:

Porteføljestyret for forskningssystemet vedtar årsrapport for 2025 med de endringene som kom fram i møtet. Porteføljestyreleder gis fullmakt til å godkjenne en endelig versjon som sendes til behandling i Forskningsrådets styre.

Sak PS-FS 11/26

Handlingsrom og investeringsplan Unntatt offentlighet §14, 1. ledd

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
- Vedlegg 1 Investeringsplan 2026-28
- Vedlegg 2 Notat om investeringsprosessen i Forskningsrådet
- Vedlegg 3 Oversikt over porteføljestyrets investeringsordninger
- Vedlegg 4 Fordeling per porteføljestyre 2026

Vedtak:

Porteføljestyret for forskningssystemet har diskutert mulige endringer for investeringsplanen 2027 og 2028, og ber om at administrasjonen tar med innspillene som kom i diskusjonen i en oppfølgende sak på porteføljestyremøte 2/26.

Vedtak

Sak PS-FS 12/26

Søknadsbehandling BALANSE+ Unntatt offentlighet §14, 1. ledd

Tanja Storsul og Rebekka Borsch fratradte under behandling av saken på grunn av inhabilitet.

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
- Vedlegg 1 Søknadsoversikt
- Vedlegg 2 Innstillingsdokumenter

Vedtak:

Porteføljestyret tildeler inntil 23 millioner kroner til 23 søknader som kom inn til utlysningen «Kjønnsbalanse, mangfold og inkludering i norsk forskning», med søknadsfrist 24.09.2025.

Søknadsbehandlingen har fulgt prosedyren som ble vedtatt i porteføljestyremøte 5/25 26. november 2025, sak 73/25.

Alle søknader med hovedkarakter under 4 fra det administrative panelet, avslås en bloc i tråd med vedtatt prosedyre. Søknader som avslås en bloc: 361495, 361510, 361615, 361632.

Prosjektnummer 361655 fikk karakter 4, og tildeles, men med redusert bevilgning: Prosjektet omfatter enkelte tiltak som ligger innenfor institusjonens ordinære ansvar, og som dermed faller utenfor utlysningens formål. Administrasjonen får fullmakt til å gå gjennom søknaden og vurderer hvilke tiltak som ikke kan finansieres og reduserer tildelingen tilsvarende.

Søknader med hovedkarakter 5 eller høyere tildeles en bloc. Søknader som får vedtak om tildeling: 361644, 361593, 361567, 361566, 361513, 361506, 361483, 361476, 361460, 361439, 361406, 361387, 361385, 361351, 361343, 361338, 361334, 361333, 361330, 361327, 361252, 361069.

Innstilt beløp er en øvre ramme. Beløp og støtteandel vil kunne bli justert. Administrasjonen gis fullmakt til å fatte endelig beslutning om tildeling av midler basert på innhenting og vurdering av revidert søknad med obligatoriske vedlegg.

Sak PS-FS 13/26 **Nytt rammeprogram, konkurranse-evnefond og forskningssystemet**

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
- Vedlegg 1 Forskningsrådets styres anbefaling om norsk assosiering til HEU og ECF

Vedtak:

Porteføljestyret tar orienteringen til etterretning.

Administrasjonen tar med innspillene fra porteføljestyrets diskusjon i det videre arbeidet med forberedelsen av norsk deltagelse i Horisont Europa og Konkurranssevnefondet.

Sak PS-FS 14/26 **Internasjonal stimuleringspott: Strategisk innretning Unntatt offentlighet §14, 1. ledd**

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg

Vedtak:

Porteføljestyret for forskningssystemet vedtar følgende strategiske føringer for tildelinger gjennom Internasjonal stimuleringspott de neste tre årene, der følgende temaer prioriteres:

- Nordisk samarbeid
- Forskningspolitisk initiert samarbeid
- Bilateralt samarbeid med Panoramaland som går utover porteføljestyrenes etablerte ansvarsområder, f.eks nye fagområder, nye ordninger, piloter eller nye samarbeid med Panorama land i en oppstarts fase
- Spesielle områder eller land som Forskningsrådets strategi peker ut
- Utpøvende næringsrettet og grunnforskningsrettet samarbeid (piloter)

Porteføljestyret beslutter at enkelttildelinger fra 2026 delegeres til administrasjonen, som tar beslutninger i tråd med kriteriene porteføljestyret vedtar i denne saken

Porteføljestyret ber administrasjonen om årlige oppdateringer om tildelinger som er gjort, og at det i begynnelsen av hvert år legges fram en sak der porteføljestyret får mulighet til å justere kriterier og prioriteringer.

Porteføljestyret godkjenner endring av tidligere vedtatte tildeling: WEAVE ordningen, en pilot med FORMAS i Sverige på 10 millioner kroner, flyttes fra budsjett 2026 til budsjett 2027 grunnet lengre saksbehandlingstid enn tidligere antatt.

Sak PS-FS 15/26 **Omdisponering av midler Unntatt offentlighet §14, 1. ledd**

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
-

Vedtak: Porteføljestyret for forskningssystemet vedtar å omdisponere 12 millioner kroner fra utlysning av midler til Posisjonsstøtte ERC og topp finansiering for utgående MSCA-kandidater til PES løpende. De vil tildeles i tråd med føringene for denne ordningen, som er betydelig underfinansiert. Midlene vil da også bidra til økt mulighet for tildeling til å utarbeide ERC-søknader. PES løpende har nå lavere total ramme enn tidligere, og færre institusjoner enn tidligere har rammebevilgning. Om 3 millioner kroner satt av til Top-up finansiering for utgående MSCA-kandidater i 2026 ikke benyttes, så flyttes disse midlene til samme formål.

Sak PS-FS 16/26 Status for gjennomgangen av instituttsektoren Unntatt offentlighet §14, 1. ledd

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
- Vedlegg 1 Innspillet fra porteføljestyret til Forskningsrådet

Vedtak: Saken utsettes til neste møte

Sak PS-FS 17/26 Utlysning for forskningsinfrastruktur 2027 inkludert oppdatering av veikart Unntatt offentlighet §14, 1. ledd

Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg

Vedtak: Porteføljestyret for forskningssystemet gir støtte til administrasjonens planer for utlysning for forskningsinfrastruktur i 2027 og videre arbeid med Norsk veikart for forskningsinfrastruktur. Porteføljestyret har følgende kommentarer:

- Veikartet oppdateres minimum hvert fjerde år. Behov for oppdatering vurderes oftere og legges fram for porteføljestyret.
- Det må tilrettelegges for nasjonal samordning og høy kvalitet.

Porteføljestyret imøteser involvering i det videre arbeidet med oppdatering av veikart og ny utlysning av midler til Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur (INFRASTRUKTUR).

Sak PS-FS 18/26 Orienteringer
Saksgrunnlag:

- Saksfremlegg
- Vedlegg 1 Orienteringer om søknader til nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur
- Vedlegg 2 Langtidsmøteplan

Vedtak: Porteføljestyret for forskningssystemet tar orienteringene til etterretning.

Sak PS-FS 19/26 Evaluering av møtet

Sak PS-FS 20/26 Godkjenning av møteprotokollen

Vedtak: Porteføljestyret godkjenner møteprotokollen.

Sak PS-Forskningssystemet 23/26

Spørsmål om habilitet

Til Porteføljestyret for forskningsystemet	Ansvarlig Direktør Johannes W. Løvhaug	Saksbehandler Lillian Baltzrud	Vedlegg 1. Bestemmelse om habilitet og tillit i Forskningsrådet
Fra Områdedirektør Benedicte Løseth			

BESLUTNINGSSAK

Forslag til vedtak Alle porteføljestyrets medlemmer er habile i behandlingen av alle saker på sakslisten.

Kort bakgrunn I henhold til Forskningsrådets bestemmelser om habilitet og tillit skal porteføljestyrets medlemmer vurdere sin habilitet i alle beslutningssaker. Eventuell inhabilitet og håndteringen av denne skal protokollføres. Usikkerhet om inhabilitet skal diskuteres åpent i styremøtet og skal også protokollføres. Styremedlemmer som blir vurdert inhabile, skal forlate styremøtet under behandlingen av den aktuelle saken. Styret er beslutningsdyktig når minst halvparten av styremedlemmene er habile og deltar i beslutningen.

Hvorfor saken fremmes til dette møtet Porteføljestyret skal avklare styremedlemmenes habilitet i beslutningssakene i møtet.

Hovedpunkter Det er ingen innmeldte habilitetsforhold til noen saker i dette møtet.

Forberedelse / prosess Administrasjonen har utviklet saken.

Bestemmelser om habilitet og tillit i Norges forskningsråd – kortversjon

Forskningsrådet er omfattet av habilitetsbestemmelsene i Forvaltningslovens kapittel II "Om ugildhet". Bestemmelsene gjelder også eksterne enkeltpersoner som bidrar i Forskningsrådets saksbehandling, som fagekspert. Forskningsrådet har i tillegg vedtatt egne bestemmelser om habilitet og tillit. Disse er på noen punkter strengere enn lovens regler. De viktigste bestemmelsene for vurdering av habilitet er følgende:

Fra bestemmelsene:

2 Definisjoner

I disse bestemmelsene menes med:

Part – person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder, jf. forvaltningslovens § 2 e). Som part regnes normalt også enkeltperson som er direkte identifisert i en søknad og som har en sentral rolle i prosjektet.

3 Habilitetskrav og avgjørelse av habilitetsspørsmålet

3.1 Automatisk inhabilitet

Ansatt, ekspert eller medlem av styrende og rådgivende organer i Forskningsrådet samt enhver annen som utfører tjeneste eller arbeid for Forskningsrådet, er i alle tilfelle inhabil til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse, eller treffe avgjørelse i en sak

- a) når han eller hun selv er part i saken
- b) når han eller hun er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nært som søsken
- c) når han eller hun er eller har vært gift eller partner med eller er forlovet med, eller er samboer med, eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part.
- d) når han eller hun er verge eller fullmektig for en part i saken eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte
- e) når han eller hun leder eller har en ledende stilling i, eller er medlem av styringsorgan eller bedriftsforsamling for en offentlig eller privat virksomhet, som er part i saken
- f) når han eller hun er, eller for mindre enn 3 år siden har vært, veileder for en part med sikte på doktorgrad

3.2 Inhabilitet etter skjønn

Ansatt, ekspert eller medlem av styrende og rådgivende organer i Forskningsrådet samt enhver annen som utfører tjeneste eller arbeid for Forskningsrådet, er inhabil til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse, eller treffe avgjørelse i en sak når det foreligger særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til hans eller hennes upartiskhet.

Ved vurderingen skal det blant annet legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham eller henne selv eller noen som han eller hun har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.

Kommentar til 3.2:

I skjønnsvurderingen skal en særlig vurdere og vektlegge følgende:

- personlig interesse for utfallet av saken
- nært faglig samarbeid, herunder vurdere betydningen av samforfatterskap og veiledning
- nært vennskap
- personlig eller faglig motsetningsforhold
- personlig eierskap – aksjer e.l.

Fra veiledningen:

3. Generelt om habilitetsvurdering

Ved vurdering av habilitetsforhold vil det ofte være behov for å bruke skjønn. Ved vurdering av habilitet må følgende overordnede spørsmål stilles:

- Er det noen forhold i saken som kan svekke, eller kan antas å svekke, vedkommendes profesjonelle dømmekraft?
- Er det noen forhold i saken som kan svekke, eller kan antas å svekke, vedkommendes profesjonelle dømmekraft sett utenfra?
- Er vedkommendes opptreden egnet til å svekke tilliten til beslutningen?

Det skal legges vekt på muligheten for personlig fordel, tap eller ulempe som følge av utfallet av saken.

Nedenfor er det satt opp en oversikt over hvilke forhold som bør vurderes når man skal avgjøre om en person er inhabil.

Sjekkpunkter	Nærmere beskrivelse
a) Automatisk inhabilitet	Se bestemmelsene om automatisk inhabilitet
b) Nær personlig/faglig tilknytning	Nært personlig vennskap (det må være mer enn bare bekjentskap), faglig fellesskap, for eksempel samarbeid eller samforfatterskap av nyere dato etc. Både omfang og nærhet i tid er elementer i vurderingen av nærhet i samarbeid/-samforfatterskap (se kapittel 4.1 om faglig samarbeid). Ved vurdering av om nære personlige eller faglige forhold fører til inhabilitet, må det vurderes om avgjørelsen av den aktuelle saken har betydning for den man har et nært forhold til (jf. punkt c).
c) Mulighet for personlig vinning/tap/ulempe	For å bli inhabil skal man selv, eller noen man har et nært forhold til (punkt b), ha noen grad av personlig interesse av utfallet av en sak. I Forskningsrådet vil det normalt dreie seg

	<p>om utfallet av en prosjektbevilgningssak. Den personlige interessen kan være av faglig og/eller økonomisk art. For universitetsansatte kan egeninteressen ofte være av faglig art. Man kan ha en egeninteresse av at ens fagmiljø blir styrket, får økt anerkjennelse, eller får finansiert nytt utstyr, selv om man ikke selv er direkte involvert i det aktuelle prosjektet, fordi dette kan øke ens egne muligheter for fremtidig støtte. For en bedriftsansatt, spesielt fra en liten bedrift, kan egeninteressen være av økonomisk art, det kan trygge arbeidsplassen for alle om bedriften får en bevilgning. For ansatte ved forskningsinstitutter kan begge forhold være aktuelle, avhengig av instituttets størrelse og mangfold (se kapittel 5).</p>
<p>d) Andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til en beslutning hvis vedkommende deltar</p>	<p>Er det noen forhold som kan svekke, eller kan antas å svekke, den profesjonelle dømmekraften sett utenfra, for eksempel knyttet til kravet om forsvarlig saksbehandling, likebehandling eller saklighet? Kontrollspørsmålet må være: Hvordan tar dette seg ut utenfra? Det må være en vurdering som bygger på mer enn løse antagelser og spekulasjoner. Man må vurdere det slik at det er overveiende sannsynlig, at noen vil reise spørsmål ved en persons upartiskhet, og at dette vil svekke tilliten til den aktuelle beslutningen.</p>

Det er viktig at alle aktuelle momenter vurderes i hvert enkelt tilfelle. Hvis flere momenter gjør seg gjeldende samtidig, kan det lettere føre til inhabilitet.

4. Vurdering av inhabilitet etter skjønn

Når det ikke foreligger automatisk inhabilitet, er det viktig å vurdere inhabilitet ut fra reglene om skjønn. Det er ulike faktorer som må vurderes under denne kategorien. Vurderingstemaene er om det foreligger andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til en beslutning dersom vedkommende deltar i saksbehandlingen. Det skal bl.a. legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære en mulighet for fordel, tap eller ulempe for vedkommende selv eller noen han eller hun har nær personlig tilknytning til.

Habilitetskravene kan bli noe strengere jo vanskeligere, viktigere og mer skjønnspreget en sak er, og også når den enkeltes mulighet for å påvirke den endelige avgjørelse i en sak er stor. Det er viktig at det ikke skapes tvil om vedkommendes tilknytning til saken eller partene.

Nedenfor drøftes en del typiske situasjoner som er aktuelle i Forskningsrådet

4.1 Nært faglig samarbeid, herunder samforfatterskap og veiledning

Den som har, eller inntil nylig har hatt, et nært faglig samarbeid med en person eller institusjon som er part i saken vil kunne bli inhabil fordi et nært faglig samarbeid kan påvirke evnen til upartisk vurdering.

Generelt skal det mye til for at samarbeid i tjeneste skal medføre inhabilitet. Det er først hvis samarbeidet er særlig nært og omfattende at det kan bli spørsmål om inhabilitet av den grunn alene.

Vanlig samarbeid i tjeneste og kontakt grunnet i arbeid innen samme fagfelt vil normalt ikke føre til inhabilitet. Forvaltningsloven åpner for en bred skjønnsmessig vurdering der det avgjørende er om det er konstatert et «særegent forhold» og om det er «egnet til å svekke tilliten» til upartisk vurdering. Forskning kan imidlertid ha særtrekk som skiller det fra annet samarbeid i tjeneste, fordi forskning er en mer personlig virksomhet.

Der kriteriene for rettmessig forfatterskap er oppfylt (jfr. definisjonen i etikkom.no) vil det foreligge et samarbeid, men det er ikke gitt at det medfører inhabilitet. Antall bidragsytere til en publikasjon, og rollen vedkommende har hatt, kan si noe om sannsynligheten for at samarbeidet er så nært at det vil medføre inhabilitet. Antall sampublikasjoner og utgivelseshyppigheten er også faktorer som må vurderes.

Samforfatterskap som ikke fyller vilkårene for rettmessig forfatterskap, vil ikke føre til inhabilitet med mindre det også foreligger samarbeid ut over samforfatterskapet som er av en slik karakter at det fører til inhabilitet.

- Redaktøransvar vil normalt ikke medføre inhabilitet.
- Ved rettmessig samforfatterskap som ligger nær 3 år tilbake i tid kan det være aktuelt å undersøke når samarbeidet fant sted, fordi det kan ha gått en tid før publikasjonen kom på trykk.

Veiledning

En person som har vært veileder for en part med sikte på doktorgrad for mer enn tre år siden (jf. bestemmelsenes punkt 3.1 f) må vurdere sin habilitet ut fra spørsmålene i de tre kulepunktene i kapittel 3 i veiledningen. Det samme gjelder for den som er, eller har vært, veileder for en part med sikte på andre eksamener enn doktorgrad.

5. Inhabilitet for ansatt ved samme institusjon (kollega-inhabilitet)

Når det gjelder kollegainhabilitet, kan både reglene om automatisk inhabilitet og inhabilitet etter skjønn komme til anvendelse.

Flere momenter må vurderes når en person skal være med på å fatte vedtak som gjelder søknader fra den institusjonen der vedkommende er ansatt.

- Hvilken posisjon har vedkommende i institusjonen?
 - Under ellers like forhold vil inhabilitet kunne oppstå oftere når vedkommende har en sentral posisjon i den virksomhet der vedkommende er ansatt.
- Eierrettigheter i form av aksjer eller lignende i den institusjonen hvor vedkommende er ansatt, må vurderes.
 - Høy stilling ved institusjonen kan medføre at selv en mindre aksjepost vil kunne utløse inhabilitet. Omvendt vil en stor aksjepost kunne bidra til å utløse inhabilitet også for en vanlig ansatt i vedkommende institusjon.

Vurdering av inhabilitet vil kunne påvirkes av hvilken sektor (universitetssektoren, instituttsektoren eller næringslivet) vedkommende er tilknyttet.

Under følger noen momenter som kan brukes ved habilitetsvurderingen basert på vedkommendes tilknytning til de ulike sektorene:

Universitetssektoren

Den som er rektor, dekan eller instituttleder vil være inhabil til å behandle søknader fra egen enhet i henhold til bestemmelsenes punkt 3.1 e). Det samme gjelder den som sitter i styret for universitetet, fakultetet eller instituttet.

Forsker/professor vil ofte kunne være inhabil for søknader der forskere fra egen forskergruppe, eller nære faglige samarbeidspartnere, er sentrale. Det at man kommer fra samme institutt, behøver ikke å medføre inhabilitet. Dette vil være avhengig av instituttets størrelse (antall forskere) og den faglige relasjonen mellom søker og vedkommende forsker/professor. Dette må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Instituttsektoren

Den som er leder, eller har ledende stilling, ved et institutt vil være inhabil i henhold til bestemmelsenes punkt 3.1.e). Det samme gjelder den som sitter i styret for instituttet.

Forsker-/professorstilling vil, på samme måte som for universitetssektoren, ofte kunne medføre inhabilitet for søknader der forskere fra egen forskergruppe eller nære faglige samarbeidspartnere er sentrale. I tillegg må det vurderes hvilken betydning det har for den ansatte at en søknad fra instituttet blir innvilget. I denne vurderingen må det legges særlig vekt på prosjektets betydning for instituttets økonomi og renommé.

Næringslivet

Den som er leder, eller har ledende stilling, i et selskap vil være inhabil i henhold til bestemmelsenes punkt 3.1.e). Det samme gjelder den som sitter i styret for selskapet.

Ansatte i et selskap som søker om forskningsmidler, vil, på samme måte som for universitets- og instituttsektoren, ofte kunne være inhabile for søknader der personer fra eget fagmiljø eller nære faglige samarbeidspartnere er sentrale. I tillegg må det vurderes hvilken betydning det har for de ansatte at en søknad fra selskapet blir innvilget. I denne vurderingen må det legges særlig vekt på prosjektets betydning for selskapets økonomi og renommé.

Sak PS Forskningssystemet 24/26

Status for rekrutteringsvirkemidlene

Sak PS-FS 24/26

Til	Ansvarlig Direktør	Saksbehandler	Vedlegg
Porteføljestyret for forskningssystemet	Johannes W. Løvhaug	John Baarli / Espen Sandøe Karlsen	1. Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere
Fra			
Områdedirektør Benedicte Løseth			

DRØFTINGSSAK

Forslag til vedtak

Porteføljestyret for forskningssystemet har drøftet saken og ber administrasjonen ta med innspillene i det videre arbeidet, samt å legge frem en oppdatert fremdriftsplan, inkludert vurdering av behovet for revisjon av rekrutteringsplanen.

Kort bakgrunn

Et av porteføljestyrets ansvarsområder er Forskningsrådets arbeid for forskerrekruttering og karriereutvikling. Porteføljestyret ba på et tidligere møte om å få en oversikt over rekrutteringsvirkemidlene i Forskningsrådets portefølje. Saken følger opp Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere og gir en kort status for arbeidet så langt. Den oppsummerer hovedutfordringer og tiltak som allerede er iverksatt, samt hvordan disse står i forhold til planens mål. Videre peker saken fremover mot prioriteringer og arbeid som skal gjennomføres til og med 2027.

Hvorfor saken fremmes til dette møtet

Saken fremmes for å gi porteføljestyret en oppdatert status for rekrutteringsarbeidet og legge grunnlaget for videre prioriteringer frem mot 2027.

Hovedpunkter

Rekruttering til forskning og tidlig karriere er et strategisk kjerneområde for Forskningsrådet og en forutsetning for et bærekraftig forsknings- og innovasjonssystem. Orienteringen gir porteføljestyret en samlet oversikt over Forskningsrådets innsats på rekrutteringsfeltet, samt sentrale utfordringer og veivalg for den videre utviklingen. Europeiske analyser, blant annet Draghi- og Heitor-rapportene, peker på behovet for tettere samspill mellom forskning, digital teknologi, innovasjon og attraktive karriereløp. Norges rolle i det europeiske forskningsområdet (ERA) gjør mobilitet, kompetanse og karriereutvikling til sentrale tema. Forskningsrådet har et særskilt ansvar for å støtte forskningsinstitusjonenes kvalifiserings og rekrutteringsarbeid, og er en sentral aktør gjennom finansiering av ph.d.- og postdoktorstillinger.

Strategisk rammeverk

Det strategiske rammeverket baserer seg på Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere. Planen bygger på nasjonale strategier som Kunnskapsdepartementets strategi for forskerrekruttering og karriereutvikling, regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning og europeiske føringer innen ERA, særlig knyttet til mobilitet, karriereutvikling og attraktive arbeidsvilkår. Rammeverket legger stor vekt på kvalitet, kapasitet og kunnskapsflyt i forskningssystemet, samt behovet for et bedre datagrunnlag, blant annet gjennom videreutvikling av rekrutteringsmonitoren og styrket statistikk. Et viktig element i dette rammeverket er Meld. St. 14 (2024–2025) Sikker kunnskap i en usikker verden (Systemmeldingen), som beskriver et forskningssystem under press, med høyt offentlig FoU-nivå, for lav innsats fra næringslivet og økende behov

for forskerkompetanse i samfunnet. Meldingen peker på behovet for bedre koordinering på tvers av sektorer, sterkere kobling mellom forskning og arbeidsliv og tiltak som styrker kapasitet og kvalitet i en mer krevende global sikkerhets- og kunnskapskontekst. Den støtter dermed Forskningsrådets prioriteringer om rekruttering, mobilitet og langsiktig kompetanseutvikling.

Status og utfordringsbilde

Det norske samfunnet har et stort og økende behov for forskerkompetanse på tvers av sektorer. Forskerkompetanse er avgjørende for verdiskaping og omstilling i en tid med økende samfunnsutfordringer, ressursknapphet og krav til kunnskapsbaserte løsninger. Dette stiller større krav til et tettere samspill mellom forskning og arbeidsliv. Store deler av både næringsliv og offentlig sektor står foran betydelige omstillinger og har et økende behov for forskningsbasert kunnskap og arbeidstakere med forskerkompetanse. Samarbeidet mellom akademia, privat og offentlig sektor må derfor styrkes, og forskerutdanningen må i større grad utvikles i takt med behovene i arbeidslivet.

Forskningsrådets virkemidler spiller her en rolle. Mange kandidater tar doktorgrad gjennom arbeidsrettede ordninger som offentlig sektor-ph.d., nærings-ph.d. samt STIPINST og senterordningene, bl.a. SFI og FME. Disse ordningene gir ulike rammer for forskerutdanningen og understreker Forskningsrådets betydning for å sikre tilgang på kompetanse der behovet er størst.

En usikker geopolitisk situasjon gjør det mer aktuelt med forskning for økt forsvarsevne og nasjonal sikkerhet. Det er derfor en utfordring at mange fagområder har mangel på kandidater som kan sikkerhetsklareres, særlig innen teknologi, digitalisering, samfunnssikkerhet og infrastruktur. Når en stor del av rekrutteringsgrunnlaget i relevante fag består av internasjonale kandidater som ikke kan sikkerhetsklareres, forsterkes gapet mellom behov og tilgang på nødvendig kompetanse.

I enkelte fag er andelen internasjonale ph.d.-kandidater og postdoktorer svært høy. Dette styrker fagmiljøene, men reiser spørsmål om langsiktig integrasjon, mobilitet og hvor mange som faktisk blir værende i Norge etter endt kvalifisering. Kvinner utgjør i dag flertallet blant studenter og stipendiater og nær halvparten av det vitenskapelige personale. Samtidig vet vi at det er store forskjeller mellom fag. Minoritetsgrupper, inkludert personer med innvandrerbakgrunn, velger sjelden en forskerkarriere, og sosial bakgrunn kan også påvirke slike karrierevalg. Forskningsrådets rekrutteringsplan peker på at det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om kjønnsbalanse, mangfold og internasjonalisering er fortsatt mangelfullt, noe som understreker behovet for mer omfattende datainnsamling og oppdaterte analyser på området.

Samlet understreker dette behovet for en mer samordnet og kunnskapsbasert utvikling av forskerutdanning og rekruttering, hvor Forskningsrådet er en viktig aktør i å sikre at Norge får den forskerkompetansen samfunnet trenger.

Forskningsrådets virkemidler

Forskningsrådet forvalter en bred portefølje av virkemidler som samlet dekker hele forskerkarrieren, fra tidlig mobilisering og utdanningsløp til etablerte forskere. I tråd med rekrutteringsplanen konsentrerer denne delen seg om virkemidlene som er særlig relevante for rekruttering og tidlig karriere. Dette inkluderer tiltak som vitensentre og forskerlinjer, som bidrar til å øke interessen for forskning og mobilisere talenter tidlig i utdanningsløpet, samt finansiering av ph.d.- og postdoktorstillinger. I

tillegg til de ordinære virkemidlene har Forskningsrådet målrettede ordninger som f.eks. nærings-ph.d. og offentlig sektor-ph.d. Nasjonale forskerskoler gir stipendiater tilgang på spesialiserte kurs, samt tilgang til verdifulle nettverk av forskere og personer fra andre sektorer, med mål om å styrke arbeidslivsrelevansen i forskerutdanningen. Disse virkemidlene understøtter kvalitet, mobilitet og kunnskapsflyt mellom sektorer.

Forskningsrådet tilbyr også konkurransearenaer som gir unge forskere muligheter til å utvikle selvstendige forskningsprosjekter og bygge en forskerprofil. Eksempler på slike ordninger er FRIPRO-ordningene «Forskerprosjekt for tidlig karriere» og «Radikale forskningsidéer i tidlig karriere». Disse ordningene støtter planens mål om å styrke talentutvikling, fremme faglig fornyelse og sikre at Norge har attraktive og forutsigbare tidligkarriereveier i hele forskningssystemet.

Internasjonalisering er en integrert del av Forskningsrådets virkemiddelportefølje og en forutsetning for høy kvalitet i norsk forskning. Forskningsrådet har en sentral rolle som National Contact Point (NCP) for europeiske programmer og legger til rette for norsk deltakelse i Horisont Europa og kommende rammeprogram. I tillegg bidrar Forskningsrådet aktivt inn i relevante ERA-initiativ, der mobilitet, kompetanse og forskerkarrierer står sentralt.

Forskningsrådet forvalter flere ordninger som fremmer internasjonal mobilitet som «Utenlandsopphold for doktorgrads- og postdoktorstipendiater», som gir stipendiater mulighet til å oppholde seg ved utenlandske forskningsinstitusjoner, samt «Forskerprosjekt med internasjonal mobilitet (FRIPRO)», som støtter forskere i å gjennomføre prosjekter i samarbeid med internasjonale partnere. Rekrutteringsplanen understreker at slik mobilitet må balanseres med nasjonale behov, særlig i fagområder som forutsetter sikkerhetsklarering eller spesiell innsikt i norske forhold. Som del av virkemiddelporteføljen for internasjonal mobilitet opprettet Forskningsrådet i 2025 utlysningen «Rekruttering av talentfulle forskere til Norge» med formål om å gjøre det lettere for forskningsorganisasjoner å rekruttere erfarne forskere fra land utenfor Europa og styrke kvalitet og kapasitet i norske forskningsmiljøer.

Evalueringer og læringspunkter

Evalueringer gjennomført de senere årene gir et solid kunnskapsgrunnlag for den videre utviklingen av Forskningsrådets rekrutteringsrettede virkemidler. Samlet sett viser vurderingene at virkemidlene i stor grad bidrar til å styrke norsk forsknings og innovasjonskapasitet, men de peker også på strukturelle utfordringer som må håndteres for å sikre kvalitet og langsiktig utvikling.

Evalueringene av forskerlinjer og studentstipendordninger viser høy måloppnåelse når det gjelder å koble studenter tidlig til forskning og motivere for videre kvalifisering. Samtidig avdekkes fallende søkertall og redusert attraktivitet, noe som understreker behovet for bedre rammebetingelser og tydeligere overganger inn i doktorgradsutdanningen.

Fagevalueringer på tvers av fagområder peker på behovet for mer langsiktige og koordinerte rekrutteringsstrategier. De fremhever betydningen av tydeligere karrierespespektiver og styrket mobilitet, både nasjonalt og internasjonalt, samt tiltak som støtter mangfold og inkluderende karriereveier. Mange mindre og sårbare fagmiljøer har særlig behov for målrettede tiltak for å sikre stabilitet over tid.

Evalueringene av nærings-ph.d. og offentlig sektor-ph.d. viser at ordningene har høy relevans og bidrar til kompetansebygging og bedre samspill mellom forskning og arbeidsliv. Samtidig understrekes behovet for bredere deltakelse, sterkere institusjonell forankring og mer systematisk samarbeid for å sikre mer varige effekter.

På tvers av evalueringene er budskapet tydelig: virkemidlene fungerer godt, men må videreutvikles for å møte et forskningssystem i endring. Det gjelder særlig behovet for gode karriereveier, økt kapasitet i strategisk viktige fagområder, styrket mobilitet og tiltak som fremmer mangfold. Evalueringene peker også på behovet for et mer helhetlig og godt tilrettelagt kunnskapsgrunnlag som støtte for strategiske prioriteringer – et arbeid som følges opp i perioden 2026–2027.

Tiltak som er gjennomført eller er under arbeid

Forskningsrådet har allerede gjennomført, eller satt i gang, en rekke tiltak som følger opp rekrutteringsplanen og bidrar til å styrke kvalitet, relevans og bærekraft i forskerrekutteringen. Forskningsrådet har gått bort fra toårige postdoktorperioder. Dette styrker institusjonenes kvalifiseringsløp mot førstestillingskompetanse. Det er også innført krav om utviklingsplan for alle ph.d.-stipendiater i tillegg til eksisterende krav til postdoktorstipendiater finansiert av Forskningsrådet. Det er gjennomført strategiske utlysninger av nasjonale forskerskoler, som supplerer institusjonenes egne doktorgradsprogrammer og bidrar til høy kvalitet, sterke faglige nettverk og økt arbeidslivsrelevans i forskerutdanningen.

Datakvaliteten i rekrutteringsstatistikken er forbedret, og det blir lagt til rette for at informasjon om doktorer og postdoktorer finansiert av Forskningsrådet kan kobles mot SSBs rekrutteringsmonitor, som blant annet gjør det mulig å analysere karriereveier, gjennomføringsgrad og kjønns- og mangfolds-perspektiver. Det utvikles nye vurderingskriterier som fanger opp bredere kompetanseprofiler, blant annet gjennom videre innføring av narrativ CV. Målet er mer helhetlige vurderinger i søknadsbehandlingen.

Internasjonalt samarbeid og karrierestøtte er styrket gjennom deltakelse i EURAXESS-nettverket, som bidrar til økt mobilitet, bedre karrierestøtte og styrket attraktivitet for norsk forskning.

Tiltak som skal prioriteres i 2026–2027

I perioden 2026–2027 vil Forskningsrådet prioritere videre oppfølging og utvikling av tiltak som støtter mobilitet, sektorovergrepene samarbeid, karriereutvikling og målrettet rekruttering.

Forskningsrådet vil jobbe for å innføre mobilitetsstipend for hospitering i næringsliv/ offentlig sektor/ frivillig sektor, samt stipend for entreprenørskap med mål om å videreutvikle forskning til forretningside. Det vil også vurderes ordninger som kan legge til rette for gjesteopphold i forskningsprosjekter for ansatte i næringsliv og offentlig sektor.

I 2027 skal Forskningsrådet lyse ut midler til en ny runde med nasjonale forskerskoler. Strategisk innretning for denne vil diskuteres i porteføljestyret i løpet av 2026.

Gjennom forbedret statistikk i porteføljeanalysene vil det jobbes for at rekruttering kan følges bedre opp på strategisk nivå i porteføljestyrene. Dette skal gi et bedre grunnlag

for å vurdere prioriteringer i utlysninger innen områder med dokumenterte behov. Videre vil Forskningsrådet fortsette å bidra til utvikling av karrierestøttenettverk, bl.a. gjennom EURAXESS-nettverket. Opplæring og kompetanseutvikling vil bli fulgt opp i samarbeid med institusjonene, og Forskningsrådet vil fortsette å være en pådriver for åpen forskning, samtidig som behovene for sikkerhet skal ivaretas.

Konklusjon

Forskningsrådets rekrutteringsinnsats står på et solid faglig og strategisk grunnlag, men bør likevel sees i lys av et endret verdensbilde med nye utfordringer.

Styret inviteres til å diskutere:

- Hvilke rekrutteringsutfordringer bør prioriteres i perioden 2026–2027?
- Hvordan bør Forskningsrådet videreutvikle virkemidlene for rekruttering og tidlig karriere for å møte disse prioriteringene?
- Bør rekrutteringsplanen oppdateres, gitt nye rammebetingelser innen sikkerhet, mobilitet og global konkurranse?

Forberedelse / prosess

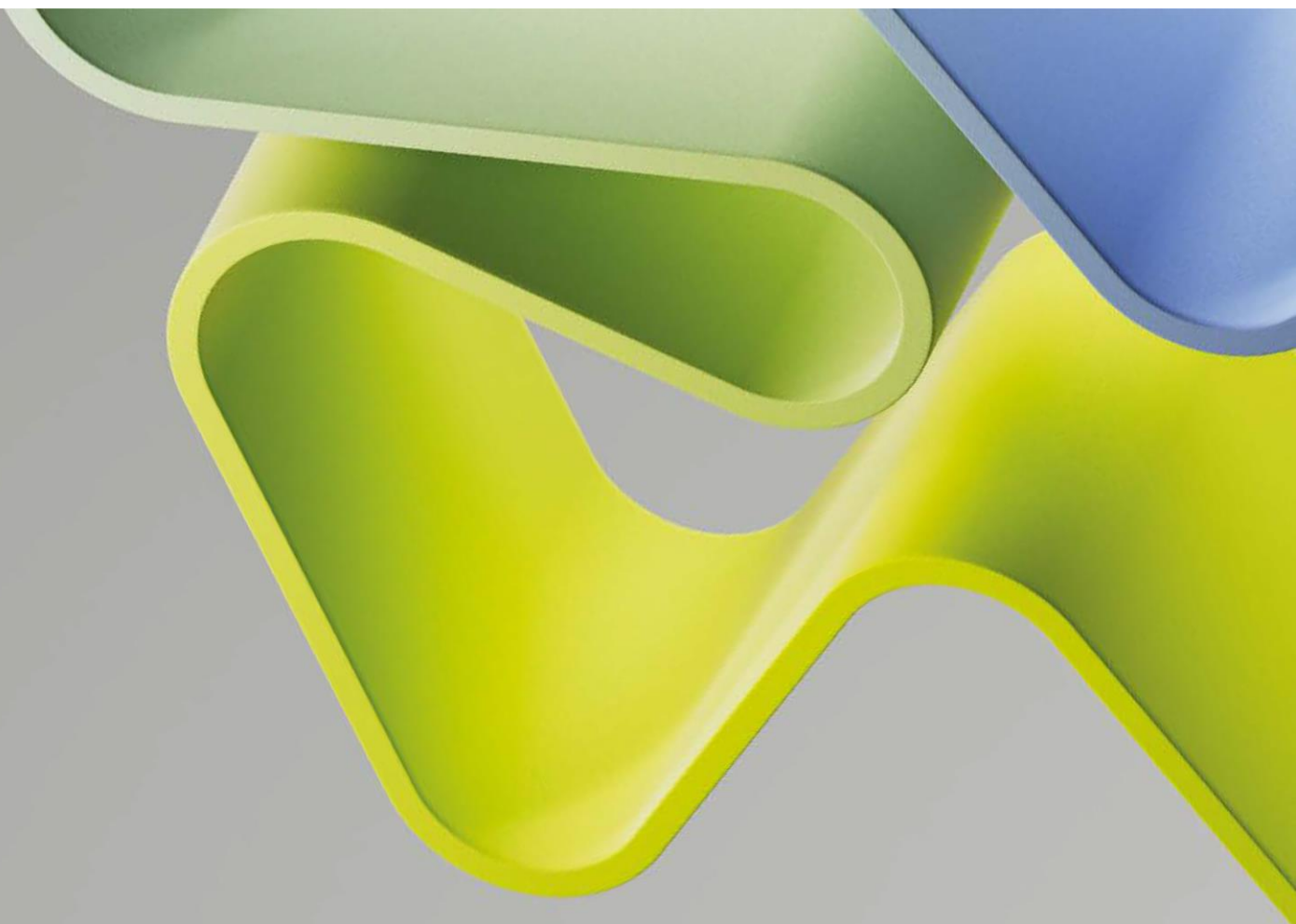
Administrasjonen har utviklet saken

Videre saksgang

Administrasjonen tar med seg innspillene fra porteføljestyrets diskusjon og videreutvikler tiltak og prioriteringer i tråd med rekrutteringsplanen. Det utarbeides en oppdatert fremdriftsplan, inkludert vurdering av behovet for å revidere planen, som legges frem for porteføljestyret i et senere møte.

Gjelder fra mars 2023

Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere

Innholdsfortegnelse

1. Fremtidsblikk	4
2. Omfang	5
3. Investeringsmål	6
3.1 Samfunnsmål	6
3.2 Brukermål	7
4. Prioriteringer	9
4.1 Faglige og tematiske prioriteringer	9
4.2 Strukturelle prioriteringer	9
4.3 Prioriteringer i forholdet til EUs rammeprogram og andre relevante EU-aktiviteter	15
5. Tiltak	17
6. Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter	20
6.1 Forventede resultater	20
6.2 Forventede virkninger	21
6.3 Forventede samfunnseffektoreffekter	21
7. Finansiering	22

1. Fremtidsblikk

I 2035 har Norge et godt tilfang av dyktige og motiverte forskertalenter fra inn- og utland. Det er stor interesse for doktorgradsutdanning fra en mangfoldig studentpopulasjon ved norske universiteter og høyskoler i hele landet. Forskerkvalifiseringen gir rike muligheter til å videreutvikle innsikt og ferdigheter i dybde og bredde i tråd med egne forutsetninger, interesser og ambisjoner, blant annet gjennom erfaring fra ulike læringsarenaer. Kandidater som har gjennomgått forskerkvalifisering har god innsikt i egen kompetanse og utviklingspotensial. De har ambisiøse, men realistiske planer for egen karriere, enten i akademisk eller i andre sektorer, og de ferdige kandidatene hevder seg godt i konkurransen med søkere fra institusjoner i utlandet.

Vårt kunnskapsbaserte samfunn bygger på sterke forskermiljøer som evner å arbeide på tvers av disipliner, teknologier, institusjoner og samfunnsaktører. Bærekraft, ansvarlig forskning og innovasjon støttes av en forskeropplæring i kontinuerlig utvikling. Et høyt kompetent arbeidsliv evner å finne frem til, forstå og ta i bruk ny forskning i utvikling og innovasjon og initierer ny forskning som bidrar til omstilling.

De beste og mest motiverte talentene rekrutteres inn i et velfungerende forskningssystem. Kvaliteten på den formelle og uformelle forskerkvalifiseringen, kombinert med gode arbeidsvilkår, gjør det attraktivt for unge forskere i inn- og utland å satse på en forskerkarriere i Norge.

I Norge har vi i 2035 god oversikt over rekrutteringssituasjonen innenfor de enkelte fagområdene og på samfunnsområder av særskilt betydning for fortsatt velferd og utvikling. Nye behov fanges raskt opp slik at det kan settes inn gode og treffsikre tiltak. Ved å følge kandidatenes karriereutvikling gjennom yrkeslivet får studenter, forskningsorganisasjoner, myndigheter og arbeidslivet et godt kunnskapsgrunnlag for personlige, faglige og strategiske valg.

2. Omfang

Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere bygger videre på Forskningsrådets eksisterende innsats innenfor dette området. Rekruttering er ett av fem områder som sorterer under Styret og omfatter alle Forskningsrådets virkemidler for rekruttering. Planen beskriver hvordan Forskningsrådet kan bidra til å nå overordnede samfunns mål gjennom å tilpasse Forskningsrådets tiltak og virkemidler. Den omfatter i tillegg de mest sentrale EU-virkemidlene med relevans for rekruttering. Porteføljen omfatter alle fag og tema, med særlig vekt på nasjonalt prioriterte områder.

Hovedansvaret for rekruttering og karriereløp ligger hos forskningsinstitusjonene som tilsettingsmyndighet og arbeidsgiver. Retten til å tildele doktorgraden ligger til universiteter og høyskoler, men forsker kvalifisering skjer også ved mange andre institusjoner; i institutter, helseforetak, i næringslivet og i offentlig sektor. Forskningsrådet skal understøtte institusjonenes arbeid ved å finansiere stipendiater og forskere i prosjekter som er kontraktsfestet med institusjonene. Forskningsrådet har samtidig et ansvar for å bidra til at samfunnet som helhet har kompetansen som er nødvendig for å løse utfordringene vi står overfor, blant annet innen velferd, bærekraft og omstilling av næringsliv.

Tiltakene i denne planen gjelder Forskningsrådets virkemidler og hvordan de kan stimulere til å nå overordnede nasjonale mål. Samlet forvalter Forskningsrådet et sett av virkemidler som kan brukes som byggesteiner i en forskerkarriere, fra tiltak for mobilisering av barn og unge frem til etablert forsker. Denne planen foreslår innføringen av supplerende virkemidler til de eksisterende. Forskningsrådet rekrutterer til grunnleggende forskning, anvendt forskning og innovasjon gjennom sin rolle med å fremme forskning og forskningsbasert innovasjon.

3. Investeringsmål

Denne planen består av samfunns mål og brukermål¹. Tiltakene skal bidra til å realisere målene i *Strategi for Norges forskningsråd 2020-2024*² og i *Regjeringens langtidspan for forskning og høyere utdanning*³. Rekruttering er særlig viktig for realiseringen av et velfungerende forsknings- og innovasjonssystem, som er forutsetningen for å nå de andre målene i strategien og i langtidspanen.

Forskningsrådet skal også, innenfor eget ansvarsområde, bidra til oppnåelse av målene i regjeringens nasjonale *Strategi for forskerrekuttering og karriereutvikling*⁴. I denne strategien er Forskningsrådet gitt et særlig ansvar for å bidra til å øke interessen for doktorgradsutdanning og å sikre gode og forutsigbare rammer for å videreutvikle unge forskertalenter. Som grunnlag for planarbeidet er det utarbeidet en analyse av Forskningsrådets innsats på rekrutteringsfeltet.

Tuftet på de overordnede målene i Forskningsrådets strategi er det meislet ut fire samfunns mål og syv brukermål for rekrutteringsvirksomheten. Målene omfatter alle porteføljer og sier noe om de forventede virkningene av rekrutteringsinnsatsen som skal gjøres. De peker også ut retning og grunnlag for prioritering av tiltak for kommende fireårsperiode.

Oversikt over sentrale policydokumenter:

1	Langtidspan for forskning og høyere utdanning - regjeringen.no
2	Forskningsrådets strategi 2020-2024
3	Strategi for forskerrekuttering og karriereutvikling - regjeringen.no
4	Forskningsrådets Policy for kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning og innovasjon
5	Innovasjon i offentlig sektor - Forskningsrådets strategi
6	Reducing the precarity of academic research careers en OECD
7	Forskningsrådets policy for åpen forskning (forskningsradet.no)

3.1 Samfunns mål

Planen for rekruttering har følgende samfunns mål:

- 1. Norsk forskning har kompetanse på høyt internasjonalt nivå**
- 2. Rekruttering til norsk forskning gjenspeiler mangfoldet i samfunnet og samfunnets kompetansebehov**
- 3. Forskerkompetansen er relevant for bærekraftig utvikling og omstilling**
- 4. Det er god sirkulasjon av kunnskap og kompetanse mellom fag, sektorer og land**

For at Norge skal nå de ambisiøse målene for norsk forskning må vi rekruttere de beste talentene og legge til rette for at de kan prestere optimalt. Rekruttering til forskning og høyere utdanning er beredskap for framtida og sikrer kunnskapsutvikling for å møte de store samfunnsutfordringene nasjonalt og globalt. Rekruttering er også avgjørende for

¹ [Kort om mål- og resultatstyring i statlig styring - DFØ \(dfo.no\)](#).

² [Forskningsrådets strategi 2020-2024](#).

³ [Langtidspan for forskning og høyere utdanning - regjeringen.no](#).

⁴ [Strategi for forskerrekuttering og karriereutvikling - regjeringen.no](#).

faglig fornyelse, kvalitetsutvikling og for å sikre forskningsbasert utdanning⁵. Som nasjonal konkurransearena bidrar Forskningsrådet til kvalitet og systematisk oppbygging av kompetanse på prioriterte områder og i alle deler av forskningssystemet.

For å få til dette trenger vi mobilisering fra hele talentbasen, gode arbeidsvilkår- og utviklingsmuligheter, et velfungerende samspill med alle samfunnssektorer og nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsmiljøer.

Til tross for en sterk vekst i antall doktorgradskandidater og postdoktorer er det tegn til ubalanse i forskerrekutteringen, langs flere dimensjoner. Noen fagområder, herunder samfunnsvitenskap, humaniora og livsvitenskap, har god søkning til doktorgradsutdanning mens andre, blant annet innenfor teknologi og noen profesjonsutdanninger, har større utfordringer⁶. Selv om kjønnsbalansen samlet sett er god, er det store forskjeller mellom fagområder og disipliner⁷. Rekrutteringen speiler heller ikke mangfoldet i den norske befolkningen når vi for eksempel ser på foreldres landbakgrunn, eller mer generelt antallet som rekrutteres med norsk utdanningsbakgrunn. Det reiser spørsmålet om forskningssystemet legger tilstrekkelig til rette for å tiltrekke og beholde mangfoldet av talenter som er nødvendig for å løse nåværende og fremtidige samfunnsutfordringer.

Det er viktig at karriereløpet muliggjør samhandling og kunnskapsflyt mellom UH-institusjonene, forskningsinstituttene, helseforetakene og nærings- og samfunnsliv. Det er den type samarbeidskonstellasjoner som legger til rette for bærekraftig utvikling og omstilling. Komplekse problemer krever økt samspill mellom fag og sektorer (tverr- og transfaglighet) for å løses, noe som igjen forutsetter forsknings- og innovasjonskompetanse i offentlig sektor og næringslivet. Håndteringen av dagens og morgendagens store samfunnsutfordringer krever samordnet innsats fra et bredt spekter av FOUI-interessenter, både nasjonalt og internasjonalt. For å oppnå et mer konkurransedyktig og effektivt FoU-system og gode nasjonale kunnskaps- og innovasjonssystemer må spillet mellom forskning, innovasjon og utdanning styrkes. Et mer kunnskapsbasert arbeidsliv åpner opp for nye og attraktive karriereveier for alle med forskningskompetanse.

3.2 Brukermål

Den viktigste brukergruppen for denne planen er forskningsinstitusjoner som rekrutterer og kvalifiserer til forskning. Brukergruppene omfatter primært universiteter og høyskoler med rett til å tildele doktorgrad, men også forskningsinstitutter, helseforetak og andre aktører i privat, offentlig og frivillig sektor.

Andre brukergrupper er:

- forskningsmiljøer som bidrar i forskerqualifiseringen, enten gjennom å tilby et godt faglig miljø og/eller veiledning, eller forskerskoler som tilbyr koordinert opplæring av høy kvalitet og relevans.
- enkeltpersoner som søker eller vurderer å søke seg mot doktorgradsutdanning og/eller er i et kvalifiseringsløp som forsker.
- arbeidsgivere⁸ i næringsliv, offentlig og frivillig sektor som rekrutterer til forskning eller annet arbeid som krever høy vitenskapelig kompetanse, og som legger til rette for gode overganger fra kvalifiseringsstilling til andre typer jobber.

⁵ [Strategi for forskerrekuttering og karriereutvikling \(regjeringen.no\)](#)

⁶ [Langtidsplan for forskning og høyere utdanning - regjeringen.no.](#)

⁷ [Doktorgrader | NIFU.](#)

⁸ Dette inkluderer ideelle organisasjoner og forskernes organisasjoner.

Denne rekrutteringsplanen har følgende brukermål:

- 1. Forskningsinstitusjonene tilbyr forskerkvalifisering av høy kvalitet**
- 2. Forskningsinstitusjonene rekrutterer fra hele talentbasen**
- 3. Forskningsinstitusjonene styrker rekrutteringen innenfor forskningspolitiske prioriterte områder**
- 4. Forskningsinstitusjoner og andre aktører legger til rette for at flere får erfaring med sektorsamspill i løpet av forskerkvalifiseringen**
- 5. Norske forskertalenter får internasjonal erfaring og inngår i internasjonale nettverk**
- 6. Yngre forskere har tilgang til attraktive arbeidsvilkår og utviklingsmuligheter, samt trygge og forutsigbare karriereløp⁹**

Forskning og utdanning av høy kvalitet i fremragende fagmiljøer er bærebjelken for å nå samtlige mål i planen. For å kunne utvikle fremragende fagmiljøer må institusjonene kunne rekruttere dyktige yngre forskere og kunne tilby gode betingelser.

Forutsigbarhet i finansiering og utsikter til fast jobb øker attraktiviteten knyttet til en karriere i akademisk sektor. Veksten i antallet rekrutteringsstillinger i forhold til antallet faste stillinger har bidratt til økt konkurranse om de faste stillingene, økt andel midlertidighet og lite forutsigbarhet blant yngre forskere. Ofte kreves mer enn en postdoktorperiode for å kvalifisere til fast stilling i akademisk sektor. Samtidig er det viktig å påpeke at mange forskere finner en karrierevei i andre sektorer enn akademisk sektor og at behovet for forskerkompetanse finnes i alle samfunnets sektorer. Det må derfor utdannes flere doktorgradskandidater enn de som kan få fast jobb i akademisk sektor. Det er nødvendig å fremme attraktiviteten til forskerkarrierer i næringsliv og offentlig sektor.

Konkurransen om forskertalentene er global og økende. Den store andelen doktorgradsstudenter og postdoktorer fra utenlandske læresteder viser at Norge er en del av det internasjonale arbeidsmarkedet og et attraktivt land for yngre forskere. Det er imidlertid ønskelig at flere unge norske forskere søker seg eller reiser ut. Forskningsrådet tilbyr allerede utenlandsstipend for stipendiater¹⁰ for å stimulere til utgående mobilitet. Manglende utgående mobilitet kan ha mange forklaringer, blant annet mindre attraktive betingelser ute, familiære forhold og usikre jobbutsikter ved retur til hjemlandet. Dette medfører større konkurranse om stillingene i Norge. Dersom utviklingen fortsetter kan det gi grunn til bekymring rundt kapasiteten for forskning på norske forhold og ivaretagelse av norsk som fagspråk. Framtidig håndtering av internasjonal mobilitet og samarbeid i forskning og innovasjon og et strengere regelverk vil i tillegg kunne påvirke rekrutteringen fra utlandet. Det er allerede en utfordring å få nok kvalifiserte kandidater til stillinger som krever sikkerhetsklarering¹¹.

⁹ [NIFU Open Access Archive: Doktorgradsundersøkelsen 2019: En spørreundersøkelse blant doktorer \(ph.d.\) som disputerte i 2013, 2014 eller 2015 \(unit.no\)](#)

¹⁰ [Utenlandsopphold for doktorgrads- og postdoktorstipendiater](#)

¹¹ Jf. Regjeringens mål om å utdanne flere ph.d.-er som kan sikkerhetsklareres (Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032)

4 Prioriteringer

4.1 Faglige og tematiske prioriteringer

Forskningsrådets rekrutteringsinnsats omfatter i utgangspunktet alle fag og disipliner. Regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032 vil være førende fremover. Faglige og tematiske prioriteringer av rekrutteringsinnsatsen skjer i hovedsak i porteføljene, gjennom planarbeid og konkrete utlysninger og investeringsvalg. En vesentlig andel av rekrutteringsinnsatsen finner sted gjennom virkemidler som ikke er forankret i de definerte porteføljene, som sentersatsinger, forskerskoler, institutt-ph.d. og nærings- og offentlig sektor-ph.d.¹².

Som følge av nasjonale prioriteringer er Forskningsrådets rekrutteringsinnsats høyere i de teknologirettede og matematisk naturvitenskapelige fagområdene enn fordelingen mellom fagområder nasjonalt, og lavere innenfor for eksempel samfunnsvitenskap og humaniora¹³. Innenfor medisin og helse bidrar også andre finansieringskilder til rekruttering.

Rekrutteringsinnsatsen har som ambisjon å ivareta fag med rekrutteringsbehov. Forskningsrådets rekrutteringsinnsats vil imidlertid i særlig grad rettes inn mot de tre overordnede målene i Forskningsrådets strategi¹⁴ bærekraft, grensesprengende forskning og innovasjon og omstilling og de fem strategiske områdene; hav, grønt skifte, teknologi og digitalisering, helse- og velferd og samhörighet og globalisering. Behovet for rekrutteringsinnsats kan variere innenfor prioriteringene.

For å bygge opp under mål, planer og investeringer utarbeider Forskningsrådet eget statistikkgrunnlag, og initierer analyser og evalueringer som grunnlag for prioriteringer.

4.2 Strukturelle prioriteringer

Rekruttering inngår som strukturell prioritering i alle porteføljeplanene. Porteføljestyrene følger opp ved å prioritere tiltak innenfor sine ansvarsområder med bakgrunn i analysene av utviklingen administrasjonen gjennomfører. Rekruttering er relevant for flere andre prioriteringer i porteføljeplanene som åpen forskning, nasjonalt og internasjonalt samarbeid og kjønnsbalanse og mangfold. Rekrutteringsinnsatsen er behandlet i fire deler.

4.2.1 Kvalitet

Sentrale kvalitetsindikatorer i forskeropplæringen er at kandidatene får god formell og uformell opplæring, veiledning og tilgang til stimulerende nasjonale og internasjonale nettverk. Forskningsrådet bidrar til kvalitet primært gjennom å finansiere doktorgrads- og postdoktorstipend i prosjekter av høy kvalitet som har vunnet frem i konkurransen med andre. På den måten bygges og fornyes de gode miljøene ved de norske forskningsinstitusjonene og fremmer utviklingen av forskning av høy kvalitet.

For å nå målene om flere fremragende forskningsmiljøer og et mer kunnskapsbasert og innovativt arbeidsliv, må talentfulle kvinner og menn, uavhengig av bakgrunn, rekrutteres til forskning. Kjønn som perspektiv handler om at biologisk og sosialt kjønn reflekteres i forskningens innhold, dens virkninger og effekter. Et økende antall studier viser at et mangfold av perspektiver bidrar til økt

¹² Se Porteføljeanalyse 2022, Forskningsrådets bidrag til forskerrekruttering og tidlig karriere.

¹³ Se Porteføljeanalyse 2022, Forskningsrådets bidrag til forskerrekruttering og tidlig karriere.

¹⁴ [Strategi for Norges forskningsråd 2020-2024 \(Forskingsradet.no\)](https://www.forskingsradet.no/strategi-for-norges-forskningsrad-2020-2024)

kreativitet, vitenskapelig kvalitet og samfunnsmessig relevans¹⁵. Selv om kjønnsbalansen i norsk forskning har blitt jevnere, er det fortsatt skjevheter i rekrutteringsgrunnlaget, noe som også påvirker representasjon og mangfold i forskningens innhold.

Porteføljestyrene har et selvstendig ansvar for å sette inn tiltak for å bidra til økt kvalitet i forskeropplæringen. Tiltakene vurderes ut fra analyser gjennomført og levert av administrasjonen. Det er dermed behov for et godt statistikkgrunnlag, både fra Forskningsrådets egen statistikkbank og nasjonal statistikk.

Høy forskningskvalitet skal ligge til grunn for forskerutdanningen. Måten forskernes kvalifikasjoner vurderes og måles på, er imidlertid i endring nasjonalt og internasjonalt, blant annet for å endre kvalitetskulturen bort fra et overdrevent fokus på antall publiseringer. Vurderingsformene bør reflektere den økende vekten på åpen forskning og forskningens brede samfunnsoppdrag. Forventningene til en forskerutdannet er høye, selv om ikke alle skal kunne alt.

Generelle ferdigheter

- Siden bredden i kandidatenes fremtidige yrkesdeltakelse vil være stor, bør forskeropplæringen stimulere til diversitet i kvalifiseringen og til at kandidatene også får mulighet til å bygge kompetanse i bredde, gjennom internasjonalisering, i samspill med arbeidslivet i andre sektorer og etter den enkeltes interesser, ambisjoner og behov¹⁶.

Spesifikke ferdigheter

- *Åpen forskning*¹⁷. Det er en fordel om alle som går inn i et kvalifiseringsløp får relevant opplæring i åpen forskning. Forskningsrådet vil derfor i samarbeid med institusjonene bidra til at kandidatene oppnår de ferdighetene og den kompetansen som er nødvendig for å orientere seg og bygge en karriere innenfor et åpent forskningssystem.
- *Tverr- og transdisiplinær forskning*. Forskeropplæringen bør bidra til å bygge ferdigheter og fremme tverr- og transdisiplinær forskning, blant annet gjennom integrering mellom forskningsinstitusjonene og andre av samfunnets sektorer.
- *Integritet og forskningsetikk*. Som følge av forskningens transformerende potensial trenger vi utprøving av nye modeller for opplæring og kvalifisering som ivaretar en felles forståelse for hva ansvarlig forskning og innovasjon kan og bør være.

Kjønnsbalanse og mangfold

- *Kjønnsbalanse i forskning*. For å sette inn de riktige tiltakene er det behov for analyser av kjønnsbalansen i forskning, både for Forskningsrådet som helhet og innenfor de enkelte porteføljene. Ufordringene rundt kjønnsbalanse varierer sterkt mellom fag og disipliner. Spesifikke tiltak må rettes mot de fagområdene der kjønnsbalansen i toppstillingene er særlig svak.
- *Effekter av virkemidler på kjønnsbalanse*. Det er behov for analyser av hvordan Forskningsrådets virkemidler slår ut forskjellig på kvinner og menn. Spesiell

¹⁵ [Policy for kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning og innovasjon](https://www.forskningsradet.no) (Forskningsradet.no).

¹⁶ Viktigheten av uformelle kvalifikasjoner og synliggjøringen av disse, som f.eks. fagfellesskap /nettverksbygging og sosialisering er en viktig bestanddel i forskeropplæringen.

¹⁷ Blant de forventede effektene av åpen forskning er at integriteten, påliteligheten og gjennomsiktigheten til vitenskapelig forskning forbedres og derigjennom forskningens kvalitet. I tillegg styrkes kunnskapsstrømmen til sluttbrukere av forskning som myndigheter, samfunn og næringsliv.

oppmerksomhet bør rettes mot hvordan internasjonaliseringstiltak fungerer for kvinner og menn, for om nødvendig å justere tiltak for at så mange som mulig fra norske utdanningsinstitusjoner kan få ønsket internasjonal erfaring.

- *Årsaker til manglende mangfold.* Det er behov for analyser av årsaken til at minoritetsgrupper som for eksempel barn av innvandrere i liten grad velger en forskerkarriere. Sosial bakgrunn er også et område vi vet for lite om når det gjelder valg av forskerkarriere. Samtidig må dette ses i lys av at andelen med utenlandsk statsborgerskap som avla doktorgraden i Norge har doblet seg de siste 20 årene og dermed at andelen med norsk bakgrunn er redusert.

4.2.2 Kapasitet

Kapasitet handler om å kvalifisere et tilstrekkelig antall forskere til å dekke samfunnets behov for kunnskap og kompetanse. Det er ønskelig at flere studenter fra norske institusjoner og arbeidstakere i norsk arbeidsliv søker seg til en forskerkarriere. Dette gjelder ikke minst etterkommere etter innvandrere, som til tross for å være godt representert i høyere utdanning er underrepresentert i forskningssektoren¹⁸.

Den største andelen av doktorstipendiater og postdoktorer finansieres over universitetenes og høyskolenes grunnbudsjetter. Forskningsrådet vil skape forutsigbarhet i prioriteringen av rekruttering og har et særlig ansvar for rekruttering til nasjonale satsingsområder. Den enkelte portefølje i Forskningsrådet har et selvstendig ansvar for å analysere rekrutteringsbehovet og hvor det ikke er behov for rekruttering innenfor eget område og ta i bruk nødvendige tiltak for å sikre kapasitet og balanse i rekrutteringen. Bare på områder hvor det er identifisert behov for rekrutteringsstillinger, skal dette etterspørres i utlysningene. Hvis det ikke er eksplisitt formulert i utlysningene, skal rekrutteringsstillinger heller ikke spille rolle ved vurdering av prosjektene. På områder med varig udekkede rekrutteringsbehov kan det være aktuelt å prøve ut nye mekanismer for fordeling av rekrutteringsstillinger.

Tilbøyeligheten til å velge doktorgradsutdanning blant kandidater fra norske læresteder varierer mellom fagområdene. Mens tilgangen på søkere til rekrutteringsstillinger er generelt god innenfor samfunnsvitenskap og humaniora, er det betydelige rekrutteringsutfordringer innenfor realfag og teknologi og i enkelte profesjonsutdanninger. I tillegg er det viktig å ivareta rekrutteringen til de små fagdisiplinene, spesielt innenfor humaniora, jus, psykologi, pedagogikk, helsefag og kunstnerisk utvikling. Dette gjøres blant annet for å sikre bredde i kunnskapstilfanget og kunnskapsberedskap i samfunnet.

Rekruttering og etterspørsel etter doktorgradskompetanse er også ujevnt fordelt mellom regionene¹⁹. Mens tilgangen på forskningskompetanse er god i Sørøst-Norge og i de store byene, er andelen FoU-årsverk samlet for alle sektorer lav i de tre nordligste fylkene og i innlandet²⁰.

Bedre kunnskapsgrunnlag for beslutninger

- *Monitor for forskerrekruttering.* Forskningsrådet har vært pådriver for etablering av et system for monitorering av doktorers rekrutterings- og karriereveier gjennom kobling av registre, den såkalte forskerrekrutteringsmonitoren²¹. Monitoren vil, når den er ferdig utviklet, kunne gi unike

¹⁸ Strategi for forskerrekruttering (Kunnskapsdepartementet).

¹⁹ NHOs kompetansebarometer 2021: En kartlegging av NHOs medlemsbedrifters kompetansebehov i 2021.

²⁰ Indikatorrapporten 2021. FoU-årsverk og FoU-personalet (forskningsradet.no).

²¹ Resultatene fra en pilotstudie er publisert i Indikatorrapporten 2019 og 2020 (Rekruttering til forskning (forskningsradet.no)). Det er utarbeidet et sett med tabeller fra forskerrekrutteringsmonitoren som inngår i Indikatorrapportens A.1-tabellsett som er planlagt oppdatert årlig.

muligheter for rekrutteringsanalyser og avdekke områder med stor ubalanse i rekrutterings-grunnlaget²².

Rekrutteringsanalyse. For å kunne prioritere rekruttering i henhold til ønskede politiske mål, er det behov for mer detaljerte analyser av etterspørsel og tilgang til rekrutteringsstillinger.

Tidlig eksponering

- I utdanninger med lavere tilbøyelighet til å velge doktorgradsutdanning er det viktig å fange studentenes interesse for forskning tidlig i studieløpet, blant annet gjennom studentaktive læringsformer og introduksjon av forskning og forskningsmetoder. Forskerlinjer er eksempel på virkemidler for å fremme studentenes interesse for forskning.

Rekruttering til næringslivet og offentlig sektor

- *Næringslivet.* For å sikre fortsatt verdiskaping, konkurransekraft og omstilling er det behov for å styrke rekruttering til næringslivet, særlig innenfor kunnskaps- og teknologivirksomhetene²³. Forskningsrådets rekrutteringsinnsats rettet mot næringslivet omfatter flere ulike virkemidler, likevel har antallet Forskningsrådsfinansierte rekrutterings-årsverk tilknyttet næringslivet gått litt ned de senere årene²⁴. For å lykkes med de ambisiøse målene om styrket konkurransekraft og innovasjonsevne trenger vi mer kunnskap om hvordan ulike virkemidler fungerer sammen.
- *Offentlig sektor.* Det er viktig at også offentlige aktører har forskningskompetanse, slik at de kan vurdere hvilke kunnskapsbehov som krever forskning og hvordan resultatene kan anvendes i egen sektor²⁵. Forskningsrådet har siden 2012 styrket innsatsen for innovasjon i offentlig sektor gjennom egne virkemidler som også omfatter rekruttering. Innretning og effekter av satsingen følges opp i forbindelse med videre satsing.
- *Entreprenørskap.* Innovative forskere i academia er viktige for nyskaping i et samfunn i endring. For å koble forskere i rekruttstillinger med entreprenørskap og for å styrke karriereveier innenfor forskningsbasert innovasjon som er et av Forskningsrådets ansvarsområder, bør det innføres et stipend for ph.d. og postdok, da disse er viktige kilder for nyskaping og kommersialisering av forskningsresultater og kan åpne for en entreprenøriell karrierevei.

4.2.3 Kunnskapsflyt

For at ny kunnskap skal kunne videreutvikles og tas i bruk trenger vi mekanismer som sikrer kunnskapsflyt mellom institusjoner, land og sektorer. Kunnskapsflyt handler både om hvordan kompetanse settes sammen i prosjekter, samarbeidsrelasjoner og fysisk og virtuell mobilitet. Flyt av kunnskap og kompetanse i kvalifiseringen av forskere styrker kandidatens forståelse og innsikt i forskjeller mellom samfunnssektorer og deres generelle kompetanse for et mangfold av karriereveier.

Sektorsamspill og sektormobilitet

Sektorsamspill bidrar til å utvikle et kunnskapsbasert arbeidsliv, til å gjøre forskning mer relevant for brukerne og å legge til rette for at forskningen når frem til aktørene som har

²² Se også avsnitt om EUs planer om utvikling av observatorier for mobilitet og karriereutvikling under pkt. 4.4.

²³ NHOs kompetansebarometer 2021: En kartlegging av NHOs medlemsbedrifters kompetansebehov i 2021.

²⁴ Se Porteføljeanalyse 2022, Forskningsrådets bidrag til forskerrekruttering og tidlig karriere.

²⁵ Innovasjon i offentlig sektor. Forskningsrådets strategi 2018-2023.

bruk for den. Virkemidler for forskerrekuttering er godt egnet også til å utvikle sektorsamspill mer generelt.

- *Bred erfaring.* Flere kandidater bør få erfaring med sektorsamspill i løpet av forskerkvalifisering. Mange av Forskningsrådets virkemidler stimulerer direkte eller indirekte til kompetanseutvikling og kunnskapsflyt i næringsliv og offentlig sektor²⁶. Det er likevel behov å styrke den samlede innsatsen. Personlig erfaring med sektorsamspill er en av flere metoder for å oppnå bedre kunnskapsutveksling, tilegne seg et bredere sett med forskningsrelaterte ferdigheter og bedre innsikt i behovene til andre sektorer enn academia. Her spiller også instituttene en viktig rolle. Tett samarbeid mellom universitet og forskningsinstitutt om doktorgradsløp med delt forskningsopphold bidrar til å utvikle forskere som behersker kombinasjonen av brukerrelevans og akademisk virksomhet tidlig i karrieren. Forskningsinstituttene veiledningsrolle er et eksempel på det, ved at kandidater som får veiledning fra instituttene forskere får innblikk i instituttene anvendte aktivitet. Dette vil åpne for flere karriereveier.
- *Mobilitet begge veier.* Mens mobiliteten fra UH-sektoren til alle deler av arbeidslivet er stor, er det vanskelig å vende tilbake til academia etter en periode med arbeid i andre samfunnssektorer. Det har blant annet sammenheng med at vitenskapelig publisering teller tungt i ansettelsesprosesser, mens annen type erfaring verdsettes i lavere grad. Utvikling av et bredere sett av kriterier er under utvikling både internasjonalt og nasjonalt, og vil ventelig styrke mulighetene for mobilitet begge veier.

Internasjonal mobilitet

Norge er et lite land og rekrutteringsstillingene er del av et internasjonalt arbeidsmarked. Den store andelen søkere fra utenlandske læresteder viser at Norge er et attraktivt land for yngre forskere²⁷. Internasjonal rekruttering er vesentlig for norske forskningsmiljøer. En stor grad av internasjonale søkere bidrar til å bygge kapasitet ved norske forskningsinstitusjoner og bringer med seg verdifulle kunnskaper og erfaringer fra miljøer i utlandet.

- *Utgående mobilitet.* Internasjonal erfaring styrker yngre forskeres selvstendighet og sjanser i konkurransen om internasjonale forskningsmidler. Det har lenge vært et mål at flere med utdanning fra norske læresteder reiser ut og tilegner seg internasjonal erfaring før de eventuelt etablerer en videre forskerkarriere ved et norsk lærested. Forskningsrådets innsats for å styrke utgående mobilitet de senere årene har gitt resultater, likevel er den utgående mobiliteten fortsatt langt lavere enn den inngående. Det kan ha mange forklaringer, blant annet mindre attraktive betingelser ved utenlandske institusjoner, familiære forhold og annet. For kandidater i doktorgradsløp kan også tidspress for å bli ferdige innen normert tid være en viktig faktor til at de ikke søker seg ut.
- *Marie Skłodowska Curie Actions (MSCA)*²⁸ er EUs særskilte satsing på forskere i tidlig karriereløp (ph.d. og postdoktor) og oppfordrer til mobilitet mellom land, sektorer og fag. Satsingen omfatter flere støtteordninger, blant annet til doktorgradsstudenter og postdoktorer som vil fremme sin karriere med et utenlandsopphold. For å kompensere for lavere lønnsbetingelser i utlandet forvalter Forskningsrådet toppfinansieringsordning for de som reiser ut av Norge. Selv om antallet søknader fra Norge de siste årene er mer enn tredoblet²⁹, er potensialet for ytterligere økning fortsatt stort.

²⁶ Jf. Porteføljeanalyse 2022. Slike virkemidler omfatter blant annet SFI, nærings-ph.d. og off. sektor-ph.d.

²⁷ [Rekordmange utenlandske statsborgere blant de nye doktorene i 2021 \(ssb.no\)](https://ssb.no)

²⁸ [Marie Skłodowska-Curie Actions \(europa.eu\)](https://europa.eu)

²⁹ Se Porteføljeanalyse 2022, Forskningsrådets bidrag til forskerrekuttering og tidlig karriere.

4.2.4 Karriere

Den viktigste innsatsfaktoren i forskning er forskerne selv. Vi må derfor tiltrekke de gode talentene og gi dem utviklingsmuligheter og vilkår som gjør at de finner det attraktivt å satse på en videre karriere innen forskning.

En doktorgrad kvalifiserer for stillinger i hele samfunnet. Det er praktisk talt ingen arbeidsledighet blant doktorer. En stor andel av de som starter en doktorgradsutdanning ser for seg en karriere innen forskning, men blir i begrenset grad eksponert for andre karrieremuligheter. Mange doktorer har gitt uttrykk for at doktorgradsutdanningen er mindre relevant for stillingen de innehar, og at karriereveiledningen var mangelfull³⁰. Flere institusjoner har etablert spesielle programmer for særlig talentfulle yngre forskere, men det er potensial for ytterligere å styrke den systematiske veiledningen og støtten mot andre karriereveier enn innenfor academia. Samtidig vil instituttsektoren kunne bidra sterkt med en arbeidslivsrelevant veiledning for de 10-12 prosent av kandidatene som har tilknytning der. Siden de aller fleste forskningsrådsfinansierte doktorgradskandidater og postdoktorer er en del av et større forskningsprosjekt, vil en viktig del av karriereutviklingen for disse stipendiatene ligge der.

Videre kvalifisering i academia er krevende, og konkurransen om faste stillinger er hard. Utfordringene som unge forskere møter, er av internasjonal karakter og omtales gjerne som et forskerproletariat eller prekariatet³¹. Som for doktorkandidatene har også mange postdoktorer rapportert om lite karrierestøtte i kvalifiseringsperioden³². Uforutsigbarhet og utstrakt bruk av midlertidige stillinger bidrar til å svekke den akademiske forskerkarrierens attraktivitet³³. Mange forlater academia etter en eller to postdoktorperioder, og veien frem mot professorstilling er ofte lang. Bedre utviklingsmuligheter, karrierestøtte og forutsigbarhet er derfor avgjørende for å rekruttere og beholde forskertalentene. Mange postdoktorer brukes til kapasitetsbygging i prosjekter der kvalifiseringselementet for vitenskapelig toppstilling i mindre grad er til stede³⁴. Dette indikerer at ikke alle får mulighet til å utvikle en selvstendig forskerprofil i løpet av perioden. Etter at Forskningsrådet innførte krav til utviklingsplan for alle postdoktorer i 2017, har flere institusjoner innført tilsvarende krav for alle sine postdoktorer.

Et variert erfaringsgrunnlag kan bidra til å styrke yngre forskeres breddekompetanse og selvstendighet. En forsker med utdanning eller opphold fra flere land og arbeidsgivere og med erfaring fra flere sektorer oppfattes ofte som en sterkere kandidat enn en som har hele karrieren sin fra én enkelt arbeidsgiver.

Koordinert innsats

- De viktigste aktørene i innsatsen for å redusere midlertidighet er myndigheter og arbeidsgivere. Forskningsrådet finansierer imidlertid en betydelig andel av postdoktorstillingene i Norge og bidrar den forstand til økt midlertidighet blant yngre forskere³⁵.

³⁰ [Doktorgradsundersøkelsen 2019 : En spørreundersøkelse blant doktorer \(ph.d.\) som disputerte i 2013, 2014 eller 2015 | NIFU .](#)

³¹ [Reducing the precarity of academic research careers | en | OECD .](#)

³² [Kartlegging av postdoktorstillingen. Mål, praksis og erfaringer | NIFU .](#)

³³ Kunnskapsdepartementet lyste ut i mai 2022 et oppdrag som skal finne ut av hvordan ekstern finansiering påvirker midlertidigheten. Rapporten vil gi kunnskapsgrunnlag som Forskningsrådet vil ta med i det videre arbeid knyttet til egen rolle når det gjelder midlertidighet. [Vil ha svar på hvilken rolle ekstern finansiering spiller for midlertidighet \(khrono.no\).](#)

³⁴ [Kartlegging av postdoktorstillingen : Mål, praksis og erfaringer | NIFU .](#)

³⁵ Jf. KDs analyseoppdrag, se fotnote 27.

Karrierestøtte for alle i kvalifiseringsløp

- For å tydeliggjøre postdoktorstillingens formål om å bygge opp en selvstendig forskerprofil innførte Forskningsrådet krav om utviklingsplan for alle postdoktorer fra 2017. Tilsvarende krav bør gjelde for doktorgradskandidatene og treårig forskerprosjekt med internasjonal mobilitet støttet av Forskningsrådet. For at utviklingsplanene skal fungere etter hensikten bør de oppdateres jevnlig, ettersom nye behov og prioriteringer oppstår. Det er viktig å merke seg at dette ikke nødvendigvis vil medføre merarbeid for forskningsinstitusjonene siden flere allerede tilbyr karriereveiledning og dermed karriereplaner i dag.
- Utviklingsplanen kan omfatte alle type karrieremuligheter for en forsker innenfor academia, næringsliv og offentlig sektor.

Styrke forutsigbarheten

- Vurderingskriteriene for ansettelse og tildeling av forskningsmidler er i endring³⁶, noe som gjør det krevende for unge forskere å ta informerte valg om karrierebygging. De som allerede har påbegynt kvalifiseringsløp trenger forutsigbarhet og gode overgangsordninger. God informasjon og veiledning om krav og forventninger som har direkte konsekvens for forskerkarrieren er avgjørende. Forskningsrådet vil ha god dialog med forskningssektoren når det gjelder disse endringene av vurderingskriterier for forskning og forskere.

4.3 Prioriteringer i forholdet til EUs rammeprogram (Horisont Europa) og andre relevante EU-aktiviteter

Horisont Europa, som er EUs niende rammeprogram for forskning og innovasjon (2021–2027), har tre hovedsøyler: Fremragende vitenskap, Globale utfordringer og konkurransedyktig næringsliv og Åpen innovasjon. De mest relevante aktivitetene sorterer under søyle 1 *Fremragende vitenskap* som omfatter forskerinitiert forskning i Det europeiske forskningsrådet (ERC), herunder mobilitetsordningene under Marie *Skłodowska-Curie Actions* (MSCA). I tillegg til de tre hovedsøylene, består Horisont Europa av en tverrgående del (WIDERA) som skal sikre bredere deltakelse og styrking av Det europeiske forskningsområdet (ERA). Hovedinnholdet i den tverrgående delen skal i tillegg bidra til spredning av fremragende kvalitet og reformere og forbedre det europeiske forsknings- og innovasjonssystemet.

Oppbyggingen av det europeiske forskningsområdet (ERA) krever utvikling av et attraktivt, åpent og bærekraftig europeisk arbeidsmarked for forskere. I tillegg til rammeprogrammet Horisont Europa og spesielt MSCA, vil *European Charter for Researchers and the Code of Conduct for the Recruitment of Researchers* (C&C), og implementeringsmekanismen *Human Resources Strategy for Researchers* (HRS4R), sammen med EURAXESS's tjenestenettverk og portaler³⁷ spille en viktig rolle i denne prosessen.

³⁶ [Agreement on Reforming Research Assessment](#)

³⁷ EURAXESS er en plattform for åpen rekruttering, mobilitet og karriereveiledning og fasiliterer implementeringen nasjonalt av EUs Charter and Code og HRS4R. Forskningsrådet er EURAXESS Bridgehead Organisation (BHO). Det innebærer å koordinere det norske EURAXESS-nettverket bestående av universiteter og høyskoler og være bindeledd mot EU og det internasjonale EURAXESS-nettverket med tilstedeværelse i 43 land.

Utviklingsprosjekter

- *Generelle ferdigheter.* EU utvikler oversikt over behov og nytte av ferdigheter, avhengig av karrierevei (alle skal ikke kunne alt). Dette standardiseres for en bedre monitorering gjennom ESCO³⁸.
- *Forskerkarriere og kompetanse.* EU utvikler parallelt to rammeverk: et rammeverk for forskerkarrierer³⁹ og et rammeverk for forskerkompetanse⁴⁰. Førstnevnte har blant annet som mål å definere hva det innebærer å være en forsker i det europeiske forskningsområdet og å definere forskerprofesjonene. Det skal bidra til en anerkjennelse av forskeryrket og forenkle sammenlikningen av forskerkarrierer. Sistnevnte har som sitt primære mål å bekjempe forskerprekariatet, preget av korte, midlertidige kontrakter gjennom bevisstgjøring om ferdigheter som er nødvendige for å bygge en karriere på tvers av sektorer.
- *Balansert mobilitet.* Et annet viktig initiativ er *ERA4You* som skal sørge for geografisk balansert mobilitet, gjøre forskere mer attraktive i alle sektorer og styrke samarbeid om karriereutvikling mellom aktørene.
- *ERA Talent Platform* vil bygge på EURAXESS for å skape en online one-stop-shop, med forbedret struktur og styring, og utnytte lenker til andre EU-initiativer. Plattformen vil gjøre det mulig for forskere å administrere sin læring og karriere, og FoU-institusjonene skal kunne bedre administrere sine talentpools.
- Et *observatorium for forsknings- og innovasjonskarrierer* skal også opprettes, for å overvåke implementeringen av det europeiske rammeverket for forskerkarrierer og for å dokumentere effektiviteten av tiltak for balansert talentsirkulasjon og styrking av forskerkarrierer. Observatoriet vil kunne spore forskeres mobilitet, karrierer, ferdigheter og arbeidsforhold og har som mål å forbedre kunnskapen ytterligere om forskernes karriere for beslutningstakere, organisasjoner og forskere selv. Den europeiske strategien for universiteter inkluderer også et eget observatorium for UH-sektoren *European Higher Education Sector Observatory*⁴¹.

³⁸ ESCO er en flerspråklig klassifisering av europeiske ferdigheter, kompetanse og yrker som inkluderer relevante kategorier for forskeryrket (<https://esco.ec.europa.eu/>).

³⁹ European Framework for research careers

⁴⁰ European competence framework for researchers (Rammeverket er nettopp ferdigstilt og vil snart få eget nettsted).

⁴¹ Se også avsnitt om EUs planer om utvikling av monitor for forskerrekruttering under pkt. 4.3.2.

5 Tiltak

Forskningsrådets rolle er å fremme forskning og forskningsbasert innovasjon. Ved å understøtte forskningsinstitusjonene som har hovedansvaret for rekruttering og karriereløp med relevante stimuleringsordninger, bygger Forskningsrådet oppunder de nasjonale målsettingene for rekruttering av forskere og karriereutvikling. Forskningsrådet skal bidra til at samfunnet som helhet har kompetansen som er nødvendig for å løse utfordringene vi står overfor, blant annet innen velferd, bærekraft og omstilling av næringsliv. Tiltakene stimulerer til å nå de overordnede forskningspolitiske målene.

Forskningsrådet tilbyr allerede en rekke tiltak for forskerutdanning rettet mot karriereløp i academia og øvrige karriereløp. Listen nedenfor er en supplerende liste med nye tiltak for å styrke rekrutteringen i de forskningspolitiske prioriterte områdene for perioden 2023-2027. Tiltakene er sortert i henhold til de seks brukermålene med ni hovedtiltak og oppfølgingspunkter under hvert av tiltakene. Vi skiller mellom generelle tiltak og tiltak som ivaretas i porteføljene.

Forskningsrådet vil både legge til rette for dialog mellom porteføljestyrene og mellom de som har ansvar for de ulike rekrutteringsvirkemidlene i administrasjonen for å sikre god koordinering og måloppnåelse.

1. Sikre finansieringen av doktorgrads- og postdoktorstipend i prosjekter av høy kvalitet

Tiltak i porteføljestyrene:

- Sørge for at de beste prosjektene får bevilgning i alle virkemidler for å sikre gode rammevilkår for stipendiatene som blir finansiert i prosjektene⁴².

2. Videreutvikle og styrke ordninger for økt kvalitet og relevans i forskeropplæringen

Generelle tiltak:

- Sikre strategiske og forutsigbare utlysninger av midler til nasjonale forskerskoler med vekt på utvikling og fornyelse i doktorgradsutdanningen.
- Normalt tre års postdoktorperiode.
- I samarbeid med institusjonene stimulere til at kandidatene får opplæring i åpen forskning.

3. Sørge for rekruttering fra hele talentbasen

Generelle tiltak:

- Analysere hvordan våre virkemidler påvirker kjønnsbalanse og mangfold og sette inn kompensierende tiltak hvor skjevheter er dokumentert.

Tiltak i porteføljestyrene:

- Innarbeide rekruttering, kjønnsbalanse og mangfold i alle porteføljeanalyser og følge opp med tiltak der analysene viser behov.

4. Forbedre Forskningsrådets statistikk og analyse

Generelle tiltak:

- Forbedre datakvaliteten i Forskningsrådets rekrutteringsstatistikk.
- Doktorer og postdoktorer med finansiering fra Forskningsrådet skal kunne identifiseres i SSBs rekrutteringsmonitor.
- Analysere karriereutviklingen til doktorander med finansiering fra Forskningsrådet og se dette i sammenheng med data om doktorander med annen type finansiering.
- Evaluere forsøksordningen med forskerlinjer for eventuell videre satsing.
- Analysere og identifisere rekrutteringsbehov innenfor porteføljestyrenes ansvarsområder.

Tiltak i porteføljestyrene

⁴² [Se porteføljene og porteføljepleanene](#)

- Prioritere rekruttering i utlysninger på områder med stort rekrutteringsbehov. Der det ikke er identifisert et rekrutteringsbehov, skal det heller ikke etterspørres rekrutteringsstillinger i utlysningene.
- Utrede nye mekanismer som porteføljene kan følge opp for tildeling av rekrutteringsstillinger der behovet er stort.
- Tildele rekrutteringsstillinger til pågående prosjekter i porteføljen.

5. Styrke sektormobilitet

Generelle tiltak:

- Evaluere Forskningsrådets rekrutteringsinnsats mot næringslivet, herunder *Nærings-ph.d.*
- Evaluere omfang og innretning av ordningen *Offentlig sektor-ph.d.*
- Innføre mobilitetsstipend (lønnsmidler) til doktorstipendiater og postdoktorer for hospitering i næringsliv/offentlig sektor/frivillig sektor på inntil seks måneder. For postdoktorstipendiater kan det søkes om forlenget finansiering av postdoktorstipendet tilsvarende hospiteringens lengde. For doktorstipendiater kan det søkes om hospiteringsstipend for opphold inntil seks måneder som et alternativ til annet pliktarbeid i stipendiatperioden, for eksempel undervisning.
- Innføre stipend for entreprenørskap for ph.d. og postdok med mål om å videreutvikle forskningen til en forretningsidé.

Tiltak i porteføljestyrene:

- Finansiere gjesteopphold i prosjektene for ansatte fra næringsliv og offentlig sektor.

6. Gjennomgå og styrke stimuleringsordningene for utgående mobilitet

Generelle tiltak:

- Stille krav ved Forskningsrådets tildeling av utenlandsstipend om mastergrad eller doktorgrad ved en norsk forskningsorganisasjon og bosted eller arbeid i Norge i minst 12 måneder i løpet av de siste syv foregående årene.
- Intensivere innsatsen for mobilisering og suksess i MSCA.

Tiltak i porteføljestyrene:

- Fremme mulighetene for utgående mobilitet i utlysninger.

7. Stimulere utviklingen av karrierestøtte

Generelle tiltak:

- Stimulere institusjonene til å opprette ordninger med mentorer fra arbeidslivet.
- Stimulere til videre utbygging av karrierestøtte gjennom nettverk.
- Delta i internasjonale erfaringsutviklingsnettverk for karrierestøtte (EURAXESS).
- Stille krav om utviklingsplan for alle doktorgradsstipendiater finansiert av Forskningsrådet.
- Be om oppfølging av utviklingsplan i prosjektrapporteringen.

8. Ivareta nye kriterier for vurdering av kvalifikasjoner og karrierebygging

Generelle tiltak:

- Etablere kriterier som vurderer bredden av kompetanse for forskere som søker midler fra Forskningsrådet.

9. Sørge for at virkemidlene for yngre forskere er riktig innrettet og dimensjonert

Generelle tiltak:

- Analysere effekten av våre virkemidler på yngre forskeres kvalifisering for vitenskapelig toppstilling.
- Innføre støtte til yngre forskere til å videreutvikle lovende prosjekter som ikke nådde opp i konkurransen om forskningsmidler (f.eks. innenfor *Unge forskertalenter*, *Mobilitetsstipend* o.l.).

- Finansiere forskerstilling som alternativ til postdoktorstilling i prosjekter der kapasitetsbygging i prosjektet er et mål for søkerne.

Tiltak i porteføljestyrene:

- I større grad ta i bruk søknadstypen *Unge forskertalenter* innenfor sin prosjektportefølje på områder med identifiserte rekrutteringsbehov.
- Ta spesielt ansvar for å følge opp de unge talentene innenfor sin prosjektportefølje.

6 Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter

Tiltakene i denne planen er utledet fra samfunnsmålene og brukermålene og forventes å lede til klare dokumenterbare resultater, virkninger og effekter. Sammenhengen mellom tiltak, resultater, virkninger og samfunnseffekter kan illustreres som følger:

Eksempel: Effektkjeden for mobilitetsstipend.

6.1 Forventede resultater (output)

Kompetente og motiverte forskere og kunnskapsarbeidere

- Doktorer og postdoktorer finansiert av Forskningsrådet blir eksponert for nasjonale og internasjonale miljøer av høy kvalitet, og bidrar selv til forskning av fremragende kvalitet (eksellens).
- Doktorer og postdoktorer er kjent med dagens og fremtidens krav og forventninger til kunnskapsproduksjon, utvikling og omstilling, blant annet innen åpen forskning, transfaglighet og samfunnsansvarlig forskning og innovasjon.
- En større del av doktorkandidatene og postdoktorene finansiert av Forskningsrådet har erfaring fra samspill med næringsliv og/eller offentlig sektor i løpet av kvalifiseringsperioden (hospitering, mentor, bruk av personell/eksperter fra arbeidslivet i prosjekter).
- Flere doktorkandidater og postdoktorer finansiert av Forskningsrådet har erfaring med entreprenørskap.
- Flere norske kandidater har fått finansiering gjennom MSCA og flere lykkes i ERC.
- Større andel doktorkandidater og postdoktorer tar utenlandsopphold i kvalifiseringsperioden.
- Forskerrekrutteringen ivaretar mangfoldet i det norske samfunnet for å fremme mangfold i forskningsperspektiver og valg av forskningstema.
- Flere doktorkandidater er rekruttert på områder med svak rekruttering.
- Forskningsrådet, forskningsorganisasjoner, myndigheter og studenter har (tilgang til) statistikk og analyser som identifiserer, fag, tema, regioner og ubalanse i mangfoldet med behov for forsterket rekrutteringsinnsats.
- Alle stipendiater med finansiering fra Forskningsrådet har en utviklingsplan som kan omfatte alle type karrieremuligheter for en forsker innenfor academia, næringsliv og offentlig sektor.
- Virkemiddelet *Unge forskertalenter* tas i bruk i flere porteføljer.
- Alle interessenter har god oversikt over doktorers karriereløp.

6.2 Forventede virkninger (outcome)

Forskerkvalifisering av høy kvalitet

- Doktorer som har vært tilknyttet prosjekter finansiert av Forskningsrådet har høy gjennomføringsgrad og normert gjennomføringstid fordi de er tilknyttet prosjekt med høy kvalitet.
- Rekruttering til prosjekter finansiert av Forskningsrådet fremmer kjønnsbalanse og mangfold.
- En større andel av doktorene som har vært tilknyttet prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet
 - o har hatt erfaring med sektorsamspill i løpet av doktorgradsperioden, for eksempel gjennom nærings-ph.d., offentlig sektor-ph.d. og hospitering
 - o har hatt erfaring fra internasjonalt samarbeid i løpet av doktorgradsperioden, blant annet gjennom utenlandsopphold
 - o går inn i stillinger som krever høy vitenskapelig kompetanse i næringsliv og offentlig sektor
 - o oppgir at det er godt samsvar mellom kvalifikasjonene de har ervervet og arbeidets innhold

6.2 Forventede samfunnseffekter (impact)

Et kunnskapsbasert samfunns- og arbeidsliv

- Samfunnet har tilgang til kunnskap og kompetanse for å møte nye krav til kunnskap, innovasjon og omstilling i samfunns- og arbeidsliv.
- Forsknings- og innovasjonssystemet er dynamisk og attraktivt.
- Norske forskningsmiljøer hevder seg internasjonalt på områder hvor Norge har særlige forutsetninger og/eller interesser.
- Forskerpopulasjonen i Norge har god kjønnsbalanse og ivaretar hensyn til mangfold.
- Fremragende forskningsmiljøer bidrar med banebrytende kunnskapsutvikling, omstilling og innovasjon i hele landet.
- Norske forskere deltar aktivt i utvikling og omstilling av samfunnet og nyter tillit i befolkningen.
- Kunnskap og kompetanse er allment tilgjengelig.
- God tilgang til kompetanse for å drive kunnskapsutvikling, innovasjon og omstilling. Et dynamisk og attraktivt forsknings- og innovasjonssystem.

7 Finansiering

Rekrutteringstiltak finansieres over alle porteføljer, med bidrag fra alle departementer.

7.1 Økonomiske konsekvenser av tiltakene i planen

For å gjøre oversikten så riktig og enkel som mulig, ønsker vi å vise ekstra kostnad per enhet innenfor ordningene vi nevner. Vi ønsker ikke å anslå en totalsum, men ser for oss at ordningene kan finansieres slik at budsjettet for hver ordning hvor det er hensiktsmessig har et tak. Søknadene innvilges inntil det taket nås.

Ordning	Forutsetning	Enhet	Kostnad i kroner
Treårig postdoktorstilling	UH-sektorens rundsumsats for 2023 Gjelder kun dem som i dag har toårig postdoktorstipend	År	1 244 000,-
Hospitering doktorstipendiater og postdoktorer i næringsliv eller offentlig sektor inntil seks måneder	UH-sektorens rundsumsats for 2023 Omfatter ikke nærings- og offentlig sektor ph.d.	Måned (6 måneder)	103 700,- (622 000,-)
Stipend for entreprenørskap	UH-sektorens rundsumsats for 2023 Fra 3 til 12 måneder	3 måneder (6 måneder) [12 måneder]	311 000,- (622 000,-) [1 244 000]

Plan for rekruttering og tidlig karriere - verdikjeden

Samfunns mål	Brukermål	Tiltak	Resultater	Virkinger	Effekter
<p>1. Norsk forskning har forskningskompetanse på høyt internasjonalt nivå</p> <p>2. Rekruttering til norsk forskning gjenspeiler mangfoldet i samfunnet og samfunnets kompetansebehov</p> <p>3. Forskerkompetansen er relevant for bærekraftig utvikling og omstilling</p> <p>4. Det er god sirkulasjon av kunnskap og kompetanse mellom fag, sektorer og land</p>	<p>1. Forskningsinstitusjonene tilbyr forsker/kvalifisering av høy kvalitet</p> <p>2. Forskningsinstitusjonene rekrutterer fra hele talentbasen</p> <p>3. Forskningsinstitusjonene styrker rekrutteringen innenfor forskningspolitiske prioriterte områder</p> <p>4. Forskningsinstitusjoner og andre aktører legger til rette for at flere får erfaring med sektorsamspill i løpet av forskerkarrieren</p> <p>5. Norske forskertalenter får internasjonal erfaring og inngår i internasjonale nettverk</p> <p>6. Yngre forskere har tilgang til attraktive arbeidsvilkår og utviklingsmuligheter, samt trygge og forutsigbare karriereløp</p>	<p>1. Sikre finansieringen av doktorgrad- og postdoktorstipend i prosjekter av høy kvalitet</p> <p>2. Videreutvikle og styrke ordninger for økt kvalitet og relevans i forskeroppfølgingen</p> <p>3. Sørge for rekruttering fra hele talentbasen</p> <p>4. Forbedre Forskningsrådets statistikk og analyse</p> <p>5. Styrke mobiliteten mot næringsliv og offentlig sektor og tilbakeløp</p> <p>6. Gjennomgå og styrke stipuleringsordningene for utgående mobilitet</p> <p>7. Stimulere utviklingen av karrierestøtte</p> <p>8. Ivareta nye kriterier for vurdering av kvalifikasjoner og karrierebygging i et åpent forskningsystem</p> <p>9. Sørge for at virkemidlene for yngre forskere er riktig innrettet og dimensjonert</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Doktor og postdoktor finansiert av Forskningsrådet blir eksponert for nasjonale og internasjonale miljøer av høy kvalitet, og bidrar selv til forskning av fremragende kvalitet (eksellens). - Doktor og postdoktor er kjent med dagens og fremtidens krav og forventninger til kunnskapsproduksjon, utvikling og omstilling - Flertallet av doktorgradstipendene og postdoktorstipendene har erfaring fra samspill med næringsliv og/eller offentlig sektor i løpet av kvalifiseringsperioden - Flere norske kandidater har fått finansiering gjennom MSCA og flere lykkes i ERC - Større andel doktorgradstipendene og postdoktorstipendene utelandsopphold i kvalifiseringsperioden - Forskerrekrutteringen ivaretar mangfoldet i samfunnet for å fremme mangfold i forskningsperspektiver og valg av forskningsstema - Flere doktorgradstipendene utdannet fra norske institusjoner er rekruttert på områder med svak rekruttering - Statistikk og analyse som identifiserer fag, tema og regioner med behov for forsterket rekrutteringsinnsats. - Alle stipendater med finansiering fra Forskningsrådet har en utviklingsplan som omfatter karrieremuligheter innen flere sektorer. - Kriteriene for merittering i et åpent forskningsystem er tydeliggjort og tilgjengelig i kvalifiseringsløp. - <i>Urge forskertalenter</i> tas i bruk i flere porteføljer 	<ul style="list-style-type: none"> - Doktorer som har vært tilknyttet prosjekter finansiert av Forskningsrådet har bedre gjennomføringsgrad og kortere gjennomføringsstid enn kandidater som ikke har hatt slik tilknytning. - Rekruttering til prosjekter finansiert av Forskningsrådet fremmer kjønnsbalanse og mangfold. - En større andel av doktorer som har vært tilknyttet prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet har hatt erfaring med sektorsamspill i løpet av doktorgradsperioden, for eksempel gjennom nærings-ph.d., offentlig sektor-ph.d. og hospitering. - En større andel av doktorer som har vært tilknyttet prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet har hatt erfaring fra internasjonalt samarbeid i løpet av doktorgradsperioden, blant annet gjennom utelandsopphold. - Doktorer oppgir i arbeidsmarkedsundersøkelser at det er godt samsvar mellom kvalifikasjoner og arbeidsinnhold. - Forskningsrådets virkemidler for yngre forskere er attraktive blant de beste talentene. 	<ul style="list-style-type: none"> - Samfunnet har tilgang til kunnskap og kompetanse for å møte nye krav til kunnskap, innovasjon og omstilling i samfunns- og arbeidsliv. - Et dynamisk og attraktivt forsknings- og innovasjonssystem. - Norske forskningsmiljøer hevder seg internasjonalt på områder av hvor Norge har særlige forutsetninger og/eller interesser. - Forskerpopulasjonen i Norge har god kjønnsbalanse og ivaretar hensyn til mangfold. - Fremragende forskningsmiljøer bidrar med banebrytende kunnskapsutvikling, omstilling og innovasjon i hele landet. - Norske forskere deltar aktivt i utvikling og omstilling av samfunnet og nyter tilfall i befolkningen - Kunnskap og kompetanse tilgjengelig. - God tilgang til kompetanse for å drive kunnskapsutvikling, innovasjon og omstilling. Et dynamisk og attraktivt forsknings- og innovasjonssystem.

Norges forskningsråd

Besøksadresse: Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker

Telefon: 22 03 70 00

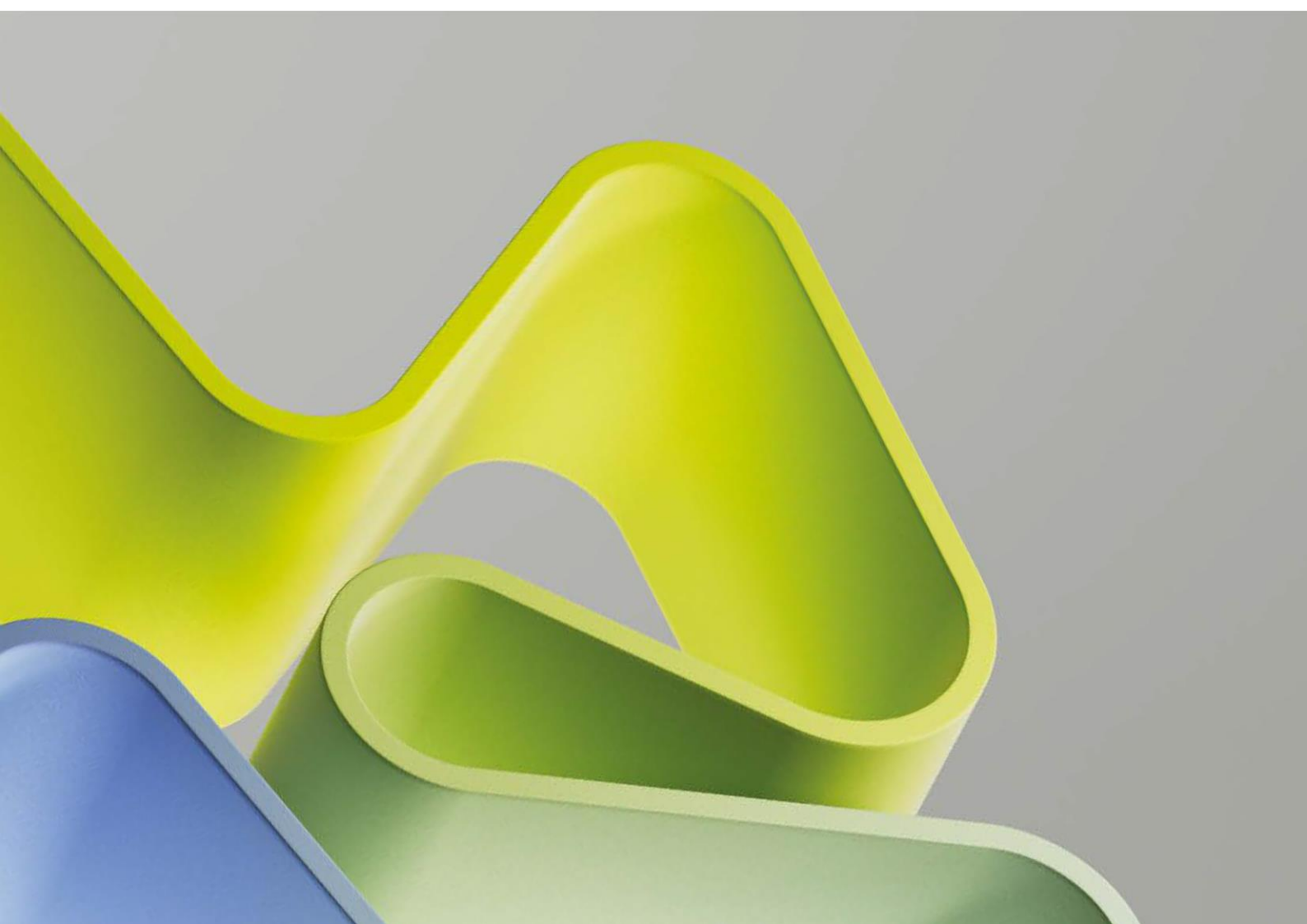
Telefaks: 22 03 70 01

post@forskningsradet.no

www.forskningsradet.no

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner

ISBN 978-82-12-03961-2 (PDF)

Sak PS Forskningssystemet 25/26

Evaluering av forskerlinjene

Til	Ansvarlig Direktør	Saksbehandler	Vedlegg
Porteføljestyret for forskningsystemet	Johannes Waage Løvhaug	John Baarli / Espen Sandøe Karlsen	1. Evaluering av forskerlinjene

Fra
Områdedirektør
Benedicte Løseth

DRØFTINGSSAK

Forslag til vedtak Administrasjonen tar innspillene fra porteføljestyrets diskusjon med i utarbeidelsen av beslutningssak om videreføring av Forskerlinjene på et senere møte.

Kort bakgrunn Som ledd i oppfølgingen av Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere og Kunnskapsdepartementets strategi for forskerrekruttering og karriereutvikling, har Forskningsrådets ordning med forskerlinjer blitt evaluert av Samfunnsøkonomisk analyse (SØA).

Hvorfor saken fremmes til dette møtet Drøfting av evalueringen utgjør et viktig ledd i beslutningsgrunnlaget for Forskningsrådets videre håndtering av ordningen.

Hovedpunkter Forskningsrådet har fått gjennomført en ekstern evaluering av ordningen med forskerlinjer og studentstipend for perioden 2018–2025. Evalueringen er gjort som et ledd i oppfølgingen av Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere og Kunnskapsdepartementets strategi for forskerrekruttering og karriereutvikling, som begge understreker behovet for å styrke koblingen mellom utdanning og forskning. Evalueringen, utført av Samfunnsøkonomisk analyse (SØA), omfatter både de opprinnelige forskerlinjene i medisin, odontologi og psykologi og de fem forskerlinjepilotene etablert fra 2018 i veterinærmedisin, psykologi, ingeniørvitenskap, rettsvitenskap og informatikk. Samlet dekker evalueringen dermed 13 linjer ved fem universiteter. Målet har vært å vurdere om ordningen fungerer etter hensikten når det gjelder rekruttering til forskning, tidligere fullføring av ph.d. og styrket kobling mellom utdanning og forskning.

Evalueringen bygger på flere kilder: institusjonenes årlige rapportering, supplerende data om kostnader og gjennomføring, intervjuer med både linjeansvarlige, prosjektledere, veiledere og fakultetsledelse, samt en spørreundersøkelse med 336 nåværende og tidligere studenter. I tillegg er det innhentet statistikk og tidligere undersøkelser for å sette funn i kontekst.

Ordningen og modellene

Forskerlinjene er særskilte studieløp i profesjons- og masterutdanninger som gir studentene mulighet til å delta i forskning tidlig i studiet. Vanlige elementer er opplæringsdel på master- eller ph.d.-nivå, tilknytning til forskningsgrupper og faglige møteplasser som seminarer og presentasjoner. Ordningen gir studentene et tydeligere møte med forskning enn det et ordinært studieløp ofte legger opp til.

SØA skiller mellom tre hovedmodeller i evalueringen:

- «Halv ph.d.» – ett fullt forskningsår, samt to deltidsår, ofte med 120 studiepoeng som senere kan innpasses i en ph.d.
- «Masteroppgave» – forskning knyttet til masterløpet, med ekstra veiledning og i noen tilfeller utvidet oppgave.
- «Studentforskning» – mindre forskningsprosjekter, ofte deltids- eller sommerstipend, uten studiepoeng.

Alle modellene gir studentene anledning til selvstendig forskningsarbeid, men med ulikt omfang og ulik rolle i rekruttering til ph.d. Halv ph.d. kan inngå som del av en senere doktorgrad. De to andre modellene gir forskningskompetanse og erfaring, men uten direkte innpassing i et videre ph.d.-løp.

Hovedfunn

Totalt er det delt ut ca. 900 stipender i perioden.

I evalueringsperioden 2018-2025 har anslagsvis 621 studenter blitt tatt opp på forskerlinje eller mottatt heltidsstipend. I tillegg er det innvilget 142 deltidsstipender og 137 sommerstipender.

Studentene er gjennomgående svært fornøyde.

Åtte av ti studenter oppgir at de er fornøyde eller svært fornøyde med ordningen. De fremhever særlig forskningsmiljøene, veiledningen og det faglige utbyttet.

Koblingen til forskningsmiljøene styrkes tydelig.

De aller fleste studenter opplever god integrasjon i forskningsgrupper og får anledning til å bidra i reelle forskningsprosjekter. Mange har publisert eller bidratt til vitenskapelig eller faglig formidling.

Rekruttering til ph.d. er høy.

På tvers av linjer finner SØA at mellom 50 og 80 prosent av studentene ved «halv ph.d.» og «masteroppgave» går videre til doktorgradsutdanning.

Deltakelse bidrar til raskere disputas i de mest omfattende modellene.

I medisinske forskerlinjer disputerer studentene i gjennomsnitt om lag 8–10 år tidligere enn ordinære kandidater.

Erfaringene fra pilotlinjene er sammensatte.

Tre av pilotene – psykologi ved UiT, veterinærmedisin ved NMBU og rettsvitenskap ved UiB – har fungert godt og viser god måloppnåelse i form av faglig integrering, tydelig forskningsinnretning og relativt høy rekruttering til ph.d.-løp. To piloter, informatikk ved UiO og ingeniørvitenskap ved NTNU, er lagt ned eller satt på vent. Her peker intervjuene på at sterk konkurranse fra arbeidslivet, og lite forutsigbar overgang til ph.d. har gjort ordningen lite attraktiv. Erfaringene viser også at etablering og drift av pilotlinjer er ressurskrevende.

Søkertallene går ned.

Antall søkere er redusert fra rundt 200 i 2019–2021 til rundt 100 i 2025. Nedgangen gjelder flere fag og kan ses i sammenheng med:

- lavt stipendnivå (ikke prisjustert siden 2002)
- økt arbeidsbelastning og redusert fleksibilitet i profesjonsstudiene
- usikkerhet om videre finansiering av doktorgrad
- sosiale og praktiske konsekvenser av å ta et år ut av studiet («halv ph.d.»)

Forskningsrådets administrative kostnader er lave (ca. 3 % av rammen), og består i all hovedsak i å følge opp rapporteringen i prosjektene. Institusjonene legger inn

betydelige egne ressurser, særlig i de mest omfattende modellene. Forskningsrådets stipendramme brukes ikke fullt ut, primært som følge av lavere rekruttering.

Utfordringer med ordningen

Til tross for at ordningen fungerer godt etter hensikten, og at deltakere stort sett er svært fornøyd er det noen prinsipielle utfordringer ved de ulike modellene, som det er verdt å nevne:

Halv ph.d.

Evalueringen synliggjør et særskilt problem ved halv-ph.d.-modellen, slik dette kom til uttrykk ved Psykologisk institutt ved UiO. Her konkluderte dekanatet med at modellen ikke burde videreføres, blant annet fordi den bryter med universitetets ph.d.-forskrift ved at store deler av forskerlinjens studiepoeng skulle kunne innpasses i et doktorgradsløp. Fakultetet vurderte dette som uforenlig med prinsippet om at ph.d.-utdanningen skal være en selvstendig, forskningsbasert kvalifisering på høyt nivå. Avslaget illustrerer en strukturell utfordring ved halv-ph.d.-modellen: når forskerlinjeløpet blir for likt et tidlig startløp på doktorgraden, kan det komme i konflikt med institusjonelle og regulatoriske rammer for ph.d.-utdanningen

I tillegg til utfordringen nevnt over, er det en mulighet for at halv-ph.d.-modellen, når denne blir innpasset som del av en ph.d., kan bryte med § 2-12. *Doktorgrad* i den nye UH-forskriften hvor det står at «Philosophiae doctor (ph.d.) har normert studietid tre år.» (<https://lovdata.no/forskrift/2024-06-28-1392/§2-12>)¹.

Masteroppgave

Evalueringen peker også på at mastergradsmodellen har noen utfordringer, særlig knyttet til grenseoppgangen mellom ordinær undervisning og forskerlinjeaktivitet. I noen tilfeller ligger modellen tett opp til et ordinært masterløp, noe som kan føre til at stipendene i praksis kan komme til å finansiere aktiviteter som institusjonene uansett er forpliktet til å tilby. Dette kan igjen skape uklarhet om ordningens merverdi og utfordrer prinsippet om at statlige stipendmidler skal støtte *ekstra* forskningsaktivitet – ikke bidra til å subsidiere vanlig utdanning.

Evalueringen anbefaler å tydeliggjøre hvilke aktiviteter stipendene faktisk skal dekke. En slik avklaring kan bidra til større konsistens på tvers av fag og institusjoner og sikre at midlene brukes i tråd med ordningens formål.

Evalueringens anbefalinger

SØA konkluderer i evalueringen med at ordningen fungerer etter hensikten. Den bidrar både til faglig utvikling, økt forskningskontakt og rekruttering til ph.d. Samtidig peker evalueringen på viktige utfordringer: fallende søkertall, lavt stipendnivå og manglende forutsigbarhet i overgangen til ph.d.-løp, og noen tilfeller uklar grenseoppgang mellom forskerlinje og vanlig undervisningsløp. SØA lister opp flere konkrete anbefalinger:

Til institusjonene

- Tydeliggjør formål og forventninger i ordningene.
- Sikre nok veilederkapasitet og faglig oppfølging.
- Bygg sterke faglige og sosiale miljøer rundt forskerlinjestudentene.

Til Forskningsrådet og kunnskapsmyndighetene

¹ Evalueringen adresserer ikke denne problemstillingen, og oss bekjent er det heller ikke juridisk utredet.

- Vurdere justering av stipendnivået, særlig for *halv ph.d.* Dette kan gjøres ved å tilføre ordningen flere midler eller ved omdisponering innenfor dagens rammer
- Klargjøre hvilke aktiviteter stipendmidlene kan brukes til.
- Utarbeide ensartet rapporteringspraksis for alle linjer.
- Vurdere en *søknadsbasert modell* for nye forskerlinjer. I så fall må det utvikles kriterier for å delta og retningslinjer for hvordan midlene skal prioriteres

Spørsmål til diskusjon i møtet

Styret inviteres til å diskutere hvordan Forskningsrådet bør følge opp anbefalingene i evalueringen. Noen sentrale diskusjonspunkter kan være knyttet til:

- hvordan Forskningsrådet bør forholde seg til de ulike modellene for forskerlinjer (halv ph.d., mastergrad, og studentforskning), sett i lys av forskjeller i måloppnåelse, ressursbruk og institusjonelle rammer
- i hvilken grad Forskningsrådet bør stille sterkere krav til standardisering på tvers av forskerlinjene
- om Forskningsrådet bør utrede en søknadsbasert modell innenfor fag med dokumenterte rekrutteringsutfordringer?

Forberedelse / prosess

Administrasjonen har utviklet saken

Videre saksgang

Administrasjonen vil behandle innspillene og komme tilbake til styret med en beslutningssak

Evaluering av forskerlinjer og studentstipend

Rapport nr. 07-2026
12. februar 2026

SØA

Samfunns-
økonomisk
Analyse

Rapport nr.07-2026

Samfunnsøkonomisk Analyse AS

ISBN-nummer: 978-82-8395-294-0
Oppdragsgiver: Forskningsrådet
Tilgjengelighet: Offentlig
Dato for ferdigstilling: 12.02.2026
Forfattere: Maja Tofteng, Merete Onshus, Emil C. Bjøru
Kvalitetssikrer: Karin Ibenholt

Borggata 2B
N-0650 Oslo
Org.nr.: 911 737 752
post@samfunnsokonomisk-analyse.no

Forord

Samfunnsøkonomisk Analyse har evaluert ordningen forskerlinjer og studentstipend på vegne av Forskningsrådet. Arbeidet ble gjennomført i perioden september til desember 2025.

Vi vil rette en stor takk til prosjektansvarlige og fagansvarlige ved de ulike linjene for å ha bidratt med data til evalueringsarbeidet, og for å ha lagt til rette for gjennomføring av spørreundersøkelse og deltatt på intervjuer.

Vi vil også takke Forskningsrådet for god og konstruktiv dialog underveis i gjennomføringen.

Maja Tofteng
Prosjektleder

Samfunnsøkonomisk Analyse AS

Sammendrag

Mandat

Profesjonsutdanningene skal utdanne yrkesutøvere til kliniske, pedagogiske eller samfunnsrettede tjenester, og dagens utdanningsløp gir begrenset rom for større forskningsprosjekter eller selvstendig fordypning. Ordningen forskerlinjer og studentstipend skal legge til rette for at studenter skal kunne forske underveis i denne typen studier. Denne evalueringen dekker 13 linjer ved fem universiteter og seks fagområder. Fem av linjene ble innlemmet i 2018 og 2019. Disse omtales som pilotlinjer.

Formålet med ordningen er å bidra til sterkere kobling mellom utdanning og forskning tidlig i studieløpet, økt rekruttering til ph.d. og tidligere gjennomføring av ph.d.

Evalueringen belyser om ordningen bidrar i tråd med disse målene, om den er hensiktsmessig innrettet, og om ressursbruken står i et rimelig forhold til resultater og effekter.

Evalueringen handler om hvordan ordningen har fungert på tvers av fagområder og institusjoner, med særlig vekt på erfaringene etter utvidelsen med nye linjer i 2018.

Metode

Evalueringen bygger på både kvantitative og kvalitative data. Vi har fått tilgang til institusjonenes årlige rapportering til Forskningsrådet. I tillegg har institusjonene bidratt med supplerende informasjon, blant annet om gjennomføring, kostnader og organisering av forskerlinjene. Datagrunnlaget varierer noe mellom de ulike linjene. Videre har vi intervjuet representanter fra linjene som inngår i ordningen, og gjennomført en spørreundersøkelse blant studenter som har mottatt stipend. Totalt mottok vi 336 svar på spørreundersøkelsen. Vi har videre sett til tidligere undersøkelser av forskerlinjer og statistikk fra SSB.

Sentrale funn

I evalueringsperioden 2018-2025 har anslagsvis 621 studenter blitt tatt opp på forskerlinje eller mottatt heltidsstipend. I tillegg er det innvilget anslagsvis 142 deltidsstipender og 137 sommerstipender. Totalt er det delt ut anslagsvis 900 stipender i perioden. Antall studenter som har mottatt stipend ligger noe lavere, ettersom enkelte studenter kan ha mottatt flere stipender.

Linjene er ulike i både formål og utforming. Variasjonene gjenspeiler forskjeller i faglige tradisjoner, kapasitet og utfordringer. Institusjonenes vurderinger av hva som oppleves attraktivt for studentene tillegges også vekt.

I evalueringen skiller vi mellom tre ulike typer linjer; «halv ph.d.», «masteroppgave» og «studentforskning». På de linjene vi har kategorisert som «halv ph.d.», forsker studentene på full tid i ett år etterfulgt av forskning på deltid eller sommerstid over to år. På de linjene vi har kategorisert som «masteroppgave», gis stipendet til arbeid med en masteroppgave, der omfanget av oppgaven og det tilknyttede tilbudet varierer noe mellom de linjene som har denne varianten. Det kan være en ordinær masteroppgave eller en utvidet oppgave kombinert med individuell opplæring. «Studentforskning» er avgrensede forskningsaktiviteter, eksempelvis som en del av et mindre eller større forskningsprosjekt ved institusjonene, og hvor studentforskningen ikke er en del av eller overlapper med det ordinære studieløpet.

Kobling mellom studenter og forskningsmiljø

Både studentene som har deltatt og institusjonene virker gjennomgående tilfredse med deltagelsen. Studentene får reell anledning til å drive forskning og får veiledning underveis. Spørreundersøkelsen viser at de fleste studentene er godt fornøyde både med veiledningen og med hvordan de blir integrert i forskningsmiljøet. Slik sett bidrar forskerlinjer og studentstipend til å styrke kontakten mellom studenter og forskningsmiljøene. Dette gjelder imidlertid i hovedsak studentene som faktisk deltar i forskningsaktivitetene, og ikke den øvrige studentmassen.

Rekruttering til ph.d.

Data fra institusjonene og spørreundersøkelsen peker i retning av at mellom 50 og 80 prosent av de som har deltatt på «halv ph.d.» og «masteroppgave» har gått videre til ph.d. Funnene er i tråd med tidligere undersøkelser. Vi er også kjent med at studenter som har deltatt på «studentforskning» har gått videre til ph.d., men data er ikke gode nok til å gi et anslag på omfang.

Raskere og tidligere gjennomføring

Det vi har av data tilsier også at studentene som har deltatt på linjer vi omtaler som «halv ph.d.», avlegger doktorgraden tidligere enn det som er normalt for studenter innen samme fagområde. Intervjudata indikerer også at studentene fullfører doktorgraden på kortere tid enn det som er normalt, selv når man tar hensyn til at profesjonsstudiet forlenges med ett år, og at færre avbryter doktorgraden. Men datagrunnlaget vi har er for mangelfullt til å gjøre systematiske undersøkelser på tvers av linjer.

Fungerer etter hensikten, men på litt forskjellige måter

Etter vår vurdering fungerer ordningen som tenkt. Studentene som deltar, får anledning til å forske og får kontakt med forskningsmiljøene. Mange ønsker å forske videre.

De ulike typene forskerlinjer ser ut til å bidra til måloppnåelse på litt forskjellige måter. «Studentforskning» gir en første og relativ lavterskel innføring i forskning uten å forsinke studieløpet. Modellen egner seg særlig for studenter som er usikre på om forskning er noe for dem, og kan fungere som en ekstrajobb ved siden av studiene. Ordningen kan dermed mobilisere studenter som i utgangspunktet ikke hadde planlagt å ta en ph.d.

Linjer som bygger på «masteroppgave»-modellen er innbyrdes ulike, men felles er at de gir et ekstra faglig tilbud til sterke studenter og er integrert i master- eller profesjonsutdanningen, uten å føre til forsinkelser. Forpliktelsen er mindre omfattende enn i «halv ph.d.», men omfanget varierer. I den mest omfattende varianten (rettsvitenskap ved UiB) handler ordningen om å gi et kvalitativt bedre tilbud til forskertalenter.

«Halv ph.d.»-linjene er mer omfattende og gir mulighet for å godskrive deler av arbeidet i en senere ph.d. Ordningen fungerer som starten på et ph.d.-løp og legger til rette for tidligere avlevering av doktorgrad enn normalt. Denne typen linje retter seg i større grad mot studenter som allerede har forskerambisjoner. Samtidig er dette den mest omfattende modellen, og det er her vi finner flest indikasjoner på at det også er noe misnøye. Misnøyen synes særlig å handle om rammebetingelsene for ordningen.

De tre modellene varierer også i kostnader, bredde og rekkevidde. «Lette» varianter av masteroppgave og studentforskning er billigere å drifte for institusjonene og tilsier at stipendmidlene fordeles på relativt sett flere studenter. De mer intensive modeller med få studenter (omfattende varianter av «masteroppgave» og «halv ph.d.») er dyrere å drifte for institusjonene og stipendene fordeles på relativt sett færre studenter.

Erfaringer fra pilotene

De fem pilotlinjene ble etablert i 2018 eller 2019. I alle pilotene ble det arbeidet aktivt med faglig oppfølging, tilpasning til studieløpet og forankring i etablerte forskningsmiljøer, men med ulik organisatorisk innretning. Tre linjer synes å fungere etter hensikten, mens to linjer er avsluttet eller satt på vent, mye på grunn av svak rekruttering. De to linjene var organisert etter ulike modeller, noe som indikerer at årsaken til svak rekruttering ikke kan forklares med valg av modell alene. Sterk konkurranse fra næringslivet og usikkerhet knyttet til videre ph.d.-løp er årsaker som også trekkes frem. Erfaringene indikerer videre at etablering og drift av forskerlinjer er noe som tar tid og ressurser for institusjonene.

Søkertallene er på vei ned

Institusjonene og studentene er i hovedsak fornøyde, men interessen for deltakelse er likevel synkende. Nedgangen i samlet søkertall kan delvis knyttes til at tre linjer er avsluttet eller satt på vent, men gjelder også for de etablerte linjene.

Vår datainnhenting tyder på at institusjonene jobber aktivt med å forbedre tilbud og veiledning, og å gjøre tilbudet kjent for studentene.

Vi har ikke innhentet informasjon fra studenter som kunne vært aktuelle deltakere, men som ikke har søkt. Spørreundersøkelsen blant studenter som har deltatt, gir innsikt i hva studentene opplever som utfordrende. Studentene er særlig misfornøyd med nivået på stipendet. Samlet arbeidsbelastning, sosiale konsekvenser av å utsette studiene samt usikkerhet om videre finansiering og ph.d.-opptak er også forhold som trekkes fram.

Effektiv forvaltning

De statlige stipendmidlene utgjør om lag 17,8 millioner kroner årlig. Basert på framdriftsrapporter som institusjonene har levert til Forskningsrådet, finner vi at Forskningsrådet betalte ut om lag 97 millioner kroner totalt i perioden 2018-2024, og i overkant av 9 millioner kroner over ordningen i 2024. Rammen er med andre ord ikke brukt opp, noe vi ser i sammenheng med lavere søkertall og linjer som er avsluttet eller satt på vent.

Forskningsrådets administrative kostnader er lave, og vi har ingen indikasjoner på at det foreligger et uutnyttet potensial for effektivisering i forvaltningen. Tilsvarende gjelder for institusjonene all den tid de har sterke insentiver til å husholde med egne ressurser.

Et sentralt spørsmål er, etter vår vurdering, ikke hvordan ordningen kan driftes billigere, men hvordan stipendmidlene kan brukes på en måte som gir størst mulig måloppnåelse. Dette avhenger av hva man ønsker at ordningen skal bidra til.

Avveininger og dilemmaer

Det er definert flere målsetninger for ordningen; sterkere kobling mellom utdanning og forskning tidlig i studieløpet, økt rekruttering til ph.d. og tidligere gjennomføring av ph.d. Våre data indikerer at alle tre modeller bidrar til rekruttering til ph.d., som vurderes som ordningens overordnede mål. Vi har derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å anbefale én modell fremfor de øvrige. En annen vektlegging eller endring i målformulering vil imidlertid kunne få implikasjoner for hvilke modeller som bør prioriteres.

De ulike modellene kan også forstås som ulike strategier for å håndtere målspenninger. En intern målspenning gjelder prioriteringen mellom et omfattende opplegg for et fåtall studenter («halv ph.d.» og «masteroppgave») og opplegg som er mindre omfattende, men som i prinsippet kan nå flere studenter («studentforskning»). En tilgrenset målspenning gjelder det gi studentene anledning til å få erfaring med forskning og det å faktisk starte på et doktorgradsløp («halv ph.d.»).

Vi finner også at praksisen med forskerlinjer og studentstipend kan komme i konflikt med vedtak og andre målsettinger for høyere utdanning. Et eksempel knytter seg til ulike tolkninger av hvor mye studiepoengproduksjon og forskningsarbeid som er utført underveis i en mastergrad eller et profesjonsstudium, som kan innpasses i en doktorgrad. Et annet eksempel er at endringer i ordinære studieførløp og overgang til søknadsbasert turnustjeneste gjør det enda vanskeligere å forske underveis i studiene enn tidligere. Det er også et dilemma knyttet til hvilken grad noen studenter skal prioriteres foran andre studenter, både ressursmessig og ved opptak til ph.d.-utdanning.

Disse dilemmaene synliggjør at ordningen ligger i et spenningsfelt mellom ulike politiske målsetninger. Videreutviklingen av ordningen ikke bare er et spørsmål om betingelsene for denne ordningen, men også om hvordan ulike mål og hensyn skal avveies mot hverandre. Hvor store ambisjoner man bør ha for ordningen, og hvor sterke insentivene skal være, fremstår derfor i siste instans som et politisk avveiningsspørsmål.

Anbefalinger

Basert på vår evaluering har vi identifisert noen læringspunkter og anbefalinger som gjelder uavhengig av valgt modell. Læringspunktene og anbefalinger til institusjonene kan være relevante for andre institusjoner som ønsker å opprette lignende tilbud.

Læringspunkter og anbefalinger til institusjonene:

- Tydelig kommunikasjon om formål og forventninger til studentene slik at de har et realistisk og tilstrekkelig informert beslutningsgrunnlag før de søker.
- Tilstrekkelige faglige og organisatoriske ressurser. Institusjonene må kunne tilby kvalifisert veiledning, relevante forskningsprosjekter og et faglig miljø som er tilpasset fag, normalt studieforløp og studentenes modenhet.
- Skape et miljø rundt studentene som deltar. Det kan være en fordel at flere studenter deltar samtidig, både av hensyn til faglig og sosialt miljø rundt studentene, og på grunn av potensielle stordriftsfordeler for institusjonene. Dette fremstår som særlig viktig på linjer som innebærer at studentene skal forlate sitt kull og ta et helt år fri fra studiene.

Læringspunkter og anbefalinger til Forskningsrådet og kunnskapsmyndighetene.

- Vi anbefaler å se på samsvar mellom størrelsen på stipendet og omfanget på den innsatsen som forventes av studentene. Etter vår vurdering bør i hvert fall stipendet til studentene som deltar på «halv ph.d.» linjer økes. Dette kan gjøres ved å tilføre ordningen flere midler eller ved omdisponering innenfor dagens rammer.
- Bedre økonomiske betingelser kan styrke rekrutteringen, men det kan også være relevant å adressere øvrige strukturelle utfordringer, herunder overgang til ph.d.-løp.
- Tydeliggjøre hva stipendmidlene kan brukes til, herunder klargjøre avgrensningene mot studentengasjementer og vitenskapelige tjenester, og mot ordinære master- eller hovedoppgaver.
- Utarbeide ensartet rapporteringspraksis for alle linjer.
- I den grad flere institusjoner ønsker å opprette lignende tilbud og konkurransen om midlene tiltar, kan det vurderes å legge om til en ordning der institusjonene må søke om å delta. Slik kan Forskningsrådet vurdere hvor måloppnåelsen forventes å være størst. I så fall må det utvikles kriterier for å delta og retningslinjer for hvordan midlene skal prioriteres. En ev. omlegging bør gjøres på en måte som ivaretar hensynet til forutsigbarhet for studenter og institusjoner.

Innhold

Forord	I
Sammendrag	II
1 Formål med evalueringen	1
1.1 Mandatet for evalueringen	1
1.2 Programlogikk	2
1.3 Datakilder	4
2 Overordnet om ordningen	8
2.1 Bygger på tidligere erfaringer	8
2.2 17,8 millioner kroner per år	9
2.3 Ulike typer linjer	10
3 Relevant for å styrke rekruttering til forskning	14
3.1 Generelle og fagspesifikke utfordringer	14
3.2 Flere mål som kan vektlegges forskjellig	21
3.3 Det finnes andre tiltak med visse likhetstrekk	22
3.4 Relevant for studenter som ønsker faglig fordypning	23
3.5 Oppsummering	25
4 Måloppnåelse og nytte	27
4.1 Studentene er fornøyd	27
4.2 Studentene har fått kontakt med forskningsmiljøer	32
4.3 Mange studenter går videre til doktorgrad	36
4.4 De på «halv ph.d.» fullfører tidligere	41
4.5 En del ville kanskje forsket uansett	43
4.6 Oppsummering	45
5 Søkertallene går ned	47
5.1 Nedgang i antall søkere og utnyttelse av plassene	47
5.2 Har tilbudet blitt mindre attraktivt?	49
5.3 Erfaringer fra pilotene	57
5.4 Oppsummering	58
6 Effektiv forvaltning	59
6.1 Lave forvaltningskostnader	59
6.2 Institusjonenes kostnader kommer i tillegg	60
6.3 Forankret i ledelsen og attraktiv for veiledere	62
6.4 Stipendmidlene brukes ikke opp	63
6.5 Oppsummering	64
7 Avsluttende vurdering og anbefalinger	65
7.1 Alle modellene legger til rette for et selvstendig forskingsarbeid underveis i studiene	65
7.2 Problemer med å fylle plassene	67

7.3 Interne og eksterne målspenninger	68
7.4 Kan legge om til søknadsbasert ordning på sikt	70
7.5 Anbefalinger	71
Referanser	73
Vedlegg A Medisin (UiO)	75
Vedlegg B Medisin og odontologi (UiB)	81
Vedlegg C Medisin (UiT)	88
Vedlegg D Medisin (NTNU)	92
Vedlegg E Odontologi (UiO)	97
Vedlegg F Psykologi (NTNU)	100
Vedlegg G Psykologi (UiT)	103
Vedlegg H Veterinærmedisin (NMBU)	108
Vedlegg I Psykologi (UiB)	114
Vedlegg J Det juridiske fakultet (UiB)	117

1 Formål med evalueringen

Forskerlinje- og studentstipendordningen forvaltes av Forskningsrådet. Ordningen dekker 13 linjer, hvorav 3 er avsluttet eller satt på vent. Forskningsrådet har bedt om en evaluering av ordningen, med vekt på erfaringene fra perioden 2018-2025.

Gjennom forskerlinje- og studentstipendordningen gis det stipend til studenter som vil forske underveis i sitt master- eller profesjonsforløp. Ordningen skal legge til rette for at studentene skal få erfaring med forskning og vitenskapelig metode, som igjen skal motivere studentene til å ta en ph.d. og innlede en forskerkarriere.

Forskningsrådets ramme for stipend til forskerlinjer og studentstipend som denne evalueringen omhandler, beløper seg til 17,8 millioner kroner per år. Bevilgningene finansieres over Kunnskapsdepartementets budsjett. Årlig utbetaling varierer noe fra år til år avhengig av hvor mange studenter som mottar stipend.

I dette kapitlet gjør vi rede for mandatet for evalueringen, programlogikk og datakilder.

1.1 Mandatet for evalueringen

Evalueringsobjektet er ordningen med forskerlinjer og studentstipend der stipendene dekkes av Forskningsrådet (NFR). Evalueringsarbeidet bygger på data og erfaringer fra de enkelte forskerlinjene, men vi har ikke evaluert hver enkelt linje.

Evalueringen omhandler de linjene som inngikk i ordningen i perioden 2018-2025. Dette gjelder i alt 13 linjer. 3 av disse er lagt ned eller satt på vent.

Universitetene kan tildele stipend eller ansette studenter som ønsker å forske eller bidra i vitenskapelig arbeid ved siden av studiene med egne midler uten finansiering med midler fra Forskningsrådet. Vi kommenterer ev. tilfeller der de ulike finansieringskildene sees i sammenheng når relevant.

Evalueringen er gjennomført av Samfunnsøkonomisk Analyse på oppdrag fra Forskningsrådet. Formålet med evalueringen er å vurdere i hvilken grad ordningen bidrar til måloppnåelse.

I evalueringen undersøker vi om forskerlinjer og studentstipend bidrar til det overordnede målet om økt rekruttering til forskning. Målet er nærmere presisert som;

- i) å øke andelen studenter som rekrutteres til forskning innenfor fag som har problemer med rekruttering eller hvor kompetansebehovet er antatt å øke i fremtiden
- ii) å øke andelen fullførte ph.d. (gjennomføringsgrad), og å redusere tidsbruken for (gjennomføringstid) og alderen ved fullføring av ph.d., innenfor aktuelle fag
- iii) å styrke koblingen mellom forskning og utdanning tidligere i studieløpet

Videre har følgende spørsmål ligget til grunn for evalueringen:

- om pilotordningen har vært et populært tiltak ved institusjonene
- om pilotordningen har bidratt til et bredere rekrutteringsgrunnlag, til både ordinært studieløp med forskerlinje og ph.d.-studium
- om forskerlinjestudentene har ambisjoner om å søke opptak til ph.d.-program i det aktuelle faget/fagområdet
- om søkertall til ph.d.-program i det aktuelle faget/fagområdet (ved egen/samme institusjon) har økt i perioden forskerlinjen har eksistert
- om institusjonene opplever at pilotordningen har bidratt til økt engasjement for forskning hos studentene i det aktuelle faget/fagområdet
- om det er rom å styrke kostnadseffektiviteten

Evalueringen er gjennomført i perioden september til desember 2025.

1.2 Programlogikk

Det overordnede målet med forskerlinjer og studentstipend er å øke andelen studenter som rekrutteres til forskning innenfor fag som har problemer med rekruttering eller hvor kompetansebehovet er antatt å øke i fremtiden, se hovedmål 1. Ordningen ble først etablert på medisinstudiene for å øke andelen medisinere som valgte en forskerkarriere. Også ved odontologi og psykologi har ordningen eksistert i lengre tid.

Programlogikken springer ut av det opprinnelige utfordringsbildet: færre leger valgte en forskerkarriere, samtidig som behovet for forskningskompetanse økte i kliniske og medisinske fagmiljøer. Forskerlinjene ble etablert for å møte dette behovet gjennom integrert forskningsopplæring og økt motivasjon for videre akademisk løp. De samme prinsippene gjelder for forskerlinjer i andre fag, selv om rekrutteringsutfordringer og faglig innretning varierer.

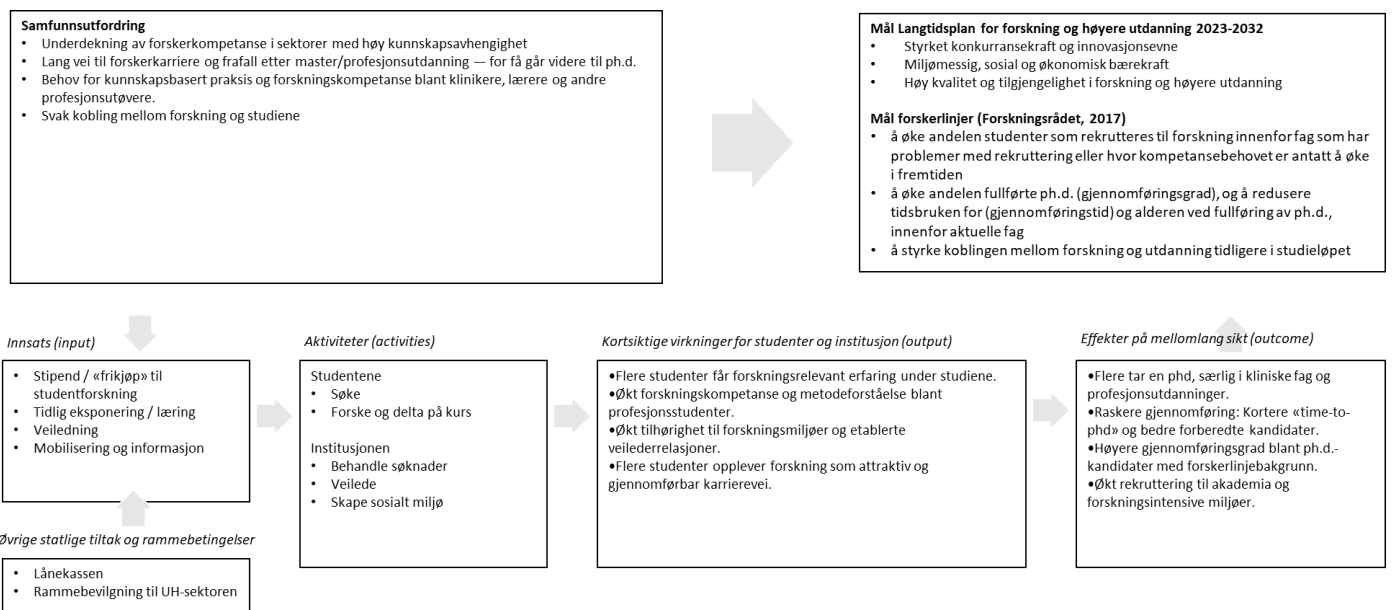
Programlogikken kan beskrives i fire trinn: innsats, aktiviteter, resultater og effekter. Med *innsats* menes stipend, samt tilgang til kompetente veiledere og sterke fagmiljøer. Disse ressursene skal gjøre det mulig for studentene å arbeide betydelig med forskning parallelt med studiene.

Innsatsen skal legge til rette for at studentene skal kunne forske: planlegging og gjennomføring av forskningsprosjekter, deltakelse i kurs og opplæring, og integrering i aktive forskningsmiljøer. Aktivitetene er ment å gi studentene både forskningsmetodiske ferdigheter og erfaring med vitenskapelig arbeid, samt kontakt med fagmiljøer som kan senke terskelen for videre forskningsløp.

Aktivitetene kan resultere i økt erfaring med forskningsfaglig arbeid, økt motivasjon til å gå videre til doktorgrad og faglige produkter (rapporter, manus, artikler, masteroppgaver og presentasjoner mv). På noen av linjene får studentene også opparbeidet studiepoeng.

Den ønskede effekten er at flere studenter velger og fullfører en ph.d. På lengre sikt skal ordningen bidra til styrket forskningskapasitet, utdanningskvalitet og kunnskapsbasert praksis, både i kliniske fagmiljøer og i andre relevante profesjons- og forskningsområder og andre mål for norsk forskning og høyere utdanning se gjeldende langtidsplan for forskning og høyere utdanning (Meld. St. 5, 2022-2023).

Figur 2.1: Programlogikk forskerlinjer og studentstipend

Kilde: SØA, basert på Forskningsrådet (2017)

1.3 Datakilder

Evalueringsarbeidet er utformet med sikte på å finne ut hvordan ordningen har fungert de senere årene på tvers av fagretninger og institusjoner. I tråd med mandatet legger vi vekt på erfaringene etter utvidelsen med forskerlinjepiloter.

Vi har ikke innrettet arbeidet med sikte på å belyse de langsiktige samfunnseffektene. Dette ville ha krevd en annen tilnærming enn det som har vært mulig innenfor denne begrensede evalueringen. Effektene av forskerlinjene på medisin i form av rask gjennomføring av ph.d. og lavere alder ved disputas er også undersøkt av andre.¹ Vi viser til disse analysene underveis i rapporten.

Evalueringen bygger på kvantitative og kvalitative data. Vi har sett til eksisterende forskning og tidligere utredninger, samt innhentet statistikk fra SSB. Vi har også fått tilgang til institusjonenes årlige framdriftsrapporter til Forskningsrådet. I tillegg har institusjonene bidratt med tilleggsopplysninger, blant annet om gjennomføring, kostnader knyttet til drift og organisering av forskerlinjene.

De kvantitative dataene gir grunnlag for å analysere utviklingen i søkning, opptak og gjennomføring på forskerlinjene, samt hvor mange som senere går videre til en ph.d.-utdanning (gjelder kun enkelte linjer). De fleste institusjonene har sendt oss beskrivelser av deres linje(r). Disse er, med mindre revideringer for sammenlignbarhet, tatt inn i vedlegg. I beskrivelsene gjøres det rede for formål, krav, gjennomføring, innpassering i doktorgradsutdanning og kostnader, samt ev. utfordringer.

De skjemaene som institusjonene bruker i sine årlige rapporter til Forskningsrådet, er utformet ulikt for de ulike fagretningene. Blant annet er det kun forskerlinjene ved medisin som blir bedt om å rapportere på antall doktorgrader som er avlagt av studenter fra forskerlinjen. Generelt vil dataene dessuten ikke fange opp dersom studenter har et oppholdt før de eventuelt begynner på en doktorgrad eller studenter som tar en doktorgrad ved et annet universitet. Tallene som presenteres over overgang fra forskerlinje til doktorgrad er derfor minimumsanslag.

For å belyse erfaringer og vurderinger fra sentrale aktører har vi i tillegg intervjuet representanter for institusjonene. Informantene dekker både administrativt ansvarlige, prosjektledere for forskerlinjen, veiledere og dekaner/prodekaner. Vi har snakket med minimum én informant fra hver linje. For noen linjer har vi snakket med flere. Utvalget er gjort med hensyn på å sikre bredde på tvers av linjer og roller. I tillegg har informantenes tilgjengelighet innenfor prosjektperioden og interesse for stille til intervju også spilt inn.

¹ Se for eksempel Hunskaar m.fl. (2009), Jacobsen m. fl. (2018) Eskerud m.fl. (2019), og Bjerkheim m.fl. (2019).

Videre er det gjennomført en spørreundersøkelse rettet mot nåværende og tidligere studenter. Vi har sett til tidligere gjennomførte studier av forskerlinjer i utformingen av spørreskjemaet, særlig Jacobsen m.fl. (2018), Eskerud m.fl. (2019) og Bjerkheim m.fl. (2019).

Med enkelte unntak har vi ikke hatt tilgang på kontaktinformasjon til studentene, og det er derfor institusjonene som har sendt undersøkelsen ut på våre vegne. Undersøkelsen ble sendt ut i uke 43 og lukket 14. november. Universitetene har sendt ut en påminnelse om å besvare undersøkelsen. Alle linjer har sendt ut undersøkelsen. Vi bad om at undersøkelsen skulle sendes til dem som har deltatt i ordningen i evalueringsperioden 2017-2025. For forskerlinjene i medisin utvidet vi utvalget til også å inkludere deltagere som gikk på forskerlinjen i 2015 og 2016. Utvidelsen ble gjort for å ha et bedre grunnlag for å undersøke de langsiktige virkningene på linjer som har pågått over lengre tid og som har mange deltagere.

Vi er kjent med at institusjonenes e-postlister kan være mangelfulle. Kvaliteten på kontaktinformasjonen er trolig dårligere jo lengre tid som har gått siden studenten deltok på forskerlinje.

Én institusjon har kun sendt ut undersøkelsen til forskerlinjestudenter som fortsatt er tilknyttet deres universitet. Dette er gjort på bakgrunn av deres vurdering av gjeldende regler for personvern og samtykke.

Vi har fått inn 336 besvarelser. 26 av disse startet sin deltakelse i ordningen i studieåret 2015/2016 eller tidligere, se tabell 2-1.

Tabell 2-1: Besvarelser. Etter startår.

	Antall	Andel
2015/2016 eller tidligere	26	8 %
2016 / 2017	11	3 %
2017 / 2018	25	7 %
2018 / 2019	22	7 %
2019 / 2020	33	10 %
2020 / 2021	29	9 %
2021 / 2022	40	12 %
2022 / 2023	37	11 %
2023 / 2024	41	12 %
2024 / 2025	35	10 %
2025 / 2026	37	11 %
Total	336	

Kilde: Spørreundersøkelse

Selv om antall besvarelser vurderes som tilfredsstillende, er det forhold som begrenser muligheten for statistiske analyser og generaliseringer på bakgrunn av dataene.

For linjer som har pågått over lengre tid, har vi både tidligere undersøkelser og nye data som gir inntrykk av hvor mange som faktisk går videre og fullfører en ph.d.

Forskerlinjepilotene har vært i drift relativt kort og omfatter få studenter totalt sett. Det er foreløpig et lavt antall som har fullført forskerlinje og startet med en ph.d. blant disse, og enda færre som har rukket å fullføre en ph.d. Dette har også betydning for hvilke analyser vi kan gjøre med bakgrunn i data fra spørreundersøkelsen.

Spørreundersøkelsesdataene må dessuten tolkes i lys av at det er flest studenter som deltar på forskerlinjene ved de fire medisindanningene, se Tabell 2-2. Antall studenter på forskerlinjene i informatikk og ingeniørvitenskap er svært lavt.

Tabell 2-2: Besvarelser. Etter fagområde.

	Antall	Andel
Medisin	232	69 %
Psykologi	49	15 %
Rettsvitenskap	28	8 %
Øvrige	27	8 %
Total	336	

Kilde: Spørreundersøkelse. Note: Øvrige omfatter studenter på informatikk, veterinærmedisin og odontologi.

I rapporten fra utvalget for forskerlinjepiloter (Forskningsrådet, 2017) ble det også pekt på utfordringer knyttet til kjønn på visse linjer. Kjønnsperspektivet er ikke trukket frem som viktig for noen av de linjer som pågår i dag, og vi har av hensyn til ressursbruken for institusjonene heller ikke bedt om at alle dataene spesifiseres med kjønn. Tabell 2-3 viser kjønnsfordelingen i spørreundersøkelsen. Vi har ikke fordelt svar fra spørreundersøkelsen på kjønn utover i rapporten.

Tabell 2-3: Besvarelser. Etter kjønn.

	Antall	Andel
Annet / ønsker ikke å oppgi	6	2 %
Kvinne	207	63 %
Mann	117	35 %
Total	330	

Kilde: Spørreundersøkelse. Note: dette spørsmålet ble stilt avslutningsvis. Noen respondenter har ikke besvart dette spørsmålet.

Spørreundersøkelsesdataene må tolkes som indikasjoner. Vi vet ikke akkurat hvor mange som har mottatt undersøkelsen og har heller ikke informasjon som gjør at vi kan beregne eksakt svarrate eller undersøke ev. skjevheter i besvarelsene. Gitt antall besvarelser og hvor mange stipender i som ble delt ut i perioden 2018-2025 kan vi anslå at om lag 35 prosent av stipendmottakerne har besvart undersøkelsen. Gjennom kombinasjonen av kvantitative og kvalitative data søker vi likevel å gi et mest mulig helhetlig bilde av ordningens funksjon og resultater.

Avslutningsvis ble det arrangert et tolkningsmøte med representanter fra Forskningsrådet og institusjonene. Prosjektledere for alle forskerlinjer ble invitert til å delta. Foreløpige funn og vurderinger ble presentert, og institusjonene fikk muligheten til å komme med innspill før ferdigstillelse av rapporten.

2 Overordnet om ordningen

Forskerlinjer og studentstipend skal øke rekrutteringen til ph.d.-utdanningen på fagområder som opplever svak rekruttering. Ordningen bygger på erfaringer fra medisin, odontologi og psykologi, men er blitt utvidet til flere fagretninger. I dette kapitlet gir vi en kortfattet beskrivelse av bakgrunn og formål med ordningen.

I dette kapitlet gir vi en kortfattet beskrivelse av ordningen med forskerlinjer og studentstipend som forvaltes av Forskningsrådet. Et sentralt poeng er at forskerlinjer og studentstipend er organisert på ulikt vis på de forskjellige institusjonene. Institusjonene har beskrevet innretning, søknadsprosess, innplassering i studiet og i videre doktorløp. Mer inngående beskrivelser for linjer som fortsatt er i drift er inkludert i vedlegg.

2.1 Bygger på tidligere erfaringer

Forskningsrådet har siden 2002 finansiert forskerlinjer i medisin og studentstipend i odontologi og psykologi ved UiO, UiB, NTNU og UiT. Ordningen har finansiert stipend til studenter som ønsker å forske ved siden av studiene.

Forskerlinjene i medisin ble vurdert som såpass vellykket at Forskningsrådet og universitetene ønsket å utvide praksisen til andre linjer og fag som også opplevde rekrutteringsutfordringer. Forskningsrådet satte i 2016 ned et nasjonalt utvalg for forskerlinjepiloter med representanter fra fem universiteter. NMBU deltok i tillegg til de fire universitetene som hadde erfaringer med forskerlinjer i medisin. Utvalgets vurderinger ble sammenstilt i en rapport fra Forskningsrådet (2017). I etterkant ble det opprettet fem pilotlinjer.

I evalueringsperioden 2018-2025 har Forskningsrådet finansiert stipend til studenter ved i alt 13 linjer ved 5 ulike universiteter og innenfor 6 ulike fagområder, se tabell 2-1.

2.2 17,8 millioner kroner per år

Antallet stipender som deles ut varierer betydelig mellom år. Noen forskerlinjer tildeler flerårige stipender, mens andre deler ut mindre summer som sommerstipend eller deltidsstipend. Når det gjelder deltids- og sommerstipend ser det ut til å være nokså vanlig at samme student kan motta flere stipender. I perioden 2018-2025 har anslagsvis 621 studenter blitt tatt opp på forskerlinje eller blitt innvilget heltidsstipend. I tillegg har det blitt innvilget anslagsvis 142 deltidsstipender og 137 sommerstipender. Samlet sett kan ordningen dermed ha omfattet inntil 900 stipender. I og med at noen studenter kan ha fått flere stipender, er dette å anse som et maksimumsanslag for hvor mange studenter som har mottatt stipend fra Forskningsrådet.

Samlet ramme for stipend fra Forskningsrådet er 17,8 millioner kroner per år. Dette tilsvarer 140 millioner kroner i perioden 2018-2025.

Institusjonene rapporterer antall utdelte stipender i etterkant, og får midlene refundert. Rammen på 17,8 millioner kroner fungerer dermed som en øvre grense, ikke et fast årlig beløp.

Forskningsrådets ramme for denne ordningen er relativt liten. Til sammenligning ble det delt ut 33 millioner kroner til Nasjonale forskerskoler, 82 millioner kroner og 42 millioner per kroner per år til hhv. nærings-ph.d. og offentlig sektor-ph.d., i gjennomsnitt per år i perioden 2018-2024 (Forskningsrådet, 2025). Disse virkemidlene har andre formål og målgrupper, men sammenligningen illustrerer likevel at vi snakker om en relativt liten ordning målt i kroner.

Institusjonene dekker selv kostnader knyttet til administrasjon og drift av forskerlinje- og stipendordningene, slik at de samlede kostnadene over offentlige budsjetter i realiteten er høyere. Vi kommer tilbake til dette i kapittel 5.

Tabell 2-1: Forskerlinjer evalueringen dekker. Årlig ramme NFR-stipend.

Linje	Status	Antall NFR-finansierte heltidsplasser	Antall studenter per år (gj.s. 2018-sist tilgjengelige år) ¹	Årlig ramme NFR	Vedlegg
UiO Medisin	Aktiv	20	18	4 000 000	Vedlegg A
UiB Medisin & Odontologi	Aktiv	17	15	3 400 000	Vedlegg B
NTNU Medisin	Aktiv	12	10	2 400 000	Vedlegg D
UiT Medisin	Aktiv	6 (4 egen-finansierte)	10	1 200 000	Vedlegg C
UiO Odontologi	Aktiv	5	1 (forskerlinje) og 12 (sommer- og deltidsstipend)	500 000	Vedlegg E
UiO Psykologi	På vent/avsluttet	5	-	500 000	
UiB Psykologi	Aktiv	5	7 (heltids- og deltidsstipend)	500 000	Vedlegg I
NTNU Psykologi	Aktiv	3	5 (deltids- og sommerstipend)	300 000	Vedlegg F
UiO Informatikk	Pilot, avsluttet	10	4	1 000 000	
UiB Rettsvitenskap	Pilot, aktiv	15	9	375 000	Vedlegg J
NTNU Ingeniørvitenskap	Pilot, avsluttet/på vent	10	1	1 000 000	
UiT Psykologi	Pilot, aktiv	6	5	1 200 000	Vedlegg G
NMBU Veterinærmedisin	Pilot, aktiv	7	5	1 400 000	Vedlegg H
Totalt (13 linjer)		Ca. 120		17 775 000	

Kilde: Forskningsrådet. Note: SØA har kategorisert forskerlinjene basert på informasjon samlet gjennom intervju og omtale, se vedlegg. ¹ Det er gjort enkelte anslag ved mangler i tallgrunnet 1-

2.3 Ulike typer linjer

Avtalene mellom Forskningsrådet og institusjonene er etablert på ulike tidspunkt og er innrettet på ulike måter.

Ved flere fakulteter er forskerlinjene omfattende og består av et fullt forskningsår og forskning som pågår parallelt med studiene eller i sommerferiene i ytterligere to år. Dette opplegget gir studentene mulighet til å arbeide med et forskningsprosjekt over lengre tid. Ved andre linjer får studentene mulighet til å delta i et avgrenset forskningsprosjekt som knyttes direkte til masteroppgaven eller som gjennomføres parallelt med det ordinære studieløpet.

Variasjonene mellom linjene gjenspeiler forskjeller i faglige tradisjoner, kapasitet og utfordringer. Vi ser også at institusjonenes vurderinger av hva studentene ønsker, tillegges stor vekt. For eksempel har noen uttrykt at de ikke ønsker en modell som krever forskning på fulltid i ett år, fordi de opplever at dette ikke samsvarer med studentenes preferanser.

Uansett bakgrunn for valg av modell, har modellen betydning for hvordan tilbudet fungerer i praksis. Forskjellene er også relevant for de spørsmålene som tas opp i denne evalueringen. Utover i rapporten vil vi skille mellom tre ulike modeller.

Forskerlinjene ved de medisinske fakultetene, forskerlinjen ved odontologi UiO samt forskerlinjepilotene ved psykologi UiT og veterinærmedisin ved NMBU har de mest omfattende modellene. Vi karakteriserer disse forskerlinjene som «halv ph.d.»². Disse forskerlinjene består typisk av ett fulltidsår og 4 deltidssemestre. I fulltidsåret får studenten 100 prosent permisjon fra studiet og konsentrerer seg kun om sitt forskningsprosjekt. Etter fulltidsåret følger det 2 «deltidsår», dvs. i 4 semestre skal de være 100 prosent student i tillegg til å jobbe 25 prosent med forskerlineprosjektet sitt. Studenten får utbetalt forskerlinjestipend på 100 000 kr i fulltidsåret og 25 000 kr pr deltidssemester. På forskerlinjen i medisin ved NTNU er det lagt opp til en modell der studenten tar ett forskningsår, men at resterende forskning gjøres de neste to somrene. Forskerlinjen ved ingeniørvitenskap ved NTNU har fulgt en lignende modell, selv om den framstår som noe mindre omfattende.

Med unntak av ingeniørvitenskap tilsvarer forskerlinjene etter modellen «halv ph.d.» 120 studiepoeng. Disse studiepoengene kan i varierende grad godskrives i et senere ph.d.-løp.

Studentstipend ved psykologi ved UiB og NTNU, samt tidligere tilbud ved psykologi UiO, omhandler avgrensede forskningsprosjekter ved siden av og tydelig avgrenset fra ordinært studium. Det tildeles ikke studiepoeng, og prosjektene skal ikke inngå i eller overlape med en master- eller hovedoppgave. Stipendene kan tildeles som heltids-, deltids eller sommerstipend, og i langt de fleste tilfeller har stipendene vært gitt som deltids- eller sommerstipend. Tilbudet er innrettet med sikte på å gi studentene erfaring med forskeroppgaver og innsikt i hvordan forskning foregår.

Selv om deltagelse ikke gir studiepoeng som kan tas med videre i en ph.d., forstår vi det slik at ved enkelte linjer kan forskningsaktivitetene tas med og

² Dette er også begrepet som ble brukt i Jacobsen (2018)

bygges videre på i en eventuell senere ph.d.³ Modellen er innrettet for å skape interesse og senke terskelen for forskning, snarere enn å etablere et sammenhengende forskningsløp. Deltagelsen bygger også kompetanse og erfaring. Vi omtaler denne typen linje for «studentforskning». Denne modellen har i større grad enn de andre variantene karakter av å være en jobb. Det gjenspeiles i at psykologisk institutt ved NTNU har gått over til å betale ut stipendet som skattepliktig inntekt. For å unngå at studentene ble negativt berørt av omleggingen, har bruttobeløpet blitt økt. Psykologisk institutt ved UiB trekker ikke skatt av studentstipender.

En tredje modell brukes blant annet på informatikk (nå avsluttet), studentstipend ved odontologi ved UiO og i den pågående piloten i rettsvitenskap ved UiB. Her er forskningsprosjektet integrert i masterløpet, enten ved at stipendet gis til arbeid med en ordinær masteroppgave (odontologi ved UiO og informatikk) eller ved at programmet også inneholder spesialtilpasset undervisning og ekstra veiledning og at masteroppgaven er større (rettsvitenskap ved UiB). Ved rettsvitenskap UiB gir deltagelsen 10 studiepoeng, og masteroppgaven er på 60 studiepoeng (mot 30 studiepoeng normalt). 5 studiepoeng kan innpasses i et ph.d.-løp. Ved informatikk ga deltakelse 30 studiepoeng i tillegg til vanlig studieløp.

Noen institusjoner bruker eller har brukt kombinasjoner av modellene. Psykologi ved UiO hadde studentstipendordning (deltidsstipend og sommerstipend) fram til 2021, men opprettet på eget initiativ et pilotprosjekt med forskerlinje etter mønster fra medisin for kullene 2022 og 2023. Instituttet har søkt det samfunnsvitenskapelige fakultetet om å gjøre dette tilbudet permanent (Psykologisk institutt UiO, 2025). Søknaden ble avslått, se vedtak fra dekanen ved det samfunnsvitenskapelige fakultetet (2025). Det har ikke vært tildelt nye studentstipender eller tatt opp studenter på forskerlinje i 2024 og 2025.

Tabell 2-1 gir en samlet oversikt over de viktigste kjennetegnene ved de 13 linjene. I tabellen oppgis også vår kategorisering av hvilken modell som er valgt. Vi har brukt denne kategoriseringen som utgangspunkt for å undersøke likheter og forskjeller mellom linjene.

Vi viser også til detaljerte beskrivelser fra de ulike linjene inkludert i vedlegg A-J. Vi mangler beskrivelser fra tre linjer som er avsluttet eller satt på vent.

³ Psykologisk institutt ved UiB opplyser at artikler skrevet med studentstipend kan tas med i en ph.d., mens Psykologisk institutt ved NTNU sier at arbeidet ikke kan tas med, men at erfaringen teller positivt inn i en søknad om stipendiatstilling.

Tabell 2-2: Forskerlinjer evalueringen dekker. Type linje

Linje	Oppstart	Studiepoeng i tillegg til ordinært studieforløp	Type (SØA kategorisering)	NFR-stipend per student. Kroner	Vedlegg
UiO Medisin	Etter 2. studieår	120	Halv ph.d.	200 000	Vedlegg A
UiB Medisin & Odontologi	Etter 2. studieår	120	Halv ph.d.	200 000	Vedlegg B
NTNU Medisin	Etter 2. studieår	120	Halv ph.d.	200 000	Vedlegg D
UiT Medisin	Etter 2. eller 3. studieår	120	Halv ph.d.	200 000	Vedlegg C
UiO Odontologi	Etter 2. studieår	Ingen/120	Masteroppgave og halv ph.d.	10 000-50 000 (deltids-/sommerstipend) 200 000 (forskerlinje «halv ph.d.»)	Vedlegg E
UiO Psykologi ²	Etter 2., 3. eller 4. studieår	Ingen/120	Studentforskning og prøveprosjekt med halv ph.d.	20 000 -200 000 (sommerstipend, deltidsstipend og forskerlinje «halv ph.d.»)	
UiB Psykologi	Fra og med 3. studieår	Ingen	Studentforskning	25 000-100 000 (deltids-, sommer- og heltidsstipend)	Vedlegg I
NTNU Psykologi	Etter gjennomførte metodeemner (5.semester)	Ingen	Studentforskning	50 000 (deltids- og sommerstipend)	Vedlegg F
UiO Informatikk ^{1,2}	Etter 2. studieår	30	Masteroppgave	100 000	
UiB Rettsvitenskap ¹	Etter 4. studieår i profesjonsstudiet	10 ³	Masteroppgave	25 000	Vedlegg J
NTNU Ingeniørvitenskap ^{1,2}	Etter 3. eller 4. studieår	60	Halv ph.d.	100 000	
UiT Psykologi ¹	Etter 2., 3. eller 4. studieår (profesjon) eller etter avlagt bachelorgrad (master)	120	Halv ph.d.	200 000	Vedlegg G
NMBU Veterinærmedisin ¹	Etter 4. studieår	120	Halv ph.d.	200 000	Vedlegg H

Kilde: Forskningsrådet, og informasjon fra institusjonene (se vedlegg A-J) Note: ¹ Forskerlinjepilot ² Forskerlinjen er ikke lenger aktiv. SØA har kategorisert forskerlinjene basert på informasjon samlet gjennom intervju og omtale, se vedlegg. ³ Studenter på rettsvitenskap får 10 studiepoeng for deltagelse på opplæringsmodul og skal skrive en masteroppgave tilsvarende 60 studiepoeng (mot 30 normalt). Vi har her oppgitt antall ekstra studiepoeng sammenlignet et normalt studieforløp.

3 Relevant for å styrke rekruttering til forskning

I dette kapitlet drøfter vi relevans, med utgangspunkt i hvilken utfordring forskerlinjer- og studentstipendordningen skal løse og hva målene for ordningen er og om ordningen synes relevant i møte med disse utfordringene. Vi omtaler også andre relevante tiltak.

Forskerlinje og studentstipend er tilbud til studenter som ønsker å drive med forskning ved siden av studiene, se omtale av programlogikken i kapittel 1. Formålet med forskerlinjer og studentstipend er å øke rekrutteringen til forskning innen fag med særskilte rekrutteringsutfordringer. Vi starter med en drøfting av hvilke utfordringer ordningen er ment å løse.

3.1 Generelle og fagspesifikke utfordringer

Ordningen er rettet mot kliniske fag og profesjonsutdanninger med særskilte rekrutteringsutfordringer.

3.1.1 Lite fri forskning i profesjonsutdanningene

Med kliniske fag mener vi fag med direkte pasientkontakt innen helse (for eksempel medisin, odontologi, psykologi, sykepleievitenskap, fysioterapi osv.). Med profesjonsutdanninger mener vi utdanninger som kvalifiserer til en regulert profesjon (for eksempel lærer, jurist, arkitekt, sosialarbeider, ingeniør, psykolog, lege, veterinær). Vi bruker heretter profesjonsutdanninger ettersom dette også dekker kliniske fag.

Profesjonsutdanningene utdanner yrkesutøvere til kliniske, pedagogiske eller samfunnsrettede tjenester, og dagens utdanningsløp i mange profesjonsutdanninger gir begrenset rom for større forskningsprosjekter eller metodisk fordykning. Dette kan gjøre veien inn i forskning både mindre synlig og mindre tilgjengelig for studentene. Samtidig er mange profesjonsfag avhengige av forskning for å utvikle kunnskapsbasert praksis, forbedre tjenestene og styrke innovasjon og kvalitet i sektoren. Det er derfor behov for kandidater som både forstår praksisfeltet og innehar forskningskompetanse.

I flere profesjonsutdanninger er det krav om selvstendig arbeid på minimum 20 studiepoeng som del av mastergraden. I rettsvitenskap er kravet 30 studiepoeng, selv om institusjonene kan legge inn mer. I tradisjonelle

disiplinutdanninger stilles det normalt krav til 60 studiepoeng, se St. Meld. 16 2016-2017 Kultur for kvalitet i høyere utdanning (Kunnskapsdepartementet, 2016).

Vektleggingen av *profesjonsutdanninger* i forskerlinje- og studentstipendordningen forstås som at det er behov for særskilte tiltak for å styrke kontakten mellom studentene og forskningsmiljøene på akkurat disse studiene.

En ordning som gir studenter mulighet til faglig fordypning og selvstendig forskningsarbeid utover det ordinære studiet, fremstår derfor som et relevant tiltak på studier der studentene har begrenset kontakt med forskningsmiljøer og der rekrutteringen til doktorgradsstudier er svak. I hvilken grad ordningen faktisk fungerer på denne måten, vurderes i neste kapittel om måloppnåelse.

I rapporten fra utvalget for forskerlinjepiloter (Forskningsrådet, 2017) legges det vekt på utdanninger med *særskilte rekrutteringsutfordringer*. Utfordringsbarrieren kan imidlertid være sammensatte. Hverken utvalget eller Forskningsrådet har utarbeidetkriterier for å undersøke «svak rekruttering».

Vurdering av hvor store rekrutteringsutfordringene er innenfor ulike fag, samt hvordan behovet kan tenkes å utvikle seg i framtiden, ligger utenfor dette prosjektet. Dessuten er det uklart hvor førende rekrutteringsutfordringer faktisk er. Kunnskapsdepartementet skriver i St.Meld. 16; «*Forskerlinjer anses som spesielt aktuelt for profesjonsfag med rekrutteringsutfordringer til doktorgradsutdanning, men avgrenses ikke til dette*» (Kunnskapsdepartementet, 2016).

3.1.2 Svak rekruttering?

Data på avlagte doktorgrader fra SSB viser at det har vært en sterk vekst i antall avlagte doktorgrader de siste to tiår, fra 393 i 1990, til 782 i 2004 og til 1850 i 2024, se figur 3.1. Dette representerer vel en dobling i perioden og en gjennomsnittlig årlig vekst på om lag 4,4 prosent. Siden 2000 har veksten vært sterkest innen medisin og helsefag. Dette er også det fagområdet med flest avlagte doktorgrader. Dersom man bare ser på de siste ti årene, har veksten vært sterkest innen teknologi. Det er rimelig å anta at en sterk økning i antall avlagte doktorgrader også i stor grad gjenspeiler økt søkning til ph.d.

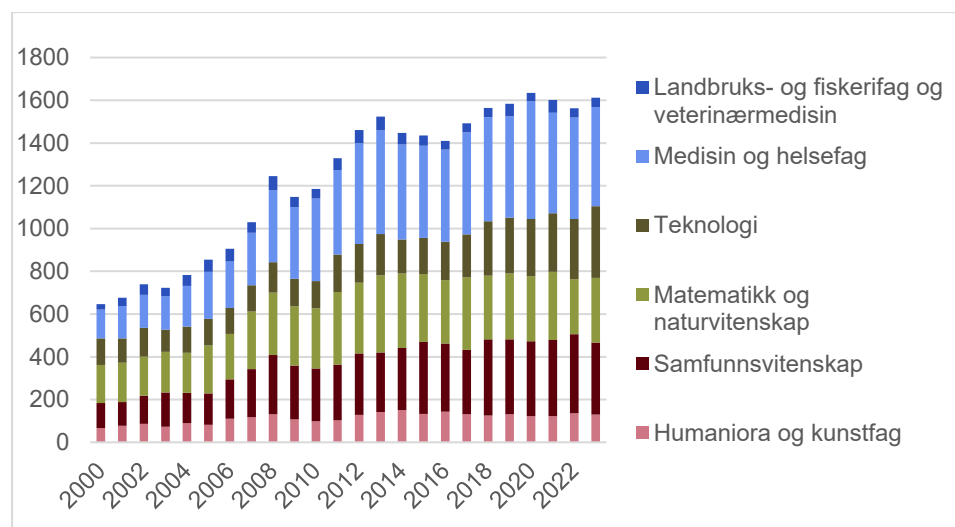
Dataene viser at antall avlagte doktorgrader innen landbruks- og fiskerifag og veterinærmedisin er lavt, og at antallet heller ikke har økt. Det kan være et uttrykk for rekrutteringsutfordringer innen veterinærmedisin.

Fagområdene i denne statistikken er vid, og får ikke fram eventuelle utfordringer innenfor mer finmaskede deler. For eksempel omfatter medisin og helsefag langt flere enn dem som tar en doktorgrad etter medisinstudiet. Statistikken er alene ikke tilstrekkelig for å få et inntrykk av hvor store rekrutteringsutfordringene er.

Sterk vekst i antall avlagte doktorgrader kan heller ikke tolkes som fravær av rekrutteringsutfordringer, da samfunnets behov kan være større. For

eksempel fører vekst i antall studiesteder og i studentmassen til større behov for vitenskapelig personell som skal utdanne studenter og veilede stipendiater.

Figur 3.1: Avlagte doktorgrader Norge, etter fagområde

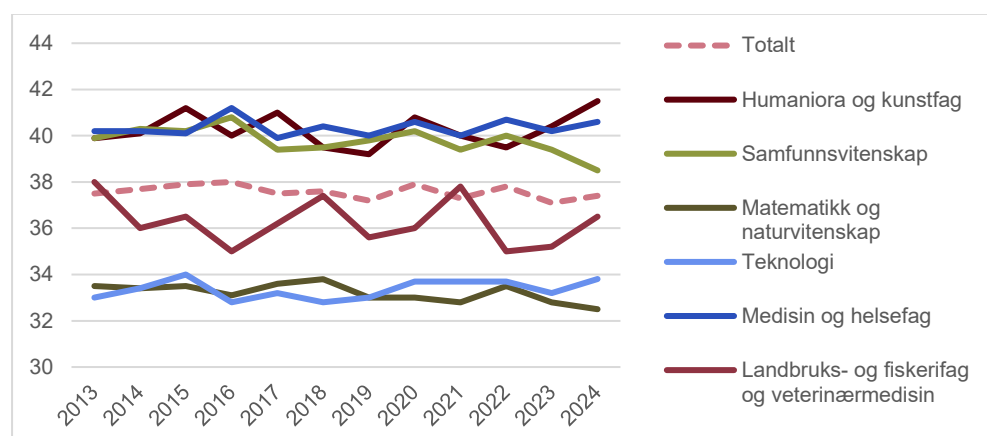

Kilde: SSB, tabell 13521.

3.1.3 Høy gjennomsnittsalder og mange avbrudd

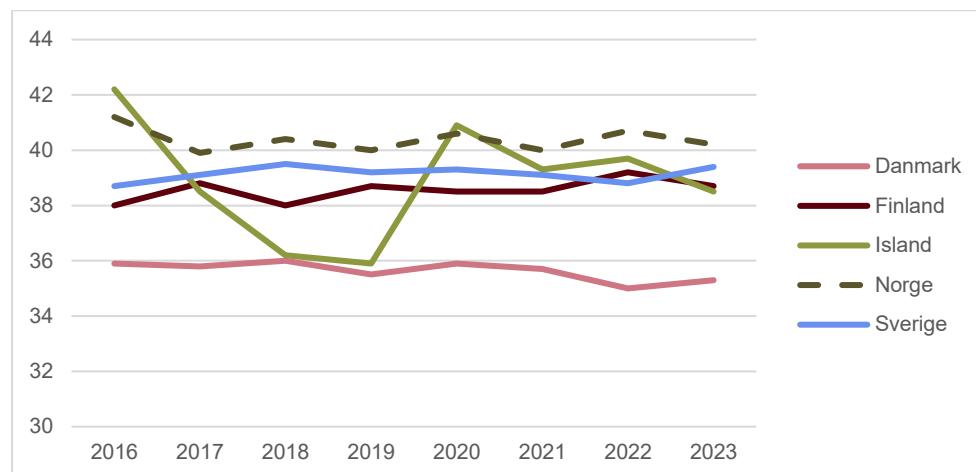
En annen generell utfordring er knyttet til høy alder ved disputas. Gjennomsnittsalderen for fullført doktorgrad innen medisin og helsefag var 40,6 år i 2024 (SSB, 2025). Dette er høyere enn på andre fagområder, bortsett fra innen humaniora og kunsthøgskolefag. Gjennomsnittsalderen er for eksempel 6-7 år høyere enn blant dem som avlegger doktorgrad innen teknologi og matematikk og naturvitenskap se figur 3.2. Gjennomsnittsalderen blant dem som avlegger doktorgrad innen medisin og helse er også høyere i Norge enn i våre naboland se figur 3.3. Sen disputas innebærer at de som tar doktorgrad har færre år igjen som aktive forskere.

Figur 3.2: Gjennomsnittlig alder ved avlagt doktorgrad i Norge, etter fagområde

Kilde: SSB, tabell 13523

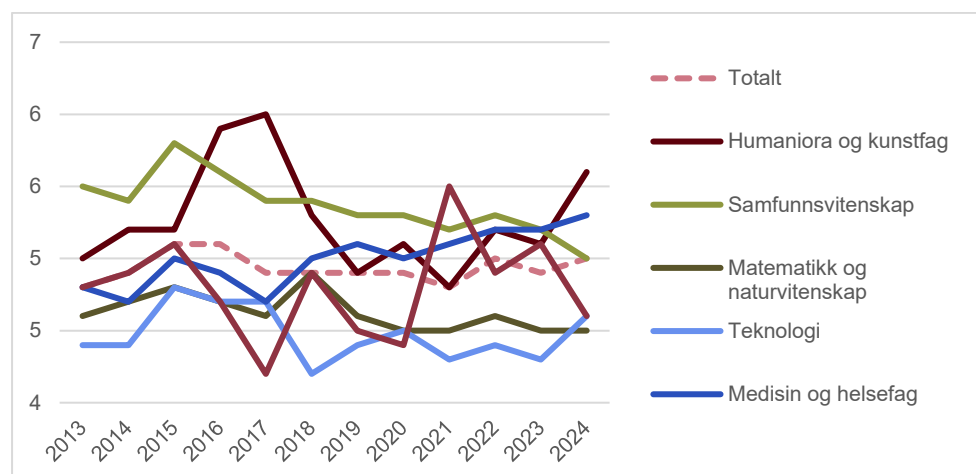
Figur 3.3: Gjennomsnittlig alder ved avlagt disputas i medisin og helse, utvalgte land

Kilde: SSB, tabell 13613

En tilleggsutfordring som pekes på i Tilstandsrapport for høyere utdanning, er at mange som starter på en doktorgrad aldri fullfører, og at de som fullfører, sjelden gjør det på normert tid. Tilstandsrapport for høyere utdanning 2025 (HK-dir, 2025) viser at kun 64 prosent av doktorgradskandidatene har disputert innen seks år etter opptak. Ifølge data fra SSB ligger gjennomsnittlig gjennomføringstid på 5 år i 2024, se figur 3.3. Gjennomføringstiden er lengst blant doktorgradsstudenter innen humaniora (5,6 år) og medisin (5,3 år). Gjennomføringstiden har steget raskt innen medisin (fra 4,8 år i 2013).

Figur 3.4: Gjennomsnittlig antall år fra start på ph.d-program til innlevering av avhandling

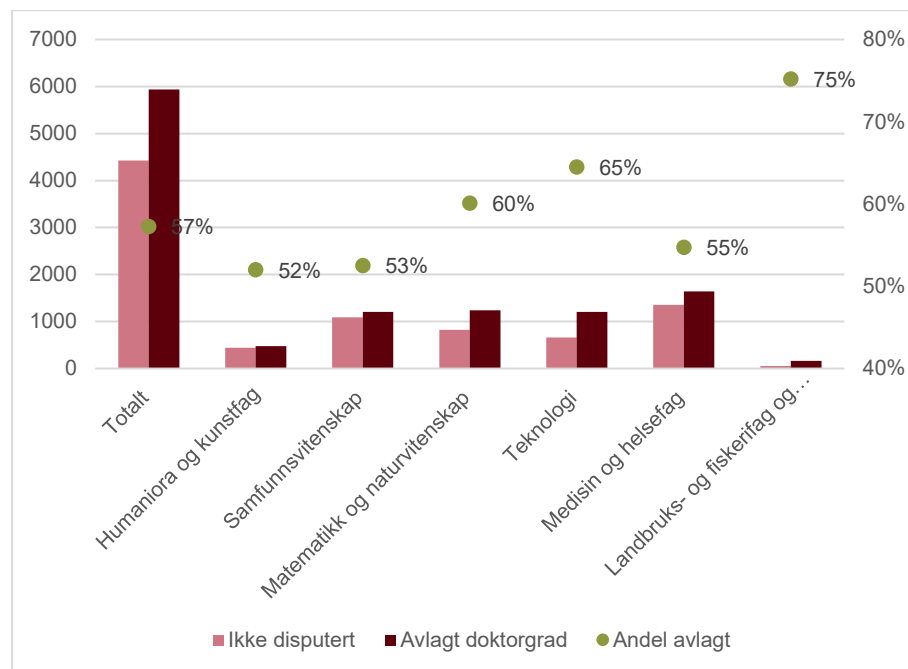

Kilde: SSB, tabell 13594

Figur 3.5 viser andelen av de som startet på en doktorgrad i perioden 2015-2019 som hadde avlagt doktorgraden i 2023. Figuren illustrerer at andelen som hadde avlagt doktorgrad innen 2023 var høyest innen

landbruks- og fiskerifag og veterinærmedisin, og lavest innen humaniora, samfunnsvitenskap og medisin og helsefag.

Figur 3.5: Antall og andel doktorgradsstudenter med opptak i 2015-2019. Fordelt etter status i 2023

Kilde: SSB, tabell 13896

Det kan være mange og sammensatte årsaker til at mange ikke fullfører doktorgraden eller bruker lengre tid enn normalt. Samtidig kan det være mange årsaker til at mange ikke ønsker en forskerkarriere. Årsaker kan være manglende kunnskap om mulighetene som ligger i en forskerkarriere, til usikre arbeidsutsikter, lange perioder med midlertidighet og lite konkurransedyktig lønn sammenliknet med arbeidslivet generelt (Kunnskapsdepartementet, 2021).

3.1.4 Fagspesifikke utfordringer

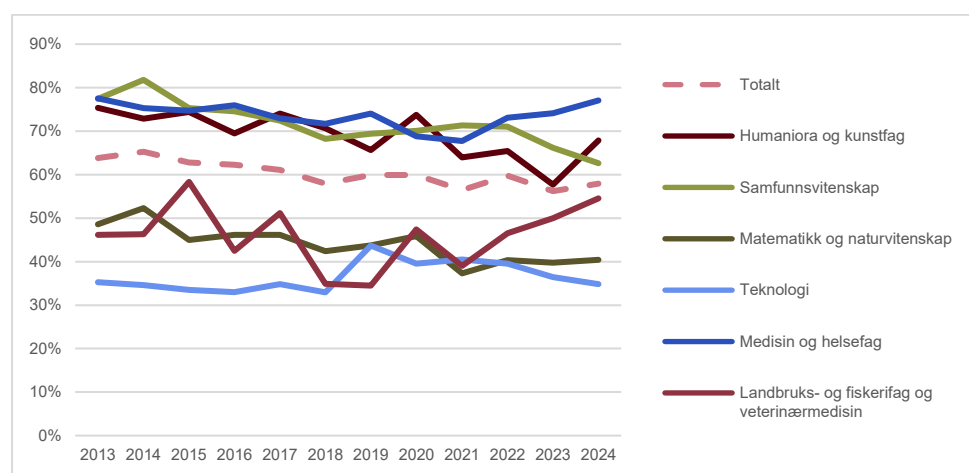
I rapporten fra utvalget for forskerlinjepiloter (Forskningsrådet, 2017) ble enkelte fagspesifikke utfordringer framhevet som begrunnelser for å opprette forskerlinjepiloter. For informatikk, veterinærvitenskap og ingeniørvitenskap ble forskerlinjene vurdert som et mulig virkemiddel for å styrke kjønnsbalansen, og i informatikk og ingeniørvitenskap også som et tiltak for å rekruttere flere nasjonale søkere. Rettsvitenskap, informatikk og ingeniørvitenskap beskrev også utfordringer med hard konkurranse fra næringslivet om de beste kandidatene. For psykologi løftet utvalget fram behov for satsing på basalforskning i faget, i tillegg til de generelle utfordringene med rekruttering til forskning. Også for de etablerte forskerlinjene er det enkelte fagspesifikke utfordringer, som omtalt i vedlegg A-D fra forskerlinjene på medisin.

Teknologifag

Antall avlagte doktorgrader innen teknologi har økt betydelig, og både gjennomsnittsalder og gjennomføringstid ligger klart lavere enn innenfor for eksempel medisin og helsefag. Begrunnelsen for et særskilt tiltak for å rekruttere studenter til forskerlinjer innen informatikk og ingeniørfag fremstår som noe svakere enn i de øvrige fagområdene. Intervjuene bekrefter at rekrutteringsutfordringen her er mindre uttalt i seg selv.

Utfordringer med å rekruttere lokale søkere ser imidlertid ut til fortsatt å være en realitet. Teknologifagene er blant annet svært ulike fra for eksempel medisin når det gjelder dette, se figur 3.6. I teknologifag stod norske statsborgere for bare 35 prosent av de avlagte doktorgradene i 2024. Til sammenligning lå andelen på 77 prosent i medisin og helsefag.

Figur 3.6: Antall avlagte doktorgrader som er norske statsborgere

Kilde: SSB, tabell 13593

Pilotlinjene ved informatikk og ingeniørvitenskap er avsluttet eller satt på vent, se også omtale i kapittel 5.3. I intervju viser forskerlinjen ved ingeniørvitenskap til at andelen internasjonale doktorgradskandidater fortsatt er høy. Begge fagmiljøene vurderer forskerlinjen slik den ble etablert, til ikke å ha bidratt til å redusere rekrutteringsutfordringene.

Veterinærmedisin

Informanter fra NMBU peker på at rekrutteringen til veterinærstudiet i stor grad er rettet mot klinisk veterinærmedisin, og de siste årene særlig mot sports- og familiedyrmedisin. Klinisk veterinærmedisin omfatter diagnostikk, behandling og oppfølging av sykdom hos dyr, og representerer den mest synlige delen av faget for mange studenter. Samtidig ligger hovedtyngden av den veterinærmedisinske forskningen i ikke-kliniske fagområder som fiskehelse, mattrygghet, smittebiologi, dyrevelferd og epidemiologi. Denne skjevheten i studiets orientering innebærer at det kan være vanskeligere å rekruttere til de forskningsintensive delene av faget, se omtale av forskerlinjen i veterinærmedisin i vedlegg h.

I rapporten fra utvalget for forskerlinjepiloter (Forskningsrådet, 2017) ble det også pekt på utfordringer knyttet til kjønn. Informanter fra NMBU

understreker imidlertid at kjønnsperspektivet ikke tillegges vekt i deres forskerlinje, og at kjønn heller ikke er et kriterium i opptaket.

Rettsvitenskap

Informanter fra forskerlinjepiloten i rettsvitenskap peker på at det er hard konkurranse fra næringslivet om de beste kandidatene, slik utvalget for forskerlinjer beskrev i 2017. Det fortelles at potensielle arbeidsgivere rekrutterer de gode studentene til dels lenge før de er ferdig, og lønnen er betydelig høyere enn det universitetene kan tilby. De fagspesifikke utfordringene er med andre ord fortsatt gjeldende.

Medisin og odontologi

Medisin og odontologi deler utfordringen med at studiet er klinisk rettet, samtidig som det er krav til at utdanningen skal være forskningsbasert og til å styrke evidensbasert praksis og kritisk tenkning. Det fordrer tiltak for økt rekruttering til forskning.

Som omtalt over peker informanter ved forskerlinjen i medisin særlig på alder som en utfordring. Informanter fra medisin peker i tillegg på at studentene «frykter» at de ikke får LIS-stilling⁴ og at de derfor gjør tilpasninger for å øke sjansene for å nå opp i konkurransen om disse stillingene. Mange studenter forsøker å skaffe seg relevant arbeidserfaring parallelt med studiene fordi arbeidserfaring vektlegges i ansettelsesprosesser til LIS. Informantene peker også på at dersom studentene faktisk går videre med sin spesialisering, kan det å gå «tilbake» til akademia innebære en betydelig nedgang i lønn. Informanter peker også på at medisinstudiet over tid har fått mindre fleksibilitet og enda mindre rom for selvstendig arbeid enn tidligere. Dette forsterker behovet for forskerlinjer, men kan også være en utfordring for forskerlinjer fordi det gjør at det er blitt vanskeligere å kombinere forskning med studier.

I intervju med det medisinske fakultetet ved UiO ble rekruttering til basalforskning tatt opp som et viktig hensyn med forskerlinjen, blant annet for å sikre rekruttering av undervisningspersonell innenfor disse fagene. Fra UiOs årsrapport for forskerutdanningen (Universitetet i Oslo, 2024) framgår det at det er et relativt sett lavt antall kandidater som tas opp som stipendiater ved Institutt for medisinske basalfag sammenlignet med for eksempel enhet for klinisk medisin. Videre er det få av kandidatene med doktorgradsavtale innenfor basalfagene som har medisinsk embetseksamen. Disse tallene indikerer med andre ord at utfordringen med rekruttering til basalforskning fortsatt er aktuell.

Basalforskning står også sentralt ved forskerlinjen i odontologi, selv om det også dels henger sammen med at studentene ikke har kommet langt nok i studiene til å kunne utføre kliniske oppgaver når de påbegynner forskerlinjeløpet. Det innebærer at forskningsprosjektene ofte velges innenfor basalfag.

⁴ LIS står for «lege i spesialisering». LIS1 tilsvarer den tidligere turnustjenesten og utgjør første del av ny spesialistutdanning. Tidligere ble turnusplasser tildelt etter trekning. LIS stillinger skal utlyses ut.

Psykologi

Informasjon fra institusjonene som tilbyr psykologi bekrefter at generell rekruttering til forskning i konkurranse med klinisk arbeid fortsatt ses som en utfordring. Det er noe sprikende tilbakemeldinger på om det fortsatt er viktig å styrke rekruttering til basalforskningen. Forskerlinjepiloten ved psykologi ved UiT skriver at sterke miljøer innen grunnleggende psykologiske fagområder er viktige for å sikre høy kvalitet i psykologiutdanningene i Norge, se vedlegg g. Samtidig ble det tatt opp i tolkningsmøtet med alle forskerlinjene under avslutningen av denne evalueringen at fagretningen også har stort behov for klinisk forskning.

3.2 Flere mål som kan vektlegges forskjellig

Det ovenstående anskueliggjør at utfordringsbildet både er generelt og fagspesifikt.

Forskningsrådet (2017) definerte målene for forskerlinjer som:

1. å øke andelen studenter som rekrutteres til forskning innenfor fag som har problemer med rekruttering eller hvor kompetansebehovet er antatt å øke i fremtiden
2. å øke andelen fullførte ph.d. (gjennomføringsgrad), og å redusere tidsbruken for (gjennomføringstid) og alderen ved fullføring av ph.d., innenfor aktuelle fag
3. å styrke koblingen mellom forskning og utdanning tidligere i studieløpet

Disse tre målformuleringene rommer i praksis fem distinkte målsetninger, ettersom mål 2 består av tre delmål: høyere gjennomføringsgrad, kortere gjennomføringstid og lavere alder ved fullført ph.d. Målene er delvis sammenfallende, men ikke nødvendigvis gjensidig forsterkende. Det er dermed mulig å nå ett mål uten tilsvarende måloppnåelse på de øvrige.

Målene kan også være i konflikt med hverandre, eksempelvis ved at tiltak som handler om høyere gjennomføringsgrad i doktorgradsutdanningen i praksis kan tilsi lengre gjennomføringstid.

Hvordan de ulike målsettingene vektlegges, har derfor betydning for hvordan tiltakene innrettes og måloppnåelse vurderes.

I den grad en av målformuleringene er viktigere enn noe annet, forstår vi målformulering 1 som viktigst. Konkurranses grunnlaget til evalueringsoppdraget inneholder formuleringen «*det overordnede målet om økt rekruttering til doktorgradsutdanningen*». Dette var også det uttalte målet da forskerlinjene i medisin ble etablert.

Vi har derfor særlig lagt vekt på å undersøke hvorvidt deltagelsen i forskerlinjer og studentstipend styrker eller svekker motivasjonen for å starte på doktorgradsutdanningen.

Informanter fra flere av forskerlinjene i medisin sier som nevnt at rekrutteringssituasjonen er noe bedre nå enn den gang, og at det nå legges større vekt målet om at studentene skal avlegge en doktorgrad tidligere enn de ellers ville gjort, se siste del av mål 2.

Utover disse målformuleringene har Kunnskapsdepartementet tidligere omtalt forskerlinjer som et av flere tiltak rettet mot de mest talentfulle og motiverte studentene i Meld. St. 16 2016–2017 Kultur for kvalitet i høyere utdanning (Kunnskapsdepartementet, 2016) og i Strategi for forskerrekruttering og karriereutvikling (Kunnskapsdepartementet, 2021).

Se for eksempel omtale i Meld. St. 16 2016–2017 Kultur for kvalitet i høyere utdanning: *«De mest talentfulle og motiverte studentene må få særskilte tilbud slik at de kan utvikle sitt potensial Derfor vil regjeringen stimulere til utvikling av tilbud for de mest talentfulle og motiverte studentene, herunder bruk av forskerlinjer i flere studier».*

Det framgår videre i meldingen at forskerlinjer skal være av et omfang som ikke svekker konkurransen om doktorgradsstipend eller stimulerer til intern rekruttering. Med andre ord skal ordningen være et tilbud for de få.

Intervju med rettsvitenskap ved UiB bekrefter at det å ha et tilbud til de beste studentene er et mål for deres forskerlinje. Samtidig peker informantene på at dette må sees i lys av at dette fakultetet nå kun tilbyr «liten masteroppgave» på 30 studiepoeng, mot tidligere praksis og praksis ved enkelte andre institusjoner hvor studentene også kan velge å skrive masteroppgave på 60 studiepoeng.

Øvrige linjer synes å legge noe mindre vekt på denne begrunnelsen. Flere informanter peker på at utdanningene vi her ser på, er utdanninger der studentene gjennomgående har stor kapasitet og der poengkravene er høye.⁵

3.3 Det finnes andre tiltak med visse likhetstrekk

Hvordan de ulike målsettingene vektlegges, har også ha betydning for hva alternativet til ordningen kan være.

Det finnes andre tiltak og modeller for å gi enkeltstudenter mulighet til å forske, tettere oppfølging og/eller mer faglige utfordringer. Generelt gir de fleste studieløp rom for at studenter som trenger større faglige utfordringer, kan ta ekstra emner eller forsere sin studieprogresjon.

Institusjonene kan også utvikle linjer for å møte et slikt behov. UiO har for eksempel etablert et Honors-program for særlig motiverte studenter (Universitetet i Oslo, 2025). Honors-programmet består av 20 studiepoeng som kan tas parallelt med ordinært studieprogram. Tilbudet er rettet mot studenter på master- eller profesjonsprogram innen humaniora, realfag og

⁵ se Samordnet opptak om poenggrenser [Workbook: Poenggrenser og ventelistetall hovedopptak/suppleringsopptak](#)

samfunnsvitenskap. Slik vi forstår det, er programmet innrettet for å gi studentene tverrfaglig kompetanse, og er ikke spesifikt rettet mot forskning og selvstendig arbeid slik forskerlinjer og studentstipend er.

Det humanistiske fakultet ved UiB har tidligere også vurdert å opprette et Honors-program etter modell fra UiO, men har oss bekjent ikke gått videre med dette arbeidet. En arbeidsgruppe med representanter fra aktuelle fakulteter ved UiB vurderte fordeler og ulemper med en slik ordning, oppsummert i et notat. I dette notatet pekes det blant annet på behovet for å definere et klart formål, sikre læringsfellesskap og tilføre tilstrekkelig med ressurser. Det ble også pekt på mulige negative konsekvenser av vridning i ressursbruken, slik at kvaliteten på tilbudet til den øvrige studentmassen kan bli svekket: «Om det skjer, kan etableringen av et slikt program virke mot sin hensikt» (Fakultetsstyret ved Det humanistiske fakultet UiB, 2019).

OsloMet etablerte forskerlinje i helsevitenskap i 2019. På denne linjen kan studenter på ulike utdanningsretninger i helsevitenskap ta 60 ekstra studiepoeng fordelt på de siste to årene av mastergraden, som i noen grad kan tas med inn i en eventuell senere ph.d. Studieløpet forsinkes ikke, og kravene til selvstendig arbeid eller forskningsprosjekt synes mindre omfattende enn på de fleste forskerlinjene og studentstipendordningene vi har undersøkt. Ordningen er nærmere omtalt på universitetets hjemmesider (OsloMet, 2025).

Det juridiske fakultet ved UiT har også etablert en forskerlinje etter mønster fra forskerlinjen ved rettsvitenskap i Bergen, se universitetets nettsider (Universitetet i Tromsø, 2025).

Institusjonene har også mulighet til å engasjere studenter i avgrensede forskningsoppgaver, for eksempel gjennom studentengasjementer som vitenskapelige assistenter eller gruppelærere. Institutt for informatikk ved UiO opplyser at slike studentengasjementer er utbredt hos dem, selv om forskerlinjepiloten de hadde, er lagt ned. Disse ulike eksemplene illustrerer at det finnes tiltak som i likhet med forskerlinjer og studentstipendordninger kan gi motiverte studenter ekstra faglig fordypning og kontakt med forskningsmiljøene, selv om de ikke fullt oppfyller de samme formålene eller ambisjonene man har for ordningen vi her ser på.

Videreutvikling av ordningen bør bygge på og forsterke det som gjør den prinsipielt forskjellig fra andre tiltak. Vi kommer tilbake til dette i vår avsluttende drøfting.

3.4 Relevant for studenter som ønsker faglig fordypning

Vi har over gitt en nærmere beskrivelse av utfordringer og mål. Et sentralt spørsmål er om studentene anser tilbudet som relevant på veien til en forskerkarriere. Dette er en første indikasjon på om ordningen fungerer etter intensjonen, se det første trinnet i programlogikken.

Som omtalt innledningsvis er det delt ut i underkant av 900 stipender i perioden 2018-2025. Stipendene tildeles på bakgrunn av vurdering av studentene og faktisk gjennomføring. Antall utdelte stipend er en indikator på at mange studenter opplever ordningen som relevant.

På tvers av linjer finner vi at mellom 2 og 12 prosent av studentkullene ved den aktuelle utdanningen søker forskerlinje eller studentstipend, basert på de institusjonene vi har data for, se tabell 3-1. Tabellen er basert på data fra institusjonene, og vi ser her på data for hele perioden under ett ettersom det er store årlige variasjoner. Selv om det mangler data for enkelte linjer, indikerer dataene likevel at ordningen er relevant for en avgrenset gruppe studenter.

Tabell 3-1 Søkertall til forskerlinje og studentstipend som andel av studieplasser ved utdanningen, 2018-siste tilgjengelige år. Prosent

	Søkere som andel av studieplasser
Halv ph.d.	
UiO medisin	10
UiT medisin	9
NTNU medisin	11
NMBU veterinærmedisin	6
UiT psykologi	10
Masteroppgave	
UiB rettsvitenskap	2
Studentforskning	
UiB psykologi	12
NTNU psykologi	7
Halv ph.d. og masteroppgave	
UiO odontologi	10

Kilde: Forskningsrådet og tall fra institusjonene

Intervjudata tyder på at institusjonene har som mål å rekruttere unge forskertalenter. Studentenes egnethet vurderes basert på faglige kvalifikasjoner og motivasjon, typisk gjennom vurdering av CV, karakterer og motivasjonsbrev, se vedlegg A-J.

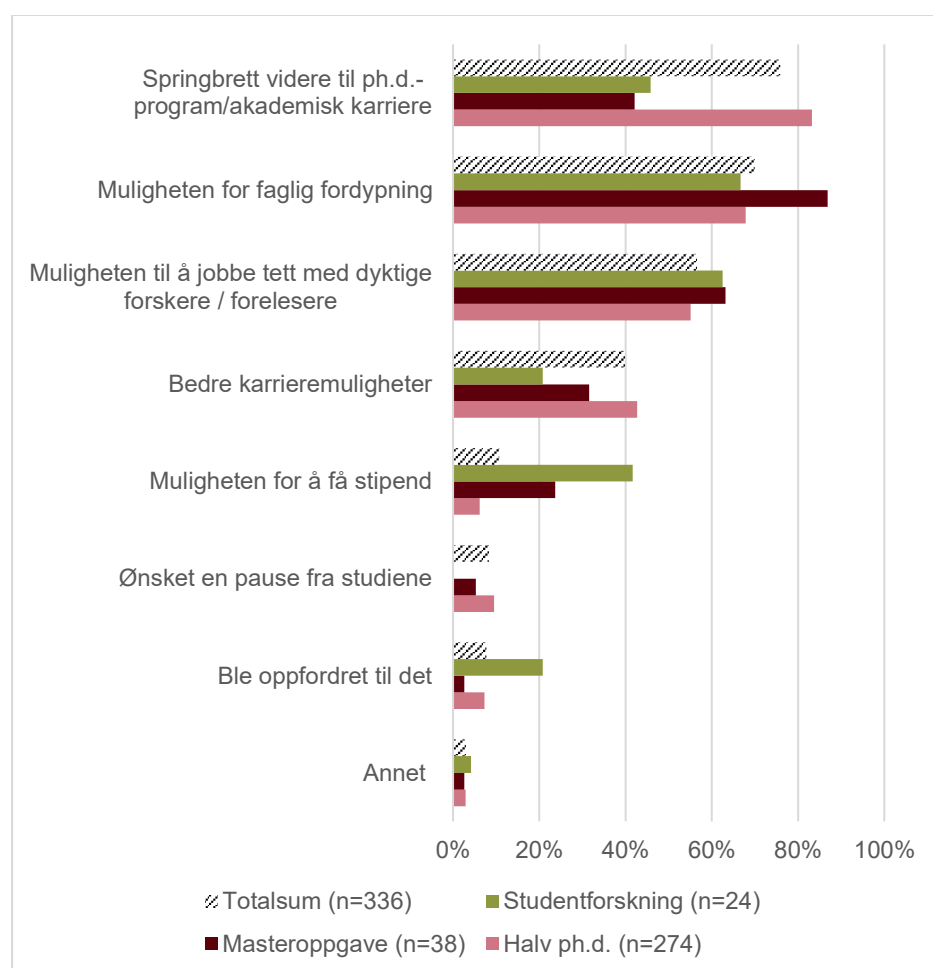
Data fra spørreundersøkelsen indikerer at institusjonene i stor grad treffer den tiltenkte målgruppen. På spørsmål om hva som var den viktigste årsaken til å begynne på forskerlinjen, svarer de fleste studentene i spørreundersøkelsen at det primære motivet var å bruke ordningen som et springbrett til ph.d., tett fulgt av ønsket om faglig fordypning og muligheten til å arbeide nær dyktige forskere og forelesere, se figur 3.7.

Dette gjelder på tvers av linjetyper, men rekkefølgen varierer. Blant studentene som har gått forskerlinjene av typen «halv ph.d.», er det langt flere som fremhever springbrett til forskerkarriere som hovedmotiv, mens

faglig fordypning og nærhet til forskningsmiljøer oppgis som viktigst blant studenter på linjer vi har kategorisert som «studentforskning» og «masteroppgave».

Samtidig reiser dette spørsmål om hvorvidt institusjonene i tilstrekkelig grad rekrutterer de studentene som har best forutsetninger og størst motivasjon for å gå videre til ph.d. og en forskerkarriere, noe vi drøfter nærmere i kapittel 5.

Figur 3.7: Hva var den/de viktigste årsakene til at du begynte på forskerlinjen/studentstipend? Du kan velge inntil tre årsaker

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

3.5 Oppsummering

Profesjonsutdanningene skal i hovedsak utdanne yrkesutøvere til kliniske, pedagogiske eller samfunnsrettede tjenester, og det ordinære studieforløpet gir ofte begrenset rom for større forskningsprosjekter eller metodisk fordypning. Dette kan gjøre forskningen både mindre synlig og mindre tilgjengelig for studentene. Tidlig involvering i forskningsaktiviteter kan bidra til økt forståelse av forskningsarbeid, styrke faglige nettverk og motivere flere til å vurdere en ph.d.

Et tilbud som gir studenter mulighet til faglig fordypning og selvstendig forskningsarbeid utover det ordinære studiet, fremstår derfor som et relevant tiltak i utdanninger der studentene har begrenset kontakt med forskningsmiljøer og der rekrutteringen til doktorgradsstudier er svak. I hvilken grad ordningen faktisk fungerer på denne måten, vurderes i neste kapittel om måloppnåelse.

Det er vanskelig å kartlegge omfanget og karakteren på rekrutteringsutfordringene på en objektiv måte. Offentlig tilgjengelige data, intervjuer og beskrivelsene som institusjonene har utarbeidet, tyder på at utfordringsbildet er reelt, men av litt ulike årsaker på de ulike linjene. For eksempel på medisin og odontologi er utfordringen særlig at de som avlegger doktorgrad gjør det relativt sent og bruker lang tid, samt at studentene tidlig begynner å tenke på det å skaffe seg arbeidserfaring. På veterinærutdanningen er utfordringen særlig knyttet til nedgang i antall som tar doktorgrad og at studiet er lite rettet mot forskning. På psykologi oppgis en utfordring å være vekst i antall studiesteder og økt behov for undervisningspersonell som følge av det, se vedlegg g. På informatikk og ingeniørvitenskap er utfordringen særlig knyttet til høy andel internasjonale stipendiater.

Institusjonene opererer med flere legitime, men delvis ulike mål som krever balanse mellom bred rekruttering, faglig fordypning og effektiv ph.d.-progresjon. Variasjonen i denne balansen kommer til uttrykk i måten universitetene har innrettet deres tilbud. At formålet og dermed innretningen varierer mellom fagområder, linjer og over tid, trenger ikke innebære at ordningen ikke fungerer godt for studentene og institusjonene som deltar. Når formål og utfordringsforståelse varierer, er det imidlertid vanskelig å vurdere om ordningen brukes der behovet er størst, om innretningen er hensiktsmessig, eller om andre virkemidler kunne vært bedre egnet til å nå målene. Dette kommer vi tilbake til i vår avsluttende vurdering.

4 Måloppnåelse og nytte

Forskerlinjer og studentstipend gir studentene anledning til faglig fordypning og kompetansebygging. Studentene er gjennomgående tilfredse. Alle modellene kan styrke rekrutteringen til forskning, men de fungerer på ulike måter. «Studentforskning» gir et første innblikk i forskning, «masteroppgave» gir ekstra tett oppfølging, mens «halv ph.d.» fremskynder et ph.d.-løp.

I dette kapitlet gjør vi rede for vår vurdering av bidraget til målene om økt rekruttering til og raskere gjennomføring av ph.d. Vi konsentrerer oss om nytten for de deltagende institusjonene og studentene. Kapitlet er basert på tidligere studier, spørreundersøkelse og data om gjennomføring av forskerlinje og overgang til ph.d. fra institusjonene og Forskningsrådet, se de overordnede målene vi har beskrevet i punkt 1.1. Vi har i tillegg mottatt enkelte data for gjennomføringstid i ph.d. og alder ved disputas. Ingen av tallene vi har mottatt, er imidlertid egnet til å si noe sikkert om andelen som fullfører ph.d., altså gjennomføringsgrad. Tall for publiseringsaktivitet og data fra vår egen spørreundersøkelse benyttes til å si noe om kobling mellom forskning og utdanning, studenttilfredshet, motivasjon og ambisjoner.

4.1 Studentene er fornøyd

Gitt at tiltaket er relevant og innrettet på en god måte i forhold til intensjonen, er innholdet og aktivitetene i forskerlinjene og studentstipendordningen avgjørende for om målene faktisk nås. I dette avsnittet ser vi på indikatorer for forskningsaktiviteten studentene utfører og hvordan studentene selv beskriver erfaringene med både faglig innhold, støtte og veiledning i forskerlinje- og studentstipendordningen. Vi bruker også informasjon fra spørreundersøkelsen og intervjuer for å belyse i hvilken grad ordningen oppfyller målet om sterkere kobling mellom utdanning og forskning.

4.1.1 Høy grad av tilfredshet

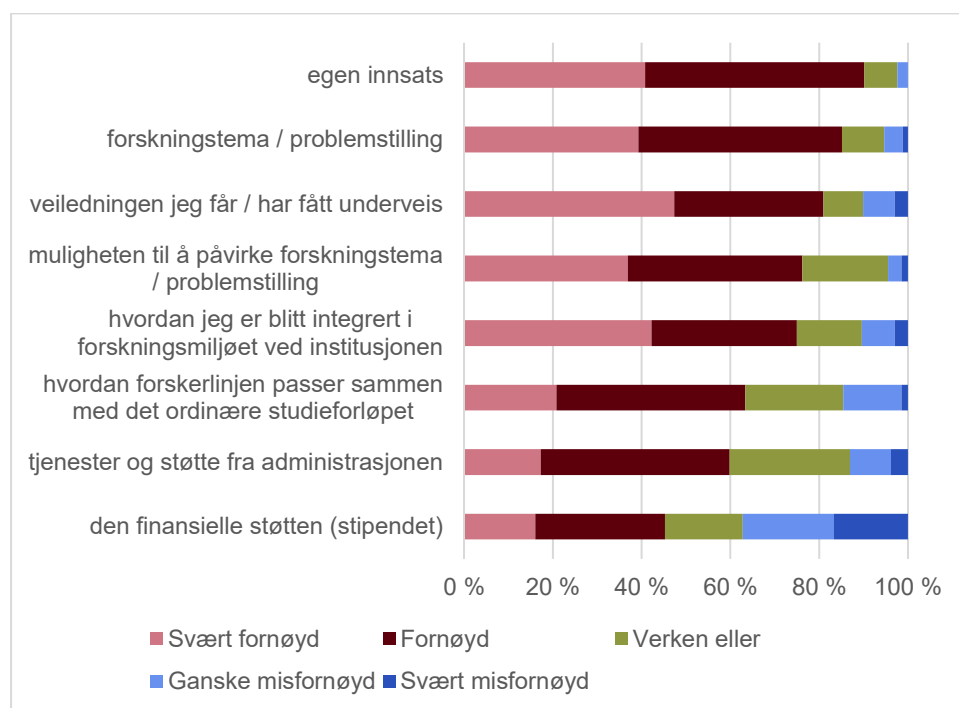
Et overordnet funn er at studentene som har deltatt er gjennomgående fornøyd. Åtte av ti respondenter i spørreundersøkelsen er svært fornøyd eller fornøyd med å ha deltatt.

Studentene er fornøyd med den veiledningen de har fått og det faglig utbyttet. Mest fornøyd er studentene med egen innsats, forskningstema og veiledningen de har fått.

Funnene er i tråd med tidligere studier av forskerlinjen i medisin. For eksempel fant Hunskaar m.fl. (2009) at både studenter og veiledere var gjennomgående svært fornøyd med ordningen, inkludert faglig opplegg, resultater og administrativ støtte. Analysen omhandlet de fire forskerlinjene i medisin. Hunskaar m.fl. (2009) fant at 46 prosent av studentene som deltok i en spørreundersøkelse om forskerlinjen svært fornøyd og 38 prosent var ganske fornøyd. Tre av fire studenter var fornøyd med veiledningen de fikk.

Studentene i vår undersøkelse er minst fornøyd med den administrative støtten og de finansielle rammebetingelsene, se figur 4.1. Vi drøfter den finansielle støtten i kapittel 5.

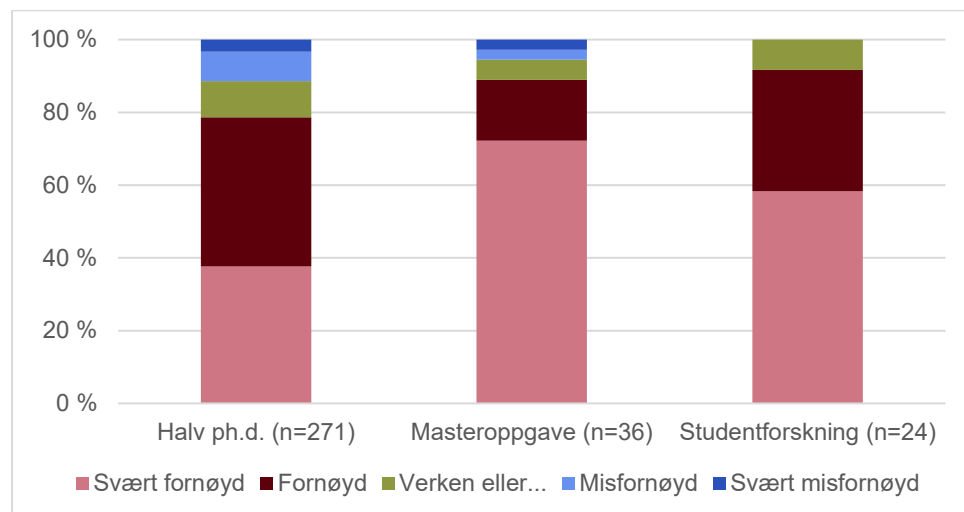
Figur 4.1 Hvor fornøyd var du med...(n=336)

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

Andelen er høy for alle typer linjer, se figur 4.2. Det er likevel forskjeller mellom de ulike typer linjer. Studenter som har deltatt på forskerlinjer etter modellen «halv ph.d.» har færrest som er svært fornøyd og flest som svarer at de er misfornøyd. Også blant studenter som har deltatt på det vi har omtalt som «masteroppgave», er det noen som er ganske misfornøyd eller misfornøyd (8 prosent). Ingen av de som har deltatt i «studentforskning» har svart dette. Det er få respondenter i de to sistnevnte kategoriene.

Figur 4.2 Alt i alt, er du fornøyd med at du deltok på forskerlinjen/studentstipend-ordningen? (n=331)

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

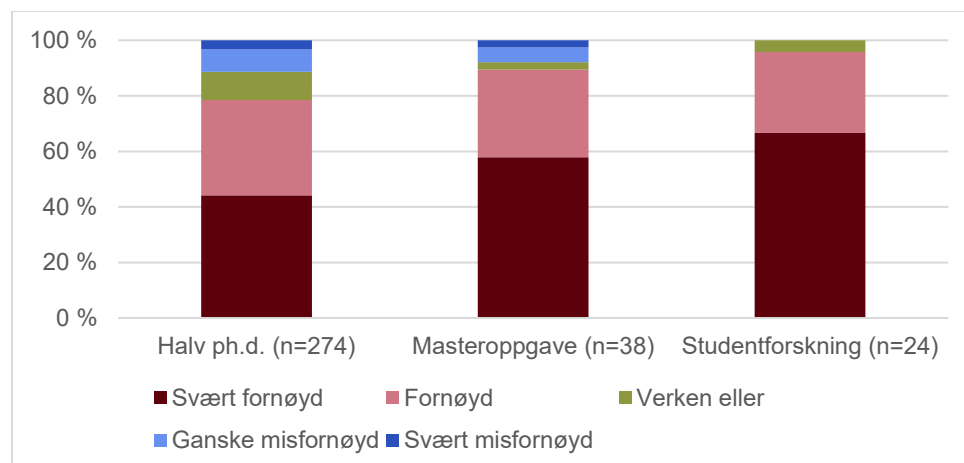
Det å skille mellom type linje også på andre spørsmål gir grunnlag for å nærmere undersøke hva studentene er mer eller mindre fornøyd med.

4.1.2 Jevnt over også fornøyd med veiledningen

Institusjonens egne beskrivelser (vedlegg A-J) og intervjuer gjennomført i forbindelse med denne evalueringen tyder på at institusjonene jobber aktivt med å legge til rette for god veiledning. Tidligere studier viser at veiledning er viktig for gjennomføring av forskerlinjer. Eskerud m.fl. (2019) fant at studenter som var misfornøyd med veiledningen hadde lavere sannsynlighet for å fullføre, mens regelmessig veiledning var forbundet med høyere fullføringsgrad.

Figur 4.3 viser at studentene på programmer av typen «studentforskning» er mest fornøyd med veiledningen de fikk, mens studenter på «halv ph.d.»-programmer er noe mindre fornøyd.

Figur 4.3 Hvor fornøyd var du med veiledningen du har fått underveis?

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

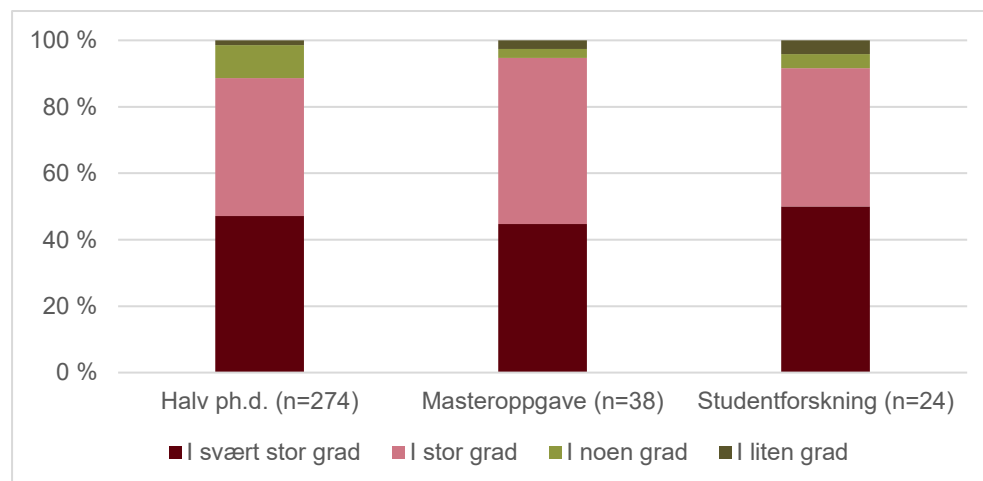
Fritekstsvar i spørreundersøkelsen antyder at *veilederens engasjement og innsats* har stor betydning for studentenes tilfredshet. I svarene fortelles det om svært gode erfaringer, men noen respondenter oppgir at de ikke er fornøyd med den veiledningen de har fått. At det vil oppstå noen slike tilfeller er ikke overraskende, gitt at veiledningen utøves i en relasjon mellom to mennesker. Mange ting, herunder også personkjemi kan ha betydning. Svarene kan likevel gi innsikt som er relevante i evalueringsøyemed. Noen studenter oppgir at de opplevde det som krevende å bli møtt med samme forventinger som doktorgradsstudenter så tidlig i studieforløpet. Andre beskriver tilfeller der studenten har hatt lite tilfredsstillende oppgaver. Intervjuer med institusjonene viser også at disse er klar over risikoen for at forskerlinjestudenter kan bli satt til å gjøre oppgaver med liten forskningsverdi, og at institusjonene arbeider for at det ikke skal skje.

Alt i alt, er likevel de fleste fornøyd med veiledningen de fikk.

4.1.3 Styrker kompetanse

Deltagelse i forskerlinjer og studentstipend skal legge til rette for faglig fordypning og kompetanseheving. Figur 4.4 viser også at et stort flertall av dem som har besvart spørreundersøkelsen, opplevde deltakelsen i forskerlinje eller studentstipendordning som faglig utfordrende og stimulerende. Dette gjelder for alle linjer.

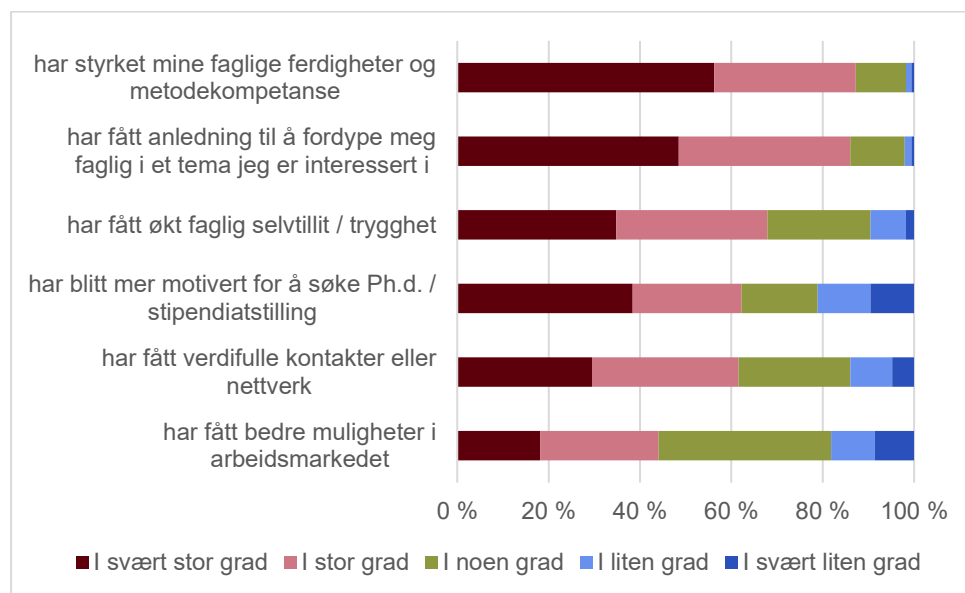
Figur 4.4 Opplever du at forskerlinjen / studentstipendet var faglig utfordrende og stimulerende?

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

Spørreundersøkelsen indikerer også at deltagelsen gir studentene et kompetansemessig utbytte, se figur 4.5. Figuren viser svar på ulike delspørsmål som handler om hvilket utbytte studentene har hatt av å delta. I figuren viser vi delspørsmålene etter andel som har svart «i svært stor grad» og «i stor grad». Når sortert slik er det tydelig at mange av studentene oppgir at deltagelsen har styrket faglige ferdigheter og metodekompetanse og gitt studentene en anledning til å fordype seg i et tema de er interessert i. Meningene er mest delt på spørsmålet om deltagelsen har gitt bedre muligheter på arbeidsmarkedet.

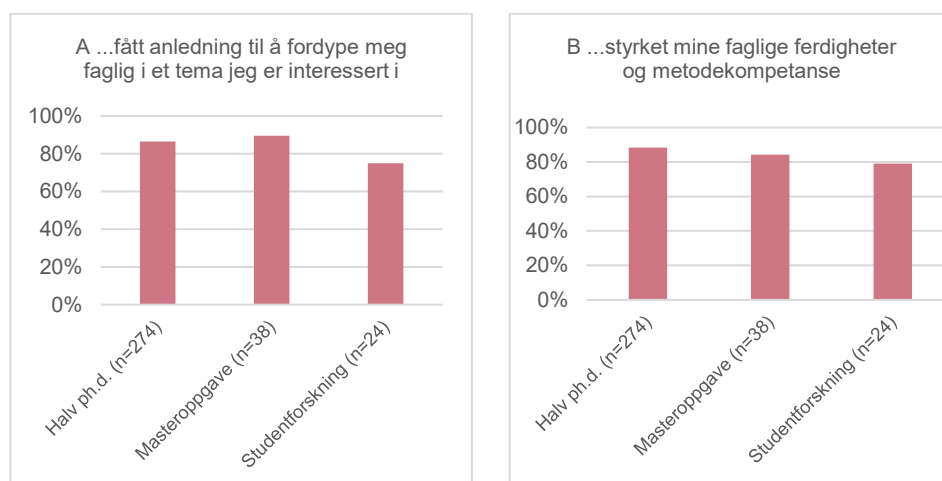
Figur 4.5 Har deltagelsen bidratt til at du... (n=336). Alle type linjer.

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

Andelen som er positiv til det faglige utbyttet og faglig fordypning er lavest blant studenter som har deltatt i «studentforskning». Andelen som mener at de i stor eller svært stor grad har fått faglig fordypning, er størst blant dem som har deltatt i «masteroppgave»-varianten, se figur 4.6 A. Andelen som mener at de har styrket sine faglige ferdigheter og metodekompetanse, er høyest blant dem som har deltatt i «halv ph.d.», se figur 4.6 B.

Figur 4.6 Andel som oppgir at de i stor eller svært stor grad har...

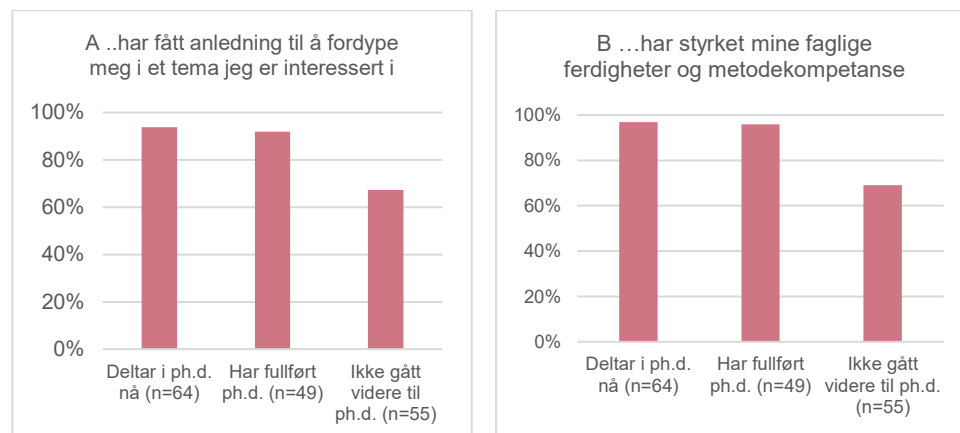

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

Spørreundersøkelsen bekrefter også at det er forskjeller i hvordan respondentene svarer på dette spørsmålet alt etter om de har gått videre på ph.d. eller ikke. De som har valgt å ikke gå videre på ph.d. oppgir lavere skår på både faglig utbytte og opplevelsen av å ha fått fordype seg i et

tema de er interessert i, enn de gruppene som har gått videre til eller fullført en ph.d., se figur 4.7. Vi omtaler rekruttering til ph.d. nærmere i avsnitt 4.3.

Figur 4.7 Andel som oppgir at de i stor eller svært stor grad har fått fordype seg faglig og styrket sine faglige ferdigheter og metodekompetanse, etter status ph.d.

Note: Figuren omfatter kun studenter som er ferdige med forskerlinjen/studentstipendet.

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

4.1.4 Få forskerlinjestudenter avbryter

I forbindelse med evalueringen har vi fått opplysninger om antall avbrudd for enkelte av forskerlinjene. For forskerlinjer under modellen «halv ph.d.» utgjorde antallet som avbrøt i evalueringsperioden (2018-2025) ifølge disse opplysningene mellom 6 og 15 prosent av antallet innvilgede søknader om opptak på forskerlinjen årlig. Vi har også fått opplyst alle som startet på forskerlinjen i rettsvitenskap («masteroppgave») i evalueringsperioden har fullført. For øvrige linjer er datagrunnlaget mangelfullt.

I spørreundersøkelsen er det kun 10 respondenter (om lag tre prosent) som har oppgitt at de har avbrutt forskerlinjen eller studentstipend. Disse har fått spørsmål om årsak til avbrudd, men det lave antall respondenter gir for svakt grunnlag til å analysere årsaker til avbruddene.

4.2 Studentene har fått kontakt med forskningsmiljøer

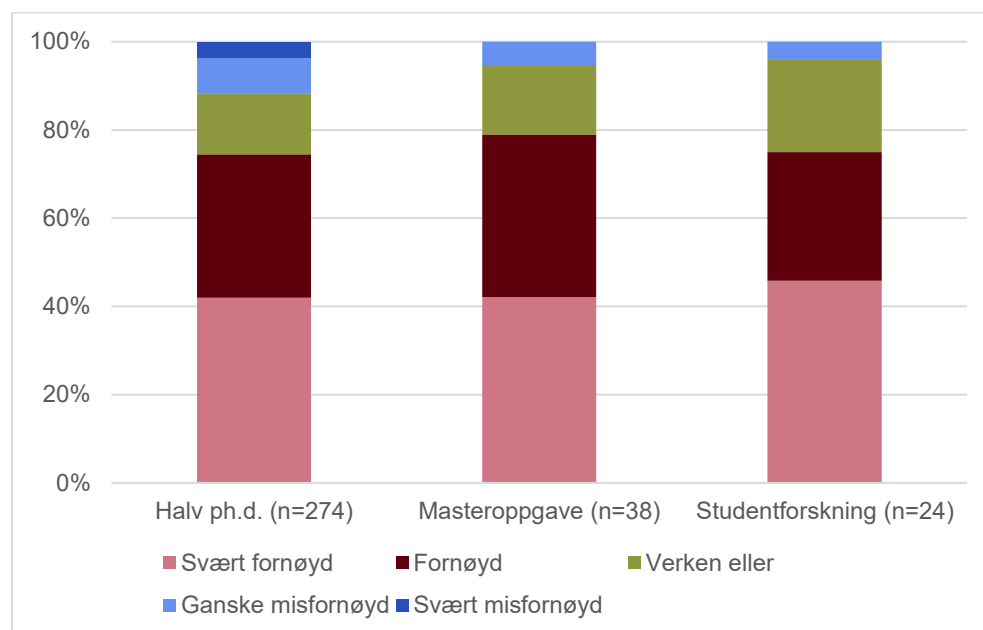
Profesjonsutdanninger gir små muligheter til forskeropplæring i studietiden, sett i forhold til ordinære masterstudier. Styrket kobling mellom utdanning og forskning understrekes som en viktig begrunnelse for forskerlinjene i profesjonsutdanningene, se for eksempel Vedlegg H (NMBU) og vedlegg a (UiO). For at dette målet skal kunne oppnås, er det en forutsetning at de aktivitetene som skjer mens studentene deltar på forskerlinje er reell forskning, at studentene opplever at de er godt integrert i forskningsgruppen og at de knytter kontakter med forskningsmiljøer.

Spørreundersøkelsen vi har gjennomført viser at et stort flertall av studentene som har deltatt, er svært fornøyd eller fornøyd med hvordan de har blitt integrert i forskningsmiljøet, se figur 4.8. Det er liten variasjon mellom de tre hovedtypene av linjer når det gjelder dette, kanskje noe

overraskende i og med at linjene er nokså forskjellig når det gjelder omfang og hva som forventes av forskningsinnsats fra studenten.

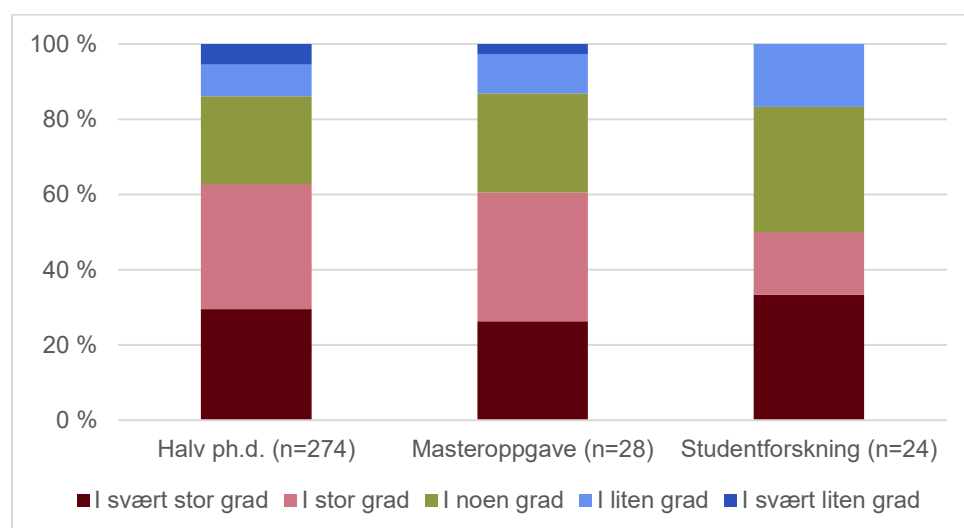
Det er litt større forskjeller mellom de tre hovedtypene på spørsmål om hvorvidt studenten har fått verdifulle kontakter eller nettverk, se figur 4.9. Vi minner om at det er få respondenter i gruppene «masteroppgave» og «studentforskning».

Figur 4.8 Hvor fornøyd eller ikke fornøyd er du med hvordan du er blitt integrert i forskningsmiljøet ved institusjonen (n=336)

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

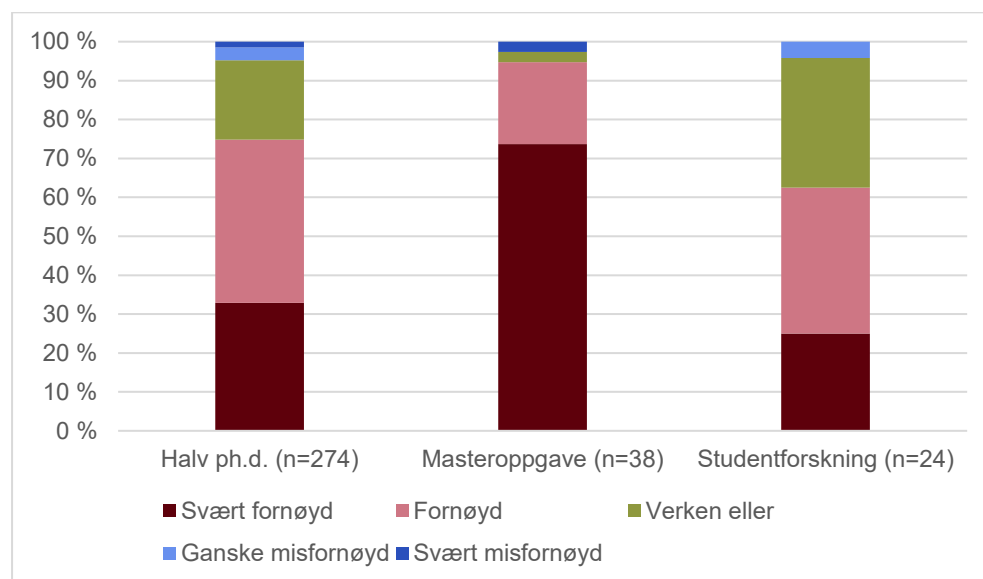
Figur 4.9 Har deltakelsen bidratt til at du har fått verdifulle kontakter eller nettverk? (n=336)

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

Inntrykket fra intervjuer er at studentenes forskningsprosjekter i stor grad er reelle prosjekter med tilfredsstillende forskningsverdi. Ved noen institusjoner kan studentene delta på prosjekter som langt på vei er definert av forskerne ved institusjonen. Ved andre institusjoner har studentene muligheter til å påvirke eller bestemme problemstillingen. Uansett rapporterer de fleste at de er fornøyd med hvordan de har fått bidra til å påvirke forskningstemaet selv, se figur 4.10.

Figur 4.10 Hvor fornøyd var du med muligheten til å påvirke forskningstema (n=336)

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

4.2.1 Publisering

Studentens forskningsarbeid kan resultere i faglige produkter (rapporter, manus, artikler, masteroppgaver og presentasjoner mv). Slike produkter kan betraktes som indikatorer på forskning av viss grad av kvalitet og nyhetsverdi. Slik produksjon er også en indikator på samarbeid mellom studentene og forskningsmiljøet ved institusjonen, all den tid slik aktivitet gjerne skjer under veiledning.

Langt de fleste deltakerne på forskerlinje/studentstipendordning har publisert vitenskapelige arbeider eller deltatt i faglig formidling, se tabell 4-1, som viser andelen av respondentene i spørreundersøkelsen som oppgir å ha produsert ulike typer publikasjoner. Respondentene kunne krysse av for flere ulike typer publikasjoner, og de kan ha publisert flere arbeider innenfor samme kategori. Vi har ikke mulighet ut fra spørreundersøkelsen til å si noe om hvor mange publikasjoner hver enkelt student har.

Av 336 respondenter i undersøkelsen var det 38 som ikke hadde oppgitt noen former for publikasjoner. Med andre ord, oppgir 9 av 10 respondenter at de har bidratt til eller publisert minimum en type formidlingsaktivitet. De fleste av respondentene som ikke har krysset av for noen av formene for

publikasjoner, har opplyst under «annet» at det er for tidlig i forløpet, men at de er i gang med å skrive en eller flere publikasjoner.

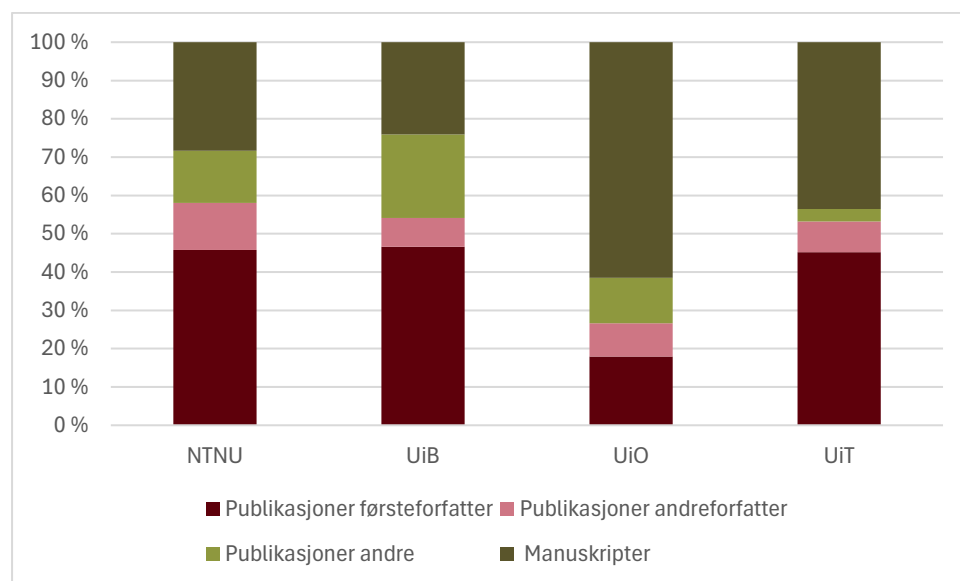
Tabell 4-1 Har du publisert eller bidratt til vitenskapelig publikasjon eller faglig formidling som en del av deltagelsen? (n=333) Flere svar mulige

Bokkapittel	1 %
Fagfellevurdert vitenskapelig artikkel	68 %
Konferansebidrag eller poster	63 %
Populærvitenskapelig artikkel eller formidlingsinnlegg	20 %
Utvidet masteroppgave	12 %
Annet	13 %

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

Tall fra Forskningsrådets rapporter gir en nærmere fordeling på hhv. første- og andreforfatter og andre typer publikasjoner for forskerlinjene ved medisin, se figur 4.11. UiO skiller seg ut med høyest andel manuskripter, det vil si arbeider som ikke er publisert, men som holder et nivå som gjør at det vil være publisert i et fagfellevurdert, internasjonalt tidsskrift. Som det framgår av vedlegg a, har denne forskerlinjen endret kravene til å få godkjent forskerlinjen fra at arbeidene skal være publisert til at det holder med et publisert manuskript. Som vi ser av figuren, er slike manuskripter også i bruk ved de andre forskerlinjene, men i mindre omfang.

Figur 4.11 Fordeling av publikasjoner hvor forskerlinjestudenten er henholdsvis første- eller andreforfatter, andre publikasjoner og manuskripter

Kilde: Tall fra Forskningsrådet og institusjonene

En oversikt over publikasjoner fra studentene ved forskerlinjepiloten ved UiT psykologi viser at disse studentene har hatt omfattende produksjon på de seks årene som har gått siden opprettelsen: Samlet har de 18

studentene som har deltatt i programmet så langt produsert 45 fagfelleverderte artikler i internasjonale tidsskrifter.

På forskerlinjepiloten i rettsvitenskap ved UiB og de andre programmene hvor studentene skriver masteroppgave, vil alle som fullfører få minst én publikasjon.

Vi har ikke gjort en fullstendig analyse av hva det publiseres i. På noen linjer er en uttalt målsetning om at forskerlinjene er viktig for å styrke rekruttering innen basalforskning, se punkt 3.1.4. Oversikten over titler på forskningsprosjektene fra forskerlinjepiloten i psykologi og tilsvarende fra de siste årene ved forskerlinjen i medisin ved UiO tyder på at mye av forskningen er basalforskning, i tråd med målsettingene.⁶

4.2.2 «Kobling» gjelder først og fremst de studentene som deltar

Institusjonene arbeider bredt med rekruttering og arrangerer blant annet informasjonsmøter der forskningsmiljøene presenterer sine prosjekter. Slik aktivitet kan gi også studenter som ikke mottar stipend, noe innsikt i forskningsarbeid og i hvilken type forskning som foregår ved institusjonen.

Likevel tyder tilgjengelige data på at koblingen til forskningsmiljøene i hovedsak gjelder studentene som deltar i ordningen og mottar stipend, og i mindre grad den øvrige studentmassen eller studieinnholdet som sådan.

Intervjudata indikerer videre at ordningen i begrenset grad har betydning for rekruttering til de master- eller profesjonsstudiene som tilbyr forskerlinjer, ettersom tilbudet normalt først gjøres kjent for studentene etter at de har startet på studiet.

I prinsippet vil prioritering av ressurser til én gruppe studenter gå ut over ressursbruken til andre, enten i relativ forstand (økte midler prioriteres til én gruppe studenter) eller også i absolutt forstand (ressursene til andre studenter faller). Vi har ikke hatt anledning til å undersøke denne problemstillingen nærmere, men vi merker oss at et av argumentene det samfunnsvitenskapelige fakultetet ved UiO har trukket frem for ikke å videreføre forskerlinjen ved Institutt for psykologi, nettopp er hensynet til den øvrige studentmassen.

4.3 Mange studenter går videre til doktorgrad

Et overordnet mål med forskerlinjer og studentstipend er at studentene som deltar, skal gå videre til doktorgradsutdanning. Programlogikken bygger på at studentene skal opparbeide seg kompetanse og motivasjon for videre forskning.

Tidligere studier av effekter av forskerlinjene på medisin indikerer at forskerlinjene styrker rekrutteringen til doktorgradsutdanningen.

⁶ Gjennomgangen av titler er utført ved hjelp av ChatGPT.

For eksempel fant Hunskaar m.fl. (2009) at et stort flertall (80 prosent) av studentene som da deltok eller hadde deltatt på forskerlinjen i medisin ønsket å ta en ph.d. Dataene er basert på en spørreundersøkelse til 208 aktive studenter.

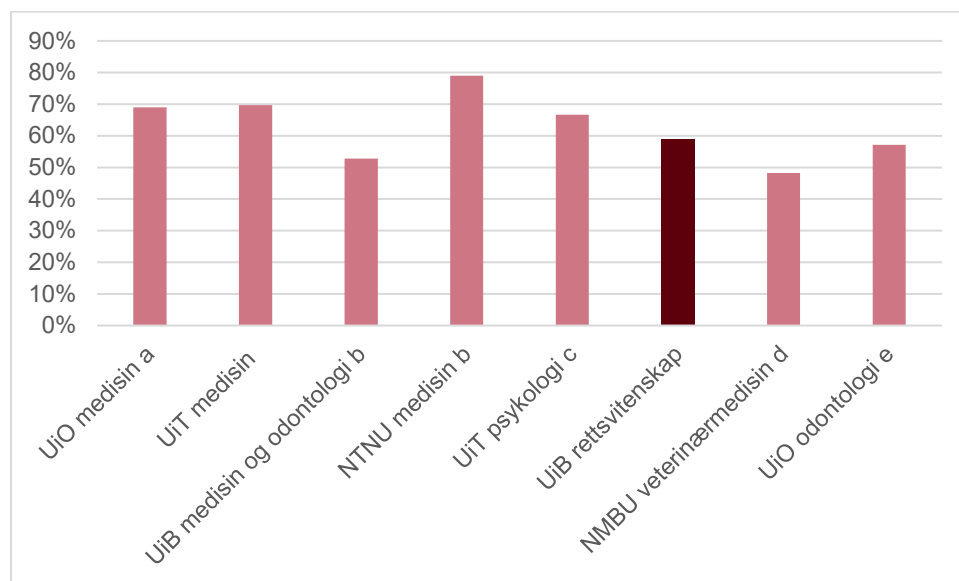
Jacobsen m.fl. (2018) fant at andelen som fullførte ph.d. var betydelig høyere blant forskerlinjestudentene enn blant medisinstudentene som ikke hadde gått forskerlinje. Blant dem som ennå ikke hadde fullført en ph.d., oppga 50 prosent av forskerlinjestudentene at de var i gang med et ph.d.-løp, sammenlignet med 12 prosent i kontrollgruppen. Videre rapporterte omtrent halvparten (49 prosent) av forskerlinjestudentene at de hadde ambisjoner om en akademisk karriere, mot 22 prosent i kontrollgruppen.

Bjerkreim m.fl. (2019) fant at mange medisinstudentene ved Universitetet i Bergen fortsatte med doktorgrad. Sentrale funn i denne studien var at to av tre tidligere forskerlinjestudentene ved Universitetet i Bergen hadde begynt på eller fullført doktorgraden siden oppstart av programmet i 2002 til og med høsten 2017. Forskerne fant dessuten at også de som startet på, men *ikke* fullførte forskerlinjen, fortsatte i like stor grad å forske som de som fullførte.

Også data vi har innhentet i forbindelse med denne evalueringen bekrefter inntrykket av at en høy andel studenter med forskerlinjebakgrunn går videre til ph.d. se figur 4.12. Figuren viser andelen uteksaminerte fra forskerlinje som har begynt på en doktorgrad over perioden 2018-2025. Tallgrunnlaget er hentet fra rapportering fra de ulike linjene og peker i retning av at mellom 50 og 80 prosent av de som har deltatt på forskerlinjene «halv ph.d.» (lyse søyler) og «masteroppgave» (mørke søyler) har gått videre til ph.d. Som det framgår, har to av pilotene, UiT psykologi og UiB rettsvitenskap, allerede oppnådd en høy andel forskerlinjestudentene som rekrutteres inn i et ph.d.-løp.

De som ikke går direkte videre fra profesjonsstudiet til ph.d., eller som begynner med ph.d. ved en annen institusjon, fanges ikke nødvendigvis opp av tallene. Tabellen viser derfor minimumsanslag

Figur 4.12 Andelen av uteksaminerte fra forskerlinje som begynner på doktorgrad.

Kilder: Der ikke annet er angitt, er tallene oppgitt av institusjonene selv, evt. beregnet på bakgrunn av tall fra institusjonene.

^aTall fra UiO viser at i perioden 2018-2024 startet i gjennomsnitt 11 studenter med forskerlinjebakgrunn i ph.d.-løp per år, samtidig som antall uteksaminerte fra forskerlinje i gjennomsnitt er litt over 16 per år i samme periode. Forholdet mellom de to tallene er 69 prosent. Basert på rapportering til Forskningsrådet er andelen som har gått videre til ph.d. fra forskerlinje 51 prosent i hele forskerlinjens levetid, noe som indikerer betydelig usikkerhet om det reelle tallet.

^b2002-2025.

^c2019-2025

^d2014-2025.

^eGjelder kun forskerlinjen

Vi har ikke tall som på en systematisk måte illustrerer hvor mange mottakere av *studentstipend* ved psykologi og odontologi som senere har tatt doktorgrad. Framdriftsrapportene institusjonene avgir til Forskningsrådet, intervjuer og annen dokumentasjon vi har mottatt fra institusjonene, tyder på at det er en viss rekruttering inn i doktorgrad også fra denne typen linjer.

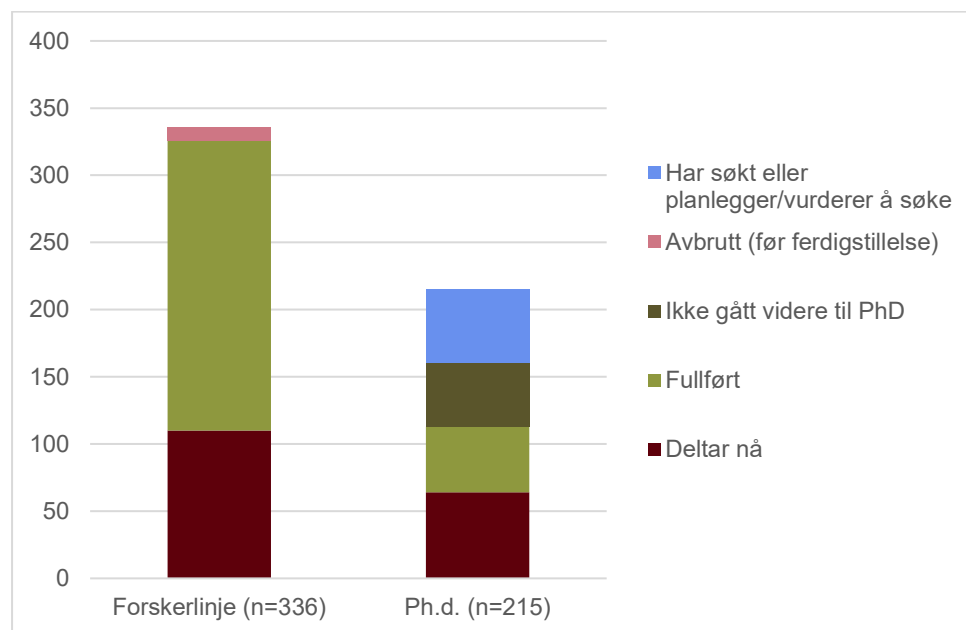
Institutt for psykologi ved UiO oppgir for eksempel at 13 av 63 mottakere av sommerstipend (dvs. 20 prosent) i perioden 2016-2021 har startet opp med ph.d., og at 7 så langt har fullført. Den nå nedlagte forskerlinjen på informatikk tok opp fire kull fra 2018 til 2021. Kun et fåtall studenter har deltatt, og noen av disse avsluttet etter bachelordelen. Likevel har to kandidater (av i alt 14) fortsatt på ph.d.

En annen tilnærming for å undersøke hvor mange studenter som har gått videre til ph.d. er å se til data fra spørreundersøkelsen.

I spørreundersøkelsen oppgir i overkant av 200 respondenter at de har fullført forskerlinje eller studentstipend. Disse har fått spørsmål om hvorvidt de har gått videre til ph.d. Av disse svarer 50 prosent at de som har fullført forskerlinje eller studentstipend, at de har gått videre til ph.d., se figur 4.13. Om lag halvparten av disse holder på å ta en ph.d. nå, mens den andre

halvparten allerede har fullført. 25 prosent sier at de har søkt om, men ikke fått plass, eller at de vurderer eller planlegger å søke. 24 prosent sier at de ikke har gått videre til ph.d. Vi kan selvsagt ikke utelukke at disse vil ta en ph.d. på et senere tidspunkt, men undersøkelsen indikerer at om lag tre av fire går videre.

Figur 4.13: Antall respondenter som har gått videre til ph.d.

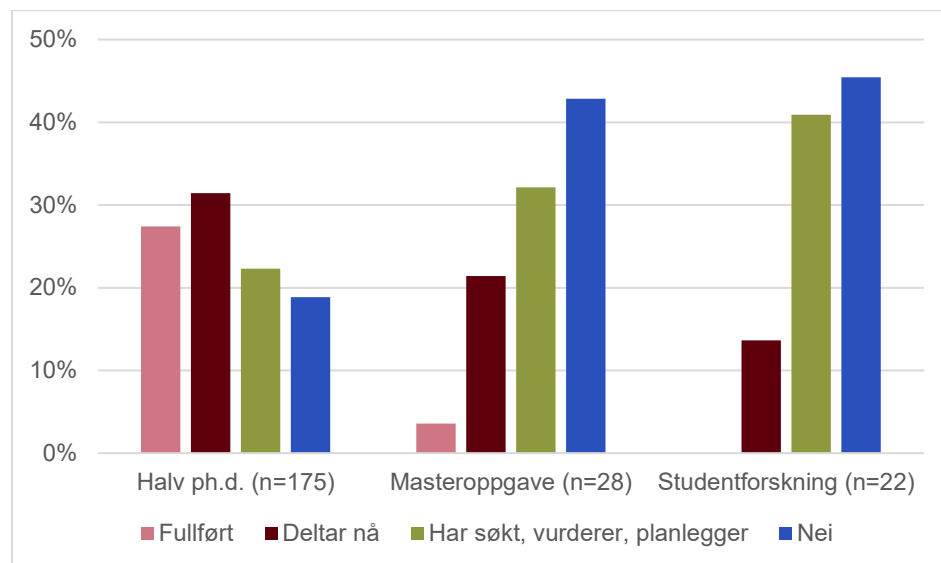
Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

Andelen som har startet med en ph.d. eller som planlegger eller ønsker å gå videre, er langt høyere blant dem som har deltatt på de linjene vi omtaler som «halv ph.d.», se figur 4.14.

Kun 19 prosent av studentene på «halv ph.d.» oppgir at de ikke har gått videre til ph.d. Blant de som har deltatt på de programmene vi omtaler som «masteroppgave» og «studentforskning», oppgir mellom 40 og 45 prosent at de ikke har planer om å gå videre til en ph.d. Andelen respondenter som faktisk har gått videre er noe høyere blant dem som har gått på linjer vi omtaler som «masteroppgave» enn blant dem som har deltatt på «studentforskning». Det må imidlertid bemerkes at spørreundersøkelsen inneholder få svar fra disse kategoriene. Derfor vil også resultatene være svært sensitive for hva enkeltpersoner svarer.

Data fra spørreundersøkelsen underbygger andre data når det gjelder andelen som går videre blant dem som har gjennomført «halv ph.d.». Spørreundersøkelsen underbygger også at studenter på «mastergrad» og «studentforskning», men datagrunnlaget er ikke tilstrekkelig til å gi anslag på omfang.

Figur 4.14: Respondenter som har fullført forskerlinjer og studentstipend, etter om de fullført eller påbegynt ph.d., søkt ph.d. eller ingen av delene. Prosent

Kilde: Spørreundersøkelse deltagere forskerlinje og studentstipend

I tillegg til å øke rekrutteringen til ph.d. kan forskerlinjer også ha et mål om å påvirke kvaliteten på rekrutteringen, for eksempel ved at studenter som har deltatt på forskerlinje eller studentstipendordning i større grad vet hva de går til. Dermed får man silt ut de kandidatene som egner seg best og som har størst sannsynlighet for å gjennomføre og fullføre en ph.d.

Det at ikke alle ønsker å gå videre til ph.d., trenger derfor ikke bety at forskerlinjen eller stipendordningen ikke er vellykket. Det kan også bety at noen kandidater gjennom å delta i programmet fant ut at de ikke ville forske likevel. Det kan spare både studenten og institusjon for tid og ressurser sammenlignet med å skulle starte på et doktorgradsløp.

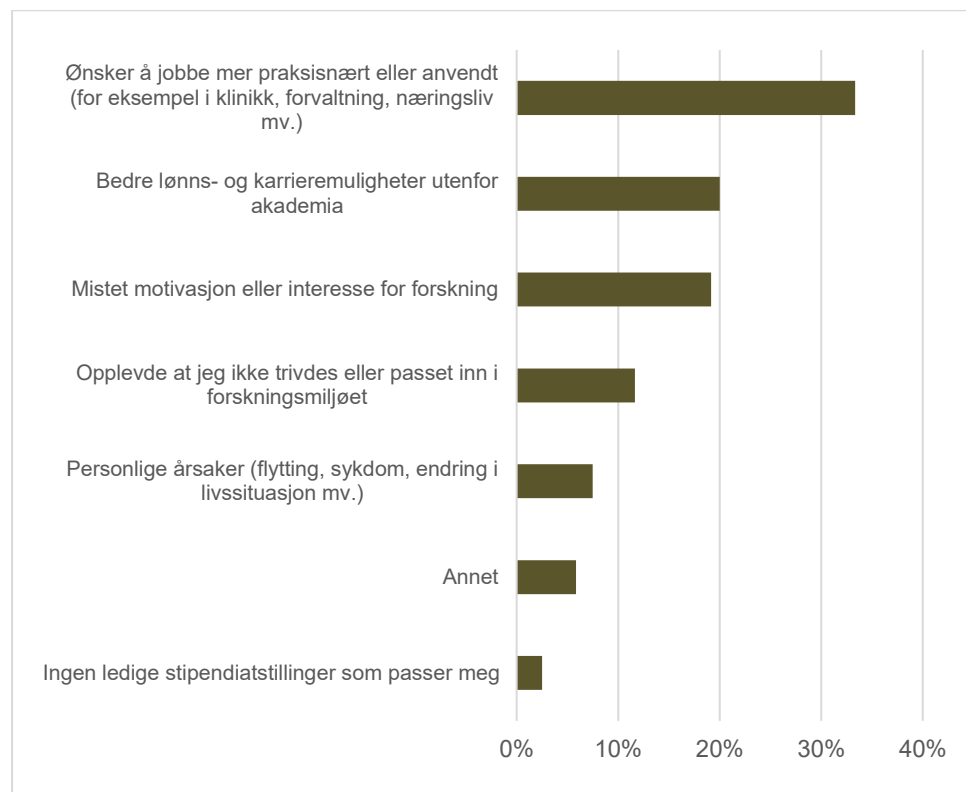
Representanter fra forskerlinjepiloten på rettsvitenskap la vekt på dette momentet i intervju, og flere andre ga uttrykk for det samme i tolkningsmøtet 5. desember.

4.3.1 De som ikke går videre, ønsker å jobbe praktisk

Selv om de fleste studentene oppgir at de allerede har gått videre eller ønsker å ta en doktorgrad, er det noen studenter som ikke ønsker det. Disse har fått spørsmål om årsaken. Langt på vei de fleste oppgir at de ikke ønsker å gå videre fordi de heller ønsker å jobbe mer praksisnært, fordi lønns- og karrieremulighetene er bedre utenfor academia eller fordi de har mistet motivasjon. Funnene er i tråd med Bjerkreim m.fl. (2019).

Det er få respondenter som trekker frem manglende trivsel eller opplevelsen av ikke å passe inn i forskningsmiljøet. Dette underbygger tidligere funn som indikerer at institusjonene i hovedsak lykkes med å integrere studentene i forskningsmiljøene, se figur 4.15. Det er også interessant at noen oppgir at det ikke fantes ledige stipendiatstillinger for dem. Det imidlertid få som oppgir dette som en grunn til at de ikke har gått videre.

Figur 4.15 Hvorfor planlegger eller vurderer du ikke å ta en ph.d.-utdannelse (n=55)
Flere svar mulige. Kun studenter som har svart at de ikke har gått videre til ph.d.

Kilde: Spørreundersøkelse til nåværende og tidligere deltagere forskerlinje og studentstipend

4.4 De på «halv ph.d.» fullfører tidligere

Et annet mål med forskerlinjer og studentstipend er at studentene skal gjennomføre en ph.d.-grad raskere og på et tidligere tidspunkt enn de ellers ville gjort. Datagrunnlaget for programmene vi omtaler som «masteroppgave» og «studentforskning» er ikke tilstrekkelig til å behandle dette temaet for disse linjene. Omtalen nedenfor gjelder derfor forskerlinjer etter modellen «halv ph.d.».

Jacobsen m.fl. (2018) fant at ph.d.-kandidater med forskerlinje disputerte kortere tid etter medisinsk embetseksamen sammenlignet med en kontrollgruppe som ikke hadde gått forskerlinje. Forskerne finner at forskerlinjestudentene brukte noe lengre tid enn andre på å fullføre sin spesialisering.

Ifølge Forskningsrådet (2017) disputerte de som hadde gått forskerlinje i gjennomsnitt når de var 29,8 år, mens medisinerne uten forskerlinje disputerte når de var 39,5 år (gjaldt perioden 2007-2011).

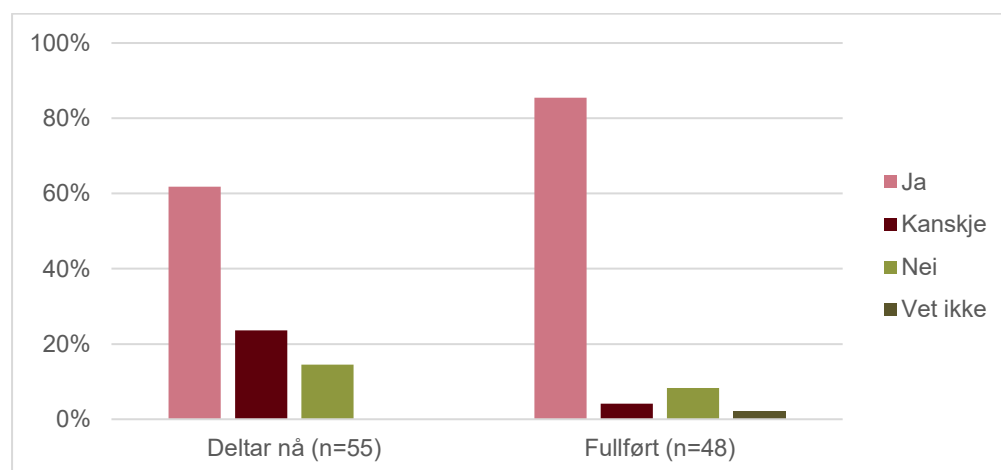
Tall vi har mottatt fra universitetene i Tromsø, Bergen og Oslo i forbindelse med evalueringen tyder på at dette bildet holder seg for forskerlinjene i medisin ved disse universitetene i evalueringsperioden (se vedlegg A-D): Ved Universitetet i Tromsø hadde 51 forskerlinjestudenter på medisin gått

videre på ph.d. i perioden 2017-2025, og av disse har 30 rukket å disputere. De var i gjennomsnitt 29,4 år ved disputas og brukte i gjennomsnitt 1,68 år på å fullføre doktorgraden etter forskerlinjen. Ved UiO var gjennomsnittsalderen ved opptak til ph.d.-programmet ved Institutt for klinisk medisin 35 år i 2024, mens gjennomsnittlig netto gjennomføringstid på ph.d.-programmet var fire år. Uten permisjoner underveis vil en typisk kandidat dermed være om lag 39 år ved disputas. Gjennomsnittsalderen for forskerlinjestudenter med opptak i perioden høst 2016 til og med 2024 og som har disputert (40 kandidater) var til sammenligning 31,6 år. Ved UiB oppgis gjennomsnittsalderen ved disputas for kandidater med bakgrunn fra forskerlinje til ca. 30 år. Dette tallet gjelder hele forskerlinjens levetid (2002-2025). Til påminnelse var gjennomsnittsalderen for fullført doktorgrad innen medisin og helsefag 40,6 år i 2024 (SSB, 2025).

Vi har også stilt spørsmål om gjennomføringstid til studentene i spørreundersøkelsen. Et klart flertall av de som er i gang med eller har fullført en doktorgradsutdanning, oppgir at de har gjennomført eller venter å gjennomføre ph.d. raskere enn normalt, se figur 4.16. Merk at vi kun viser svar for studenter på forskerlinje i medisin.

Institusjonene erfarer at forskerlinjestudentene fullfører på kortere tid (når man legger sammen tiden brukt på forskerlinje og fullføring av doktorgraden) og at andelen som faktisk fullfører er høy (dvs. at få avbryter ph.d.-løpet). Det har også blitt understreket av informanter at forskerlinjestudenter leverer høy forskningsmessig kvalitet, og i noen tilfeller høyere enn ordinære ph.d.-kandidater. Vi har imidlertid ikke data som gjør at vi kan undersøke dette systematisk.

Figur 4.16: Studenters egenvurdering av om deltagelsen har gjort eller vil gjøre at de fullfører ph.d. raskere enn normalt. (n=103). Kun studenter som har deltatt på linjer vi har omtalt som «halv ph.d.»

Kilde: Spørreundersøkelse deltagere forskerlinje og studentstipend. Note: vi skiller ikke mellom type fordi det er få respondenter i de andre typene ettersom vi har kun ser på om som er i gang med eller har fullført ph.d.

Det å komme i gang tidlig og avlegge doktorgraden ved lavere alder kan legge til rette for flere aktive år som forsker og høyere forskningsproduksjon. Dette kan gi positiv nytte for samfunnet ved at

avkastningen av den investeringen som legges ned både av kandidaten selv og institusjonen, blir høyere enn om doktorgraden avlegges på et senere tidspunkt. Slik sett kan forskerlinjeordningen bidra til samfunnsøkonomiske nytteverdier som ikke ville blitt oppnådd uten forskerlinjer. I en fullstendig samfunnsøkonomisk vurdering bør en imidlertid også ta hensyn til samfunnsnyttene av det disse personene ville ha jobbet med dersom de ikke tok forskerlinje og doktorgrad. Det ville krevd en annen og mer omfattende analyse enn det som har vært mulig innenfor dette prosjektet.

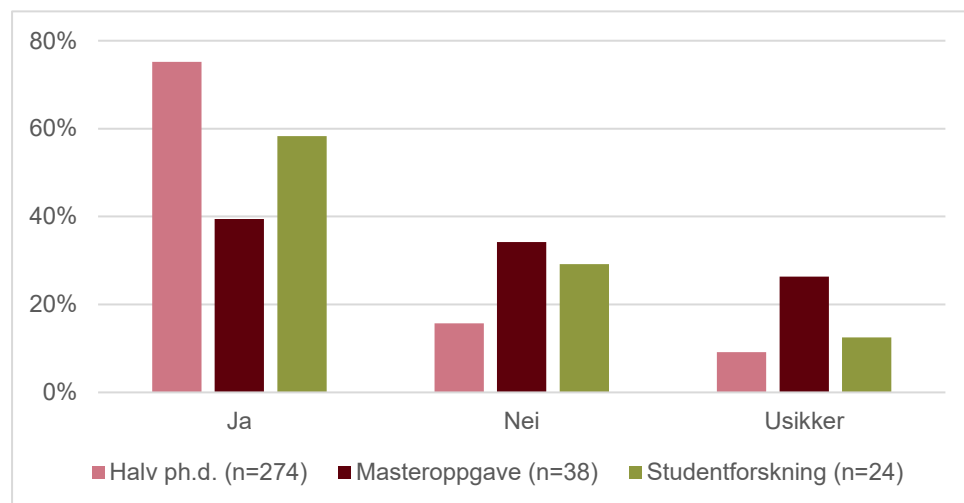
4.5 En del ville kanskje forsket uansett

Som omtalt i kapittel 3.3 hadde mange av studentene som deltok på forskerlinjer planer om å ta en doktorgrad allerede på forhånd. Hele 83 prosent av dem som har deltatt på linjer vi omtaler som «halv ph.d.», oppgir at de var motivert av at deltagelsen kunne være et springbrett til en forskerkarriere, se figur 3.7.

Vi har også spurt om de vurderte å ta en doktorgrad før de begynte på forskerlinjen eller mottok studentstipendet. Svarene bekrefter de ovenstående funnene: For mange var dette allerede en del av planen, og andelen er størst blant dem som tar «halv ph.d.».

Dette svekker indikasjonen på ordningens mobiliserende effekt.

Figur 4.17 Hadde du før du deltok på forskerlinje/studentstipend vurdert å ta en ph.d.? Etter type linje (n=336)

Kilde: Spørreundersøkelse deltagere forskerlinje og studentstipend

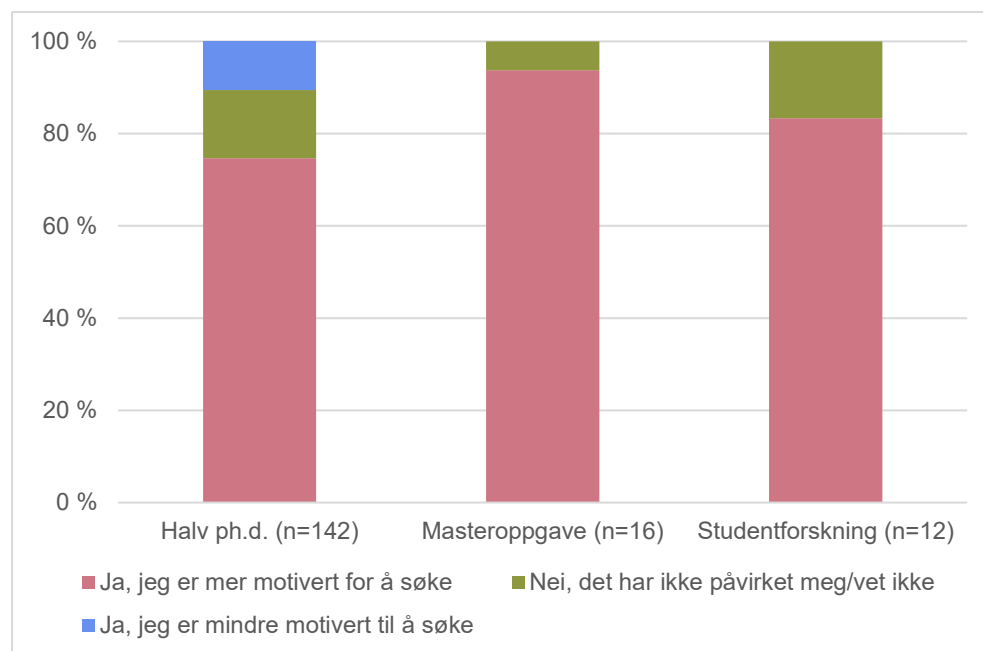
Det at mange av respondentene i spørreundersøkelsen sier at de hadde vurdert å ta en ph.d. allerede før de startet på forskerlinjen, er ikke ensbetydende med at de ville endt opp med en ph.d. dersom de ikke hadde gått forskerlinje eller fått studentstipend. Det er ikke nødvendigvis samsvar

mellom ambisjoner man har tidlig i livet og hva som faktisk skjer. Karrieren kan ta andre veier.

Selv om interessen for ph.d. er der i utgangspunktet, kan deltakelse i forskerlinje forsterke (eller svekke) interessen for forskning og en karriere i academia. Dette har vi spurt om i spørreundersøkelsen til studentene. Andelen studenter som oppgir at deltagelsen har påvirket dem i positiv retning, dvs. svarer at de er blitt mer motivert for å søke, er høy og høyest blant de studentene som går eller har gått på de linjene vi omtaler som «masteroppgave». Det er kun studenter på linjer vi har kategorisert som «halv ph.d.», som oppgir at deltagelsen har gjort dem mindre motivert for å gå videre til ph.d. En av ti forskerlinjestudenter oppgir at deltagelsen har gjort dem mindre motiverte for å for å søke ph.d.

Vi gjør oppmerksom på at antall respondenter for andre type linjer er lavt.

Figur 4.18: Har erfaringene fra forskerlinjen/studentstipendet påvirket om du vil søke ph.d.? Kun de som har fullført forskerlinjen eller studentstipend (n=170)

Kilde: Spørreundersøkelse deltagere forskerlinje og studentstipend

4.5.1 Det å få studentene tidlig i gang med forskning kan øke antallet som faktisk tar en ph.d.

I intervjuene er det flere av de ansvarlige for forskerlinjer som understreker viktigheten av å få studentene tidlig inn i forskning, og at dette øker sannsynligheten for at de fortsetter å forske. I fritekstsvaret i spørreundersøkelsen er det en respondent som uttrykker det slik:

(...) mange av oss (ville) ikke forsket dersom vi skulle startet mot slutten av LIS-løpet så det er vel derfor man opprettet forskerlinje i sin tid.

Lønnsnivå har også betydning. For eksempel er alternativet til doktorgrad for medisinere gjerne å starte karrieren med et spesialiseringsløp som tar

flere år. Det å gå inn i en stipendiatstilling etter dette innebærer at man går til dels betydelig ned i lønn. De medisinske fakultetene ved både UiO og UiT framhever dette aspektet (se vedlegg a og vedlegg c). Ifølge disse universitetene kan forskerlinje, gjennom å framskynde forsker-kvalifiseringen til et tidligere tidspunkt, bidra til at flere medisinerer tar doktorgrad og kvalifiserer seg for en jobb i akademia.

4.5.2 Sterke insentiver for de på «halv ph.d.» til å gå videre

Data fra spørreundersøkelsen indikerer at mange av studentene går videre til doktorgrad, og andelen er størst blant dem som har deltatt på «halv ph.d.».

Det at mange av disse går videre er ikke overraskende, ettersom det er sterke insentiver for at studenter som deltar på disse linjene går videre til ph.d. Som omtalt kan disse få med mye av sitt forskningsarbeid inn i ph.d.-arbeidet. Når det både gjenstår lite for å fullføre og verdien av innsatsen man allerede har lagt ned vil øke betydelig dersom man fullfører, gir dette sterke insentiver til å gå videre. I intervjuer er det flere som framhever at verdien av forskerlinje uten fullført ph.d. er begrenset. For medisinerer teller forskerlinjen blant annet ikke inn som del av spesialisering, og forskerlinje blir verdsatt lavere enn praktisk erfaring ved søkning til LIS-stillinger.

For de studentene som har deltatt på det vi har omtalt som «studentforskning» og «masteroppgave» er ikke insentivene tilsvarende sterke.

Vi har ikke mulighet til å avgjøre hva som er den isolerte effekten av å gå på forskerlinje på den måten at vi kan sammenligne nåsituasjonen med hva som ville vært situasjonen uten forskerlinjer.

4.6 Oppsummering

Ordningen med forskerlinjer og studentstipend har som formål å gi studentene erfaring med forskningsarbeid, styrke koblingen mellom studiene og forskningsmiljøene (mål 3), på sikt øke rekrutteringen til doktorgradsutdanning (mål 1), og øke fullføringsgraden og gi raskere og tidligere fullføring av ph.d. (mål 2). Etter vår vurdering har vi holdepunkter for å si at ordningen i stor grad fungerer i tråd med målene.

Studentene som deltar, får reell anledning til å drive forskning og får veiledning underveis. Spørreundersøkelsen viser at de fleste er godt fornøyd både med veiledningen og med hvordan de blir integrert i forskningsmiljøet. Ordningen bidrar dermed til å styrke kontakten mellom studentene og forskningsmiljøene (mål 3). Denne koblingen gjelder imidlertid primært studentene som faktisk deltar og ikke den øvrige studentmassen.

Når det gjelder rekruttering til ph.d. (mål 1), finner vi at en relativt høy andel av deltakerne går videre til doktorgrad. Ulike datakilder tyder på at mellom 50 og 80 prosent av deltakerne på forskerlinje (både «halv ph.d.» og «masteroppgave») går videre til ph.d. Spørreundersøkelsen indikerer samtidig at mange av disse studentene allerede hadde planer om å ta

doktorgrad før de begynte på forskerlinjen, noe som svekker indikasjonen på ordningens mobiliserende effekt. Likevel ser vi at mange blir mer motivert for å gå videre til et ph.d.-løp.

Vi kan ikke med sikkerhet si hva som ville skjedd med rekrutteringen til ph.d.-løp på fakulteter og institutter med forskerlinje dersom det ikke hadde eksistert forskerlinjer eller studentstipendordninger. Vi kan heller ikke beskrive forskerlinje- og studentstipendordningens samlede betydning for rekrutteringen til og gjennomføring av doktorgrad, blant annet fordi antallet studenter er lavt sammenlignet med det totale antallet som tar doktorgrad. Vi viser til vedleggene A-J for institusjonenes egne vurderinger av forskerlinjenes betydning.

De ulike typene av linjer ser ut til å bidra til måloppnåelse på forskjellige måter. De linjene vi omtaler som «studentforskning», gir studentene en første innføring i forskning med en relativt lav terskel, uten at det medfører vesentlig forsinkelse. Denne modellen fremstår som best egnet til å mobilisere de som var usikre på om forskning er noe for dem. I tillegg kan deltakelse her fungere som en ekstrajobb ved siden av studiet. Ordningen kan derfor være attraktiv for mange som ikke på forhånd hadde bestemt seg for å gå videre med en ph.d. (mål 1).

De linjene vi omtaler som «masteroppgave» er innbyrdes nokså ulike, men felles for disse er at de representerer et tilbud til faglig sterke studenter, er integrert i master- eller profesjonsutdanningen og ikke gir forsinkelser for studentene. I likhet med «studentforskning» er deltakelse mindre forpliktende enn «halv ph.d.», men det varierer hvilken ekstra innsats som kreves av studentene på ordningen. På den mest omfattende av disse linjene (rettsvitenskap UiB) retter ordningen seg særlig mot å gi et kvalitativt bedre tilbud til forskertalenter og samtidig styrke rekrutteringen til stipendiatstillinger både i form av flere søkere og bedre og mer forberedte søkere.

«Halv ph.d.» retter seg i større grad mot studenter som allerede før deltagelse ønsker en forskerkarriere. «Halv ph.d.» kan betraktes som et springbrett til en doktorgradsutdanning fordi det legges opp til avlevering av doktorgrad på et tidligere tidspunkt enn det som er normalt (mål 2). Den raske progresjonen sees i sammenheng med at «halv ph.d.»-modellene har en sterkere seleksjonsmekanisme, og tidlig og omfattende forskningsaktivitet som kan godskrives i et senere ph.d.-løp. Studentene har insentiver til å fullføre en doktorgrad når de først har kommet så langt i forskningsforløpet. Derimot er dette et mer krevende opplegg, og det er for «halv ph.d.» linjene at enkelte respondenter i spørreundersøkelsen tilkjenner negative erfaringer under forskerlinjen, herunder at erfaringene har bidratt til at de ikke ønsker å gå videre med doktorgrad.

Det er også forskjell mellom de tre ulike typene linjer i hvor bredt de når ut. De som sprer stipend-midlene på mange studenter/stipender («masteroppgave» og «studentforskning»), har potensial til å skape interesse for forskning og kobling mellom utdanning og forskning for flere, mens de som satser intensivt på et færre antall studenter («halv ph.d.») retter seg mot å bygge sterkere kompetanse og skape en dypere kontakt mot forskningsmiljøer for et fåtall studenter.

5 Søkertallene går ned

Ordningen fremstår som relevant, og institusjonene og studentene er stort sett fornøyde. Det er likevel dalende interesse for å delta. Lavt stipend, samlet arbeidsbelastning, og manglende mekanismer for å fullføre ph.d.-løpet kan være noe av årsaken.

I dette kapitlet vender vi tilbake til spørsmålet om relevans, med utgangspunkt i spørsmålet om ordningen er populær og hvorvidt oppslutningen er endret over tid og hva endringen kan skyldes.

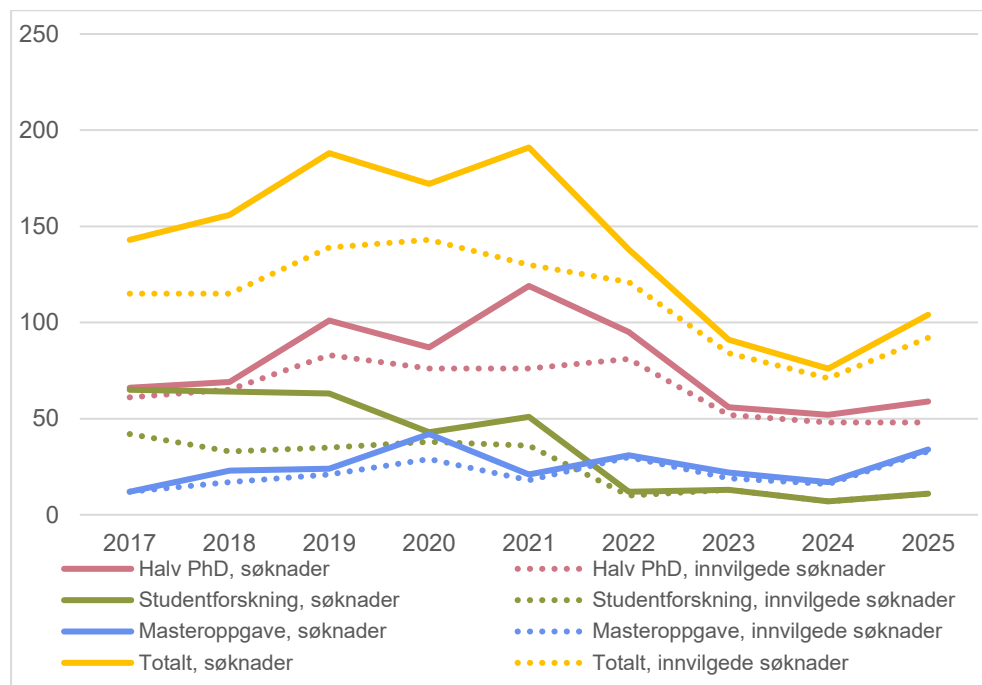
5.1 Nedgang i antall søkere og utnyttelse av plassene

Vi har kartlagt antall søkere og deltakere i ordningen i løpet av evalueringsperioden 2018-2025 med bakgrunn i data fra institusjonene. Dataene er sammenstilt i figur 5.1. I 2018 lå antall søkere på i underkant av 150, før det økte i 2019-2021 til nærmere 200. Antall søkere har etter det falt markert, til rundt 100 i 2025. Det reflekterer både at enkelte linjer er lagt ned og at søkertallene har falt på de fleste av de gjenværende linjer. Antall søkere inkluderer både søknader som gjelder heltid og deltid, figur 5.1.

Nedgangen er størst for de forskerlinjene vi har kategorisert som «studentforskning». Det henger både sammen med en sterk nedgang i antall søkere på studentforskning i psykologi ved UIB, og at stipendordningen i psykologi ved UiO er lagt på is. Det tas forbehold om at tallene kan være ufullstendige og at rapporteringen til Forskningsrådet, som oversikten baserer seg på, kan ha blitt fulgt opp noe ulikt fra år til år.

Søkertallene på linjene omtalt som «masteroppgave» går litt opp og ned fra år til år, men med en positiv trend. Antallet søkere på «halv ph.d.» har også en trend nedover, men med en liten økning i 2025 sammenlignet med året før.

Figur 5.1 Søkertall og innvilgede søknader, totalt og etter modell, 2018-2025. Antall søkere. Heltid og deltid.

Kilder: Tall fra Forskningsrådet og institusjonene

Note: Søkertallene fra Forskningsrådet for enkelte av forskerlinjene er ikke kvalitetssikret av institusjonene, og det er gjort anslag der det er mangler i tallgrunnlaget. Tallene for søknader og innvilgede søknader for 2025 er foreløpige.

I hvor stor grad de forskningsrådsfinansierte plassene benyttes, avhenger både av søkertallene og av hvor mange søknader som blir innvilget. Institusjonene innvilger ikke alle søknader som kommer inn, men foretar en vurdering av egnethet og faglige kvalifikasjoner, se vedlegg A-J for mer inngående beskrivelser av opptaksprosessen ved de ulike linjene.

En nedgang i antall søkere kan være et uttrykk for at studentene ikke oppfatter tilbudet som interessant eller relevant nok. Dette trenger ikke være problematisk dersom institusjonen likevel rekrutterer tilstrekkelig kvalifiserte og motiverte studenter. Vi ser imidlertid også en nedgang i antall studenter som tas opp, selv om denne nedgangen ikke er like stor som reduksjonen i antall søkere. Dette kan reflektere at institusjonene har blitt bedre til å målrette rekrutteringen mot de studentene som er best egnede, men vi ser også tilfeller der institusjonene ikke fyller opp plassene.

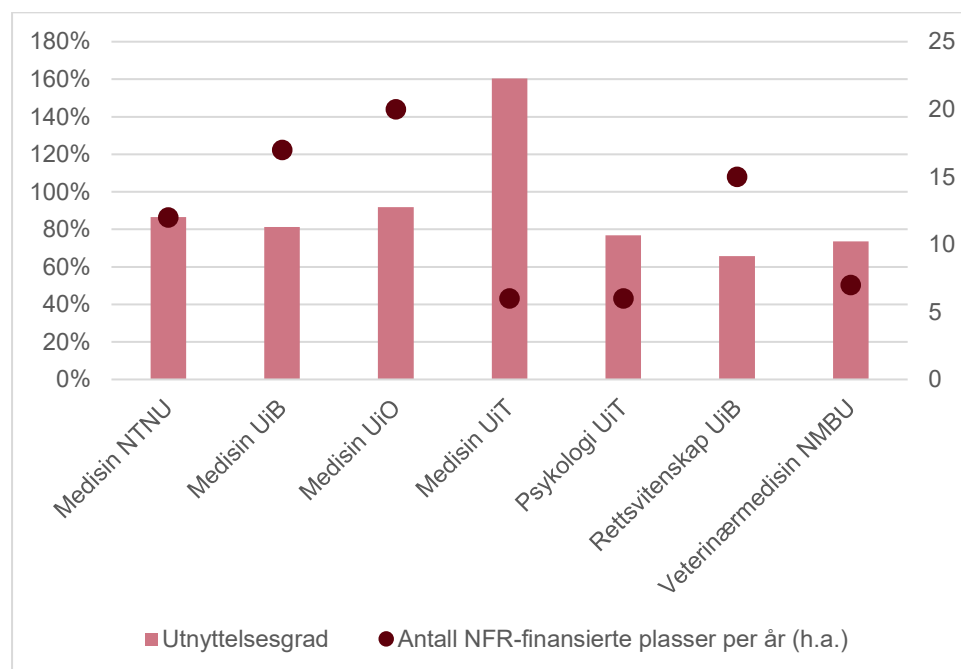
Som en konsekvens utbetaler også Forskningsrådet mindre til stipend enn rammen tilsier.

Jevnt over har utnyttelsesgraden ligget under 100 prosent, se Figur 5.2. Figuren omfatter kun forskerlinjer som benytter heltidsplasser. På linjer eller ordninger med utstrakt bruk av deltidsplasser og tildelinger av mindre stipendbeløp er hvorvidt midlene brukes opp en mer egnet indikator, se kapittel 6.4.

Muligheten til å overføre ubenyttede midler fra et år til et annet gjør at andelen enkelte år kan være over 100. Universitetet i Tromsø egenfinansierer et antall forskerlinjeplasser på medisin, som gjør at de til enhver tid har flere forskerlinjestudenter enn NFR-stipend.

Ved alle tre forskerpilotene har det blitt innvilget færre stipender enn rammen tilsier. Vi omtaler erfaringene for pilotene nærmere i kapittel 5.3.

Figur 5.2 Tildelte heltids forskerlinjeplasser som andel av NFR-finansierte stipend, prosent, og antall tilgjengelige plasser. 2018-2025

Kilde: SØA basert på tall fra institusjonene.

Note: UiT medisin egenfinansierer inntil fire plasser og har derfor jevnt over flere tildelinger enn NFR-stipendmidlene tilsier. For veterinærmedisin er 2023 utelatt, da det på grunn av omlegging av utdanningsløpet ikke ble lyst ut forskerlinjestipender og ikke tatt opp studenter det året. Det er gjort anslag for UiB medisin for 2018 ved å interpolere mellom tall for 2017 og 2019.

5.2 Har tilbudet blitt mindre attraktivt?

Både gjennomføringsdata og intervjuer peker i retning av synkende interesse. Dette er interessant sett i lys av at ordningen vurderes som relevant og det vi har av data tilsier at ordningen fungerer etter hensikten.

Institusjonene har jobbet aktivt med å gjøre tilbudet kjent blant studenter gjennom ulike tiltak som nettsider, informasjonsmøter og forskningsprosjektkataloger. Vårt datagrunnlag tilsier ikke at nedgangen skyldes at studentene ikke er kjent med muligheten, selv om vi ikke har undersøkt kjennskap direkte.

Institusjonenes beskrivelser (se vedlegg A-J) og spørreundersøkelsen gir innblikk i mulige forklaringer. Selv om spørreundersøkelsen kun ble sendt til studenter som deltar eller har deltatt i ordningen, mener vi deres

opplevelser av hva som har vært krevende gir en pekepinn på årsaker til at færre søker seg til tilbudet.

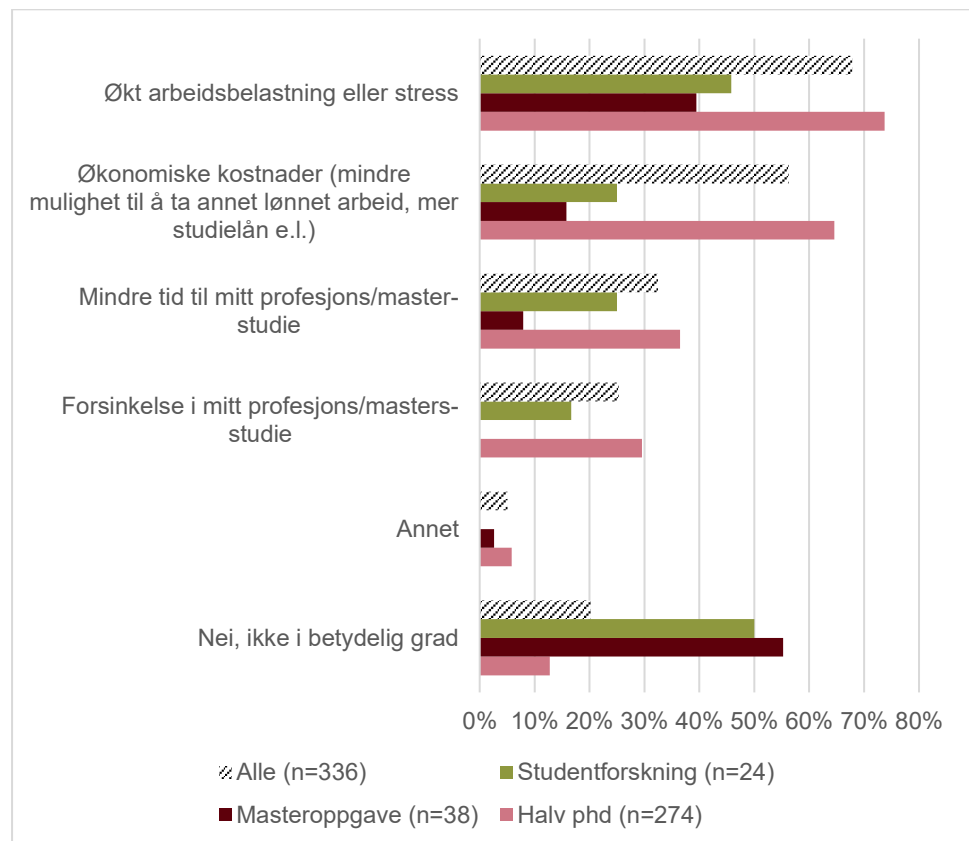
En student skriver for eksempel dette i sitt åpne tekstsvaer:

Gulroten ved å forske ved siden av studiet må forbedres, både underveis i studiet og etterpå. Kompetansen man opparbeider seg er ekstremt nyttig, men den verdsettes ikke og dette ryktet sprer seg som ild i tørt gress. Det medfører videre at populariteten med ordningene synker, når all faglig logikk tilsier den burde øke.

Anonym respondent i spørreundersøkelse

I spørreundersøkelsen har vi stilt spørsmål om hvorvidt studentene opplever/opplevde at deltagelsen har hatt noen kostnader for dem personlig. Svarene indikerer at flest respondenter opplever kostnader relatert til arbeidsbelastning og stress, kombinert med økonomiske kostnader. Det er særlig studenter som deltar eller har deltatt på «halv ph.d.» som melder om denne typen kostnader. Blant dem som deltar eller har deltatt på «masteroppgave» eller «studentforskning» oppgir vel halvparten at de ikke har hatt noen kostnader. Kun 13 prosent av studentene på «halv ph.d.» oppgir at de ikke har hatt noen kostnader.

Figur 5.3 Opplever du at deltagelsen har hatt noen kostnader for deg personlig – i form av tid, økonomi eller annet? Du kan velge inntil tre svar

Kilde: Spørreundersøkelse deltagere forskerlinje og studentstipend

5.2.1 Størrelsen på stipendet

Midlene fra Forskningsrådet går til stipender til studentene. Stipendene er av svært ulik størrelse, avhengig av om det deles ut som heltidsstipend eller som deltids forskerstipend eller sommerstipend. Opptak på forskerlinje gir til sammen 200 000 kroner i stipend over tre år, mens et deltidsstipend kan være nede i 25 000 kroner (halv tid i ett semester) og et sommerstipend enda lavere. Enkelte studenter som mottar deltids- eller sommerstipend, kan imidlertid motta dette flere ganger.

For linjene omtalt som «masteroppgave» kan stipendet betraktes som en ekstra påskjønnelse for at studentenes arbeid med masteroppgaven. Arbeidet gir ingen forsinkelse, men kan innebære merarbeid i en kortere periode.⁷

For «studentforskning» (inkl. sommerstipend) kan stipendet betraktes som avlønning knyttet til at de bidrar i forskningsprosjekter separat fra det ordinære studieløpet. NTNU psykologi utbetaler stipendet som lønn/honorar som det skal trekkes skatt av, noe som indikerer at dette kan betraktes som en jobb. Vi ser også fra spørsmål om motivasjon at andelen som sier de er motivert av stipend, er høyst for gruppen som deltar i «studentforskning», se figur 3.7.

På «halv ph.d.» kommer stipendet for fulltidsåret (100 000 kr) i tillegg til normalt lån og stipend fra lånekassen. Studentene har rett på støtte fra lånekassen selv om de har et års opphold i sitt ordinære studieløp. For den enkelte student innebærer dette kostnader i form av høyere studielån. Stipendet kan betraktes som en kompensasjon for at de må ta opp økt lån. For 2025 er basislånet på 15 169 kroner i mnd. tilsvarende 166 859 over 11 mnd. Inntil 40 prosent av dette lånet kan bli gjort om til stipend. For å få stipend må studentene bo for seg selv, bestå utdanningen sin og ha inntekt og formue under inntektsgrensen (224 708). I et tilfelle maksimal omgjøring til stipend, tilsvarer lånet 100 115 kroner.

Resten av stipendet til «halv ph.d.»-studenten (100 000) fordeles typisk ut på fire neste semestrene som deltidsstipend eller som to sommerstipend.

Institusjonene er tydelige på at de syns stipendene er for lave, særlig de institusjonene som har forskerlinjer etter modellen «halv ph.d.». Vi ser dette også i spørreundersøkelsen, hvor andelen som er enten svært fornøyd eller fornøyd med den finansielle støtten (stipendet) er høyest blant studenter som mottar stipend under arbeid med masteroppgave, mens den er noe lavere for studenter som deltar i studentstipendordninger og betydelig lavere blant studenter i «halv ph.d.»-ordninger.

Blant respondenter som har deltatt i «halv ph.d.»-ordning er det flere som er enten *svært misfornøyd* eller *ganske misfornøyd*, enn antallet som er fornøyd eller *svært fornøyd* (43 prosent mot 38 prosent). Misnøye med størrelsen på stipendet er det som går hyppigst igjen både i intervjuer og i fritekstsvar i spørreundersøkelsen.

⁷ Gjelder odontologi UiO og informatikk UiO. Ved rettsvitenskap UiB er masteroppgaven større enn en vanlig masteroppgave.

Begrunnelsen for at nivået betraktes som for lavt kan være at studentene mener de legger inn betraktelig mer innsats enn i et «normalt» studieår, eller at utsettelsen av studieløpet får privatøkonomiske konsekvenser som strekker seg utover den perioden forskerlinjen varer.

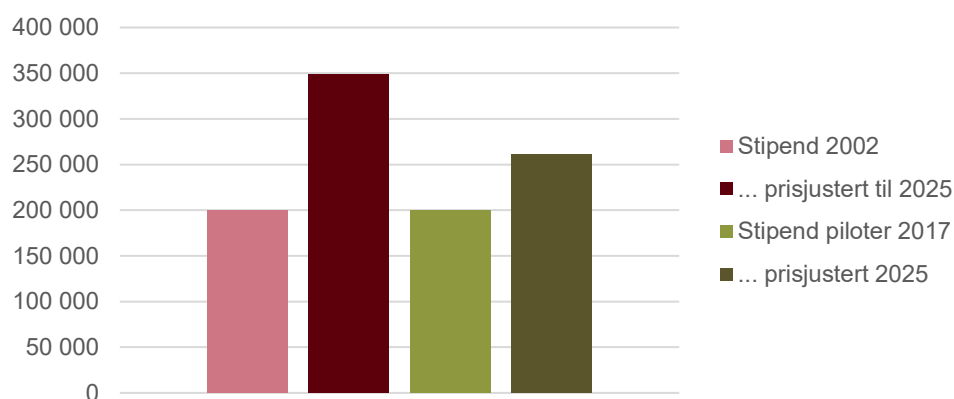
En respondent i spørreundersøkelsen skriver i et fritekst-svar at:

Totalt sett "tapte" jeg mellom 500-700.000 kr på å utvide studiet, kun på ett år som lønnet lege. I tillegg fikk jeg ett år ekstra med studielån.

Anonym respondent i spørreundersøkelse

Stipendet har ikke blitt prisjustert siden 2002. Med sterk prisvekst de senere årene har den reelle verdien av stipendet har dermed falt betydelig over tid. Dersom stipendet hadde vært regulert i takt med prisstigningen, ville det i 2025 utgjort om lag 350 000 kroner per student, se figur 5.4.

Figur 5.4 Inflasjonsjustert stipend, med utgangspunkt i 2002 (medisin) og 2017 (piloter)

* Tall for 2025 er Samfunnsøkonomisk Analyses anslag på årsveksten i KPI hentet fra Norsk økonomi – boligmarkedet nr. 2 -2025
Kilde: SSB, tabell 03014

I tillegg til konsekvenser som følger av ett års forsinkelse i studiene, kommer blant annet tapt lønnsansiennitet og pensjonsopptjening, noe som illustreres ved dette sitatet fra Foreningen for leger i vitenskapelige stillinger (2025):

En stor svakhet ved forskerlinjen er at man bruker ett år ekstra som student og i denne perioden ikke er ansatt (slik man ville vært som stipendiat) og derfor er uten arbeidstakerrettigheter, pensjonsoppsparing og sykepengerettigheter. Selv om arbeidsmengden og kompetansen forskerlinjen innebærer skal tilsvare to år, gir det ikke tilsvarende ansiennitet. Siden medisinstudiet også er ett år lengre enn de fleste master-studier, risikerer en lege med fullført forskerlinje å jobbe side-om-side med en stipendiat som har kommet akkurat like langt i sitt prosjekt, skal disputere samme dag, begynte samtidig på universitetet, men har betydelig høyere lønn da legen ikke har fått noe tellende

ansiennitet, mens den andre stipendiaten har med seg to års lønnsstigning.

En respondent i spørreundersøkelsen skriver i fritekst-svar at:

Jeg er veldig glad for det faglige utbyttet med forskerlinjen, men den økonomiske konsekvensen (mindre tid til jobb, et år mindre med god pensjonsgivende inntekt mm) var så stor at jeg er usikker på om jeg hadde gjort samme valg igjen. I min situasjon hadde stipendiat-stilling vært et alternativ og det hadde vært mer gunstig for meg. Incentivet bør være bedre for å fange opp motiverte studenter tidlig.

Anonym respondent i spørreundersøkelse

Motsatt kan studenter som fullfører en doktorgrad på et tidligere tidspunkt enn han eller hun ellers ville gjort, få flere år i arbeidslivet med en doktorgrad. Dette kan også gi økonomisk uttelling. Her er det trolig store variasjoner mellom sektorer og fagområder. Den økonomiske effekten av ett års forsinkelse i studiene vil avhenge av flere forhold. Vi har ikke estimert dette, men uansett hvordan dette regnestykket ser ut, er dette en utfordring ved «halv ph.d.»-modellen som studenter og institusjoner peker på.

De årlige framdriftsrapportene til Forskningsrådet viser en markant nedgang i søkere til linjer som følger modellen «studentforskning». Resultatene fra spørreundersøkelsen kan tyde på at disse studentene i noe større grad enn øvrige deltakere ser på studentforskningen som en jobb. Samtidig framstår deltakelse i ordningen lite konkurransedyktig sammenlignet med andre bijobber studentene kan ha. Et stipend på 25 000 kroner for et engasjement på halv tid i ett semester antyder en timelønn på rundt 50 kroner.⁸ Nedgangen i søkertallene kan tyde på at fordelene ved å delta i studentforskning i form av faglig fordypning og kontakt med forskningsmiljøer og muligheten til å publisere, ikke har vært tilstrekkelig til å veie opp for svekket kjøpekraft av stipendet.

5.2.2 Arbeidsbelastning og stress

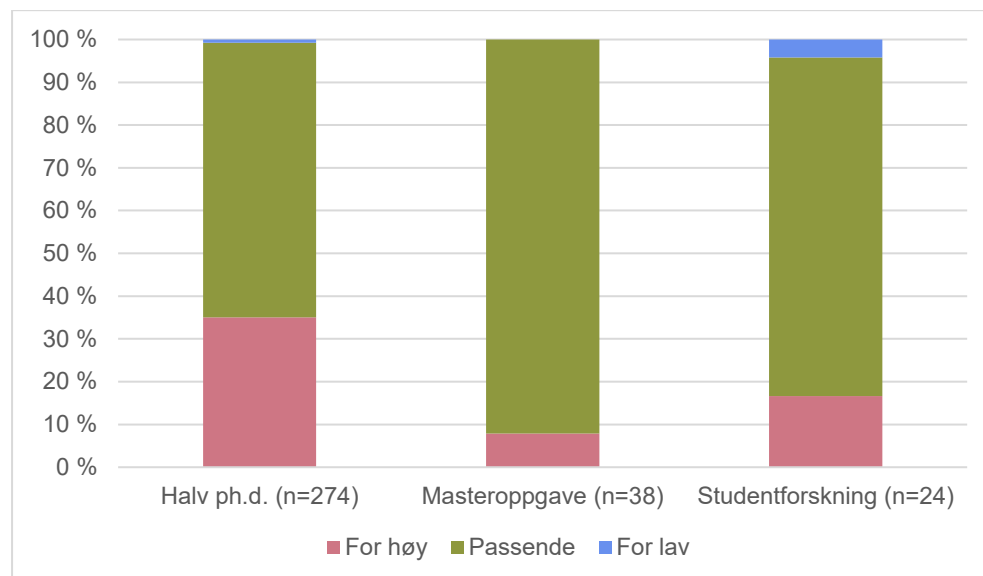
Stress og økt arbeidsbelastning er det som hyppigst rapporteres i spørreundersøkelsen på spørsmål om deltakelse i forskerlinje eller studentstipendordning har hatt noen kostnader for deltakerne personlig. Også her er det stor forskjell alt etter hvilken type linje studentene har deltatt på, med typen «halv ph.d.» som den ordningen der flest rapporterer om økt arbeidsbelastning og stress, se figur 5.3.

Vi har i undersøkelsen også stilt spørsmål om hva studentene synes om arbeidsbelastningen. Også her er det noen forskjeller mellom linjene, ved at andelen som mener belastningen er for høy er størst blant dem som går eller har gått på en forskerlinje etter modellen «halv ph.d.». Forskjellen er kanskje mindre enn hva man skulle tro gitt at omfanget er såpass forskjellig, men dette må også leses som et uttrykk for at studentene besvarer spørsmålet med utgangspunkt i det de selv har opplevd uten å

⁸ Beregnet ut fra at engasjementet tilsvarer et fjerdedels årsverk og et timetall per årsverk på 1950 timer.

relatere dette til hva andre som går på en annen linje har opplevd. Uansett oppgir lagt på vei de fleste at arbeidsbelastningen er passende.

Figur 5.5 Hva synes du om arbeidsbelastningen i forskerlinje / med studentstipend?

Kilde: Spørreundersøkelse deltagere forskerlinje og studentstipend

At mange studenter vurderer arbeidsbelastningen i forskerlinjer som håndterbar, samtidig som mange rapporterer økt stress og press, kan indikere at utfordringene knytter seg til den samlede belastningen snarere enn til forskerlinjeaktiviteten isolert. Dette peker på betydningen av å forstå arbeidsbelastning i et helhetlig perspektiv, der krav fra ordinære studier, forskerlinjen og øvrige forpliktelser virker sammen. Noen informanter fra institusjonene peker at de tror pandemien kan ha hatt betydning, og at studentene synes å legge mer vekt på forutsigbarhet nå enn tidligere.

Uansett er stipendets størrelse også relevant i denne sammenheng: Når stipendet ikke gir tilstrekkelig økonomisk handlingsrom, blir deltidsarbeid nødvendig for mange studenter.

Et betydelig flertall (70 prosent) av respondentene i spørreundersøkelsen rapporterer at de har hatt deltidsjobb mens de gikk på forskerlinje eller mottok studentstipend, se figur 5.6. Andelen er høyest blant studentene i vi omtaler som «halv ph.d.», men forskjellen mellom de ulike typene linjer er små.

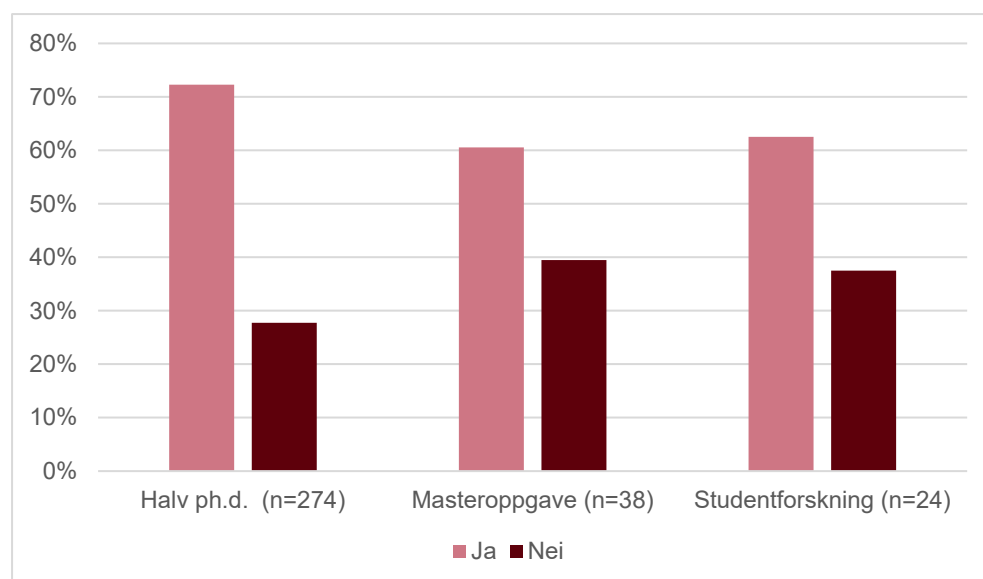
Flere fritekstsvar peker på at deltidsarbeid ofte er nødvendig for å få økonomien til å gå rundt, og at dette reduserer tiden som kan brukes på både studier og forskning. Arbeid ved siden av studiene kan også være motivert av et ønske om å opparbeide seg relevant arbeidserfaring.

I førstnevnte tilfelle kan bedre økonomiske rammebetingelser redusere belastningen studentene opplever. Samtidig vil økonomiske tiltak alene ikke

adressere utfordringen dersom deltidsarbeid i hovedsak er drevet av andre motiver, som for eksempel det å kvalifisere for videre spesialisering.

For studenter i et «halv-ph.d.»-løp innebærer deltidsarbeid uansett at de må balansere ordinære studier, forskerlinje og jobb, noe som kan bidra til høy samlet belastning.

Figur 5.6: Har du hatt deltidsjobb ved siden av studiene? (n=336)

Kilde: Spørreundersøkelse deltagere forskerlinje og studentstipend

5.2.3 Ikke «garantert» plass på ph.d. etter forskerlinje

Investeringen av tid og krefter under forskerlinjeløpet, kombinert med at forskerlinje i seg selv ikke gir et veldig stort fortrinn i arbeidsmarkedet, gir sterke incentiver til å fullføre doktorgraden. Samtidig er det begrensninger på mulighetene til å få fullføringsstipend eller stipendiatstilling i etterkant, som gjør at studenter kan komme i en uheldig situasjon.

Både intervjuer, skriftlige bidrag fra forskerlinjene og fritekstsvarene på spørreundersøkelsen tyder på at dette kan være en reell utfordring ved flere forskerlinjer. For eksempel framheves det fra forskerlinjen ved ingeniørvitenskap ved NTNU at vanskeligheter med opptak til ph.d. har vært en viktig årsak til svak rekruttering til deres forskerlinje, noe som i sin tur har ført til at ordningen har opphørt/blitt satt på vent.

For forskerlinjene på medisin pekes det i fritekstsvaret i spørreundersøkelsen blant annet på at det lyses ut langt færre fullføringsstipender enn det er kandidater som ønsker å fullføre, og at alternativet for dem som ikke får fullføringsstipend ofte blir å forsøke å gjøre ferdig doktorgraden samtidig med full jobb, oftest en LIS-stilling. Dette er naturlig nok belastende, også sett i lys av at LIS-stillinger for leger innebærer stor vaktbelastning. Noen respondenter gir uttrykk for at markedsføringen av forskerlinjen har vært misvisende når dette blir framstilt som en rask og effektiv vei til ph.d., mens realiteten er at studentene går inn i et risikofylt prosjekt der fullføring er prisgitt videre finansiering. Kommer ikke finansieringen på plass, risikerer

man å ha lagt ned mye innsats til liten nytte, og man risikerer å miste kontakten med forskningsmiljøet man har vært tilknyttet.

Forskerlinjepiloten ved rettsvitenskap i Bergen er integrert i masterløpet og krever ikke at man har opphold i studieløpet. Også her er det begrensninger på muligheten til å gå videre på ph.d., men det oppgis å være mindre problematisk fordi studentene ikke har tapt tid i studiet, og sett i lys av at forskerlinjepiloten også skal bidra til å sile ut de kandidatene som egner seg best til å ta en ph.d.

Etter vår forståelse skyldes utfordringen med manglende muligheter til å fullføre både at institusjonene har begrensede midler til å finansiere slutføring og at forskerlinjestudenter ikke skal gis spesielle fortrinn, men konkurrere om opptak til ph.d.-program på lik linje med andre søkere. I mange tilfeller kan det være skarp konkurranse om stipendiatstillingene. Det synes også å være ulik praksis og tolkning når det gjelder hvor mye av forskerlinjeløpet som kan innpasses i en doktorgrad.

5.2.4 Praktiske og sosiale utfordringer med «halv ph.d.»-modellen

«Halv ph.d.»-modellen har også noen sosiale og praktiske sider ved seg som oppleves som vanskelig. Et gjennomgående tema er de sosiale konsekvensene av å ta et forskerår og dermed forlate sitt opprinnelige kull. Dette trekkes særlig frem blant informanter ved institusjoner som har valgt andre modeller. Informanter fra institusjoner som tilbyr «halv ph.d.» forteller at de jobber aktivt for å etablere et faglig og sosialt miljø blant forskerlinjestudentene for å kompensere for dette. At flere studenter deltar på forskerlinjen samtidig, fremheves som viktig for å lykkes med å bygge et slikt miljø. Ved forskerlinjen i medisin på NTNU er det for eksempel etablert en egen studentforening «Signifikant».

Et tilleggsmoment kan være at studentene tidlig i studieforløpet må bestemme seg for å gå inn i et forskningsløp og for å velge et spesialiseringstema. I fritekstsvaret uttrykker flere studenter også at de har opplevd forventninger om å levere på samme nivå som en «vanlig» doktorgrad, til tross for at de fortsatt befinner seg tidlig i studiene. Dette kan oppleves som en tilleggsbelastning.

En respondent oppgir dette i fritekstsvaret:

«Personlig tror jeg det krever mer oppfølging fra administrasjon i valg av prosjekt. Som medisinstudent søker man forskerlinjen tidlig i studiet før man har kjennskap til klinisk medisin. I tillegg har man lite forutsetninger for å kunne kritisk evaluere gruppe og fagområde man søker seg til»

Det medisinske fakultetet ved Universitetet i Oslo viser også til at det har blitt vanskeligere å kombinere forskning og studier enn tidligere, ettersom omfanget av undervisning og obligatoriske aktiviteter har økt. Enkelte fritekstsvare i spørreundersøkelsen støtter dette og beskriver hvordan forskningsaktivitet kan komme i konflikt med både gruppeundervisning og praksisarbeid, uten at forskerlinjestudenter nødvendigvis får prioritet i valg av praksisplass eller grupper.

5.3 Erfaringer fra pilotene

Av de fem pilotlinjene psykologi, rettsvitenskap, ingeniørvitenskap, veterinærmedisin og informatikk er det nå kun tre som fortsatt er i drift. Blant de tre som er i drift, har én valgt en modell med en utvidet masteroppgave (rettsvitenskap), mens de to andre har lagt seg tett opp til hvordan opplegget fungerer på medisin, det vil si modellen «halv ph.d.» (gjelder psykologi ved UiT og veterinærmedisin ved NMBU).

Forskerlinjepiloten ved informatikk som nå er lagt ned, var en variant av «masteroppgave»-modellen, mens forskerlinjen ved ingeniørvitenskap ved NTNU, som heller ikke lenger er aktiv, var en variant av «halv ph.d.»-modellen. Det er altså ikke slik at de pilotene som satset på én modell framfor en annen, har klart seg, mens de som valgte en annen modell har lagt ned.

I intervjuer bekreftes det at utfordringene som lå til grunn for opprettelsen av forskerlinjepilotene i informatikk og ingeniørvitenskap, fortsatt består. Dette handler særlig om at kandidatene blir rekruttert til privat næringsliv til dels lenge før de er ferdige med masterstudiet, til bedre betingelser enn hva som tilbys i academia. Begge forskerlinjepilotene har strevd med rekruttering fordi studentene ikke har opplevd forskerlinje som en tilstrekkelig attraktiv pakke. Ved *ingeniørvitenskap* trekkes det også fram at usikkerhet om muligheten til å fullføre en ph.d. har vært en negativ faktor. Instituttet forsøkte å tilpasse forskerlinjen for å gjøre tilbudet mer attraktivt, og forsøkte i den forbindelse å inngå samarbeid med næringslivet – noe som ikke lyktes. Konkurransen om stipendiatstillingene ved instituttet er hard fordi de opplever stor pågang av svært gode internasjonale søkere. Forskerlinjestudentene har dermed ikke nødvendigvis nådd opp i konkurransen. Etter hvert har tungt rekrutteringsarbeid og manglende suksess med å få kandidatene inn i ph.d. også rammet viljen til å drive forskerlinjen blant de ansatte på instituttet.

For forskerlinjen på *informatikk* har man til tross for et lavt antall studenter som har gjennomført forskerlinje, lykkes i å få enkelte av dem inn i og gjennom et ph.d.-løp. Samtidig har rekrutteringen gått tregt, konkurransen fra næringslivet har vært hard og i tillegg var det administrative vanskeligheter med å få tilbudet opp å gå og lage gode rutiner. Samlet sett førte dette til at piloten ble avsluttet, til tross for gode erfaringer blant studentene som hadde deltatt.

Erfaringer og læringspunkter fra dette kan være at det sannsynligvis er grenser for hvor store rekrutteringsutfordringer en forskerlinje kan kompensere for. Det er kanskje særlig vanskelig i modeller som legger opp til at studentene må ta et års opphold fra studiene.

Videre merker vi oss at det er tid- og ressurskrevende å etablere en forskerlinje. Forskerlinjepiloten ved psykologi i Tromsø har for eksempel kommet godt i gang og har gode resultater, men ser ut til å ha tett samarbeid med den etablerte forskerlinjen i medisin. Også forskerlinjer som ikke er piloter, peker på at det kan være stordriftsfordeler knyttet til drift, slik som mellom forskerlinjer i odontologi og medisin.

Det juridiske fakultetet ved UiB har lyktes relativt godt med å rekruttere, og en relativt høy andel av kandidatene fra denne forskerlinjen har fortsatt med doktorgrad. Et mulig suksesskriterium her kan ha vært at ambisjonsnivået ikke ble lagt på «halv ph.d.», og at studentene dermed ikke blir forsinket i studieløpet. Pilotlinjen har i stedet lagt vekt på å fylle det siste studieåret med et intensivt og skreddersydd opplegg rundt hver enkelt student, noe som antakelig virker attraktivt for motiverte og interesserte studenter. Tilbudet er imidlertid også relativt kostbart for institusjon.

Pilotlinjen på veterinærmedisin ved NMBU ser ut til å være godt etablert, med god interesse fra vitenskapelig ansatte til å rekruttere forskerlinjestudenter. Forskerlinjen klarer imidlertid ikke å rekruttere like mange studenter som de har kapasitet til. De siste årene skyldes svak rekruttering også praktiske utfordringer i forbindelse med omlegging av studieløpet. Det er tegn til bedring i rekrutteringen i inneværende år.

5.4 Oppsummering

Institusjonene og studentene er i hovedsak fornøyd med deltagelsen, men det er likevel en dalende interesse for å delta. Vi har ikke hatt mulighet til å snakke med studenter som kunne vært interessert i delta, men som ikke har søkt. Vi vet derfor ikke noe om hva studenter som ikke søker, legger vekt på. Institusjonens egne vurderinger og spørreundersøkelsen rettet mot dem som har deltatt, gir likevel flere indikasjoner på hva forklaringene kan være.

Fra spørreundersøkelsen finner vi at det er størst andel som er misfornøyd og som ellers i fritekstsvaret peker på utfordringer ved de forskerlinjene vi har omtalt som «halv ph.d.», samtidig som søker tallene har falt de siste årene. Vi har ingen indikasjon på at nedgangen i søker tallene skyldes manglende innsats fra institusjonene for å gjøre tilbudet kjent eller attraktivt (selv om dette ikke er kartlagt direkte). Snarere fremstår selve tilbudet som mindre attraktivt. Den samlede arbeidsbelastningen og lavt stipend trekkes frem som sentrale årsaker, men også sosiale aspekter ved det å skulle utsette studiene ett år og praktiske utfordringer med å kombinere forskning med det normale studieløpet.

Det er også betydelig usikkerhet for studentene på disse linjene, ettersom de i praksis starter på en forskerlinje som går over tre år, uten garanti for verken opptak eller finansiering til å fullføre doktorgraden. Vår datainnhenting tyder på at dette skaper frustrasjon for både studentene og veilederne. Vi har noe svakere grunnlag for å vurdere årsakene til nedgang i søker tallene til «studentforskning», men antar at svekket kjøpekraft av stipendet spiller en rolle.

6 Effektiv forvaltning

Stipendene til studentene tilsvarer om lag 17,8 millioner kroner i året. Forskningsrådet forvalter ordningen på en effektiv måte. Institusjonenes kostnader kommer i tillegg.

I de foregående kapitlene har vi funnet at ordningen bidrar i tråd med målene, selv om måloppnåelsen varierer for de ulike typene av linjer.

I dette kapitlet undersøker vi ressursbruken nærmere. Vi belyser den samlede ressursbruken og potensialet for mer kostnadseffektiv implementering. Vurderingene baseres på data fra institusjonene og Forskningsrådet.

6.1 Lave forvaltningskostnader

Forskningsrådet har en rolle som forvalter av ordningen, og oppgavene er primært knyttet til rapportering og kontroll. Ressursbruken anslås av informanter i Forskningsrådet til godt under 20 prosent av et årsverk.

For å beregne hva dette innebærer i kroner og som andel av de samlede tilskudds- og driftskostnadene, har vi tatt utgangspunkt i Forskningsrådets totale kostnader. I henhold til Forskningsrådets årsrapport (Forskningsrådet, 2024) var de samlede driftskostnadene på 851 millioner kroner. Av dette var 503 millioner kroner lønnskostnader. Det ble utført 352,9 årsverk samme år. Basert på dette tilsvarer gjennomsnittlige driftskostnader (inkludert lønn) om lag 2,4 millioner kroner per årsverk.

Med dette som utgangspunkt kan de forvaltningsmessige kostnadene for denne ordningen estimeres til i underkant av 0,5 millioner kroner. Forvaltningskostnadene kommer i tillegg til stipendene.

Forskningsrådets samlede tilskudd var 9,4 milliarder kroner i 2024 (Forskningsrådet, 2024). Med utgangspunkt i driftskostnadene over kan Forskningsrådets driftskostnader anslås å utgjøre om lag 8 prosent av summen av tilskudd og driftskostnader.

En tilsvarende beregning for forskerlinjene med ramme på 17,8 millioner kroner tilsier at de administrative kostnadene utgjør i underkant av 3 prosent av rammen for ordningen, noe som underbygger vurderingen av at forvaltningskostnadene er relativt lave.

Gitt at Forskningsrådets oppgaver knyttet til forskerlinjer og studentstipend i hovedsak er avgrenset til rapportering og kontraktsmessig oppfølging, er det lite som tyder på at det foreligger et betydelig effektiviseringspotensial i forvaltningen av ordningen.

Siden mange av institusjonene står overfor de samme problemstillingene både med tanke på innretning og rekruttering, kunne man tenke seg at Forskningsrådet i større grad la til rette for erfaringsutveksling blant institusjonene. Det er ingen institusjoner som har uttrykt behov for at Forskningsrådet tar en mer aktiv rolle. Samtidig er dette også noe institusjonene selv kan ta og tar initiativ til dersom de opplever behov for det.

Med tanke på rapportering og fremtidige evalueringer, kan det dog være en fordel om institusjonene fremover rapporterer etter samme skjema, og at det tas en gjennomgang av hvilke indikatorer det skal rapporteres på, gitt formålene med ordningen. For evaluering og analyseformål er det også en fordel om rapporteringen til Forskningsrådet inneholder kontaktinformasjon og fødselsnummer på studenter som har mottatt stipend. Slik innsamling kan imidlertid måtte begrenses av hensyn til personvern.

Hensynet til god bruk av offentlige ressurser tilsier generelt at man bør vurdere om stipendmidlene kan brukes bedre på andre måter. De ulike studentstipendordningene og forskerlinjene som finnes i dag, er delvis historisk betinget og delvis resultat av utvidelsen til forskerpilotene etter arbeidet i utvalget i 2017 (Forskningsrådet, 2017). Oss bekjent foregår det ingen jevnlige vurderinger eller prosesser knyttet til hvilke utdanninger som har en så pass svak rekruttering til doktorgradsutdanningen at de kan kvalifisere til å delta i ordningen. Derfor er det vanskelig å vurdere om midlene bør brukes innen andre fag eller på andre institusjoner.

Dersom ordningen gjøres om slik at studiestedene må søke om å delta, kan det legges til rette for å vurdere ulike linjer opp mot hverandre og prioritere dem med antatt best måloppnåelse. En slik omlegging vil betinge konkretisering av kriterier for tildeling og prioritering. Dette vil trolig også øke forvaltningskostnadene noe. Vi drøfter dette nærmere i kapittel 7.

6.2 Institusjonenes kostnader kommer i tillegg

Institusjonene har også kostnader knyttet til gjennomføring av forskerlinjer og studentstipend. Slike kostnader fremgår ikke av offentlig statistikk. I forbindelse med denne evalueringen har vi derfor bedt institusjonene om å anslå slike kostnader. Kostnadene er oppgitt per heltids forskerlinjestudent i 2024, jf. nærmere omtale i vedlegg A-J. Informanter understreker at det er krevende å avgrense ressursbruken knyttet til forskerlinjen fra øvrig aktivitet, og anslagene må derfor tolkes med varsomhet.

Tallene fra institusjonene er sammenstilt i figur 6.1. I figuren skiller vi mellom de tre typer forskerlinjer. For «halv-ph.d.» er det oppgitt et gjennomsnitt av rapporterte kostnader fra flere institusjoner. For «masteroppgave» og «studentforskning» foreligger det kun kostnadsanslag

fra én institusjon i hver kategori. Tallene gir dermed indikasjoner på omfang av institusjonenes kostnader, men er ikke nødvendigvis representativt for alle linjer og institusjoner.

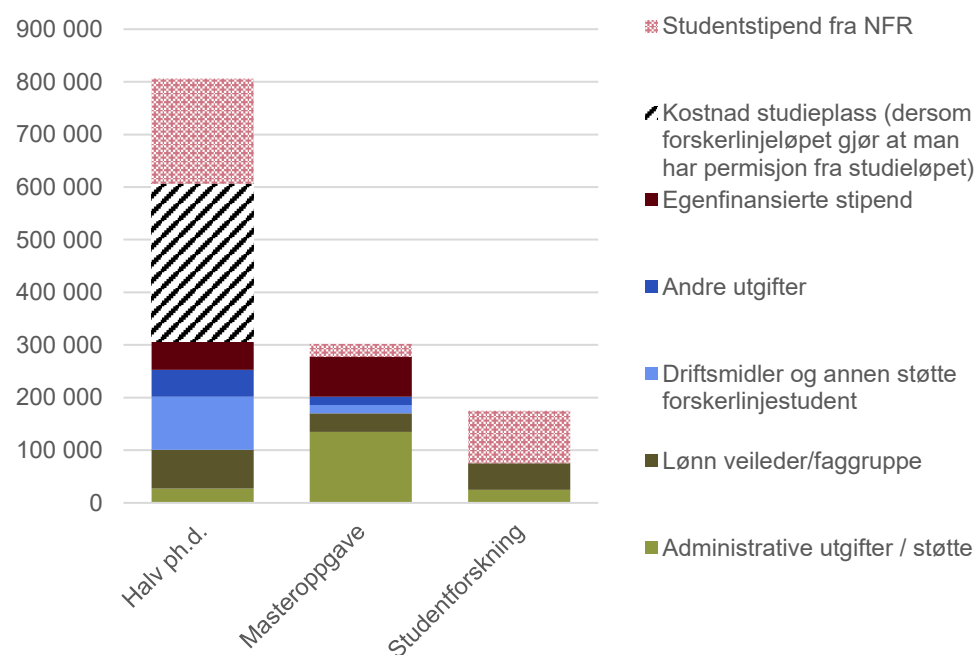
Institusjonenes kostnader omfatter tidsbruk knyttet til administrasjon og vitenskapelig ansatte, samt driftsmidler knyttet til studentenes prosjekter. Noen institusjoner gir også stipend i tillegg til stipendet fra Forskningsrådet.

Den skraverte søylen viser kostnad per studieplass for studenter som blir forsinket ett år i studiene.

Driftsmidler og andre utgifter kan gjelde hele forskerlinjeforløpet. For halv-ph.d.-ordningene vil de rapporterte kostnadene slik gi et anslag på kostnader per kandidat.

Sammenstillingen illustrerer at institusjonene legger inn egne ressurser i tillegg til stipendmidlene fra Forskningsrådet.

Figur 6.1 Kostnader totalt per heltids forskerlinjestudent, 2024-kroner

Noter: Kostnader for «halv ph.d.» er beregnet som et gjennomsnitt for de institusjoner som har oppgitt kostnader. For «Masteroppgave» og «Studentforskning» har vi mottatt kostnadstall fra én institusjon i hver kategori. Institusjonene har lagt kostnadselementer i ulike kategorier; noen har for eksempel lagt undervisning på «Andre utgifter», mens andre har lagt det til «Administrative utgifter/støtte». For «halv ph.d.» er kostnader oppgitt for hele forløpet, mens kostnader til «Lønn veileder/faggruppe» og «Administrative utgifter/støtte» trolig gjelder for ett år. Noen institusjoner har ikke oppgitt kostnader til veiledning.

Kilde: Oversendt fra institusjonene til SØA, se vedlegg A-J.

Sammenstillingen illustrerer videre at institusjonenes kostnader er høyest for «halv ph.d.» og den «masteroppgave»-linjen vi har data for. Vi ser dette i sammenheng med mer omfattende studentprosjekter, støtte og oppfølging av studentene.

Til sammen, for de seks aktive «halv ph.d.»-linjene som har levert kostnadstall til oss, kan institusjonene samlede kostnader estimeres til om lag 13,5 millioner kroner for studenter tatt opp i 2024. Dette estimatet omfatter ikke kostnader for studieplass. For «Masteroppgavelinjen» som oversendte kostnadstall for 2024, kan kostnadene estimeres til om lag 1,6 millioner kroner, mens institusjonen med studentforskningslinje hadde svært lave kostnader.

Institusjonenes kostnader vil kunne variere fra år til år, blant annet som følge av variasjoner i antall studenter i ordningen.

Tabell 6-1 Estimerte kostnader etter type linje og for institusjoner som har levert informasjon om kostnader. Kostnadstall for studentenes prosjektperiode. 2024-kroner

	Halv ph.d.	Masteroppgave	Studentforskning
Kostnader (i mill.)	13,5	1,6	0,15
Antall linjer som har levert/antall aktive* linjer i kategori	6/6	1/2	1/2

* Vurdert ikke aktive fordi de ikke hadde forskerlinjestudenter i 2024: UiO informatikk, NTNU ingeniørvitenskap, UiO psykologi

Noter: Beregningen er basert på mottatte kostnadstall per forskerlinjestudent og institusjonenes innrapporterte antall forskerlinjestudenter. Estimatet inkluderer eventuelle egenfinansierte stipend til forskerlinjestudenter, men omfatter ikke sommerstipend og ikke stipend finansiert av Forskningsrådet. Beregningen kan avvike fra kostnader som fremgår av rapporteringen til Forskningsrådet.

For «Halv ph.d.» er kostnadene beregnet per linje som har levert kostnadstall og summert opp.

Kilde: Oversendt fra institusjonene til SØA og innrapporterte tall til Forskningsrådet

Intervjuene vi har gjennomført med institusjonene tyder på et sterkt kostnadsfokus. Vi har ingen indikasjoner på at det er noen form for ineffektivitet eller dårlig organisering i linjene som vi bør trekke fram i evalueringsoyemed. Institusjonene velger i stor grad selv hvordan de organiserer sitt tilbud og hvor mye egenfinansiering de bidrar med, i konkurranse med andre gode formål ved institusjonene.

6.3 Forankret i ledelsen og attraktiv for veiledere

Det at institusjonene bruker av egne midler på forskerlinjen, er en indikasjon på at institusjonene vurderer tiltaket som relevant for dem. Med unntak av de to pilotlinjene og den ene forskerlinjen som er avsluttet eller lagt på is, indikerer intervjuene at arbeidet med forskerlinjer er forankret i administrasjon og ved ledelsen.

Ordningen har også en verdi for institusjonene ved at stipendmidlene er øremerkede og langsiktige. Dette gir nødvendig forutsigbarhet for planlegging av forskerlinjer og studentrettede forskningsaktiviteter. Vi kan ikke med visshet si hva som ville skjedd ved et bortfall av disse stipendene, men vi vil tro at i hvert fall noen institusjoner ville måtte redusere antall studenter eller omfanget dersom de selv må dekke stipendene. Som tidligere omtalt er det etablert forskerlinjer ved andre institusjoner, men ikke i det omfang vi ser på de linjene vi omtaler som «halv ph.d.»

Selv om institusjonene har kostnader knyttet til veiledning og administrasjon, får forskningsmiljøene ved institusjonene også tilgang til relativt rimelig arbeidskraft. Vi har ikke grunn til å tro at dette er en motivasjon for at institusjonene ønsker å ha forskerlinjer og studentstipend, men for den enkelte forsker eller veileder kan det være attraktivt å få inn studenter som finansieres gjennom statlige stipendmidler.

Også dersom institusjonene måtte betalt stipendene, kunne det vært attraktivt å ha med studenter i prosjektene, gitt at de ellers er motiverte og faglig sterke. En indikasjon på dette er at flere institusjoner rapporterer om at de bruker studentengasjementer i forskning også utenom forskerlinje/studentstipendordningen.

Stipendet varierer, men er lavt sammenlignet med lønnen til for eksempel en stipendiat. Som omtalt kan vi anslå stipendet til ca. 100 000 for et årsverk. Ifølge hovedtariffavtalen i staten 1. mai 2024 – 30. april 2026 er minstelønn for stipendiat 550 800 med automatisk lønnsutvikling i inntil 4 år med 3 prosent årlig stigning (Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, 2024).

Nettopp stipendets størrelse er en innvending som pekes på som en utfordring og mulig årsak til at færre søker seg til forskerlinjer og studentstipendordninger, som omtalt i kapittel 5.

6.4 Stipendmidlene brukes ikke opp

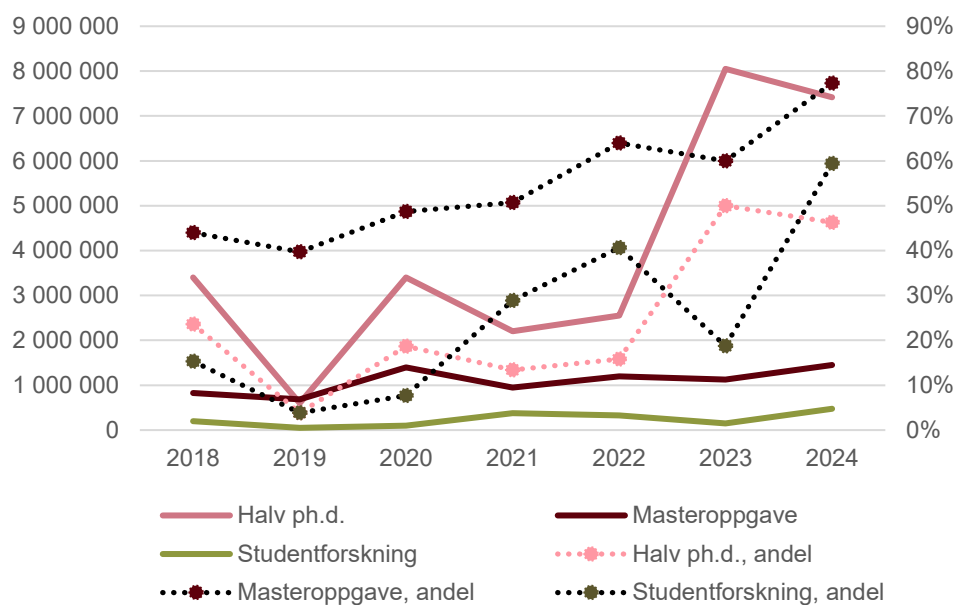
Samlet ramme for stipend fra Forskningsrådet er 17,8 millioner kroner per år. Den årlige finansieringen fra Forskningsrådet varierer fra år til år, og avhenger av hvor mange studenter som tas opp og mottar stipend. Institusjonene etterfakturerer basert på faktisk innvilgede stipender. Rammen på 17,8 millioner kroner fungerer dermed som en øvre grense. I 2024 ble det utbetalt i overkant av 9 millioner kroner.⁹

Basert på framdriftsrapporter betalte Forskningsrådet ut om lag 97 millioner kroner totalt i perioden 2018-2024 av en samlet ramme på i overkant av 124 millioner kroner.

Det at utbetalingene er lavere enn rammen tilsier, følger av at noen linjer er lagt ned og noen linjer har færre studenter enn deres ramme tilsier. Som pekt på tidligere i rapporten, har flere linjer opplevd svakere rekruttering de siste årene. «halv ph.d.»-linjene, og særlig på medisin, er størst og preges av nedgang i søkertall. Som en konsekvens er det også her det er flest ubrukne midler, se figur 6.2. I figuren viser vi ubrukne midler i kroner (heltrukne linjer) og i andel (stiplede linjer) på de tre modellene.

⁹ Ifølge institusjonenes rapporteringsskjemaer til Forskningsrådet

Figur 6.2 Ubrukte midler i forhold til ramme fra Forskningsrådet. 2018-2024

Note: Vi har antatt at ramme og brukte midler er likt omkringliggende år for enkelte linjer med manglende info (gjelder tre linjer i ett eller to år hver). Videre er brukte midler beregnet basert på tilgjengelig informasjon om stipendstørrelse og antall tildelte stipender for enkelte pilotlinjer. Merk at tallene er innrapportert til Forskningsrådet og kan ha små avvik fra regnskapsførte tall. Kilde: Innrapporterte tall til Forskningsrådet

6.5 Oppsummering

Den årlige rammen for stipendutbetalingene gjennom forskerlinjer og studentstipend utgjør om lag 17,8 millioner kroner. De forvaltningsmessige kostnadene hos Forskningsrådet er lave, anslått til rundt 0,5 millioner kroner, tilsvarende om lag 3 prosent av samlet ramme. Forvaltningen fremstår som effektiv, og etter vår vurdering er det begrenset rom for ytterligere effektivisering i forvaltningen.

Det kan dog være en fordel om institusjonene fremover rapporterer etter samme skjema. Man kan også vurdere å inkludere flere linjer etter søknad. Slik utvidelse vil imidlertid trolig øke forvaltningskostnadene noe.

Institusjonene har også kostnader knyttet til gjennomføring av forskerlinjer og studentstipend.

7 Avsluttende vurdering og anbefalinger

Ordningen forskerlinjer og studentstipend legger til rette for at studentene kan forske underveis i studiene i tråd med hensikten, men vi ser en nedgang i antall studenter som deltar. Tilbudet fremstår som mindre attraktivt for studentene. Bedre økonomiske betingelser kan gjøre det mer attraktivt å delta, men også andre strukturelle utfordringer bør håndteres.

I dette kapitlet oppsummerer vi hovedfunnene fra evalueringen og drøfter sentrale målspenninger og utfordringer ved ordningen.

I drøftingen viser vi til målformuleringen for ordningen;

- i) å øke andelen studenter som rekrutteres til forskning innenfor fag som har problemer med rekruttering eller hvor kompetansebehovet er antatt å øke i fremtiden
- ii) å øke andelen fullførte ph.d. (gjennomføringsgrad), og å redusere tidsbruken for (gjennomføringstid) og alderen ved fullføring av ph.d., innenfor aktuelle fag
- iii) å styrke koblingen mellom forskning og utdanning tidligere i studieløpet

Kapitlet inkluderer også våre anbefalinger, basert på funn fra evalueringsarbeidet og gitt det overordnede målet om økt rekruttering til doktorgradsutdanning. Endrede målformuleringer eller endringer i utfordringsbilde kan gi grunnlag for andre anbefalinger.

7.1 Alle modellene legger til rette for et selvstendig forskningsarbeid underveis i studiene

Ordningen studentstipend til forskerlinjer og studentforskning dekker 13 (10 aktive) linjer på fem ulike universiteter og seks fagområder. Det er store variasjoner i hvordan institusjonene har organisert sitt tilbud. I rapporten har vi skilt mellom tre ulike modeller, som vi omtaler som «halv ph.d.», «masteroppgave» og «studentforskning».

Alle tre modeller legger til rette for at studentene kan arbeide med et selvstendig, vitenskapelig arbeid under veiledning. Alle modellene vil (i større eller mindre grad) føre til at studentene etter gjennomført

forskerlinje/studentstipenddeltakelse har bedre kunnskap om hva det innebærer å forske, slik at de kan ta et mer informert valg om en karriere i akademia er noe for dem.

Studentene som har deltatt er stort sett tilfredse, også når det gjelder veiledningen og integreringen i forskningsmiljøet (mål 3). Studentene får tilgang på nettverk og kompetanse de kan ta med seg videre i egen karriere. Dette gjelder for alle modellene. Mange studenter sitter også igjen med konkrete resultater i form av publikasjoner, og ordningen bidrar til kobling mellom studenter og forskningsmiljøer.

Over halvparten av studentene som har deltatt, går videre til en ph.d. (mål 1). Dette er i tråd med tidligere analyser av forskerlinjer i medisin.

Dataene indikerer at mellom 50 og 80 prosent av dem som har deltatt på «halv ph.d.» og «masteroppgave» går videre til ph.d.-utdanningen. Vi har også indikasjoner for at mange som har deltatt på «studentforskning» går videre til ph.d., men vi har ikke tilsvarende gode data for å si noe om hvor mange det gjelder.

Informanter fra institusjonene trekker også frem forskerlinjer som et viktig tiltak for rekruttering til ph.d.

Svarene i spørreundersøkelsen vi har gjennomført for nåværende og tidligere studenter, tyder på at mange av studentene hadde en ambisjon om å ta en ph.d. allerede før de begynte på forskerlinjen/mottok studentstipend. Dette kan tilsa at ordningen ikke har så sterk rekrutterende effekt som det umiddelbart framstår som. Det er likevel viktig å påpeke at det å delta på forskerlinje eller studentstipend opprettholder eller styrker motivasjonen for de aller fleste.

Dataene indikerer at ordningen bidrar positivt til de ulike målene, men at de ulike typene linjer virker på litt forskjellige måter. Studentstipend legger til rette for at studentene kan få en første innføring i forskning, og kan mobilisere studenter som ikke på forhånd hadde planlagt å ta en ph.d. Dette er den «rimeligste» modellen målt i størrelsen på stipend og institusjonenes kostnader.

Modeller som er integrert i masterløpet og som inneholder ekstra studiepoeng, høye krav og ekstra veiledning, gir et tilbud om individuell oppfølging til et utvalg dedikerte og motiverte forskertalenter. Tilbudet kan samtidig gjøre disse studentene bedre rustet for å ta en ph.d.-utdannelse.

«Halv ph.d.» er den mest omfattende typen linje, som innebærer at studentene blir forsinket i det opprinnelige studieforløpet, men legger til rette for at studentene kan begynne på et doktorgradsløp allerede underveis i master- eller profesjonsstudiene. For de som fortsetter på doktorgrad, kan denne oppnås tidligere enn ellers, i tråd med mål 2. Dette er den mest kostbare varianten, målt i størrelsen på stipendet og institusjonenes kostnader per student per år. Det å komme i gang tidlig og avlegge doktorgraden ved lavere alder kan legge til rette for flere aktive år som forsker og høyere forskningsproduksjon. Dette kan gi positiv nytte for

samfunnet ved at avkastningen av den investeringen som legges ned både av kandidaten selv og institusjonen, blir høyere enn om doktorgraden avlegges på et senere tidspunkt.

Studentene er som nevnt generelt fornøyd med å ha deltatt. Andelen som er misfornøyd, er imidlertid noe høyere blant dem som har deltatt på «halv ph.d». enn på de andre linjene.

7.2 Problemer med å fylle plassene

Selv om de fleste av studentene som har deltatt er tilfredse og institusjonene også vurderer tiltaket som viktig, opplever flere av dagens linjer en nedgang i søkertall. Tre linjer (hvorav to piloter) er allerede avviklet eller lagt på is. Dette svekker den samlede måloppnåelsen.

Informasjonen vi har mottatt fra institusjonene, tyder på at det gjøres betydelig innsats for å gjøre tilbudet kjent blant studentene. Vi har derfor ikke grunnlag for å se fallende rekruttering som en konsekvens av manglende kjennskap til tilbudet. Vi finner som omtalt over, også at studentene gjennomgående er tilfredse med veiledning og muligheten deltagelsen gir for faglig fordypning. Vi har derfor heller ikke grunnlag for å si at rekrutteringsutfordringene handler om innretningen på tilbudet.

Vi har ikke kartlagt synspunkter blant studenter som *ikke* har søkt forskerlinje eller studentstipend om hvorfor de ikke har søkt. Det er derfor vanskelig å si noe sikkert om årsakene til at søkertallene går ned. Årsakene er trolig sammensatte, og våre data tilsier at utfordringene kan knyttes både til forhold ved ordningen og eksterne forhold.

Blant eksterne forhold er konkurransen om studentenes tid fra andre aktiviteter, som deltidsarbeid og behovet for å bygge relevant arbeidserfaring, samt begrenset fleksibilitet i det ordinære studieløpet. For eksempel har studentene på medisin sterke insentiver til å skaffe seg arbeidserfaring, og informanter peker på at det er blitt vanskeligere å kombinere forskningsaktivitet med ordinære studiekrav og obligatoriske aktiviteter. Innen informatikk, ingeniørvitenskap og rettsvitenskap er det særlig sterk konkurranse fra det ordinære arbeidsmarkedet.

At disse eksterne utfordringene fortsetter å gjøre seg gjeldende, kan underbygge et fortsatt behov for *særlige* tiltak for at studenter skal kunne forske underveis i studiene, men også at rammebetingelsene ikke har vært tilstrekkelig for å kompensere for utfordringene.

Blant forholdene ved ordningen peker særlig stipendnivået seg ut. Både studenter og studiesteder melder om at stipendet oppleves som for lavt gitt arbeidsbelastningen og dagens levkostnader.

Særlig mange tar opp dette som et problem for forskerlinjer som innebærer forsinkelse i studiene. Men også for «studentforskning» kan dette være en medvirkende årsak. I tillegg framhever flere informanter andre praktiske og sosiale sider ved det å delta på forskerlinjer som innebærer at studiet

utsettes med ett år og studentene må forlate sitt opprinnelige studentkull. Ulike datakilder peker også i retning av at studentene kan oppleve en usikkerhet knyttet til overgang til ph.d., ettersom studentene i praksis starter på et doktorgradsforløp uten garanti for at de kan ferdigstille doktorgraden.

Vi forventer at bedre økonomiske betingelser vil kunne styrke rekrutteringen. Effekten vil trolig være størst dersom dette kombineres med tiltak som motvirker de øvrige utfordringene vi har pekt på.

Uansett, anser vi det som viktig at institusjonene fortsetter å være åpne om hva det å delta på forskerlinjen innebærer. Dette framstår som særlig viktig der studentene må forlate sitt kull og ha et helt års opphold i studiene, men også for dem som deltar på omfattende versjoner av linjer vil omtaler som «masteroppgave».

7.3 Interne og eksterne målspenninger

De statlige stipendmidlene utgjør om lag 17,8 millioner kroner årlig. Forskningsrådets administrative kostnader er lave, og vi har ingen indikasjoner på at det foreligger et uutnyttet potensial for ytterligere effektivisering i forvaltningen.

Spørsmålet er etter vår vurdering ikke hvordan ordningen kan forvaltes mer effektivt, men hvordan stipendmidlene kan brukes på en måte som gir størst mulig måloppnåelse.

Som omtalt innledningsvis vektlegger ulike aktører ulike målsetninger og vi finner også at de ulike modellene har en litt ulik logikk.

De ulike innretningene kan forstås som ulike strategier for å håndtere målspenninger.

En intern målspenning gjelder prioriteringen mellom et mer omfattende opplegg for et fåtall studenter («halv ph.d.» og «masteroppgave») og opplegg som er mindre omfattende, men som i prinsippet kan nå flere studenter («studentforskning»). En tilgrenset målspenning gjelder det å gi studentene anledning til å få erfaring med forskning og det å faktisk starte på et doktorgradsløp («halv ph.d.»).

Våre data indikerer at alle tre modeller bidrar til rekruttering til ph.d., som vurderes som ordningens overordnede mål. Det foreligger derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å anbefale at man prioriterer én modell fremfor de øvrige. Eventuelle endringer i målformuleringen vil imidlertid kunne få implikasjoner for hvilke modeller som bør prioriteres.

For å styrke rekrutteringen bør man se på de økonomiske betingelsene. Dette framstår som særlig viktig for studenter som går på linjer som innebærer at de må ta et år fri fra studiene.

Beslektet med spørsmålet om hvordan midlene bør prioriteres, er hvilke typer aktiviteter stipendmidlene kan benyttes til. Her oppfatter vi at det finnes ulike tolkninger.

Det er blant annet ulik praksis knyttet til om stipendene kan finansiere aktiviteter som tilhører det ordinære profesjons- eller masterløpet, som til å jobbe med masteroppgave.

Vår datainnhenting tyder også på at noen studenter opplever å ha gjort oppgaver som har klare likhetstrekk med oppgaver som ellers gjøres av vitenskapelige assistenter. Grensene mellom jobb og opplæring kan være flytende.

Etter vår vurdering bør de statlige stipendmidlene konsentreres om forskningsaktiviteter *ut over* det ordinære studieforløpet, og som ikke kan forventes å inngå som del av institusjonenes ordinære undervisnings- eller veiledningsansvar. Dette vil bidra til å synliggjøre at stipendene skal dekke en særskilt innsats fra studentene og forskningsmiljøene, og dermed tydeliggjøre ordningens merverdi i forhold til andre virkemidler institusjonene selv kan ta initiativ til, det som er en del av et normalt studieforløp og institusjonenes kjøp av tjenester som bør dekkes over institusjonens budsjettmidler.

Vår datainnhenting tyder også på praksisen med forskerlinjer og studentstipend kan komme i konflikt med vedtak og/eller andre målsettinger for institusjonene spesielt og høyere utdanning generelt.

Et opplagt dilemma gjelder forholdet mellom å tilby særskilt tilrettelegging for en mindre gruppe studenter, på bekostning av andre studenter.

Et annet spørsmål gjelder det at forskerlinjer bryter med det ordinære studieforløpet ved å åpne for at studenter starter på et doktorgradsløp før profesjons- eller mastergraden er fullført.

Psykologisk institutt ved UiO har søkt det samfunnsvitenskapelige fakultetet om opprettelse av forskerlinje i psykologi med oppstart høsten 2026 etter mønster av «halv ph.d.»-modellen på medisinstudiet. Dekanen ved det samfunnsvitenskapelige fakultetet har avslått søknaden. Avslaget begrunnes med at en eventuell satsing på forskningsnærhet i studiene ifølge dekanen bør innarbeides i de ordinære programmene slik at det kommer alle studenter til gode. Dekanen påpeker videre at det er uønsket at studentene blir forsinket i studiet, og at praksisen med at mange av studiepoengene kan tas med inn i doktorgradsprogrammet er i strid med universitetets ph.d.-forskrift (Dekanen ved et samfunnsvitenskapelige fakultet, 2025).

Avslaget om å opprette en permanent forskerlinje ved institutt for psykologi ved UiO illustrerer at det er ulike tolkninger om hvorvidt et ph.d.-løp kan eller bør «forseres» på denne måten og hvordan ulike hensyn kan vektlegges forskjellig.

Et tredje dilemma gjelder i hvilken grad forskerlinjestudenter kan og bør prioriteres ved opptak til videre doktorgradsløp. Her ligger et dilemma

mellom ønsket om på den ene siden å la forskerlinjestudentene fullføre doktorgradsarbeid de allerede har påbegynt og kommet langt i, og på den andre siden ønsket om å ha reell og likeverdig konkurranse om søknader til ph.d.-utdanning.

Det at institusjonene ikke kan gi denne garantien skyldes også uvisshet om hvorvidt det finnes midler og eller relevante prosjekter. Mens de medisinske fakultetene har lagt betydelig vekt på det første hensynet ved å tilby fullføringsstipender, valgte forskerlinjen ved ingeniørvitenskap å la forskerlinjekandidatene konkurrere på lik linje med andre kandidatene om stipendiatstillinger. En informant sier at det å tilby stillinger av såpass kort varighet som fullføringsstipendene også er blitt vanskeligere som følge av strengere begrensninger i bruken av midlertidige stillinger i sektoren.

En annen utfordring er at det er blitt vanskeligere å kombinere forskning med det ordinære studieforløpet pga. endringer i studieplaner og at forskning gir mindre uttelling i spesialiseringsløp enn tidligere.

Disse dilemmaene synliggjør at ordningen ligger i et spenningsfelt mellom ulike politiske målsetninger. Videreutviklingen av ordningen er ikke bare et spørsmål om betingelsene for denne ordningen, men også om hvordan ulike mål og hensyn skal avveies mot hverandre. Hvor store ambisjoner man bør ha for ordningen, og hvor sterke insentiver som er hensiktsmessige, fremstår derfor i siste instans som et politisk avveiningsspørsmål.

7.4 Kan legge om til søknadsbasert ordning på sikt

De ulike typer studentstipend og forskerlinjer som finnes i dag, er delvis historisk betinget og delvis resultat av utvidelsen til forskerpilotene. Oss bekjent foregår det ingen jevnlige vurderinger eller prosesser knyttet til hvilke utdanninger som har en så svak rekruttering til forskning at de kan kvalifisere til å delta i ordningen. Vi har ikke grunnlag for å si at man bør omprioritere mellom fagretninger som deltar i dag eller om det bør etableres tilsvarende tilbud på andre fagretninger.

Det å legge om til en søknadsbasert modell der institusjonene søker om å inngå i ordningen, kan potensielt gi Forskningsrådet bedre mulighet til å styre ressursene dit behovet størst og kvaliteten er høyest.

En slik omlegging vil imidlertid betinge at det utarbeides kriterier for vurdering og prioritering. En omlegging i denne retningen vil etter all sannsynlighet innebære økte forvaltningskostnader for Forskningsrådet og noe høyere administrativ belastning for institusjonene.

Ordningen er i dag relativt liten. Den øremerkede finansieringen fra Forskningsrådet er tross alt svært lav, og det er institusjonene som bruker mest midler på å gi studentene dette tilbudet. Å «kaste alle ballene opp i luften» gjennom større endringer kan skape usikkerhet om framtidig finansiering og om ordningens innretning, noe som kan redusere institusjonenes vilje til å investere i langsiktig oppbygging av gode

forskerlinjer og dermed også rekrutteringen. Det er ikke gitt at gevinsten ved større endringer forsvarer disse kostnadene, særlig ettersom interessen for å delta er fallende.

Gitt at utfordringene først og fremst synes å være knyttet til rekrutteringen, framstår det som viktigst å justere stipendet og følge med på rekrutteringen til aktive linjer i årene som kommer. Forskningsrådet kan ha åpen dør for nye institusjoner som uttrykker ønske om å etablere slike linjer, nå som noen linjer uansett er avsluttet eller satt på vent.

Uavhengig av om ordningen videreføres som i dag eller om det legges om til en søknadsbasert ordning, vil det være en fordel for institusjonene og studentene at man opererer med opptak av linjer for flere år av gangen for å gi institusjonene og studentene forutsigbarhet.

7.5 Anbefalinger

Gitt at man ønsker å styrke rekrutteringen, må tilbudet oppleves som attraktivt for studentene. Vi har under oppsummert noen læringspunkter som gjelder uavhengig av valgt modell. Læringspunktene til institusjonene kan også være relevante for andre institusjoner som ønsker å opprette lignende tilbud.

Læringspunkter og anbefalinger til institusjonene:

- Tydelig kommunikasjon om formål og forventninger til studentene slik at de har et realistisk og tilstrekkelig informert beslutningsgrunnlag før de søker.
- Tilstrekkelige faglige og organisatoriske ressurser. Institusjonene må kunne tilby kvalifisert veiledning, relevante forskningsprosjekter og et faglig miljø som er tilpasset fag, normalt studieforløp og studentenes modenhet.
- Skape et miljø rundt studentene som deltar. Det kan være en fordel at flere studenter deltar samtidig, både av hensyn til faglig og sosialt miljø rundt studentene, og på grunn av potensielle stordriftsfordeler for institusjonene. Dette fremstår som særlig viktig på linjer som innebærer at studentene skal forlate sitt kull og ta et helt år fri fra studiene.

Læringspunkter og anbefalinger til Forskningsrådet og kunnskapsmyndighetene

- Vi anbefaler å se på samsvar mellom størrelsen på stipendet og omfanget på den innsatsen som forventes av studentene. Etter vår vurdering bør i hvert fall stipendet til studentene som deltar på «halv ph.d.» linjer økes. Dette kan gjøres ved å tilføre ordningen flere midler eller ved omdisponering innenfor dagens rammer.

- Bedre økonomiske betingelser kan styrke rekrutteringen, men det kan også være relevant å adressere øvrige strukturelle utfordringer, herunder overgang til ph.d.-løp.
- Tydeliggjøre hva stipendmidlene kan brukes til, herunder klargjøre avgrensningene mot studentengasjementer og vitenskapelige tjenester, og mot ordinære master- eller hovedoppgaver.
- Utarbeide ensartet rapporteringspraksis for alle linjer.
- I den grad flere institusjoner ønsker å opprette lignende tilbud og konkurransen om midlene tiltar, kan det vurderes å legge om til en ordning der institusjonene må søke om å delta. Slik kan Forskningsrådet vurdere hvor måloppnåelsen forventes å være størst. I så fall må det utvikles kriterier for å delta og retningslinjer for hvordan midlene skal prioriteres. En ev. omlegging bør gjøres på en måte som ivaretar hensynet til forutsigbarhet for studenter og institusjoner.

Referanser

- Bjerkreim, A., Eskerud, I., Guttormsen, A., & Müller, K. (2019). *Fortsetter forskerlinjestudenter å forske?*
- Dekanen ved et samfunnsvitenskapelige fakultet. (2025). Hentet fra <https://www.sv.uio.no/om/organisasjon/styret/moter/2025/2025-03-21/v-sak-7-notat-fra-dekan---soknad-om-etablering-av-forskerlinje-ved-psykologisk-instiutt.pdf>
- Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. (2024). *Hovedtariffavtalene i staten 1. mai 2024 - 30. april 2026*. Oslo: Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.
- Eskerud, I., Müller, K. E., Stien, M. H., Guttormsen, A. B., & Bjerkreim, A. T. (2019). Veiledning av studenter ved Forskerlinjen. *Tidsskr Nor Legeforen 2019 Vol. 139*. doi: 10.4045/tidsskr.18.0575.
- Fakultetsstyret ved Det humanistiske fakultet UiB. (2019). *Orientering om honours degree-program*. Arbeidsgruppe nedsatt av fakultetsstyret.
- Forskningsrådet. (2017). *Rapport fra utvalget for forskerlinjepiloter*. Forskningsrådet.
- Forskningsrådet. (2024). *Årsrapport 2024*. Forskningsrådet.
- Forskningsrådet. (2025). *Prosjektbanken*. Besøkt 02.12.25: Forskningsrådet.
- HK-dir. (2025). *Tilstandsrapport for høyere utdanning 2025*.
- Hunskaar, S., Breivik, J., Siebke, M., Tømmerås, K., Figenschau, K., & Hansen, J. (2009). *Evaluation of the medical student research programme in Norwegian medical schools. A survey of students and supervisors*. BMC Medical Education 2009, 9:43 doi:10.1186/1472-6920-9-43.
- Jacobsen, G., Ræder, H., Stien, M., Munth, L., & Skogen, V. (2018). *Springboard to an academic career - A national medical student research programme*. PLoS ONE 13(4): e0195527.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Meld. St. 16 2016-2017 Kultur for kvalitet i høyere utdanning*.
- Kunnskapsdepartementet. (2021). *Strategi for forskerrekruttering*.
- Meld. St. 5. (2022-2023). *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032*. Kunnskapsdepartementet.

OsloMet. (2025). Hentet fra <https://www.oslomet.no/studier/hv/forskerlinje-hv>

Psykologisk institutt UiO. (2025). *Søknad om opprettelse av forskerlinje ved PSI*. Hentet fra <https://www.sv.uio.no/om/organisasjon/styret/moter/2025/2025-03-21/v-sak-7-soknad-om-opprettelse-av-forskerlinje-pa-psi.pdf>

Referat fra årsmøte i Foreningen for leger i vitenskapelige stillinger. (2025). Trondheim.

SSB. (2025). *Statistikk om forskerpersonal, ulike tabeller*. Besøkt november 2025.

SSB, tabell 13894. (u.d.).

Universitetet i Oslo. (2024). *Årsrapport for Forskerutdanningen ved det medisinske fakultetet, UiO*.

Universitetet i Oslo. (2025). Hentet fra <https://www.uio.no/studier/program/honours-programmet/hvorfor-velge/>

Universitetet i Tromsø. (2025). Hentet fra https://uit.no/utdanning/program/oppbygging?studkode=IMA-JUS&p_document_id=274286#valg_3

Vedlegg A Medisin (UiO)

Bakgrunn/formål

Da forskerlinjen i medisin ble opprettet i 2002 var formålet å rekruttere medisinere til stipendiatstillinger. Det var få medisinere som forsket, og de som gjorde det, gjorde det i liten grad og i for kort del av yrkeskarrieren. Forskerlinjen ble opprettet som et integrert studietilbud for medisinstudenter, slik at de kunne bli kjent med og rekruttert til videre forskning i sitt virke som lege.

I dag er ikke antallet medisinere som tar doktorgrad like lavt. I 2024 var 57% av ph.d.-kandidatene på fakultetet medisinere, men det er fortsatt slik at de oppnår ph.d.-graden relativt sent i karriereløpet. Gjennomsnittsalderen ved opptak til ph.d.-programmet ved Institutt for klinisk medisin var i 2024 35 år, mens gjennomsnittlig netto gjennomføringstid på ph.d.-programmet var fire år. Gjennomsnittsalderen for forskerlinjestudenter med opptak i perioden 01.10.2016 til 30.11.2024 og som har disputert (40 stk.) er 31,6 år. Det betyr at kandidatene med forskerlinje er 10 år yngre enn sine kolleger som ikke tar forskerlinjen før ph.d.

Ved å integrere starten på en forskerutdanning inn i medisinutdanningen opplever fakultetet at det er et effektivt tiltak for å få studentene interessert i forskning og i å tilegne seg forskerkompetanse. For kliniske fag, er lavere gjennomsnittsalder ved fullført ph.d.-grad en viktig faktor, mens det for basalmedisinske fag er viktig å rekruttere medisinere til både å undervise i de basalmedisinske fagene på medisinstudiet og til å drive basalmedisinsk forskning generelt. Forskerlinjen er en viktig faktor inn i dette rekrutteringsarbeidet.

Leger i kliniske stillinger har ofte et høyere lønnsnivå enn det som tilbys i stipendiatstillinger, og det kan for mange være vanskelig å gå inn i en fulltidsstilling som stipendiat dersom man har jobbet mange år i klinisk stilling først. Det at forskerlinjen gir medisinstudenter mulighet til å starte doktorgradsprosjektet før de starter sin kliniske karriere bidrar sannsynligvis til at flere medisinere tar doktorgrad og kvalifiserer seg for en jobb i akademia. Forskerlinjen bidrar derfor aktivt til at medisinere tar forskerutdanning tidlig i arbeidslivet og dette kan gi store fordeler for et karriereløp som forsker. Forskerlinjen bidrar også til å rekruttere forskere til basalmedisinsk forskning og i disse fagene er det få forskere med legeutdanning. Å rekruttere unge kandidater inn i forskning i kliniske fag gjør at det lettere å beholde dem i forskning fremfor klinikk.

Formelle krav/rammer

Opptaksramme

Forskerlinjen i medisin ved UiO har en opptaksramme på 20 plasser per år, fordelt med 10 plasser for våropptak og 10 plasser for høstopptak. Det er

fleksibilitet når det gjelder å flytte antall studenter som tas opp mellom semestrene.

Rekruttering

Hvert semester arrangerer Forskerlinjen et rekrutteringsseminar hvor de forskergrupper som ønsker seg en forskerlinjestudent kan melde seg. Det er plass til maksimalt 25 forskergrupper pr. seminar.

Invitasjon sendes ut til alle studenter på modul 1, 2 og 3 med oppfordring om å melde seg på dersom de er nysgjerrige på Forskerlinjen og hvilke muligheter den tilbyr. Vi har inntil 40 plasser tilgjengelig, og det er bindende påmelding.

I forkant av rekrutteringsseminaret leverer forskningsgruppene en poster som presenterer den forskningen de holder på med. På selve rekrutteringsseminaret holder hver forskningsgruppe en 2 minutters pitch for studentene, før det er mingling ved posterutstillingen og servering av pizza. Det er veldig stor interesse fra forskergruppene og vi har flere som ønsker stille enn vi har plasser til. Etter at vi gikk over til dagens format på rekrutteringsseminaret har det vært god interesse fra studentene.

I tillegg til rekrutteringsseminarene, arrangerer Forskerlinjens tillitsvalgte en uformell forskningskafé hvor de har invitert inn en aktiv forsker, gjerne sammen med en aktiv forskerlinjestudent, som de har en samtale med om hvordan livet i forskergruppen kan arte seg hvordan det er å være forskerlinjestudent. Her kan studenter bare kan møte opp, få en kopp kaffe, lytte til samtalen og stille spørsmål. Forskerlinjen er også representert på disse kafeene og svarer på spørsmål knyttet til formalia mm..

I tillegg til disse faste arrangementene, prøver vi å delta på ulike arenaer hvor vi kan møte mulige søkere der hvor de oppholder seg, f.eks. på oppstartsmøter for nye medisinstudenter eller liknende arrangementer for studenter på medisinstudiet. Vi informerer også ut mot forskerne gjennom etablerte møteplasser, f.eks. forskerlederforum.

Forskerlinjeløpet

Opptakskrav

Det er mulig å søke opptak til Forskerlinjen etter modul 2 eller etter modul 3 på medisinstudiet. Det er i forbindelse med disse modulene det er tilrettelagt for permisjon i fulltidsåret. Søknadene vurderes av en opptakskomiteé med god faglig bredde, før endelig vedtak om opptak fattes av visedekan for forskning og forskerutdanning.

For å kvalifisere for opptak legges følgende momenter til grunn i vurderingen av søknaden:

- om studenten har måtte ha gjentak av eksamen
- at studenten ikke har hatt nedrykk i kull
- hvilken modul i medisinstudiet studenten er i
- kvaliteten på selve forskerlinjesøknaden
- sammensetning av veilederteam

- veiledernes kompetanse og tidligere veiledererfaring på forskerlinje og ph.d.
- prosjektets kvalitet, gjennomførbarhet
- mulighet for utvidelse av forskerlinjeprosjektet til et ph.d.-prosjekt

I tillegg teller det positivt om studenten har deltatt aktivt i det aktuelle forskningsmiljøet før vedkommende søker opptak til Forskerlinjen.

Tidligere var det et krav om at studenten måtte bestå hver modul fra medisinstudiet med minimum karakter C for å være kvalifisert for å søke om opptak. Dette kravet bortfalt med overgang til bestått/ikke bestått på medisinstudiet.

Gjennomføring

Vedtaket om opptak fattes i november/tidlig desember for studenter som starter i vårsemesteret og i juni for de som starter i høstsemesteret.

Forskerlinjen i medisin (UiO) har en studieplan som er integrert i medisinstudiet og består av ett fulltidsår og 4 deltidssemestre. I fulltidsåret får studenten 100 % permisjon fra medisinstudiet og konsentrerer seg kun om sitt forskerlinjeprosjekt. Etter fulltidsåret følger det 2 «deltidsår», dvs. i 4 semestre skal de være 100 % medisinstudent i tillegg til å jobbe 25 % med forskerlinjeprosjektet sitt. Studenten får utbetalt forskerlinjestipend på kr. 100 000 kr i fulltidsåret og 25 000 kr pr deltidssemester.

Ved slutten av fulltidsåret må alle forskerlinjestudentene gjennomføre en midtveiseevaluering hvor studenten og veiledergruppen møter faglig leder for forskerlinjen og en ekstern midtveiseevaluator som kjenner kandidatens fagfelt. På forhånd har studenten levert inn en selvevaluering. Samtalen starter med at studenten legger fram sitt forskerlinjeprosjekt og presenterer hvilke resultater som er oppnådd. Deretter blir det en samtale/diskusjon om hvordan man ligger an i forhold til opprinnelig fremdriftsplan, diskuterer ev. utfordringer og veien videre mot sluttrapport og ferdigstilling av forskerlinjen. Midtveiseevalueringen avsluttes med en samtale mellom kun student, faglig leder og evaluator, hvor studenten har mulighet til å fortelle om ev. utfordringer i veilederrelasjon eller andre utfordringer som kan være vanskelig å ta opp med veiledergruppen. I etterkant av midtveiseevalueringen fylles det inn en standardisert rapport som arkiveres på studentens saksmappe.

I tillegg til selve forskningsprosjektet, er det lagt opp til at studentene skal ta forskerlinjeemner/kurs tilsvarende 30 studiepoeng, dette utgjør opplæringsdelen. Studenten oppfordres til å avlegge flest mulig av disse studiepoengene i løpet av fulltidsåret, men de kan også ta kurs/emner ilt. deltidsårene. Fullført opplæringsdel må være godkjent før sluttrapporten leveres.

I deltidsårene vil det være begrenset hvor mye forskerlinje studentene får gjort, og det er viktig at studenten og veiledergruppen holder tett kontakt, slik at fremdriften i henhold til planen opprettholdes. Der hvor det oppstår utfordringer, er det lav terskel for at Forskerlinjen kontaktes, enten det er student en eller veiledergruppen, for å få hjelp til å finne gode løsninger slik at studenten greier å fullføre innenfor tidsrammen.

Sluttrapport

Sluttrapporten for Forskerlinjen leveres i begynnelsen av modul 8, ca 1 år før *cand. med.*-graden fullføres. Rapporten består av en egevaluering av forskerlinjeløpet hvor studentene skal redegjøre for sitt forskerlinjeløp og det vitenskapelige arbeidet som er utført. Forskningsarbeidet skal dokumenteres med et vitenskapelig manuskript hvor studenten er første- eller andreforfatter. Vancouver-reglene gjelder for det skriftlige arbeidet. Tidligere var hovedregelen at det vitenskapelige arbeidet skulle være publisert, men de senere årene er vekten lagt på at det minst skal være et manuskript som holder et nivå som gjør at det vil være publiserbart i et fagfellevurdert, internasjonalt tidsskrift. Manuskripter som er i slutføringsfasen (men ikke helt publiserbart), kan også godkjennes etter en individuell helhetsvurdering av forskerlinjeløpet.

Studentene går ut med *cand.med. med forskerlinje*. Kompetansebeviset for Forskerlinjen utstedes sammen med vitnemålet for *cand. med.*-graden. Studiepoengoppnåelsen for forskerlinjen utløses på følgende måte:

- Fulltidsår inkludert gjennomført midtveisevaluering: 60 studiepoeng
- Opplæringsdel (tas løpende fra start til sluttrapport): 30 studiepoeng
- Sluttrapport: 30 studiepoeng

Det er ikke mulig å utsette fullføringen av Forskerlinjen til etter at man har avlagt *cand. med.*-grad.

Overgang til ph.d.-utdanningen

Fullført forskerlinje kan søkes innpasset i ph.d.-utdanningen med inntil 120 studiepoeng. Dette gjøres i forbindelse med søknad om opptak til ph.d. For de søkere som har kommet langt med forskningen i løpet av Forskerlinjen, kan man da innvilges opptak i ett år på ph.d.-programmet før man disputerer for ph.d.-graden. Fakultetets institutter har avsatt midler til noen slutføringsstipend for tidligere forskerlinjestudenter som ønsker å ferdigstille ph.d.-graden kort tid etter fullført *cand. med.*-grad. Disse stipendene er vanligvis av ett års varighet og lyses ut på instituttens nettsider vanlig måte, men det er ingen automatikk i at det er tilgjengelig slutføringsstipend etter avsluttet forskerlinje.

Fakultetet erfarer at flertallet av forskerlinjestudentene trenger mer enn ett år for å fullføre en ph.d., og noen av dem velger også å skifte prosjekt. Samtidig er det mange av dem som prioriterer turnus (LIS1) fremfor ferdigstilling av ph.d.-grad rett etter fullført medisnutdanning, noe som er naturlig gitt det økonomiske aspektet for den enkelte student.

For de studentene som enten ikke fullførte forskerlinjen, velger å bytte forskningsprosjekt eller søker om opptak til ph.d. når de er ferdig med turnus eller senere i karrieren, vil de aller fleste få innpasset hele eller deler av emnene fra opplæringsdelen på Forskerlinjen inn i ph.d.-programmets opplæringsdel. De av studentene som fortsetter sitt forskningsprosjekt fra Forskerlinjen når de søker opptak til ph.d.-programmet, vil også kunne få relevant forskningsarbeid og ev. publikasjoner/manuskripter fra forskerlinjen inkluderes i ph.d.-prosjektet.

Omfang og administrasjon forskerlinjen

I dag administreres Forskerlinjen av de samme saksbehandlerne som administrerer ph.d.-programmet. Det er til sammen 10 årsverk som forvalter ph.d.-programmets ca 1350 aktive kandidater og Forskerlinjens p.t. 64 aktive studenter. Estimert administrativ ressursbruk på Forskerlinjen er ca 70 % av et årsverk.

Ved å knytte administrasjonen av Forskerlinjen sammen med ph.d.-utdanningen har vi oppnådd bedre bruk av kompetanse, bedre bruk av digitale studieadministrative verktøy og en mer sømløs overgang fra Forskerlinjen til ph.d.

I tillegg til administrative ressurser er det avsatt 20 % av ett årsverk til faglig ledelse av Forskerlinjen på fakultetet. Ute på enhetene avsettes det faglige veiledningsressurser samt noe midler til slutføringsstipend.

Kostnader per heltidsforskerlinjestudent i 2024

Merk: Kostnader for administrativ støtte + faglig støtte er delt på snittet av antall aktive forskerlinjekandidater i 2024 (74 i vårsemesteret, 58 høstsemesteret).

Satsene er avrundet til nærmeste hele hundre.

Kostnadstype	Kroner
Studentstipend fra NFR*	200 000
Egenfinansierte stipend	
Kostnad studieplass (dersom forskerlinjeløpet gjør at man har permisjon fra studieløpet)	291 400
Administrative utgifter / støtte (70 % av rådgiverstilling), 1/66 del	6 400
Lønn faglig leder (20 % av professorstilling) 1/66 del	3 000
Driftsmidler og annen støtte forskerlinjestudent	**90 000 / 180 000
Andre utgifter (seminarer/undervisning, rekruttering, reiser, rekvisita)	250 000
Totalt som betales av institusjonen	640 800 / 730 800
Totalt inkl stipend fra NFR	840 800 / 930 800

*Studentstipend på kr. 200 000 per kandidat fordeles med kr. 100 000 kr i forskerlinjeåret og de resterende kr. 100 000 fordeles over 4 deltidssemestre.

**Studenter med samfunnsmedisinske eller rent kliniske prosjekter får 90 000 kr i driftsmidler, mens prosjekter med laboratoriearbeid får 180 000 kr.

Utfordringer

De største utfordringene Det medisinske fakultetet, UiO har hatt de seneste årene er å rekruttere tilstrekkelig mange kvalifiserte kandidater, slik at vi får fylt opp plassene. Til tross for forbedrete rekrutteringstiltak, som det er god oppslutning om, har vi ikke lykkes å få så mange søkere som vi ønsker oss og har kapasitet til. Fakultetet observerer at attraktiviteten til Forskerlinjen har gått nedover de senere årene, noe som skyldes flere faktorer:

- omlegging av medisinstudiet som har gjort det vanskeligere å gjennomføre deltidsårene -> mindre fleksibilitet
- omlegging til søknadsbasert turnustjeneste som øker studentenes behov for å ha faglig relevante deltidsjobber under studiet for å posisjonere seg. Forskningserfaring vektlegges lite sammenlignet med arbeidserfaring som medisinstudent med lisens (eks. ved AHUS premieres fullført ph.d. med 2 poeng, lisensarbeid med 12 poeng)
- studentene er mer opptatt av total arbeidsbelastning og ønsker kanskje i større grad enn før å ha fritid, noe som er en trend i hele samfunnet
- størrelsen på forskerlinjestipendet er ikke indeksregulert og kompenserer ikke i tilstrekkelig grad verken den merkostnaden det er for den enkelte student å utsette oppnådd cand. med.-grad med ett år eller den ekstra arbeidsinnsatsen hver enkelt forskerlinjestudent må investere. BOTT-universitetene har sendt eget brev om stipendsatsen til Kunnskapsdepartementet.
- Ikke tilstrekkelig gode nok finansielle ordninger (sluttføringsstipender) slik at forskerlinjeprosjektet kan videreføres og ferdigstilles for en ph.d.-grad.

På direkte spørsmål viser studentene til at det særlig er stipendstørrelsen som virker lite attraktiv for dagens studenter, selv om behov for lisensjobbing og bekymring for total arbeidsbelastning også spiller inn.

Vedlegg B Medisin og odontologi (UiB)

Bakgrunn

De siste tiårene har det vært en nedgang i rekrutteringen av medisinstudenter til akademier innen alle medisinske fagfelt. Samtidig har medisinsk forskning i økende grad inkludert andre disipliner i tverrfaglig samarbeid, noe som har skapt et udekket behov for medisinske forskere. For å motvirke denne trenden og rekruttere studenter til akademisk medisin, ble det i 2002 etablert en nasjonal forskerlinje for medisinstudenter (Medical Student Research Program – MSRP) i Norge. Forskerlinjen ble opprettet som et integrert studietilbud for medisinstudenter, slik at de kunne bli kjent med og rekruttert til videre forskning i sitt virke som lege. I 2010 ble også tannlegestudentene tilbudt plass på forskerlinjen.

Studentene velger forskningsområde og forskningsmiljø etter interesse og de tilbud som finnes tilgjengelige. Arbeidet skal resultere i en forskningsoppgave som kan være starten på en senere doktorgrad. Det er en forutsetning for opptak at alle eksamener er bestått ved opptakstidspunktet.

Forskerlinjen skal bidra til å øke rekruttering av leger og tannleger til helsefaglig forskning. Gjennomført Forskerlinje skal gi grunnlag for egen forskning med tanke på senere doktorgrad og skal gi studenten kunnskaper, ferdigheter og kompetanse innen forskning, vitenskapelige metoder og vitenskapelig tenkning.

Formelle krav

Inntil 17 studenter per år får tilbud om plass på Forskerlinjen, to av plassene er forbeholdt tannlegestudenter. Vi har opptak en gang pr år, 1. oktober i studentens 2. eller 3. studieår.

Forskerlinjen gir til sammen 120 studiepoeng som fordeler seg på tre deler som alle må være bestått:

FL-OPPLÆRING	Dette er opplæringsselementer tilsvarende fakultetets ph.d.-program (30 stp).
FL-FORSK	Dette er tiden med egen forskning på heltid og deltid (60 stp, kan i visse tilfeller deles i to, med hhv. 30 + 30 stp)
FL-SKRIV (30 stp).	Dette er forskningsoppgaven eller en publikasjon

Samlet arbeidsbelastning for forskerlinjen i medisin/odontologi utgjør to normerte studieår. Det første året består av fulltids forskning med permisjon fra ordinært medisin/tannlegestudium, mens det andre året gjennomføres parallelt med studiet, i ferier og andre tilgjengelige perioder.

Rekrutteringsarbeidet starter allerede i introduksjonsuken for nye kull. I løpet av første høstsemester arrangeres tre rekrutteringsmøter, hvor forskerlinjeadministrasjonen deltar sammen med aktive forskere, nåværende forskerlinjestudenter, tillitsvalgte og tidligere studenter som har gått videre i ph.d.-løp.

Forskerlinjeprosjekter innhentes fra ulike fagmiljøer og samles i et oppgavehefte som presenteres for studentene. Tidlig på nyåret i studentenes første studieår arrangeres en såkalt *mingledag*, hvor forskere som har sendt inn prosjekter presenterer disse via postere. Studenter fra første og andre studieår inviteres til å møte forskerne og diskutere mulige prosjekter.

I månedene etter mingledagen tar studentene kontakt med forskningsgrupper for å finne et prosjekt de ønsker å søke opptak til forskerlinjen med. I forkant av søknadsfristen arrangeres et seminar med søkelys på protokollskrivning, som skal støtte studentene i utarbeidelsen av en god prosjektbeskrivelse.

Søknaden skal inneholde følgende dokumenter:

- Forskningsprotokoll
- Uttalelse fra veileder
- Motivasjonsbrev fra studenten

Etter innsendt søknad blir studentene innkalt til opptaksintervju. I intervjuet legges det særlig vekt på studentens motivasjon for å gå inn i et forskningsløp. Det gjøres også en faglig vurdering av forskningsprotokollen, med spesiell tanke på at prosjektet er tydelig avgrenset og realistisk å gjennomføre innenfor rammene av forskerlinjen. Man tar også stilling til om veilederne vil kunne ivareta en forskerlinjestudent. Er vi i tvil tar vi kontakt med hovedveileder.

Vedtak om opptak fattes innen utgangen av oktober.

Gjennomføring

Forskerlinjen i medisin/odontologi ved Universitetet i Bergen (UiB) er integrert i medisinstudiet og består av ett fulltidsår og fire deltidssemester. I fulltidsåret har studenten 100 % permisjon fra ordinære medisinstudier og arbeider utelukkende med sitt forskerlinjeprosjekt. Deretter følger to deltidsår, hvor studenten kombinerer fulltidsstudier i medisin med omtrent 25 % arbeid med forskningsprosjektet.

Studentene mottar et forskerlinjestipend på kr 100 000 i fulltidsåret, og kr 25 000 per deltidssemester.

Ved avslutningen av fulltidsåret gjennomføres en midtveisevaluering. Her møter studenten og veiledergruppen forskerlinjens faglige leder samt en evalueringskomité bestående av to vitenskapelige medlemmer med relevant fagkompetanse. Studenten skal i forkant ha godkjent prosjektprotokoll (inkludert eventuelle endringer), utkast til manuskript,

oversikt over gjennomførte kurs og aktiviteter i opplæringsdelen, samt en rapport (minimum én side) som redegjør for fremdriftsplan, eventuelle utfordringer og oppnådde resultater.

Evalueringen innledes med at studenten presenterer sitt prosjekt og forskningsresultater. Deretter følger en faglig samtale om fremdrift, utfordringer og videre plan for ferdigstillelse. Etter evalueringen fylles det ut et standardisert skjema som arkiveres i studentens saksmappe. Midtveisevalueringen gir 1 studiepoeng.

I tillegg til forskningsprosjektet skal studentene gjennomføre en opplæringsdel på totalt 30 studiepoeng. Det oppfordres til at mesteparten av denne gjennomføres i fulltidsåret, men kurs kan også tas i deltidspå perioden. Opplæringsdelen må være fullført og godkjent før forskerlinjeartikkelen kan leveres, og dette skal skje innen utgangen av nest siste semester i medisinstudiet.

Det kreves også årlig innlevering av en skriftlig framdriftsrapport fra både student og veileder. Studentene innkalles i tillegg til en kort samtale med forskerlinjeadministrasjonen i forbindelse med rapporteringen. Denne organiseringen medfører at vi møter studenten årlig til samtale gjennom hele studieløpet.

Innpassing i ph.d.-utdanningen

Fakultetet utlyser hvert år øremerkede ph.d.-stipend for studenter som ønsker å påbegynne doktorgradsutdanningen direkte etter fullført studium. Stipendene har en varighet på tre år, med fratrukk for 20 uker som dekker den obligatoriske opplæringsdelen.

Etter fullført mastergrad eller profesjonseksamen kan forskerlinjekandidater også konkurrere om åpne stipendutlysninger på lik linje med øvrige søkere. For forskerlinjestudenter som har publisert to vitenskapelige artikler og sendt inn en tredje før avsluttet studium, gjelder egne opptaksregler. Disse kandidatene kan få et forenklet opptak til ph.d.-programmet og fullføre sammenskrivingen av avhandlingen parallelt med for eksempel LIS1-tjeneste.

Omfang og administrasjon av forskerlinjen

Forskerlinjen har en 50% administrativ ressurs og to vitenskapelig ressurser, hhv. 60% og 20%-stillinger til koordinering av forskerlinjen. I tillegg kommer behov for veiledningsressurser og driftsmidler til prosjektene. Denne ressursen ligger på instituttene i forskergruppene.

Sommerstipend, egenfinansierte

Sommerstipend	2023 (des)	2024 (jan-nov)	Sum
Sommerstipend		1 737 500	1 737 500
Sum sommerstipend	0	1 737 500	1 737 500

Annen egenfinansiering

Driftsmidler studenter og veiledere	2023 (des)	2024 (jan-nov)	Sum
Driftsmidler forskerlinjestudenter		918 125	918 125
Driftsmidler veiledere forskerlinjestudenter		330 000	330 000
Sum driftsmidler studenter og veiledere	0	1 248 125	1 248 125

Drift fakultet	2023 (des)	2024 (jan-nov)	Sum
Tjenestereiser		114 950	114 950
Møter og seminar		17 970	17 970
Sum drift fakultet	0	132 919	132 919

SUM ANNEN EGENFINANSIERING	0	1 381 044	1 381 044
-----------------------------------	----------	------------------	------------------

Tabell. Oversikt over total økonomi for drift av Forskerlinjen, tall fra 2024 er angitt. Dette rapporteres årlig til NFR.

Status og utfordringer

Forskerlinjestudentene leverer. De ivaretar hverandre og mange yter faglig mer enn det som er kravet for å få forskerlinjen godkjent. På grunn av god progresjon ligger flere an til å kunne søke om opptak til forkortet ph.d. etter endt medisinstudium. Ledelsen i forskerlinjen er stabil, og det er tett kontakt mellom faglig og administrativ ledelse. Vi jobber godt sammen med studentene. Dette gjelder både de tillitsvalgte og forskerlinjeforeningen Eureka. Studentene kommer til oss med små og store problem. De kjenner oss. Vi har god økonomisk styring. Forskerlinjeledelsen bidrar hvis studenter sliter med motivasjon eller har manglende progresjon. I så måte er de årlige samtalene med hver enkelt student viktige. I disse samtalene bidrar vi også med karrieretips, noe vi har inntrykk av studentene setter pris på. Vi oppfordrer de studentene som ønsker å fortsette med forskning til å søke øremerkede stipend etter endt studium.

Det er et viktig rekrutteringstiltak at øremerkede stipend opprettholdes. Gode muligheter for ph.d.-stipend etter endt studium er også en god måte å rekruttere dyktige, forskningsinteresserte studenter til forskerlinjen. Vi tror at mange av forskerlinjestudentene som har disputert ønsker å jobbe klinisk i tillegg til en UiB-stilling som førsteamanuensis.

Konkurransen om studentenes oppmerksomhet er stor, og det må foreligge gode incentiver for at et tilstrekkelig antall studenter skal finne Forskerlinjen attraktiv.

Årsaken til sviktende rekruttering de siste 2-3 årene er uklare. Til tross for uendret rekrutteringstiltak, som det er god oppslutning om, har vi ikke lyktes å rekruttere det antall søkere vi har plass til (n=17). Fra 2015-2025 har vi tatt opp 143 studenter til forskerlinjen.

Dette kan skyldes:

Omlagging til søknadsbasert turnustjeneste fører til at studentene må jobbe som legevikarer for å posisjonere seg for å få LIS1 stilling. Dette fordi

forskningserfaring vektlegges i mindre grad enn arbeidserfaring ved ansettelse.

Videre synes det som om studentene i større grad enn tidligere er opptatt av "life-work balanse", noe som også er en trend i samfunnet for øvrig.

Størrelsen på forskerlinjestipendet er ikke indeksregulert og kompenserer ikke i tilstrekkelig grad verken den merkostnaden det er for den enkelte student å utsette oppnådd cand. med.-grad med ett år eller den ekstra arbeidsinnsatsen hver enkelt forskerlinjestudent må investere.

“Outcome” data

I perioden 2002- 2025 har vi ved Forskerlinjen tatt opp 355 studenter. Pr. dato har 237 fullført og vi har 65 aktive studenter i forskerlinjeløpet. I årenes løp har 53 studenter sluttet på forskerlinjen underveis av ulike årsaker. 105 forhenværende studenter har fullført ph.d. og 20 studenter er i et ph.d.- løp. Ved disputas er gjennomsnittsalder ca. 30 år. En håndfull studenter har disputert direkte fra forskerlinjen uten ph.d.-stipend. Data fra forskerlinjen i Bergen er også beskrevet i to publiserte artikler (se under)

Forskerlinjen i medisin og odontologi i Norge er allerede evaluert i flere vitenskapelige publikasjoner som dokumenterer solide langtidseffekter. Forskerlinjeleder ved med.fak UiB er også involvert i en ny studie som undersøker effekter etter fullført ph.d. ved Universitetet i Bergen. Artikkelen har tittelen *“Sustaining Physician-Scientist Careers: Long – Term outcomes of a medical student research programme”*

Studien, som nå er til fagfelleevaluering i BMC Medical Education, viser at over halvparten av deltakerne har fullført en doktorgrad, nær en av fire har en akademisk stilling, og majoriteten av de som har fullført ph.d. har veiledet egne kandidater. Disse funnene understøtter at forskerlinjen i medisin og odontologi er både vellykket og kostnadseffektiv. To kandidater ved UiB disputerte dessuten høsten 2025, rett etter MD våren samme år.

Publiserte artikler om Forskerlinjen ved UiB

Veiledning av studenter ved Forskerlinjen

Ingeborg Eskerud, Karl Erik Müller, Marianne Heldal Stien, Anne Berit Guttormsen, Anna Therese Bjerkreim

Tidsskr Nor Legeforen 2019 Vol. 139. doi: 10.4045/tidsskr.18.0575

ABSTRAKT

BAKGRUNN

Forskerlinjen ble opprettet for å rekruttere flere medisinstudenter til forskning. Vi ønsket å kartlegge hvilke faktorer som påvirket om studentene fullførte Forskerlinjen og hvor fornøyde studentene var med veiledningen.

MATERIALE OG METODE

Alle forskerlinjestudenter ved Universitetet i Bergen som fullførte medisinstudiet i perioden 2002 – juni 2017 ble kontaktet per e-post med forespørsel om å delta i en elektronisk spørreundersøkelse (n = 148).

RESULTATER

Av totalt 148 forespurte svarte 102 (69 %), og av disse hadde 88 (86 %) fullført Forskerlinjen. Den vanligste grunnen til ikke å fullføre Forskerlinjen var at prosjektet ikke egnet seg for forskerlinjestudenter. Studenter som var misfornøyd med veiledningen hadde lavere sannsynlighet for å fullføre ($p < 0,05$). Studenter som hadde regelmessig veiledning, fullførte oftere ($p = 0,088$).

FORTOLKNING

God veiledning og et egnet forskningsprosjekt er viktig for at forskerlinjestudenter fullfører.

Forskerlinjen ble opprettet for å rekruttere flere medisinstudenter til forskning. Vi ønsket å kartlegge hvilke faktorer som påvirket om studentene fullførte Forskerlinjen og hvor fornøyde studentene var med veiledningen.

MATERIALE OG METODE

Alle forskerlinjestudenter ved Universitetet i Bergen som fullførte medisinstudiet i perioden 2002 – juni 2017 ble kontaktet per e-post med forespørsel om å delta i en elektronisk spørreundersøkelse (n = 148).

Fortsetter forskerlinjestudenter å forske?

Anna Therese Bjerkreim, Ingeborg Eskerud, Anne Berit Guttormsen, Karl Erik Müller

Tidsskr Nor Legeforen 2019 Vol. 139. doi: 10.4045/tidsskr.18.0266

BAKGRUNN

I 2002 ble Forskerlinjen opprettet for tidlig å rekruttere medisinstudenter til forskning. Vi ønsket å kartlegge hvor mange tidligere forskerlinjestudenter fra Universitetet i Bergen som fortsatte å forske og identifisere faktorer som var assosiert med videre forskning.

MATERIALE OG METODE

Alle studenter innrullert i forskerlinjeprogrammet ved Universitetet i Bergen siden oppstart i 2002 som var uteksaminert fra medisinstudiet innen juni 2017 ble kontaktet per e-post med en elektronisk spørreundersøkelse. Vi undersøkte om

deltagerne holdt på med eller hadde gjennomført doktorgrad, antall publiserte artikler, tid siden siste publisering, akademisk undervisning og veiledning samt nåværende stilling på universitet eller høyskole.

RESULTATER

Totalt 102 av 148 (69 %) besvarte spørreundersøkelsen. Av disse hadde 68 % gått videre med doktorgrad, 38 % var involvert i akademisk undervisning eller veiledning og 29 % var ansatt i en akademisk stilling. Samlet hadde deltagerne i median publisert fire artikler. Kvinner hadde større sannsynlighet for å gå videre med doktorgrad enn menn. Det samme hadde de som publiserte minst én artikkel før fullført medisinstudium, og de som ikke hadde mottatt regelmessig veiledning som forskerlinjestudent. Det var ingen sammenheng mellom det å fullføre Forskerlinjen og det å gå videre med doktorgrad.

FORTOLKNING

Mange medisinstudenter som har gått Forskerlinjen ved Universitetet i Bergen fortsetter med forskning etter fullført studium. Dette gjelder også de som ikke fullfører linjen.

Overstående survey ble gjentatt i 2024 for å oppnå et enda bedre bilde av hvordan det går med forskerlinjestudentene. Denne artikkelen er innsendt til vurdering med tanke på publisering og resultatene refereres derfor kun summarisk under.

Konklusjon

Vi mener det foreligger tilstrekkelig evidens gjennom flere vitenskapelige artikler til at forskerlinjen bør opprettholdes og styrkes. Helse-Norge står i en betydelig rekrutteringskrise, og de fleste aktive forskere arbeider i bistillinger eller hovedstillinger i helsetjenesten. Å styrke forskningskompetansen blant medisinstudenter og odontologistudenter, slik forskerlinjen gjør, vil utvilsomt bidra til at flere leger og tannleger velger en karriere i den offentlige helsetjenesten, særlig i spesialisthelsetjenesten. Videre at leger i større grad enn nå velger hovedstillinger i academia framfor bistillinger knyttet til en stilling i spesialist- eller primærhelsetjenesten

Vedlegg C Medisin (UiT)

Bakgrunn/formål

Da forskerlinjen i medisin ble opprettet i 2002 var formålet å rekruttere medisinere til stipendiatstillinger. Det var få medisinere som forsket, og de som gjorde det, gjorde det i liten grad og i for kort del av yrkeskarrieren. Forskerlinjen ble opprettet som et integrert studietilbud for medisinstudenter, slik at de kunne bli kjent med og rekruttert til videre forskning i sitt virke som lege.

Gjennomsnittsalderen ved opptak til ph.d.-programmet ved Det helsevitenskapelige fakultet var i 2024 36,6 år, mens gjennomsnittlig netto gjennomføringstid på ph.d.-programmet var fire år. Gjennomsnittsalderen på forskerlinjestudenter med opptak, og som har gjennomført, er 29 år. De har gjennomført en ph.d. på 0,86 år mot ca. 4 år for de andre ph.d. kollegaene. Gjennomsnittsalderen for forskerlinjestudenter med opptak i perioden 01.10.2017 til 30.11.2024, og som har disputert (30 stk.), er 29,43 år. Det betyr at kandidatene med forskerlinjen er 6 år yngre enn sine kolleger som ikke tar forskerlinjen før ph.d. og bruker vesentlig kortere tid i gjennomsnitt på å fullføre en ph.d.

Ved å tilby forskerlinjen i et allerede etablert studieløp som medisinutdanningen opplever vi at vi får flere medisinstudenter interessert i forskning, og at vi kan tilby studentene våre noe ekstra. Ved å få studentene inn i ett allerede påbegynt løp ser vi at sannsynligheten er større for at studentene fortsetter med forskning i etterkant. Forskerlinjen er også ett viktig rekrutteringsverktøy for å beholde kompetansen både i kliniske fag, men også for å rekruttere undervisere til emner på universitetet.

Leger i kliniske stillinger har ofte et høyere lønnsnivå enn det som tilbys i stipendiatstillinger, og det kan for mange være vanskelig å gå inn i en fulltidsstilling som stipendiat, dersom man har jobbet mange år i klinisk stilling først. Det at forskerlinjen gir medisinstudenter mulighet til å starte doktorgradsprosjektet før de starter sin kliniske karriere bidrar sannsynligvis til at flere medisinere tar doktorgrad, og kvalifiserer seg for en jobb i academia. Forskerlinjen bidrar derfor aktivt til at medisinere tar forskerutdanning tidlig i arbeidslivet, og dette kan gi store fordeler for et karriereløp som forsker. Forskerlinjen bidrar også til å rekruttere forskere til basalmedisinsk forskning, et fagområde der det er få forskere med legeutdanning. Å rekruttere unge kandidater inn i forskning i kliniske fag, gjør det lettere å beholde dem i forskning fremfor klinikk seinere.

Formelle krav/rammer

Opptaksramme

Forskerlinjen i medisin ved UiT har en opptaksramme på 10 plasser per år.

Rekruttering

Vi arrangerer et infomøte om forskerlinjen hver høst. I tillegg til infomøtet, møter faglig leder opp på undervisningen for 1-3 året, for å informere om tilbudet. I forkant av infomøtet få forskningsgruppene ved Det helsevitenskapelige fakultet mulighet til å sende inn «teasere» på aktuelle prosjekt. På infomøtet møter studentene både tidligere og aktive forskerlinjestudenter, får informasjon om forskerlinjen, kan stille spørsmål

og høre erfaringer. På årets infomøte ble det i tillegg servert pizza til de oppmøtte. Det var 32 studenter som møtte på dette møtet.

Vi oppfordrer studentene å snakke med aktive studenter, og til å kontakte forskningsgrupper dersom de er nysgjerrig på tilbudet og interesserte i å søke.

Forskerlinjeløpet

Opptakskrav

Det er mulig å søke seg til forskerlinjen etter 2. eller 3. studieår på medisin. For å kvalifisere for opptak legges følgende momenter til grunn i vurderingen av søknaden:

- Motivasjonsbrev
- Bestått 1. studieår

Gjennomføring

Vedtak om opptak fattes i juni for studenter som har oppstart i høstsemesteret.

Studieplan for forskerlinjen i medisin ved UiT består av et forskningsår, samt fire parallell-semester med medisinstudiet. I forskningsåret jobber studentene fulltid med Forskerlinjen og sitt forskningsprosjekt, og vil etter endt år flyttes ned ett kull på medisinstudiet. Etter forskningsåret har de parallellløp mellom forskerlinjestudie og medisinstudiet. Studentene må være ferdig med sitt forskningsår før påbegynt 5. studieår på medisinstudiet.

Studentene får utbetalt forskerlinjestipend på kr. 100 000,- i fulltidsåret, og kr. 25 000,- pr. deltidsemester.

Hvert år gjennomføres det evaluering fra både student og veileder, samt ett evalueringsmøte med studentene og faglig leder. I tillegg leverer de utkast til manuskript etter endt forskningsår.

Studentene skal i løpet av forskerlinjen bestå 30 studiepoeng på ph.d. nivå. Dette utgjør opplæringsdelen for forskerlinjen. Opplæringsdelen må være godkjent høstsemesteret på 6. studieår av medisinutdanningen, før studenten tar avsluttende eksamen.

I deltidsårene er det viktig at studenten og veiledergruppen holder tett kontakt, slik at fremdriften i henhold til planen opprettholdes. Dersom det oppstår utfordringer, er det lav terskel for å kontakte administrasjonen eller faglig leder for forskerlinjen både for veilederteam og studenter, slik at vi kan finne gode løsninger for at studentene skal fullføre innenfor tidsrammen som er satt.

Eksamen

Eksamen for forskerlinjen leveres i starten av november i 6 studieår. Studentene leverer manuskript/artikkel sammen med selvstendighetserklæring. Det kreves at studenten er første eller andre forfatter på artikkel/manuskript. Vancouver-reglene gjelder for det skriftlige arbeidet. Arbeidet vurderes av en intern og en ekstern sensor, og avsluttes med en muntlig eksamen hvor de presenterer arbeidet sitt. I forbindelse med presentasjonen legges det opp til en faglig samtale og spørsmål fra sensor.

Studentene får graden cand.med. med forskerlinje og kompetansebeviset for forskerlinjen utstedes sammen med vitnemålet for cand. med.-graden. Studiepoengoppnåelsen for forskerlinjen utløses på følgende måte:

- Forskningsartikkel: 90 studiepoeng
- Opplæringsdel (tas løpende fra start til 1 mnd før innlevering av artikkel): 30 studiepoeng

Studentene kan ikke utsette fullføringen av forskerlinjen til etter avlagt cand. med.-grad.

Overgang til ph.d.-utdanningen

På UiT kan tidligere forskerlinjestudenter søke på stipendmidler som lyses ut ved Det helsevitenskapelige fakultet, UiT til et avkortet ph.d.-løp. Søknadene vurderes av en komite, som plukker ut kvalifiserte søkere til intervju. Flere tidligere forskerlinjestudenter søker også opptak til ph.d-programmet med midler fra HelseNord, eller med annen ekstern finansiering.

Kandidater som får tilbud om stipend, søker om opptak til ph.d. programmet i helsevitenskap. Forskerlinjestudentene har allerede opplæringsdelen for ph.d.-programmet (30stp) godkjent, og fullfører arbeidet som mangler (artikler og kappe) for å oppnå ph.d.-graden. For våre forskerlinjestudenter varierer det hvor lang tid de har behov for til fullføring, men gjennomsnittlig tid fra opptak til disputas er 1,68 år. Dette er også medregnet de som starter senere, har eksterne midler eller tar permisjon osv. Omfang og administrasjon Forskerlinjen i medisin ved UiT

Forskerlinjen administreres av en faglig leder og en administrativt ansvarlig. Forskerlinjen har p.t. 29 aktive studenter. Estimert administrativ ressursbruk på forskerlinjen er ca. 70 % av et årsverk.

Kostnader per heltidsforskerlinjestudent i 2024

Merk: Kostnader for administrativ støtte + faglig støtte er delt på snittet av antall aktive forskerlinjekandidater i 2024

	Kroner i 2024 per forskerlinjestudent (heltid)
Studentstipend fra NFR	200 000
Egenfinansierte stipend	66 000 (*1)
Kostnad studieplass (dersom forskerlinjeløpet gjør at man har permisjon fra studieløpet)	0 (*2)
Administrative utgifter / støtte	50 000 (*3)
Lønn veileder/faggruppe	100 000 (*4)
Driftsmidler og annen støtte forskerlinjestudent	150 000 (*5)
Andre utgifter	15 000 (*6)
Totalt som betales av institusjonen	381 000
Totalt inkl stipend fra NFR	581 000

Noter:

- 1) Sommerstipend, 2 x 33 000
- 2) Forskerlinje medisin har lik uttelling på studiepoengproduksjon som medisin, ergo ikke beregnet kostand her.
- 3) 0,4 årsverk

- 4) Lagt til grunn for førsteamanuensisstilling, 10% på hele perioden
- 5) 3 x 50 000
- 6) Inkluderer sosiale arrangement som miljøtur (obligatorisk undervisning) eksamensmiddag, arrangering av konferansen Frampeik.
- 7) Fakultetet bidrar inn med fire studentstipend som ikke er innregnet i denne oversikten, totalt 800 000

Utfordringer

De største utfordringene Det helsevitenskapelige fakultet ved UiT har hatt de seneste årene er å rekruttere tilstrekkelig mange kvalifiserte kandidater, slik at vi får fylt opp plassene. Vi har de to siste årene hatt en økning på medisinstudiet til 181 studieplasser, noe som har hatt en negativ effekt på rekrutteringen til forskerlinjen. Studentene er i tillegg bekymret for det økonomiske aspektet ved å starte på forskerlinjen, ved at man «mister» ett år med lønn i LIS ved å fullføre ph.d.-graden. De to siste årene, i 2024 og 2025 har vi hatt en nedgang i antall studenter som er tatt opp, men for 2026 hadde vi 17 søkere og 10 studenter vil bli tatt opp juni 2026. Én student takket nei, med begrunnelse i økonomi og at stipendet er for lavt.

Til tross for større innsats for rekruttering i 2025, vet vi ikke enda om effekten av 181 kullet er reelt. Fakultetet observerer at attraktiviteten til forskerlinjen har gått nedover de senere årene, noe som skyldes flere faktorer:

- Endring av antall plasser på medisinstudiet til «181 kullet»
- Relevant deltidsjobb er mer attraktivt, fordelaktig og økonomisk
- Arbeidsmengde og behov for frihet utenom studiet
- Stipendet på Forskerlinjen har stått stille i mange år, og er ikke indeksregulert. Dette gjør at studentene blir satt i en økonomisk skvis.
- Ikke tilstrekkelig gode nok finansielle ordninger (fullføringsstipender) slik at forskerlinjeprojektet kan videreføres og ferdigstilles for en ph.d.-grad.
- Studentene er redd de mister inntekt ved å utsette LIS trening og starte på ph.d.-utdanning

Når man spør studentene direkte er svaret ofte økonomi og stipend, selv om det nevnes andre faktorer også.

Vedlegg D Medisin (NTNU)

Bakgrunn/formål

Da forskerlinjen i medisin ble opprettet i 2002 var formålet å rekruttere medisinstudenter til forskning og senere forsknings- og akademiske arbeid i karrieren. Det var få medisinerer som forsket, og de som gjorde det, gjorde det i liten grad og i for kort del av yrkeskarrieren. Forskerlinjen ble opprettet som et integrert studietilbud for medisinstudenter, etter inspirasjon fra slike ordninger i andre land.

Fakultetet opplever at forskerlinjer har vært et vellykket tiltak for å rekruttere medisinstudenter til forskning- og ph.d. utdanningsløp. Per nå har 79 % av de som har fullført forskerlinjen i medisin ved NTNU som har enten fullført en ph.d. eller er tatt opp til ph.d. programmet ved Fakultetet. Nasjonalt, er det vist at mange flere tidligere forskerlinje studenter gjennomfører en ph.d. og er i snitt 10 år yngre enn sine kollegaer som ikke tar forskerlinje når de fullføre ph.d., noe som betyr de tar med seg forskningskompetanse tidligere inn i arbeidslivet (Bjerkreim 2019, Hunskaar 2009, Jacobsen 2018). Selv om de er i snitt 10 år yngre ved fullført doktorgrad, tar det i snitt kun 1,5 år lengere for tidligere forskerlinje studenter å fullføre spesialistutdanningen etter endt studiet. I tillegg er har flere tidligere forskerlinje studenter aspirasjoner til en akademisk karriere senere i arbeidslivet (Jacobsen 2018).

Opptaksramme

Forskerlinjen i medisin ved NTNU har en opptaksramme på 12 plasser per år.

Det er mulig å søke opptak til Forskerlinjen etter 2. eller 3. studieår på medisinstudiet ved NTNU. Søknadsfristen er 1. februar. Søknadene vurderes av en opptakskomité med faglig bredde, før endelig vedtak om opptak fattes av prodekan for medisin og ph.d..

For å kvalifisere for opptak legges følgende momenter til grunn i vurderingen av søknaden:

- Bestått 2. eller 3. år på medisinstudiet
- studentens motivasjon for å ta forskerlinjen
- kvaliteten på selve forskerlinjesøknaden
- sammensetning av veilederteam
- veiledernes kompetanse og tidligere veiledererfaring på forskerlinje og ph.d.
- prosjektets kvalitet, gjennomførbarhet mulighet for utvidelse av forskerlinjeprosjektet til et ph.d.-prosjekt

Det er også en fordel om studenten deltatt aktivt i det aktuelle forskningsmiljøet før vedkommende søker opptak til Forskerlinjen uten at dette er et offisielt kriterium.

Rekruttering

Hvert semester arrangerer Forskerlinjen informasjonsmøter for 1., 2. og 3. årsstudenter på medisinstudiet, sammen med linjeforeningen for forskerlinjestudentene, «Signifikant».

«Signifikant» støttes også av forskerlinjeledelsen i å arrangere pitch-kvelder, der forskergrupper som ønsker forskerlinjestudenter kan presentere sin forskning. Dette ble gjenopprettet høst 2025, og planlegges å gjennomføres årlig. I tillegg er forskergruppene ved alle institutter ved fakultetet invitert til å sende inn prosjektforslag, som legges ut for interesserte studenter på nett.

Signifikant får også finansiell støtte fra forskerlinjeledelsen for arrangering av skrivecaféer, der interesserte studenter kan få hjelp til å skrive søknaden sin.

Gjennomføring

Vedtak om opptak fattes i mars. Forskerlinjen i medisin (NTNU) har en studieplan som er integrert i medisinstudiet og består av ett fulltidsår og 2 sommersemester. I fulltidsåret får studenten 100 % permisjon fra medisinstudiet og konsentrerer seg kun om forskerlinja. Etter fulltidsåret går studentene tilbake til å være fulltidsstudent på medisinstudiet, og gjennomfører to sommersemester. I tillegg vil de fleste studentene jobbe noe med forskerlinjeprosjektet sitt ved siden av medisinstudiet. Studenten får utbetalt forskerlinjestipend på følgende måte:

		Derav fra midler fra NFR	Derav midler fra NTNU
Høstsemester (forskerlinjeåret)	55 000,-	50 000,-	5 000,-
Vårsemester (forskerlinjeåret)	55 000,-	50 000,-	5 000,-
Sommersemester 1	55 000,-	50 000,-	
Sommersemester 2	55 000,-	50 000,-	5 000,-
Driftsmidler	70 000,-		70 000,-
TOTALT	290 000,-		

(Se også «Kostnader per student» lengre ned.)

Ved starten av vårsemesteret i forskerlinjeåret må alle forskerlinjestudentene gjennomføre en midtveiseevaluering hvor studenten og veiledergruppen møter faglig leder for forskerlinjen og en ekstern midtveiseevaluator som kjenner kandidatens fagfelt. Midtveiseevaluering består av en presentasjon av studenten om sitt forskerlinjeprosjekt og fremdrift, og en samtale/diskusjon om hvordan man ligger an i forhold til opprinnelig fremdriftsplan og planen videre mot ferdigstilling av forskerlinjen. Midtveiseevalueringen avsluttes med en samtale mellom kun student, fagligleder og administrativ koordinator/studieveileder, hvor studenten har mulighet til å fortelle f.eks. om utfordringer i veilederrelasjon eller andre forhold som kan være vanskelig å ta opp med veileder(e) til stede («studentsamtale»). Under midtveiseevalueringen fylles det inn en standardisert rapport med mulige oppfølgingspunkter som sendes til både student og veileder, og arkiveres på studentens saksmappe. I tillegg ordnes det en standardisert oppsummering av studentsamtalen som er kun tilgjengelig for student, ikke veileder.

I tillegg til midtveiseevalueringen vil forskerlinjestudentene levere en rapport med veilederuttalelse etter hvert av de fire forskningssemestrene. Stipend utbetales kun dersom rapporten for forutgående semester er levert og godkjent av faglig leder for forskerlinja.

I tillegg til selve forskningsprosjektet, skal studentene gjennomføre emner/kurs tilsvarende 30 studiepoeng. Dette utgjør opplæringsdelen og studenten oppfordres til å avlegge flest mulig av disse studiepoengene i løpet av fulltidsåret, men de kan også ta kurs/emner senere ved siden av medisinstudiet. Fullført opplæringsdel må være godkjent før sluttrapporten leveres. Opplæringsdelen planlegges i henhold til krav for opplæringsdelen til ph.d. -studiet, slik at den kan integreres der dersom studenten søker seg videre til ph.d. etter endt forskerlinje.

Etter fulltidsåret og de to sommersemestrene er det begrenset hvor mye tid studentene kan bruke til forskerlinjeoppgaven. Studenten og veiledergruppen vil likevel holdes kontakt, slik at fremdriften frem til innlevering av forskerlinjeoppgaven i høstsemesteret i 6. studieår. Der hvor det oppstår utfordringer, er det lav terskel for at Forskerlinjen kontaktes, enten det er student en eller veiledergruppen, for å få hjelp til å finne gode løsninger slik at studenten greier å fullføre innenfor tidsrammen. Semesterrapportene er her et hjelpemiddel som gir en god pekepinn på hvor i løype studentene befinner seg. Side 3 av 5

Forskerlinjeoppgaven

Forskerlinjeoppgave leveres i høstsemesteret når studentene er i 6. studieår, og muntlig forsvar finnes sted ca. 7 måneder før cand. med.-graden fullføres. Forskerlinjeoppgaven består av en sammenskrivning og 1 - 2 artikler eller manuskripter. Oppgaven skal beskrive bakgrunn, mål, materialer og metoder, samt resultater og diskusjon av disse. I tillegg leveres det en veiledererklæring hvor veilederen beskriver det vitenskapelige arbeidet som studenten har gjort over tid og det skal komme frem arbeidet representerer en selvstendig innsats Tidligere var hovedregelen at det vitenskapelige arbeidet skulle være publisert, men de senere årene er vekten lagt på at det minst skal være et manuskript som holder et nivå som gjør at det vil være publiserbart i et fagfelleverdert, internasjonalt tidsskrift. Manuskripter som er i slutføringsfasen (men ikke helt publiserbart), kan også godkjennes etter en individuell helhetsvurdering av forskerlinjeløpet.

Studentene går ut med cand.med. med forskerlinje. I tillegg utstedes en bevitnelse for Forskerlinjen sammen med vitnemålet for cand. med.-graden. Studiepoengoppnåelsen for forskerlinjen utløses på følgende måte:

- Høstsemester: MD4071 – 30 studiepoeng
- Vårsemester: MD4072 – 30 studiepoeng
- Opplæringsdel: 30 studiepoeng
- Forskerlinjeoppgaven: 30 studiepoeng

Det er ikke mulig å utsette fullføringen av Forskerlinjen til etter at man har avlagt cand. med.-grad.

Overgang til ph.d.-utdanningen

Fullført forskerlinje kan søkes innpasset i ph.d.-utdanningen med inntil 120 studiepoeng. Dette gjøres i forbindelse med søknad om opptak til ph.d. Fakultetet har avsatt midler til slutføringsstipender for tidligere forskerlinjestudenter som ønsker å ferdigstille ph.d.-graden kort tid etter fullført cand. med.-grad. Disse stipendene er lyses ut på vanlig måte på jobbnorge.no. Selv om det er ingen automatikk i at det er tilgjengelig slutføringsstipend etter avsluttet forskerlinje, men NTNU har prioritert å lyse ut tilstrekkelige stipend hvert år fram til i dag. Stipendet er kun tilgjengelig for forskerlinjestudenter som er ferdig med medisinstudiet og som ønsker å fortsette med prosjektet sitt høsten etter at de har gjennomført utdanninga si.

Fakultetet erfarer slutføringsstipender er et viktig tiltak for å få flest mulig til å fullføre en ph.d., noe som ofte tar 12-18 måneder etter endt medisinstudiet. Noen prioriterer også turnus (LIS1) fremfor ferdigstilling av ph.d.-grad rett etter fullført medisnutdanning, noe som er naturlig gitt det økonomiske aspektet for den enkelte student.

Studenter som enten ikke fullførte forskerlinjen, velger å bytte forskningsprosjekt eller søker om opptak til ph.d. når de er ferdig med turnus eller senere i karrieren, vil kunne søke om godkjenning av deler av opplæringsdel, relevant forskningsarbeid og ev. publikasjoner/manuskripter fra forskerlinjen inn i ph.d.-prosjektet. Dog disse saker vil i så fall behandles individuelt.

Omfang og administrasjon forskerlinjen

I dag administreres Forskerlinjen av en studiekonsulent tilknyttet medisinstudiet. Estimert administrativ ressursbruk på Forskerlinjen er ca. 50 % av et årsverk. I tillegg til administrative ressurser er det avsatt 30 % av ett årsverk til faglig ledelse av Forskerlinjen på fakultetet. De faglige veiledningsressurser er ansatt på Fakultets instituttene.

Merk: Kostnadene knyttet til administrativ støtte og faglige ledelse er estimert basert på lønnskostnader (inkl. sosiale kostnader) delt på 44 aktive studenter i 2025. Tid / lønnskostnadene til forskerlinjestudentenes veiledere er ikke inkludert og er vanskelig å estimere.

Kostnadstype	Kroner
Studentstipend fra NFR*	200 000
Egenfinansierte	
Studentstipend fra NTNU*	20 000
Driftsmidler og annen støtte forskerlinjestudent	70 000
Driftsmidler forskerlinja (undervisning, rekruttering, reiser, eksterne sensoroppdrag for vurdering av forskerlinjeoppgaven) – estimert per student (1/44)	10 000
Kostnad studieplass (ved permisjon fra studieløpet)	291 400
Administrative utgifter (lønn 50 % rådgiver) 1/44 del	8600
Fagligledelsen (lønn fagligleder, 30 % førsteamanuensis) 1/44 del	8200
Totalt som betales av institusjonen	408200
Totalt inkl stipend fra NFR	608200

*Studentstipend på totalt kr. 220 000 per kandidat fordeles med kr. 110 000 kr i forskerlinjeåret (høst- og vårsemesteret) og de resterende kr. 110 000 fordeles over to sommersemester.

Utfordringer

De største utfordringene Fakultet for medisin og helsevitenskap ved NTNU de siste årene har vært rekruttering av tilstrekkelig mange kandidater, slik at vi får fylt opp plassene. Vi har inntrykk at det er økt interesser for forskerlinje nå, og er optimistisk at vi har flere søkere ved neste opptak. Samtidig som vi samarbeider med studentene om å forbedre rekrutteringstiltak. Vi likevel ser at flere faktorer kan ha påvirket hvor attraktiv Forskerlinjen er:

Omlægging til søknadsbasert turnustjeneste som betyr at studentene har et større behov for å ha faglig relevante deltidsjobber under studiet for å posisjonere seg. Selv om forskningserfaring vektlegges ved mange sykehus i søknadsprosessen, er det ikke alle som beskriver dette eksplisitt, og det oftest vektlegges ikke like høyt som arbeidserfaring som medisinstudent med lisens.

Gjennomført ph.d. var en mer opplagt fordel under de tidligere spesialistutdanningsreglene hvor fullført ph.d. kunne telles som mellom 6 til 12 måneder av spesialiseringen. Selv om de nye spesialistutdanningsreglene åpners for at «forskning kan telle som utdanningstid» vil forskningserfaring fra før LIS2/3 ikke teller og det er mindre standardisert mtp. hva og hvor mye forskningstid vil godkjennes som tellende utdanningstid (<https://yngreleger.no/artikkel/forskning-og-spesialistutdanning>). Det derfor anses for mange forskningsinteresserte studenter til å være en større fordel å bli involvert i forskning etter endt LIS1, enn som forskerlinjestudent. Det er uklart om dette har hatt langsiktig konsekvenser på antall leger som forsker, men generelt har vi ikke inntrykk at det er en økning i antall leger som begynner på ph.d.-løp under spesialisering som konsekvens av denne endring, og Forskerlinjen er dermed fortsatt et viktig tiltak for å få leger med forskningskompetanser tidlig i yrkeslivet.

Studentene, og samfunnet for øvrig, er mer opptatt av total arbeidsbelastning og det er kanskje færre som ønsker å gå inn i et løp hvor forskerlinjearbeid må til dels gjennomføres ved siden av studiet.

Størrelsen på forskerlinjestipendet er ikke indeksregulert og kompenserer ikke i tilstrekkelig grad merkostnaden for den enkelte student å utsette oppnådd cand. med.-grad med ett år. BOTT-universitetene har sendt eget brev om stipendsatsen til Kunnskapsdepartementet. Studentene har mulighet til å søke om stipend fra lånekassen også under forskerlinjeåret, men spesielt for studenter som har begynt eller fullført en annen grad før opptak til medisinstudiet kan forskerlinjeåret

Vedlegg E Odontologi (UiO)

Bakgrunn

Forskerlinjeprogrammet ved Det odontologiske fakultet, UiO ble etablert i 2016 som et strategisk tiltak for å styrke rekrutteringen til forskerutdanning blant tannlegestudenter. Tidligere fantes kun NFR sine stipendordninger, men fra 2016 ble vilkårene utvidet til også å inkludere forskerlinje samt sommer- og deltidsstipender for masterstudenter ved Det odontologiske fakultet.

Hovedmålet med forskerlinjen er å motivere tannlegestudenter til å påbegynne en forskerkarriere og senere søke opptak til ph.d.-programmet. Flere fagavdelinger ved fakultetet rapporterer om utfordringer knyttet til rekruttering til vitenskapelige stillinger, og forskerlinjen er et viktig virkemiddel for å styrke interessen for forskning tidlig i utdanningsløpet.

Forskningsbasert utdanning, evidensbasert praksis og kritisk tenkning er sentrale komponenter i moderne odontologi. Forskerlinjen bidrar til å integrere disse elementene i studentenes faglige utvikling.

Forskerlinjeprogrammet består i dag av to hovedkomponenter:

1. **Forskerlinje**
2. **Studentstipender for masterstudenter (sommer- og deltidsstipender)**

Den årlige bevilgningen til programmet er på kr 500 000. Inntil halvparten av midlene kan benyttes til studentstipender. Det odontologiske fakultet har kapasitet til å tilby to forskerlinjeplasser per år.

Innpassing i opprinnelig studieløp

Masterstudentene kan søke opptak til forskerlinjen etter fullført andre studieår, det vil si etter preklinisk fase og før oppstart i klinisk undervisning. Ved opptak får studentene ett års permisjon fra ordinære studier for å arbeide fulltid med forskningsprosjektet. Deretter fortsetter de med forskningsarbeidet på deltid parallelt med den kliniske utdanningen.

Studentene mottar et stipend på totalt kr 200 000, fordelt slik:

- Kr 100 000 utbetales i det første året (fulltidsåret)
- Resterende beløp utbetales per semester i den påfølgende deltidsperioden

Oppfølging underveis

Forskerlinjestudentene skal gjennomføre en opplæringsdel tilsvarende 30 studiepoeng, som er harmonisert med opplæringsdelen i ph.d.-programmet. Kursene tas ved Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, og inkluderer blant annet forskningsmetode, vitenskapelig skriving og etikk.

Studentene får tett oppfølging av veileder og forskningsmiljøet gjennom hele perioden, og det legges vekt på å integrere dem i aktive forskningsgrupper.

Formelle krav til forskerlinjen

Studenter kan enten søke på utlyste forskerlinjeprosjekter publisert på fakultetets nettsider, eller ta direkte kontakt med potensielle veiledere dersom de har egne forskningsideer. For å bli vurdert til opptak kreves:

- Normal studieprogresjon
- Fullstendig søknad inkludert motivasjonsbrev
- Bekreftelse fra veileder og fagmiljø

Innpassing i ph.d.-utdanningen

Studenter som har fullført forskerlinjen og ønsker å gå videre med doktorgradsstudier, kan søke på utlyste stipendiatstillinger ved fakultetet eller utvikle egne prosjekter i samarbeid med veileder. Tidligere forskerlinjestudenter prioriteres ved ansettelse i stipendiatstillinger, da de allerede har relevant forskningskompetanse.

Omfang og administrasjon forskerlinjen

Forskerlinjeprogrammet ved Det odontologiske fakultet administreres av både en faglig og en administrativ leder. Den faglige ledelsen ivaretas av prodekan for forskning, som har et overordnet ansvar for den strategiske utviklingen og faglige kvaliteten i programmet. Den administrative ledelsen ivaretas av en seniorrådgiver i Forskningsseksjonen, som har ansvar for den daglige driften og koordineringen av programmet. Begge funksjonene er estimert til å utgjøre omtrent 10 % av stillingen til de respektive lederne.

Administrasjonen av studentstipendene (sommer- og deltidsstipender) håndteres av samme seniorrådgiver, noe som sikrer kontinuitet og effektiv ressursbruk i oppfølgingen av studentene og deres prosjekter.

Kostnader

	Kroner i 2024 per forskerlinjestudent (heltid)
--	---

Studentstipend fra NFR	200 000
Egenfinansierte stipend	0
Kostnad studieplass (dersom forskerlinjeløpet gjør at man har permisjon fra studieløpet)	222.620 (Studiepoeng (per årsekvivalent) kr. 143.979) – kategori A
Administrative utgifter / støtte	
Lønn veileder/faggruppe	
Driftsmidler og annen støtte forskerlinjestudent	30 000
Andre utgifter	
Totalt som betales av institusjonen	252620
Totalt inkl stipend fra NFR	452620

Utfordringer

En sentral utfordring ved forskerlinjeprogrammet er rekrutteringen av studenter. Mange studenter er tilbakeholdne med å søke fordi de er bekymret for å måtte ta ett års permisjon fra det ordinære studieløpet og dermed forlate sitt kull. Dette oppleves som en barriere både sosialt og faglig.

Fakultetet arbeider aktivt med å forbedre denne situasjonen, blant annet gjennom bedre informasjon om programmet, tett oppfølging av forskerlinjestudentene og synliggjøring av de langsiktige fordelene ved å kombinere klinisk utdanning med forskerkompetanse.

På den positive siden er det stor interesse blant vitenskapelig ansatte for å veilede forskerlinjestudenter, og det finnes et bredt utvalg av forskerlinjeprosjekter innen ulike fagområder. Dette gir studentene gode muligheter til å finne prosjekter som samsvarer med deres interesser og karriereplaner.

Vedlegg F Psykologi (NTNU)

Bakgrunn

Institutt for psykologi, NTNU har over mange år mottatt en rammebevilgning på 300 000 fra NFR tildelt til studentforskning, for at studenter på psykologutdanningen skal kunne få erfaring med forskning i løpet av sitt studieløp. Disse har ved instituttet blitt benyttet til utlysning av sommerstipend og halvtids studentstipend.

Sommerstipendene innebærer at studentene arbeider med/på et forskningsprosjekt i to måneder i løpet av sommeren (medio juni – medio august).

Halvtids studentstipend innebærer at studentene arbeider med/på et forskningsprosjekt i løpet av to semester (høst og vår), i tillegg til sine ordinære studier på profesjonsstudiet.

Utlysning

Stipendene utlyses ved instituttet i løpet av februar og mars. Utlysningen bekjentgjøres til alle psykologistudentene (uavhengig av hvor de befinner seg i studieløpet) gjennom epost. Utlysningen bekjentgjøres også til de vitenskapelig ansatte, slik at de er kjent med den når studenter spør om eventuell veiledning på prosjektet.

Formelle krav

Søknaden må inneholde en prosjektbeskrivelse som beskriver hvilket forskningsprosjekt studenten skal arbeide med under stipendperioden. Studenten må på forhånd ha vært i kontakt med en vitenskapelig ansatt ved instituttet (førsteamanuensis eller professor) som sier seg villig til å være veileder for prosjektet. Ofte ser man at prosjektbeskrivelsen er utarbeidet i samarbeid mellom student og veileder.

Det stilles ikke noen begrensninger for prosjektets tematikk så lenge veileder har godkjent prosjektbeskrivelsen, og ved vurdering av søknadene vil ulike tema vurderes likt, det er således ikke noe krav om at prosjektet må være innen klinisk psykologi.

Når det gjelder søknadsfrist har vi ofte gitt 1 til 2 måneder, idet det kan ta tid å finne veileder og å få skrevet prosjektbeskrivelsen. Instituttet har som mål å være ferdig med saksbehandling i god tid før semesterstutt på våren, særlig med tanke på oppstart av sommerstipendene. Dette også fordi studentene om de ikke får innvilget sommerstipend gjerne ønsker å finne og kunne si ja til annen sommerjobb.

Institutt for psykologi har også i utlysningsteksten satt som krav at studentene skal ha gjennomført de to metodeemnene (kvantitativ metode og kvalitativ metode) før de kan innvilges stipend. Videre har instituttet ikke sett det som optimalt at studentene har stipend parallelt med skriving av hovedoppgaven, og derfor satt som krav at man skal ha minst ett år igjen på psykologstudiet etter gjennomført stipend (hovedoppgaven gjennomføres siste år på studiet).

Vurdering og prioritering av søknadene

Søknadene (med prosjektbeskrivelsene) blir etter søknadsfristens utløp vurdert av forskningsadministrasjonen ved enheten i samarbeid med instituttets nestleder forskning.

Når det gjelder eventuelt rangering av søknader har dette oftest ikke vært et større problem, idet det jevnt over har vært omtrentlig like mange søkere som det er stipend. Ved vurdering av søknadene ses det på faktorer som prosjektets faglige kvalitet, prosjektets egnethet for formålet, instituttets forskningsstrategi, studentens prestasjoner i profesjonsstudiet og studentens motivasjon og egnethet.

Det har vært en føring fra NFR at man ikke skal innvilge flere sommerstipend enn halvtids studentstipend. I de tilfeller vi har hatt flere søknader på sommerstipend enn halvtidsstipend har vi tilbudt enkelte av sommerstipend-søkerne halvtids studentstipend i stedet. Dette har fungert godt.

Innpassing i opprinnelig studieløp

For sommerstipendene er det ikke noe behov for å gjøre innpassing siden disse prosjektene gjennomføres på sommeren. Når det gjelder halvtids studentstipend har vi heller ikke for disse organisert noen form for innpassing, siden det er en forutsetning at man skal gjennomføre forskingsarbeidet utenom studiet, parallelt med studiet fulltid (full studieprogresjon). Årsaken er at man ikke ønsker at studentene skal bli forsinket i sine studier pga stipendet.

Oppfølging underveis

Det har ved instituttet ikke vært behov for noen administrativ oppfølging underveis, og den faglige oppfølgingen foregår mellom veileder og student.

Sluttrapporter

Studentene skal etter endt stipendperiode skrive en sluttrapport over det faglig arbeidet de har gjennomført. Rapporten skal inneholde både en beskrivelse av det faglige arbeidet som er utført, en orientering om andre forhold, som eventuell publisering og formidling fra prosjektperioden og en

vurdering av stipendordningen som helhet, herunder faglig veiledning og administrativ organisering. Sluttrapportene fra studentene har jevnt over gitt positive tilbakemeldinger, og har vist at studentene setter stor pris på ordningen. Sluttrapporten skal før innlevering være godkjent av veileder, og siste del av utbetalingen skjer først når sluttrapporten er innlevert til instituttet. Det gis ikke noen ytterligere tilbakemelding på den faglige rapporten.

Instituttet rapporterer videre til Forskningsrådet innen 1. desember hvert år.

Innpassing i ph.d.-utdanningen

Ordningen har, i motsetning til forskerskole, ingen direkte sammenheng med instituttets ph.d.-program. I noen grad har vi sett at studenter som har hatt studentstipend senere har startet på et ph.d.-løp hos oss.

Omfang og administrasjon forskerlinjen

Studentstipendene administreres av instituttets forskningsadministrasjon i samarbeid med nestleder forskning.

Instituttet har tidligere benyttet tildelingen til rene stipend, hvor total tildeling på 300 000 ble fordelt som 6 stipend på 50 000 kr. De siste årene har man i stedet gitt stipendene skattepliktig. Dette har medført at vi ser vi ikke kan tildele like mange stipend som tidligere, uten å eventuelt bidra med noen egenfinansiering i tillegg.

Utfordringer

Enkelte år har vi hatt for få søkere i forhold til antall stipend vi lyser ut, men dette er blitt løst ved å forlenge fristen og oppfordre flere til å søke.

Vedlegg G Psykologi (UiT)

Bakgrunn og formål

Data fra SSB (SSB, 2018-2023) viser at gjennomsnittlig gjennomføringstid for en ph.d. i Norge fortsatt er relativt lang. Kun 16,7 % av ph.d.-kandidatene i Norge fullfører graden innen tre år, og bare 41,2 % fullfører innen fem år (Sandve, 2025). Dette er problematisk med tanke på de samfunnsmessige, personlige og økonomiske kostnadene som følger med forlengede ph.d.-perioder.

Etterspørselen etter psykologer er stor, og lønnsgapet mellom stillinger i helsevesenet og ved universitetene er betydelig. De fleste nyutdannede psykologer velger dermed å arbeide i helsevesenet, og blir værende der. Et slikt karrierevalg gir grunn til bekymring for universitetene, da det har konsekvenser for rekrutteringen av vitenskapelige ansatte med klinisk bakgrunn.

Det tidligere eksisterende dobbelkompetanseprogrammet i psykologi lyktes godt i å utdanne psykologer med både ph.d. og spesialistkompetanse i klinisk psykologi. Ved UiT har dette programmet imidlertid vært satt på pause etter at regjeringen bestemte at all øremerking av rekrutteringsstillinger bortfalt fra 2023. Selv om programmet er planlagt gjenopptatt, vil det ikke være tilstrekkelig for å dekke universitetenes behov, ettersom kandidatene fra programmet også rekrutteres til stillinger i helseforetakene.

Behovet for vitenskapelig ansatte med både forskningskompetanse og kliniske ferdigheter i psykologi har økt ytterligere, særlig etter at to nye universiteter, Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder, har fått finansiering til å utdanne psykologer. Flere studiesteder bidrar til å møte samfunnets behov for arbeidskraft i helsevesenet, men øker samtidig konkurransen mellom norske universiteter om kvalifisert personale. For å utdanne studenter i psykologi, uavhengig av grad (bachelor og master eller cand.psychol.), er det ikke bare nødvendig med undervisere og veiledere innen klinisk psykologi. Det er også et stort behov for doktorgradskompetanse innen basaldisipliner i psykologi, som kognitiv psykologi, utviklingspsykologi, helsepsykologi og sosial- og samfunnspsykologi. For disse stillingene kreves det ikke spesialistkompetanse, men for å sikre høy kvalitet i psykologiutdanningene i Norge er sterke miljøer innen grunnleggende psykologiske fagområder avgjørende.

For å redusere ph.d.-perioden og utdanne flere med de ovennevnte kompetansene, ble programmet for Forskerlinje i psykologi ved UiT Norges arktiske universitet etablert i 2019. Å integrere forskerutdanningen i grunnutdanningen for psykologistudenter ble antatt å være et effektivt tiltak for å etablere forskeridentitet og kompetanse allerede i starten av karrieren.

Hva har forskerlinjeprogrammet oppnådd så langt?

Den første gruppen på fire studenter ble altså tatt opp til Forskerlinjen i psykologi høsten 2019. Per oktober 2025 har totalt 33 studenter blitt tatt opp til programmet. Av disse har 18 studenter fullført både forskerlinjeprogrammet og sitt opprinnelige studieprogram, noe som tilsvarer en fullføringsgrad på 100 % så langt. For øyeblikket har vi 15 aktive studenter i programmet. Av de totalt 33 studentene er det kun 2 studenter (6 %) som har blitt forsinket i sitt ordinære studieløp på grunn av personlige årsaker. Ingen studenter har droppet ut av programmet.

Av de 18 studentene som har fullført programmet, har 12 studenter (67 %) startet på en ph.d. Enten har de fortsatt med arbeid innenfor forskerlinjeprosjektet sitt (10 studenter) eller startet på et nytt ph.d.-prosjekt (2 studenter). Fire studenter har allerede fullført sin ph.d., og ytterligere tre forventes å fullføre i løpet av de neste månedene. Totalt har forskerlinjestudentene våre produsert 45 fagfelleverderte artikler i internasjonale tidsskrifter.

Selv om antallet studenter i programmet er for lavt til å beregne statistiske suksessindikatorer, peker de første tallene i retning av at programmet har lignende positive effekter som de veletablerte forskerlinjeprogrammene i medisin i Norge. For eksempel har 67 % av studentene i Forskerlinje i psykologi ved UiT fortsatt med en ph.d., sammenlignet med 68 % av forskerlinjestudentene i medisin i Norge (Bjerkreim et al., 2019) og mens de nasjonale forskerlinjeprosjektene i medisin rapporterer at 88 % av studentene deres fullfører programmet (Eskerud et al., 2019), har vi en fullføringsrate på 100 %.

Innpassing i opprinnelig studieløp

For studenter i det seksårige profesjonsstudiet i psykologi var det opprinnelig kun mulig å søke opptak til forskerlinjen etter tredje studieår, men for å gi dem mer fleksibilitet tillater vi nå at de kan søke etter andre, tredje eller fjerde studieår (inspirert av den prosedyren i Forskerlinje i medisin). Studentene fra masterløpet i psykologi må søke opptak til forskerlinjen etter fullført bachelorgrad, da dette er det naturlige tidspunktet for opptak, med samme karakterkrav (minimum C i snitt) som til masterstudiet. Dette gjør det mulig for oss å rekruttere studenter fra andre universiteter. Studentene som blir tatt opp til programmet starter med forskerlinjeåret og går deretter tilbake til det ordinære studieløpet (master- eller profesjonsstudier). Masterstudenter fullfører sin mastergrad på 120 stp, og profesjonsstudenter sin cand.psychol på 360 stp (som også danner grunnlag for autorisasjon som psykolog). Begge får et tillegg på 120 stp for forskerlinjeutdanningen, som fremkommer på vitnemålet.

Veiledning og oppfølging underveis

Vi tar opp inntil seks studenter totalt fra master- og profesjonsstudiet i psykologi årlig. Vi har hatt mellom 6 og 9 søkere til programmet hvert år. Vi har imidlertid kun gitt tilbud til de mest kvalifiserte studentene, selv når det har vært ledige plasser. Dette har vi gjort for å sikre høy motivasjon, kompetanse og engasjement blant studentene i programmet. Dette har for det meste resultert i studentgrupper på mellom 4 og 7 per år i 2021 mottok

vi en ekstra plass fra NFR på grunn av det store antallet kvalifiserte søkere. I 2025 tilbød vi fem studenter plass i programmet, men to studenter fra Universitetet i Innlandet takket nei til tilbudet, og vi endte derfor opp med kun tre studenter dette året.

I forskerlinjeåret fullføres opplæringsdelen av ph.d.-utdanningen og én vitenskapelig artikkel. I løpet av forskerlinjeåret og de avsluttende ordinære studieårene skal studentene gjennomføre omtrent halvparten av det vitenskapelige arbeidet som danner grunnlaget for en ph.d.-avhandling. For at forskerlinjestudentene skal kunne arbeide med forskning på fulltid, mottar de studentstipend, samt opptil 2 sommerstipend finansiert av Det helsevitenskapelige fakultet. I tillegg kan studentene søke om sommerstipend fra Lånekassen.

Under utviklingen og etableringen av Forskerlinjen i psykologi ved Institutt for psykologi ved UiT i 2018 og 2019, dro vi stor nytte av erfaringene vårt fakultet allerede hadde med Forskerlinjen i medisin og Forskerlinjen i odontologi. Vi opprettet en forskerlinjekomite som består av fire vitenskapelige medlemmer (hvorav én er leder), som arbeider innen ulike forskningsfelt, og ett medlem fra fakultetsadministrasjonen. Det administrative medlemmet er også administrator for de to andre forskerlinjeprogrammene ved UiT (medisin og odontologi), noe som sikrer verdifull erfaringsdeling mellom programmene.

Forskerlinjekomiteen har etablert ulike rutiner for å sikre kvalitetskontroll av studentenes prestasjoner og resultater, samt for å styrke tilhørighet og gruppeidentitet blant forskerlinjestudentene i psykologi. Blant annet har vi innført et obligatorisk forskerlinjeemne i studentenes første år. Her møtes studentene og leder av forskerlinjekomiteen månedlig for å diskutere individuell progresjon og utfordringer, samtidig som de får innføring i viktige temaer som åpen vitenskap og problemstillinger knyttet til valg av publiseringskanaler. Studentene presenterer også sitt arbeid på forskningsseminaret ved Institutt for psykologi for ansatte og medstudenter. I tillegg har forskerlinjestudentene felles kontorer i samme etasje, uavhengig av kull, noe som bidrar til et sterkt faglig og sosialt fellesskap. Fakultetet for helsevitenskap tilbyr også fellesaktiviteter for forskerlinjestudentene fra psykologi, medisin og odontologi. For å sikre oppfølging har vi etablert årlige tilbakemeldingsmøter for studentene når de er tilbake på sine opprinnelige studieprogram etter forskerlinjeåret, slik at vi kan identifisere og løse eventuelle utfordringer tidlig.

Formelle krav til forskerlinjen

Søkere til forskerlinjen må ha bestått grunnleggende emner på bachelor- eller profesjonsstudiet med minimum karakteren C i snitt. Studentene søker opptak til forskerlinjen knyttet til et spesifikt prosjekt. Potensielle veiledere ved instituttet inviteres til å sende inn forskerlinjeprosjekter. Prosjektbeskrivelser som egner seg for forskerlinjestudenter utformes av en prosjektleder i fast vitenskapelig stilling og forankres i vedkommendes forskningsgruppe. Forskerlinjekomiteen legger vekt på å velge (bi-)veiledere med bred erfaring innen veiledning på ph.d.-nivå for å ivareta god gjennomførbarhet av prosjektene. Hvert år har blitt tilbudt mellom 9 og

12 prosjekter fra et bredt spekter av forskningsområder, inkludert klinisk psykologi, utviklingspsykologi, pedagogisk psykologi og sosialpsykologi. Til nå har mer enn 20 forskere ved instituttet vært hovedveileder for minst ett forskerlinjeprosjekt. Dette viser at programmet oppleves svært attraktivt også blant veiledere. Rundt juletider hvert år blir prosjektene publisert på nett for studentene, og de gis mulighet til å søke på ett til to av disse (se <https://en.uit.no/project/forskerlinjenipsykologi>). Studentene skriver en personlig søknad hvor de forklarer sin interesse og motivasjon for forskning, samt for det spesifikke prosjektet de søker på. Alle kvalifiserte kandidater blir deretter kalt inn til intervju med forskerlinjekomiteen for å få et inntrykk av deres motivasjon og personlige egnethet før endelig opptak. Basert på intervjuene vil inntil seks studenter bli tilbudt en plass i programmet. Forskerlinjestudentene følger det ordinære forskeropplæringsprogrammet ved fakultetet. I tillegg deltar de på det nevnte forskerlinjeemnet. Eksamensformen for forskerlinjen består av et innsendt artikkelmanus, samt en prøvedisputas.

Innpassing i ph.d.-utdanningen

Det helsevitenskapelige fakultet ved UiT har øremerkede midler til ph.d.-stipender på inntil to år for en andel av forskerlinjestudentene. Forskerlinjestudenter fra psykologi konkurrerer om disse midlene med forskerlinjestudenter fra medisin og odontologi. På grunn av det stramme økonomiske rammeverket ved universitetene, besluttet fakultetet for to år siden å prioritere profesjonsstudenter. Denne beslutningen baseres på hvilket studium som har det største rekrutteringsbehovet. Mengden tilgjengelig finansiering varierer fra år til år, og det har ofte blitt tildelt betydelig kortere ph.d.-perioder enn to år til studentene. På grunn av denne beslutningen har Institutt for psykologi nylig besluttet å finansiere én toårig fullføringsstilling for forskerlinjestudenter internt per år. Basert på vår (begrensede) erfaring med dette, virker det realistisk å anta at en ph.d. kan fullføres innen to år (men ikke mye kortere) etter fullført master- eller profesjonsstudium med Forskerlinje i psykologi. Som nevnt tidligere, har fire av våre studenter allerede fullført sin ph.d., og tre ytterligere studenter er i ferd med å fullføre sin ph.d.

Omfang og administrasjon forskerlinjen

Forskerlinjen har omtrent en 20 prosent administrativ ressurs (ved fakultetet) og en 20 prosent vitenskapelig ressurs øremerket til koordinering av forskerlinjen (ved instituttet). Den vitenskapelige ressursen på 20 prosent fordeles mellom lederen av forskerlinjekomiteen (omtrent 10 prosent) og de tre øvrige vitenskapelige medlemmene (omtrent 3–5 prosent hver). I tillegg er det behov for veiledningsressurser og driftsmidler til prosjektene.

Utfordringer

Forskerlinjekonseptet bryter med den ordinære syklusmodellen for utdanningsløp (jfr. kvalifikasjonsrammeverket). En utfordring er å få studenter som har tilhørt sitt kull i flere år, og som har sterk tilknytning til

gruppen, til å søke forskerlinjen. Særlig gjelder dette profesjonsstudentene, som har seksårige studieløp. De kan stille seg nølende til å forlate sitt opprinnelige kull, på et tidspunkt når praksis og profesjonsforberedende emner kanskje oppleves mer arbeidslivsrelevant enn forskning. For å møte denne utfordringen har vi (som tidligere beskrevet) etablert tiltak og rutiner som sikrer en sterk følelse av tilhørighet og en positiv gruppetilhørighet blant forskerlinjestudentene i psykologi.

Etter vår mening er den største utfordringen vi møter at universitetet og/eller fakultetet ikke har tilstrekkelig finansiering til å tilby fullføringsstillinger til de mest høytpresterende forskerlinjestudentene med gode prosjekter. Basert på tidligere erfaringer anslår vi at denne gruppen utgjør omtrent 30–40 % av hvert kull (2–3 studenter). Å se studenter utmerke seg i sitt vitenskapelige arbeid og være sterkt motivert for en forskerkarriere, men samtidig ikke kunne tilby dem finansiering til å fullføre sin ph.d., er en svært frustrerende opplevelse for alle involverte – studentene, veilederne, forskerlinjekomiteen, instituttet og fakultetet.

En tredje utfordring er det relativt lave nivået på forskerlinjestipendet. Med de sterkt økende levekostnadene i Norge er det ikke tilstrekkelig å finansiere studentene med 50 000 kroner per semester (100 000 kroner totalt) i forskerlinjeåret. Dette gjør det vanskelig for studentene å dekke sine grunnleggende utgifter. Alle disse tre utfordringene kan hindre studenter i å søke forskerlinjen og må tas i betraktning når fremtiden for forskerlinjeprogrammer i Norge planlegges.

Kostnader

<i>Budsjett forskerlinje i psykologi - per kandidat</i> Kostnad studieplass (kategori B)	115 000
Lønn veileder, 10 prosent	120 000
Driftsmidler forskningsprosjekt	70 000
Studentstipend*	200 000
Sum kostnad per kandidat	505 000

Vedlegg H Veterinærmedisin (NMBU)

Bakgrunn

Ved Veterinærhøgskolen ble det opprettet forskerlinje i 2014, som ble begrunnet med følgende tre hovedpoeng:

- *Forskerlinjen vil gi studenter som ønsker en forskningskarriere, bedre muligheter til å kvalifisere seg i løpet av studietiden.*

Veterinærstudiet gir, i likhet med andre profesjonsstudier, små muligheter til forskeropplæring i studietiden, sett i forhold til ordinære masterstudier. Samtidig rekrutterer veterinærstudiet svært ressurssterke studenter. Opprettelse av en forskerlinje vil motivere og gi enkelte studenter mulighet til å starte en forskerutdanning i løpet av studietiden. Studenter som gjennomfører forskerlinjen, vil være godt kvalifisert til en forskerkarriere etter endt studium. De vil også være spesielt godt kvalifisert til arbeid innenfor sitt forskningsområde, selv om de ikke går videre med forskning, f. eks. til arbeid innenfor næringslivsorganisasjoner.

- *Forskerlinjen vil bidra til et bredere rekrutteringsgrunnlag for opptak til veterinærstudiet.*

Rekrutteringen til veterinærstudiet er for ensidig rettet mot klinisk veterinærmedisin, og i de siste årene særlig rettet mot sports- og familiedyrmedisin. Forskerlinjen vil være et attraktivt alternativ for studenter som ønsker en forskerkarriere. Det er et mål å rekruttere studenter som i større grad ønsker en karriere innen andre ikke-kliniske veterinære fagområder som fiskehelse og mattrygghet. En hovedvekt av veterinærmedisinsk forskning skjer i dag innen disse områdene. Opprettelse av en forskerlinje vil synliggjøre satsing og karrieremuligheter innen også disse fagområdene og dermed øke rekrutteringsgrunnlaget til studiet.

- *Forskerlinjen vil bidra positivt til forskningskultur, forskningsproduksjonen og publiseringspoeng ved Veterinærhøgskolen.*

Opprettelse av en forskerlinje vil gi et betydelig bidrag til forskningskulturen og bidra til mer robuste forskningsmiljøer og forskergrupper. Studentene vil knyttes til pågående forskningsprosjekter og bidra til økt forskningsproduksjon og publisering. Forskerlinjen legger opp til at studentene skal publisere en til to artikler.

Forskerlinjen vil gjøre studenter som har gjennomgått dette opplegget langt bedre forberedt på ph.d.-studiet. Det meste av den obligatoriske teoridelen vil studentene ha vært gjennom, og de vil allerede ha kunnskap om forsøksdesign og ha erfaring med vitenskapelig skrivning og publisering. Det kan derfor forventes at forskerlinjen vil bidra til flere avlagte ph.d.

Formelle krav til forskerlinjen

Det arrangeres to informasjonsmøter for studentene, ett i november (generell informasjon) og et i januar (presentasjon av aktuelle forskerlinjeprosjekter fra potensielle veiledere). Interesserte studenter står deretter fritt til å kontakte de ansvarlige for prosjektene for å melde sin interesse. Den som er ansvarlig for forskerlinjeprosjektet innkaller aktuelle studenter til intervju og bestemmer seg for en kandidat. Det er også mulig for studenter å initiere eget prosjekt ved å kontakte aktuelle veiledere. Student og forsker søker i fellesskap om opptak til forskerlinjen, innen fristen 1. april. Forskerlinjeprosjektene skal godkjennes av ph.d.-programrådet ved Veterinærhøgskolen. Prosjektene skal være knyttet til aktive forskergrupper. Det gjøres en samlet vurdering av prosjektbeskrivelse, studentens egnethet og motivasjon, studieresultater og veilederuttalelse. Det er utarbeidet en standardisert «Søknad om opptak til forskerlinjen ved NMBU Veterinærhøgskolen» som signeres av søker og attesteres av veiledere og instituttleder. Ved opptak skal studenten ha fulgt vanlig studieprogresjon og bør ikke ha mer enn ett stryk. Opptak gjøres av ph.d.-programrådet ved Veterinærhøgskolen.

Søknaden skal inneholde:

- Utfylt søknadsskjema
- Én side om din motivasjon for forskningen
- Prosjektbeskrivelse av studentens forskningsprosjekt, maks fire sider, med sammendrag
- Plan for opplæringsdel
- Veilederuttalelse på maks én side
- Bekreftelse fra eventuelle eksterne samarbeidsparter og veiledere
- CV
- Karakterutskrift

Forskerlinja består av en opplæringsdel (30 stp) og et vitenskapelig arbeid (90 stp, inkludert midtveisevaluering), totalt 120 stp.

Obligatorisk opplæringsdel:

- Emne i forskningsetikk (5 studiepoeng). Velg mellom:
 - VET400/VETFORSK400 Introduksjon til etiske og vitenskapsfilosofiske perspektiver i biomedisinsk forskning
 - PHI401 Forskningsetikk og vitenskapsfilosofi I
 - MINA400 Forskerutdanning på tvers av fagdisipliner

- VET403 Vitenskapelig publisering (2 studiepoeng)
- VETFORSK361 Forskerlinjens seminarserie (2 studiepoeng)
- Kurs i forsøksdyrlære for forskere (Obligatorisk når dyreforsøk inngår i forskningsopplegget).

Valgfri opplæringsdel:

NMBU Veterinærhøgskolen tilbyr i tillegg flere fagspesifikke kurs på doktorgradsnivå, i tillegg anbefales det å vurdere andre kurs som tilbys ved NMBU og andre universiteter i Norge. Kursene må være på master-/ph.d.-/etterutdanningsnivå.

Andre poenggivende aktiviteter til opplæringsdel:

Aktiviteter som kan godkjennes som opplæringsdel i forskerlinjen og gir rett til fritak for opplæringsdel til ph.d.-programmet i veterinærvitenskap:

- Presentasjon på nasjonal eller internasjonal konferanse med poster eller muntlig fremlegg (kandidat må være hovedforfatter) (1 studiepoeng per unik poster/presentasjon) (inntil totalt 4 studiepoeng)
- Studieopphold knyttet til forskningsoppgaven av minst 2 ukers varighet i utlandet gir 1,5 studiepoeng (inntil totalt 3 studiepoeng)

Aktiviteter som kan også godkjennes som opplæringsdel i forskerlinjen, men gir ikke rett til fritak for opplæringsdel til ph.d.-programmet i veterinærvitenskap:

- Original forelesninger/undervisning (1 studiepoeng per original forelesning/undervisning og inntil totalt 2 studiepoeng)
- Populærvitenskapelig skriftlig artikler eller kronikker innen eget fagfelt (inntil 2 studiepoeng)
- Mottatt undervisning som f.eks. organisert kollokvium, forelesninger, praktiske øvelser/opplæring i laboratorieferdigheter eller annen metodikk, gruppearbeid og deltakelse i seminar, lesepensum, «fritt emne». Det må være en form for vurdering knyttet til denne aktiviteten (inntil 5 studiepoeng)..

Det vitenskapelige arbeidet

Forskningsoppgaven kan formes på 2 måter:

- Studenten er førsteforfatter på en artikkel som er publisert eller klar for innsending. Sammen med artikkelen leveres det et refleksjonsnotat hvor studenten reflekterer over arbeidet og egen utvikling. Punktene henger sammen med læringsmålene for forskerlinja. Mal for refleksjonsnotat skal benyttes.

- Studentens arbeid er ikke publiserbart alene, eller ikke publiserbart i det hele tatt. Studenten må da levere en oppgave som er bygget opp som en vitenskapelig artikkel, et dokument hvor studenten beskriver hvorfor prosjektet ikke ble publiserbart og refleksjonsnotat beskrevet over. Mal for forskerlinjeoppgave skal benyttes.

Hvis artikler eller manuskript vedlegges må det også legges ved en medforfattererklæring som synliggjør studentens rolle i arbeidet. Artikkelen må være klar til å kunne publiseres og i tråd med tiltenkt tidsskrift sine krav. Se egne retningslinjer for mer detaljer.

Selve vurderingen av rapporten er todelt. Studenten leverer i første omgang inn rapporten, som så evalueres av to sensorer (en er ekstern). Forskerlinjesoppgaven vurderes bestått/ikke bestått. Sammen med sensur av oppgaven skal sensorene levere en vurdering av oppgaven og belyse sterke og svake sider. Sensorene kan gi innspill til forbedring av oppgaven, selv om den vurderes som bestått. Ved ikke bestått oppgave må sensorene påpeke forhold som må rettes eller omarbeides. Fakultetet i dialog med veileder setter nye frister for innlevering og dette meddeles studenten skriftlig. Ikke levert innen fristen medfører ikke bestått. Studenten kan søke om utsatt frist ved gyldig grunn. Oppgaven vurderes av de samme sensorene og de har 3 ukers frist til å vurdere omarbeidet versjon. Ved ikke beståtte oppgaver gis vanligvis 3 måneder til opprettinger.

Ved bestått forskningsoppgave skal studenten fremstille seg til avsluttende eksamen. Det skal holdes en 20 minutters presentasjon av forskningsarbeidet med redegjørelse for resultater og eventuelle avvik. Deretter har sensorene 30 minutter til diskusjon med kandidaten. Veileder har ansvar for gjennomføring og offentliggjøring av eksaminasjonen, men skal ikke selv delta i diskusjonen eller vurderingen.

Innpassing i opprinnelig studieløp

Veterinærstudiet er 5 ½-6 år, totalt 330 stp. Opptak til Forskerlinjen skjer etter 8. semester, dvs. etter 4. studieår. Det er øremerket syv studie plasser per år på forskerlinjen. Forskerlinjen består av en opplæringsdel (30 stp) og et vitenskapelig arbeid (90 stp, inkludert midtveisevaluering), totalt 120 stp. Programmet starter med ett års fulltidsforskning, der studenten får permisjon fra studiet i veterinærmedisin. Mesteparten av opplæringsdelen bør gjennomføres i denne perioden. De neste årene foregår det resterende arbeidet knyttet til forskerlinjen på deltid, parallelt med veterinærstudiet, samt i sommermånedene og eventuelt ventese semester. Det vitenskapelige arbeidet innleveres ved utgangen av 11. eller 12. semester (avhengig av om ventese semester er inkludert), dvs. innen utgangen av 6. studieår.

Oppfølging underveis

Midtveisevaluering, Vetforsk 362 (30 stp):

Etter oppstart på forskerlinjen skal det arbeides kontinuerlig med forskningsprosjektet og den individuelle opplæringsdelen. Etter året med fulltidsforskning er gjennomført, dvs. før 5. ordinære studieår, leverer

studentene en framdriftsrapport, som legger grunnlag for midtveiseevaluering. Framdriftsrapporten skal ta utgangspunkt i prosjektplanen som ble utarbeidet ved opptaket til forskerlinjen. Rapporten skal si noe om studieprogresjon, eventuelt avvik fra planen, hvilke kurs som er gjennomført og hvilke som gjenstår, artikkelstatus og arbeidsmål for de neste semestrene. Studenten presenterer framdriftsrapporten for veiledere og relevante samarbeidspartnere, samt fagansvarlig og administrativt ansvarlig for forskerlinjen. Veileder og fagansvarlig har ansvaret for vurdering og godkjenning. Bestått midtveiseevaluering gir 30 stp, av de 90 stp som gis totalt for det vitenskapelige arbeidet.

Forskerlinjens seminarserie, Vetforsk 361 (2 stp):

Hensikten med seminarserien er å skape en felles ramme og miljø for forskerlinjestudentene samt gi studentene øvelse i framlegging og formidling. Hver november arrangeres det et halvdagsseminar med vekt på fag, forskning og forskningsmiljø. Det er obligatorisk oppmøte på 2 seminarer i løpet av forskerlinjen. Studentene som er på sitt første seminar legger frem sine forskningsprosjekter, mens de som er på sitt siste seminar skal gi en mer utfyllende presentasjon med mer fokus på resultater og diskusjon. På denne måten vil de nye studentene høste erfaring fra de studentene som har fullført forskerlinjeåret og det blir et forum for diskusjon, meningsutveksling og informasjon. Veiledere deltar også her.

Forskerlinjen og ph.d.-utdanning

Forskerlinjen skal gi grunnlag for egen forskerkarriere og gi en god kvalifikasjon for å søke ph.d.-stillinger ved fullført veterinærutdanning. Forskerlinjen gir fritak for opptil 25 studiepoeng i ph.d.-studiets totale 30 studiepoengs opplæringsdel ved Veterinærhøgskolen. Arbeid og artikler fra forskerlinjen kan inngå i fremtidig ph.d.-grad og resultere i avkortning av graden, og således være starten på et ph.d.-arbeid. Rapporten som avslutter forskerlinjearbeidet, gir også et godt grunnlag for den teoretiske skrive delen i en ph.d.-grad.

Omfang og administrasjon forskerlinjen

Forskerlinjen administreres Fagansvarlig for forskerlinjen og administrativt ansvarlig ved Seksjon for studie- og forskning. Det er utarbeidet et dokument som heter «Årshjul og roller i forskerlinjen» der ansvar og oppgaver for vitenskapelig og administrativt personale ved fakultetsadministrasjonen, instituttene og forskergruppene beskrives. Studieplanen revideres årlig, og vedtas av Utdanningsutvalget ved Veterinærhøgskolen.

Ved Veterinærhøgskolen regnes det med omtrent følgende utgifter per år for en heltidsstudent på forskerlinjen i 2024:

	Kroner i 2024 per forskerlinjestudent (heltid)
Studentstipend fra NFR	200 000
Egenfinansierte stipend	0
Kostnad studieplass (dersom forskerlinjeløpet gjør at man har permisjon fra studieløpet) ¹	500 600
Administrative utgifter / støtte ²	22 518
Lønn veileder/faggruppe	86 400
Driftsmidler og annen støtte forskerlinjestudent ³	100 000
Andre utgifter	500
Totalt som betales av institusjonen	710 018
<i>Totalt inkl stipend fra NFR</i>	<i>910 018</i>

1. Sats for 2025 gjelder 1 studieplass i kategori A (veterinærmedisin) 302 450 NOK + RBO tildeling på kr 198 150 NOK for 60 stp. Avviker veldig fra estimatet i 2017, da det kun har blitt brukt tall for Veterinærhøgskolen og ikke for NMBU i sin helhet. Veterinærhøgskolen betaler 40% av studieplasstildelingen til NMBU, dette var ikke med i estimatet fra 2017.
2. Kostnad for administrativ ansatt + faglig leder for forskerlinjen er estimert for 1 student for 2024.
3. Driftsmidler på 100 000,- gis pr student totalt for hele utdanningsløpet, og ikke bare for 1 år.

Utfordringer

Det er budsjettmessige utfordringer ved at Veterinærhøgskolen ikke har ekstern finansiering av stipendene som gis til studentene (totalt kr. 200.000 per student). Man har lært mye av forskerlinjen i medisin ved UiO, men trenger fortsatt å gjøre flere egne erfaringer. Det er viktig å bevisstgjøre veiledere på at forskerlinjestudenter er noe annet enn ordinære ph.d.-studenter; de er yngre og mer umodne og trenger tettere oppfølging. Flere forskerlinjestudenter ønsker at det øremerkes ph.d.-stillinger som de kan søke på for å fullføre et ph.d.-løp. Ettersom det vitenskapelige arbeidet som gjøres i regi av forskerlinjen ikke resulterer i noen egen grad/utdannelse, vurderer NMBU det som uproblematisk at det brukes videre i en ph.d.-avhandling.

Vedlegg I Psykologi (UiB)

Bakgrunn

Rammebevilgninger til studentforskning og forskerlinjer ble opprettet av Forskningsrådet i 2002 for å motvirke svikten i rekruttering av medisiner, odontologer og psykologer til forskning. Ved Det psykologiske fakultet har vi ikke en forskerlinje, men det har gjennom en årrekke vært mulig for studenter å søke sommerstipend via rammebevilgning fra NFR for å forske. Fakultetet lyser i samarbeid med Norges Forskningsråd ut studentstipend to ganger i året. Stipendet skal styrke grunnlaget og mulighetene for en videre forskerkarriere, ved at studenten skal kunne fordype seg i et forskningsprosjekt utover det som er vanlig til en hovedoppgave i psykologi.

Formål

Stipendets formål er å stimulere profesjonsstudenter i psykologi til å forske. Det vil si at stipendet skal styrke grunnlaget og mulighetene for en videre forskerkarriere. I tråd med dette kan studentstipend tildeles til studenter som presenterer en forskningsoppgave (søknad) som er mer omfattende og ambisiøs enn det som kreves til en obligatorisk oppgave (hovedoppgave) i profesjonsstudiet. Stipendet skal ikke finansiere ordinære studieplanfestede oppgaver i profesjonsstudiet. Hvis datagrunnlaget som evt. samles inn til en hovedoppgave er større enn det som benyttes i oppgaven er det mulig å bruke disse dataene som grunnlag for et studentstipend. Det gis ikke stipend til studenter som avslutter studiet ved utgang av samme semester som søknaden innleveres.

Formelle krav

Studentstipend kan tildeles fra og med tredje studieår og tildeles for ett eller to semestre av gangen. Det er mulig å søke hele eller halve stipend. Ved tildeling av fullt stipend kan studenten søke om permisjon fra studiet. Studieadministrasjonen ved fakultetet gir informasjon om muligheter og regler for studiepermisjon. Stipendbeløpet er en fast sats per studieår. Gjeldende sats er 100 000 kr per år (heltidsstipend). Stipendet utbetales av kontraktsansvarlig institusjon i starten av hvert semester. I og med at stipendet ikke er lønn og ikke gir lønnsansiennitet har ikke universitetet arbeidsgiveransvar for studentstipendiater. Stipendmottaker har dermed verken rettigheter eller plikter som lønnsmottaker.

Veiledning og oppfølging underveis

Veileder, som skal være en erfaren forsker (minst doktorgrad eller

tilsvarende kompetanse), er den personen som på vegne av administrativt ansvarlig fakultet/institutt har ansvar for faglig framdrift og gjennomføring av forskningsprosjektet. Vedkommende må være ansatt ved Det psykologiske fakultet. Veileder bør sørge for at det går klart fram av prosjektbeskrivelsen hva som er studentens oppgave og rolle i forskningsprosjektet.

Krav til søknad om studentstipend

Obligatoriske vedlegg til søknadsskjemaet er prosjektbeskrivelse (maks 5 sider, inkludert referanser), kort CV for studenten inkludert karakterutskrift, kort CV for veileder og anbefalingsbrev fra veileder og institutt. Søknader vurderes av en oppnevnt vitenskapelig komite og tildeles av prodekan.

Til grunn for søknadsprioritering legges:

- 1) prosjektets faglige kvalitet
- 2) prosjektets egnethet for formålet
- 3) fakultetets forskningsstrategi

Prosjektbeskrivelsen bør inneholde noe om:

- Bakgrunn
- Mål - hovedmål/delmål
- Metode
- Personvern og etikk
- Tidsplan, i den grad det er mulig å angi noen milepæler for prosjektet
- Spesifisering av studentens rolle/oppgaver i prosjektet
- Planlagte delstudier/publikasjoner
- Evt. referanser

Det gjøres oppmerksom på at student og veileder er ansvarlig for å lage en realistisk fremdriftsplan der det også tas hensyn til studentens progresjon i studiet. Studenter som får tildelt 100% studentstipend kan søke om permisjon fra studiet i ett eller to semestre, avhengig av prosjektets/stipendets lengde. Studenter som har fått tildelt studentstipend har samme frist for å levere hovedoppgaven som øvrige studenter i det aktuelle semesteret av programmet.

Ved god og dokumentert framdrift i forskningsarbeidet (for eksempel presentasjon, abstrakts, artikkel) kan studentstipendet forlenges. Når det søkes om nytt stipend etter et halvt eller ett år med helt eller halvt stipend, skal det sendes søknadsskjema, CV student, prosjektbeskrivelse og en kort framdriftsrapport (1-2 sider) samt en anbefaling om fortsettelse fra veileder og institutt.

Innpassing i ph.d.-utdanningen

Siden vi ikke har forskerlinje hos oss, så søker kandidater på ph.d.-utdanningen på ordinære vilkår. Vi har ikke et «fast track» løp, men ser at de studentene som har fått tildelt studentstipend stiller sterkt i konkurransen om stipendiatutlysninger.

Omfang og administrasjon av forskerlinjen

Ved Det psykologiske fakultet er det Forskningsseksjonen som administrerer ordningen med studentstipend. Det er to søknadsfrister i året: 20. mars og 20. november. Det oppnevnes en vitenskapelig komite som vurderer innkomne søknader og foreslår stipendtildeling. Fakultetets prodekan tildeler deretter stipend på fullmakt fra fakultetets forsknings- og forskerutdanningsutvalg (FFU). Økonomiseksjonen sender ut tildelingsbrev til de som tildeles stipend. Alle studenter søker med bakgrunn i en prosjektbeskrivelse der det står hva de skal gjøre, hvordan de skal arbeide og bruke midlene. Rapport sendes etter endt stipend og behandles i FFU.

Kostnader

	Kroner i 2024 per studentstipend (heltid)
Studentstipend fra NFR (tildeles totalt 500 000 fra NFR per år)	100 000
Egenfinansierte stipend	-
Kostnad studieplass (dersom forskerlinjeløpet gjør at man har permisjon fra studieløpet)	-
Administrative utgifter / støtte (utlysning, vurdering, tildeling)	25 000
Lønn veileder/faggruppe	50 000
Driftsmidler og annen støtte forskerlinjestudent	-
Andre utgifter	-
Totalt som betales av institusjonen	75 000
<i>Totalt inkl. stipend fra NFR</i>	175 000

Forskerlinjekonseptet (formålet med studentstipend) bryter med den ordinære syklusmodellen for utdanningsløp (jfr. kvalifikasjonsrammeverket). Den største utfordringen er å tydeliggjøre i forskriftene for høyere utdanning at forskerutdanningen kan påbegynnes før fullført lavere grads studier (her mastergrad eller cand. psychol.-grad i psykologi).

Vedlegg J Det juridiske fakultet (UiB)

Bakgrunn og formål

Forskerlinjen ved Det juridiske fakultet på Universitetet i Bergen er normert til 70 studiepoeng. Fra oppstarten og frem til studieåret 2024/2025 var det opptak én gang i året. Søknad om opptak har blitt sendt i vårsemesteret, med oppstart i august. Innlevering har vært i juni året etter. Fra studieåret 2025/2026 er det innført et supplerende opptak, slik at det blir innlevering to ganger i året. Studentene vil ha felles undervisning og følge samme timeplan.

Prøvingsformen er en masteroppgave på 70 studiepoeng og maksimalt 37 500 tegn, som blir evaluert av to sensorer.

Formålet med Forskerlinjen er beskrevet som følgende i emnebeskrivelsen:

Føremålet med emnet er å tilby studentane eit studium på eit høgare akademisk nivå som minskar avstanden mellom profesjonsstudiet og praksis, og hevar kunnskapsnivået om rettssystemet og det praktiske rettslivet for øvrig verka til at studentane tileignar seg kunnskap om ulike metodetilnærmingar innanfor rettsvitenskapen, og at dei på ein slik bakgrunn kan gjera eit informert val av metode til handtering av eige kjeldemateriale utdanna studentar med ei viss forskingserfaring som kan nyttiggjera seg denne med tanke på problemløysing i det praktiske rettslivet identifisera og utvikla studentar med forskartalent og forskingsinteresse med tanke på rekruttering til ph.d.-programmet gjera dei juridiske kandidatane betre i stand til å utfordra etablert kunnskap og praksis på fagområdet, slik at dei er førebudde på å bidra til innovasjon i akademia og i praksis.

Et av hovedformålene med forskerlinjen er altså å utvikle forskertalenter. På forskerlinjen får studentene faglig fordypning gjennom å skrive en stor masteroppgave med utgangspunkt i en selvvalgt problemstilling. Dette vil gi økt forståelse for juridisk metode, og kunnskap om hvordan man arbeider som rettsforsker. Vi vil lære studentene å jobbe selvstendig og drive fremover sitt eget forskningsprosjekt. Derfor er forskerlinjen i dag helt sentral i fakultetet sin rekruttering til ph.d.-programmet.

Læringsutbyttet, det studentene skal sitte igjen med, er beskrevet som følgende:

Etter kurset skal studentane ha fått inngående kunnskap om og forståing av sitt fagfelt.

Dei skal kunne handtera eit stort kjeldemateriale, identifisera komplekse problemstillingar og nytta juridisk metode på ein sjølvstendig og systematisk måte.

Gjennom å presentere eige prosjekt og diskutere eige og andre sine prosjekt, og vitenskaplege tekstar, skal studentane ha fått generell kompetanse i å delta i kompleks juridisk og vitenskapleg diskusjon.

Formelle krav/innpass i studieløp/veiledning og oppfølging underveis/innpass i ph.d.-utdanningen

Antall studenter som har vært tatt opp har vært varierende. Studieåret 2024/2025 var det syv studenter som fikk opptak og leverte. Antallet har variert fra 4 til 17 studenter. Studentene får ikke permisjon fra ordinært studieløp, men innpasser Forskerlinjen som hele femte studieår.

Opptakskriteriene er per i dag:

For opptak til forskerlinjen stilles det krav om et høyt faglig nivå. Som hovedregel innebærer dette B i vektet karaktersnitt. Prosjektskissen har stor vekt. Det vil være relevant om karakterene viser en progresjon mot slutten av studiet og/eller at de beste prestasjonene er avlagt i store og prosjektrelevante emner. Det kan også spille positivt inn dersom du har annen relevant erfaring utenfor jusstudiet (jobb, kurs, verv etc.) som kan underbygge søknaden din.

Søknaden studentene sender må inneholde følgende:

- Prosjektskisse
- CV
- Karakterutskrift
- Eventuelle attester fra faglig relevant arbeid

De som blir tatt opp på Forskerlinjen skal ha faglige og praktiske rammer som fremmer formålet

- Faglige rammer – de fleste obligatoriske
- 30 timer veiledning, pluss fem timer til veileder for å være med på 3 prosjektfremleggelser gjennom studieåret (workshop, prosjektpresentasjon og sluttseminar.)
- 20 timer med seminarer
- En workshop i høstsemestret, med prosjektfremleggelse og gruppediskusjon
- *Tekst kvalitetskurs med tekstinlevering og gruppediskusjon*
- En prosjektpresentasjon (midtveisevaluering) for en forskergruppe tilsvarende obligatorisk element på ph.d.-programmet, med tekstinlevering, forberedte kommentarer og gruppediskusjon
- Tre forelesninger om vitenskapelig metode og akademisk skriving i samarbeid med ph.d.programmet, og tre diskusjonssamlinger ledet av en doktorgradsstipendiat der studentene er delt opp i mindre grupper
- *Internasjonal workshop*
- Deltagelse på David Doublet-seminar i samarbeid med ph.d.-programmet
- Sluttseminar med ekspertkommentator.

- Individuell oppfølging fra emneansvarlig.
- Kurs i kildesøk
- Medlemskap i en forskergruppe, og tilgang til arrangementer hos andre forskergrupper og fakultetet generelt etter forespørsel
- Praktiske rammer
- Fast lesesalsplass på felles lesesal reservert for studenter på Forskerlinjen
- PC
- Tilgang til printere og annen infrastruktur på fakultetet
- Tilgang til personalkantine, fakultetskjøkken, rekvisita-rom etc. på samme måte som andre ansatte ved fakultetet

Omfang og administrasjon

For å sikre at studentene har tilstrekkelig kunnskap til å skrive stor masteroppgave i tråd med læringsutbyttet er følgende undervisningsaktiviteter gjort obligatoriske:

Seminarer

I løpet av året arrangeres det 20 timer med seminarer hvor studentene samles for å diskutere metodiske og skrive tekniske temaer som er relevante for studentene, på tvers av individuelle tema og problemstillinger. 10 av disse er obligatoriske. Fra studieåret 22/23 har 2 seminartimer vært allokert til undervisning om komparativ metode i kurs om Rettsvitenskapens karakter og akademisk skriving.

Vitenskapelig fagfellesskap i workshop

På workshop legger studentene frem tekstutdrag på opp mot 15 sider for hverandre og får tilbakemeldinger. En av medstudentene får særskilt kommenteringsansvar og resten av gruppen deltar i felles diskusjon. Veileder er til stede. Workshop er et første møte med å gi og få vitenskapelig kritikk fra fagfeller og skal gi studentene trening til prosjektpresentasjon og øvrig forskningsformidling.

Tekstkvalitetskurs

Forelesning om tekstkvalitet og et seminar med tekstfremleggelse og kommentering, hvor studentene i forkant sender tekst på ca. 15 sider. I seminaret deles kullet inn i grupper på 3-5 studenter, og hver student får kommentarer fra medstudentene på sin gruppe. Diskusjonen ledes av en vitenskapelig ansatt med spisskompetanse på tekstkvalitet. Formålet er å gjøre studentene bedre i stand til å lese sine egne tekster kritisk, heve tekstkvalitetsnivået og gi dem mer og bredere erfaring med å drive vitenskapelig kritikk.

Forskergruppepresentasjon

Omtrent midtveis i prosessen skal studentene presentere sitt prosjekt i sin primære forskergruppe. Studenten skal sende et utdrag på opp til 20 sider til hele forskergruppen ca. en uke før presentasjonen, som blir lest av alle eller utvalgte medlemmer av forskergruppen. Forskergruppepresentasjonen består av en overordnet presentasjon av prosjektet, før en kommentator som har fått i særlig oppgave å kommentere tekstutdraget, kommer med innspill. Deretter diskuterer hele forskergruppen i fellesskap.

Kurs i rettsvitenskapelig metode og akademisk skriving

Studentene får metodisk opplæring i et samarbeid med doktorgradsprogrammet gjennom en kombinasjon av tre forelesninger om metodiske tema à to timer. I tillegg har kurset som nevnt 2 seminartimer om komparasjon. Samlet sett skal kurset gi studentene innsikt i rettsvitenskapens karakter og siktemål, en introduksjon til rettsvitenskapelig forskningsmetodikk, og forståelse av rettsdogmatikk som rettsvitenskapens kjerneoppgave, rettspolitikk som del av rettsvitenskapen og bruk av komparativ metode. Deretter skal studentene delta på tre diskusjonssamlinger à to timer i mindre grupper under veiledning av en stipendiat eller annen vitenskapelig ansatt. På diskusjonssamlingene skal det være rom for å stille spørsmål og reflektere over rettsvitenskapelig metode i etterkant av forelesningene, samt utveksle erfaringer og inntrykk midtveis i skriveprosessen

Internasjonal workshop

Forelesning på engelsk om å presentere «a project to an international audience and the challenges we – as academics – meet when we want to communicate our projects to colleagues from other legal cultures.” Fram til og med studieåret 23/24 har workshopen også hatt en gruppesamling, der de har sendt inn engelskspråklig oppsummering av prosjektet og gitt en 10-15 minutter lang “presentation of the core in your project – meaning your basic research question, central approach and main findings etc” med respons fra en studentgruppe på 4-5 studenter, ledet av en vitenskapelig ansatt.

På grunn av avvikling av forskningstermin var denne internasjonale workshopen innlemmet i seminaret om komparativ metode i studieåret 24/25. Av ressurs hensyn har workshopen kun forelesning studieåret 25/26, der studentene sender inn et kort prosjektnotat på engelsk i forkant.

David Doublet-seminar i samarbeid med ph.d.-programmet

Omtrent to uker før David Doublet-seminaret skal det sendes et tekstutdrag på 7-10 sider som skal kommenteres og diskuteres av en mindre gruppe medstudenter og en seniorforsker. Forskerlinjestudentene er med på det øvrige programmet på David-Doublet seminaret sammen med ph.d.-stidendiater, både faglige og sosiale aktiviteter.

Sluttseminar

Kommentering av og diskusjon med seniorforsker, som fungerer som ekspertkommentar til masteravhandlingen. Kommentatoren får særlig ansvar for å nærlese cirka 20 sider av avhandlingen. På seminaret presenterer studenten masteroppgaven og utdraget, og fagpersonen kommenterer utdraget og helheten i oppgaven. Seminaret skal fungere som en kvalitetssikring før ferdigstilling av avhandling for innlevering.

Veiledning

35 timer veiledning.

I tillegg til disse obligatoriske undervisningsaktivitetene får studentene tilbud om:

Kildesøkekurs: Studentene får tilbud om å delta på kildesøkekurs i regi av Universitetsbiblioteket. Biblioteket gir også individuell oppfølging av forskerlinjestudentene etter behov.

Deltagelse i forskergruppene: Studentene blir medlem av forskergruppen som oppgaven har tematisk tilknytning til, og får i tillegg mulighet til å være med i øvrige forskergrupper og delta på arrangementer der.

Individuell oppfølging av emneansvarlig: Studentene har hatt tilbud om samtaler med emneansvarlig gjennom hele studieåret, ved behov. Studieåret 25/26 avvikles oppfølgingen delvis i smågrupper, av ressurshensyn.

Ressursbruk/kostnader

Budsjett forskerlinje i rettsvitenskap - per kandidat 2017:

Kostnad studieplass	20 200
Lønn veileder	20 200
Midtveisevaluering	10 100
Driftskostnader	31 000
Studentstipend	100 000
<i>Sum kostnad per kandidat</i>	181 500

Kostnad pr. student inkludert 20 prosent egenandel (uten egenandel kr. 16 186 per student). Veiledning og midtveisevaluering hhv. 20 og 10 timer per student, lønnstrinn 90 + sosiale kostnader. Driftskostnader (adm. ressurs) lønnstrinn 60 i halv stilling. Totalt kr. 470 000.

	Kroner i 2024 per forskerlinjestudent (heltid)
Studentstipend fra NFR	25 000
Egenfinansierte stipend	75 000
Kostnad studieplass (dersom forskerlinjeløpet gjør at man har permisjon fra studieløpet)	0
Administrative utgifter / støtte	135 000
Lønn veileder/faggruppe	35 000
Driftsmidler og annen støtte forskerlinjestudent	16 000
Andre utgifter	16 000
Totalt som betales av institusjonen	277 000
Totalt inkl stipend fra NFR	302 000

Sak PS Forskningssystemet 30/26

Orienteringer

Til	Ansvarlig Direktør	Saksbehandler	Vedlegg
Porteføljestyret for forskningssystemet	Johannes W. Løvhaug	Lillian M. Baltzrud	1. Forskningsrådets innspill til KDs gjennomgang av instituttsektoren
Fra			2. Langtidsmøteplan
Områdedirektør			
Benedicte Løseth			

BESLUTNINGSSAK

Forslag til vedtak Porteføljestyret for forskningssystemet tar orienteringene til etterretning.

Kort bakgrunn Orienteringer er en fast sak i møtene til porteføljestyret for forskningssystemet. Saken kan inneholde både skriftlige og muntlige orienteringer. Sistnevnte vil det orienteres om i møtet. Oppdatert langtidsmøteplan legges alltid ved.

Hvorfor saken fremmes til dette møtet Porteføljestyret skal være kjent med pågående saker som angår deres ansvarsområder.

Hovedpunkter Til dette møtet er det tre muntlige orienteringer og en skriftlig. De tre muntlige vil bli gitt i møtet og er:

- 1. Forskningsrådets innspill til KDs gjennomgang av instituttsektoren og oppdrag** (se også vedlegg 1)
- 2. Ny plan for åpen forskning**
- 3. Statusoppdatering om nytt rammeprogram og konkurranseevnefond**

Den skriftlige er:

4. INTPART-samarbeidet i Japan

HKH Kronprins Haakon gjennomfører et offisielt statsbesøk til Japan 2.–4. juni 2026. Besøket er en oppfølging av det strategiske partnerskapet mellom Norge og Japan innenfor utenriks- og forsvarssamarbeid, næringsutvikling og forskning. Forskningsrådet deltar, med en delegasjon ledet av områdedirektør for Innovasjon i næringslivet og offentlig sektor Anne Kjersti Fahlvik, i to sidearrangementer med fokus på kunstig intelligens. Forskningsrådet har invitert ledere fra sentrale norske KI-miljøer til å bidra i programmet, med mål om å sikre høy faglig kvalitet og legge til rette for økt samarbeid mellom norske og japanske forskningsmiljøer.

Forberedelse / prosess Administrasjonen har utviklet saken

Innspill gjennomgang instituttsektoren

Vi viser til invitasjon fra Kunnskapsdepartementet 5. desember 2025 om å gi innspill til regjeringens pågående arbeid med gjennomgang av instituttsektoren. Forskningsrådet takker for muligheten til å gi innspill til dette arbeidet. Forskningsrådet mener en gjennomgang av instituttsektoren og dens rolle er viktig i en situasjon hvor rammene for utviklingen av forskningssystemet er i endring.

Stortingsmeldingen om forskningssystemet (Meld. St. 14 (2024-2025)) *Sikker kunnskap i en usikker verden* tegner et bilde av et norsk forskningssystem som på mange måter fungerer godt, men som har noen utfordringer.

En av de sentrale utfordringene fremover er behovet for et næringsliv som i større grad enn i dag baserer seg på banebrytende forskning og forskningsbasert innovasjon. I stortingsmeldingen varsles det en gjennomgang av instituttsektoren med særlig vekt på samspill mellom instituttene og næringslivet. Gjennomgangen skal se på instituttene mål, rolle, organisering, rammebetingelser og konkurranseforhold. Særlig skal gjennomgangen undersøke tiltak som kan styrke samhandlingen mellom næringsliv, offentlig sektor og forskningsmiljøene for å belyse hvordan instituttsektoren i enda større grad enn i dag bidrar til utvikling og omstilling i samfunnet.

Det grunnleggende utfordringsbildet som stortingsmeldingen løfter fram, gjenfinnes også i europeisk forskningspolitikk og er sentralt i forslagene til nytt rammeprogram for forskning og innovasjon og det nye konkurranseevnefondet. Det dreier seg i første rekke om å tette innovasjonsgapet som har oppstått mellom Europa og USA/deler av Asia. Nøkkelen til å tette innovasjonsgapet og å styrke den europeiske konkurransevnen, ligger i en kraftfull satsing på forskning og innovasjon. Dette skjer i en tid hvor en ustabil geopolitisk situasjon tvinger fram nytenkning rundt internasjonal samhandling, allianser og sikkerhet, og hvor økonomisk og sikkerhetspolitisk autonomi er prekært. Forskning som støtter opp om forsvarsevne og sikkerhet er blitt svært viktig.

Utfordringene når det gjelder næringsutvikling basert på forskning- og innovasjon, gjelder i minst like stor grad for Norge som EU. Norge har særlig behov for omstilling fra olje- og gassinntekter til et næringsliv som i større grad er knyttet til teknologi og nye tjenester. Skal Norge nå ambisjoner om være blant innovasjonslederne i Europa, må det gires kraftig opp og utvikles andre næringer enn dagens råvarebaserte eksportindustri. Ikke bare er det et oppstått et innovasjonsgap mellom EU og USA/Asia; det er også et innovasjonsgap mellom Norge og en del andre europeiske land, ikke minst våre nordiske naboer. Her må Norge bygge på all den kompetansen og tidligere investeringer i FoU som er gjort over mange tiår og legge mer til rette for at alle deler av forskningssystemet bidrar.

Norge må ha et forskningssystem som fungerer hensiktsmessig i møte med den forventede samfunnsutviklingen. Det omfatter både forskerne selv, infrastruktur, alle forskningsinstitusjonene, aktører i næringsliv og offentlig sektor, virkemiddelaktører og myndigheter. Forskningsrådet har en helhetlig tilnærming til alle sektorene som inngår i og spiller en rolle for forskningssystemet og er opptatt av hvordan endringer i rammebetingelser påvirker de ulike sektorene samlet sett.

Instituttsektoren sto for 19 % av den totale FoU-innsatsen i Norge i 2023, og den spiller en nøkkelrolle når det gjelder brukernær FoU. De siste årene har imidlertid næringslivets innkjøp av FoU-tjenester fra instituttsektoren gått noe ned. Dette kan være en indikasjon på at instituttene ikke

i tilstrekkelig grad tilbyr relevante tjenester for næringslivets behov. Det kan også indikere at virkemidlene for samspeillet ikke er optimalt utformet slik at næringslivet derfor henter FoU-kompetanse fra andre aktører enn forskningsinstitusjonene (UH/institutt) eller trekker på kapasitet internt i virksomhetene. Det grunnleggende spørsmålet for gjennomgangen av instituttsektoren er derfor: Hvilken rolle kan, eller bør, instituttsektoren spille for i større grad bidra til at Norge lykkes med kunnskapsbasert og bærekraftig omstilling, næringsutvikling og konkurransekraft i årene som kommer? Forskningsrådet peker her på noen dimensjoner som gjennomgangen av instituttsektoren bør se nærmere på for å svare på dette hovedspørsmålet.

Samspill med andre sektorer

Det er store forskjeller mellom instituttene og internt i instituttene når det gjelder *hvordan* de samhandler med samarbeidspartnere og andre aktører, og om det primært er næringsliv eller offentlig sektor som er oppdragsgivere, brukere eller partnere. På samme måte er det stor variasjon mellom UH-institusjonene i faglig innretning og samfunnskontakt. En klart avgrenset og streng arbeidsdeling mellom instituttsektor og UH-sektor er ikke entydig i dagens forskningssystem. De ulike forskningsaktører har forskjellige *funksjoner, fagprofiler og styrker* i forskningssystemet litt uavhengig av sektortype.

Gjennomgangen bør gi svar på om en noe tydeligere arbeidsdeling hadde vært mer hensiktsmessig med tanke på balansen mellom sunn kvalitetsdrevet konkurranse mellom sterke fagmiljøer og en konkurranse som er mer drevet av behov for inntekter og som ikke nødvendigvis støtter oppunder Norges langsiktige målsetninger for forskning og innovasjon. I andre lands forskningssystemer er funksjonsdeling og roller organisert annerledes, og i noen land er det i stor grad forskningsmiljøer tilknyttet universitetene som ivaretar de funksjonene som den norske instituttsektoren er sterke på. Det er helheten i forskningssystemet som her er viktig: Summen av innsatsen på utdanning, forskning og innovasjon i instituttsektor og UH-sektoren – i samspill med private og offentlige aktører – blir avgjørende for at Norge lykkes med å videreutvikle forskning og innovasjon som motor for omstilling og samfunnsutvikling fremover.

Alle FoU-aktører melder om tøffere konkurranse om forskningsmidler både i bidrags- og oppdragsmarkedet. Forskningsrådet mener forskningssystemet må innrettes på en måte som sikrer en konstruktiv konkurranse, der Norge lykkes med å bygge felleskap og landslag som stimulerer til samarbeid basert på kompetanseprofiler mellom forskningsinstitutter og universitet- og høyskoler. For bedre å kunne vurdere utnyttelse av hele kapasiteten i forsknings- og innovasjonssystemet, bør gjennomgangen av instituttsektoren se på konkurranseflatene i forskningssystemet. Dette gjelder blant annet strukturene for å lyse ut gjennom Forskningsrådet, Innovasjon Norge, utlysning av oppdrag i det offentlige og tilgang på private midler. Det er behov for bedre innsikt i konkurranseflaten mellom instituttene og konsulentmarkedet. I Norge ser vi en konsulentbransje i vekst som tilbyr tjenester som i noen tilfeller konkurrerer direkte med instituttsektoren. Her mener Forskningsrådet at Norge er tjent med en instituttsektor som forblir forskningsinstitusjoner og ikke i for stor grad blir konsulentbyråer. Forskningsrådet mener det er avgjørende at samfunnets viktige kunnskapsbehov blir dekket gjennom solid og uavhengig forskning basert på vitenskapelig metode og normer. Norge trenger en utvikling av næringsliv og offentlig sektor med en sterk forankring i *forskning* som bidrar til å utløse innovasjoner og styrke norsk konkurransekraft.

Strukturelle forhold

Enten etterspørselen er drevet av det offentliges eller privates kunnskapsbehov, bør etterspørselen være førende for organiseringen av sektoren. Instituttsektoren er svært mangfoldig, både tematisk og strukturelt med mange mindre og små institutter og noen få større. Mange institutter har sitt tyngdepunkt i anvendt forskning og er relevant for næringsliv eller offentlig forvaltning. Dette mangfoldet kan være en styrke fordi sektoren som helhet betjener en stor variasjon i kunnskapsbehov. Det store mangfoldet kan imidlertid føre til en mindre effektiv sektor som ikke i tilstrekkelig grad evner å styrke innovasjonskraften hos brukerne. Norge trenger et forskningssystem som evner å bidra til at kunnskap tas i bruk, og instituttsektoren er særlig tiltenkt en slik rolle. Gjennomgangen av instituttsektoren bør se nærmere på om instituttsektoren er strukturert på en slik måte at den svarer ikke bare på dagens, men også framtidens kunnskapsbehov.

Blant annet som svar på tidligere evalueringer i regi av Forskningsrådet og OECD, var det i instituttsektoren en del omstruktureringer før 2020, drevet frem av et ønske om større, bredere og mer robuste fagmiljøer som kunne utvikle nye, tverrfaglige forskningsområder. Det er viktig å fortsatt tenke gjennom sektorens struktur med utgangspunkt i målet om å styrke Norges samlede omstillingsevne og konkurransekraft.

Et spørsmål som bør diskuteres i forbindelse med instituttgjennomgangen er arenainndelingen og departementenes finansiering basert på sektoransvar. Mange av samfunnsutfordringene instituttene forventes å forske på, går på tvers av arenainndelingen og også departementenes sektoransvar. Et spørsmål i denne gjennomgangen bør være om man må tenke nytt i måten å organisere instituttene på både med hensyn til departementenes finansiering av instituttene og inndeling i dagens arenaer. Instituttgjennomgangen bør se nærmere på hvordan tverrsektoriell forskning kan styrkes og hvilken rolle instituttene bør spille i denne sammenhengen.

En styrket strategisk styring av instituttsektoren bør også være tema for gjennomgangen. En slik styring kan gjøres gjennom grunnbevilgningen ved å koble denne tettere til en strategisk komponent for å fremme utvalgte forskningspolitiske mål. Dette vil for eksempel kunne bidra til at instituttene i større grad samspiller med Norges behov for å utvikle framvoksende næringer. Målet må være at instituttene er tilstrekkelig framoverlent, nyskapende og er i stand til å ta risiko. En utfordring er at grunnbevilgning for instituttene i Norge er svært lav sammenliknet med andre forskningsinstitusjoner både i Norge og utlandet. Det bør derfor vurderes om en noe høyere bevilgning vil gi et handlingsrom som skal til for å nå disse målene, og i større grad gjøre instituttene til strategiske aktører.

Forskningsinstituttene har en viktig rolle som eiere og forvaltere av forsknings- og teknologiinfrastruktur. Slik infrastruktur er kostbar både i investering og drift og det er viktig å utvikle gode modeller for samarbeid for best mulig utnyttelse av infrastrukturen i instituttsektor, UH-sektor og næringslivet. Instituttgjennomgangen må se på hvordan vi kan få til et bedre samspill om forsknings- og teknologiinfrastrukturen på nasjonalt og europeisk nivå og utvikle gode modeller for tilgang til infrastrukturene for ulike typer brukere.

Europeiske konkurransearenaer

Europeisk finansiering blir stadig viktige for alle aktørene i det norske forskningssystemet. Sammen med UH-sektoren spiller Forskningsinstituttene en viktig rolle i Norges aktivitet opp mot rammeprogrammet Horisont Europa (HE). Særlig gjelder det søyle II (samarbeidsforskning) der instituttene står for 38% av norsk retur fra HE. 85% av instituttene retur kommer fra søyle II som inkluderer samarbeid med næringsliv og offentlig sektor. De henter også noe finansiering fra søyle I (ERC).

Forskningsinstituttene har med andre ord vist seg å være en sterk drivkraft i norsk retur av EU-midler. Denne rollen bør de fortsatt spille, både med tanke på oppbygging av internasjonalt nettverk og egen kompetanse. Instituttene er en pådriver for å trekke norske brukere i næringsliv og offentlig sektor med i EU-forskningen. Denne rollen bør styrkes og gjennomgangen bør derfor se på hvilke mekanismer som gir de beste resultatene og rammevilkårene for dette.

Norge har et uutnyttet potensial i søyle III (Innovasjon) til å benytte seg av mulighetene for å søke om utvikling av banebrytende teknologier samt verifisering og kommersialisering av forskningsresultater. Instituttene har her en rolle å spille gjennom et nært samarbeid med bedriftene. I forslaget til nytt rammeprogram er det foreslått en kraftig vekst for søyle III og her er det et betydelige muligheter for å styrke Norges andel. Det er forventet at deltakelse i det nye rammeprogrammet Horisont Europa blir en viktig vei til deltakelsen i konkurranseevnefondet (ECF).

Fremtidens kunnskapsbehov og tematiske forskningsområder

I forslaget til nytt rammeprogram for forskning og innovasjon (Horisont Europa) og det nye konkurranseevnefondet (ECF) er det fire "politikkvinduer" som er sentrale: 1) Clean Transition and Industrial Decarbonisation, 2) Health, Biotech, Agriculture and Bioeconomy, 3) Digital leadership og 4) Resilience and Security, Defence Industry and Space. Disse temaområdene blir de sentrale for EUs satsing på forskning og innovasjon i årene som kommer og det er avgjørende at de norske forskningsmiljøene kan hevde seg innenfor disse tematikkene. En rød tråd i konkurranseevnefondet og det nye rammeprogrammet er teknologiutvikling og den kraftige økningen i rammeprogrammets innovasjonspilar (søyle III) som skal være en særlig motor for samspill mellom bedrifter og forskningsmiljøer.

Forskingssystemet i Norge må lykkes med universiteter og institutter som har høy aktivitet inn mot de europeiske konkurransearenaene og styrker forskningen på de framtidige prioriterte politikkområdene. Gjennom de europeiske finansieringsvirkemidlene bygges internasjonale nettverk og allianser som øker kompetanse på sentrale felt og gir norske miljøer samarbeidspartnere i et nasjonalt og internasjonalt oppdragsmarked.

Politikkvindu 4) Resilience and Security, Defence Industry and Space er et felt hvor gjennomgangen bør se på hvordan instituttene sammen med universitetene kan bli enda viktigere kunnskapsleverandører: forskning for forsvarsevne og nasjonal sikkerhet. I dette politikkvinduet foreslår EU-kommisjonen den største økonomiske veksten og det desidert største budsjettet.

Dette støtter også opp om en nasjonal målsetting for Norge (Kilde: St. Meld 14 (2024-2025)): å bygge et helhetlig forskningssystem ved å styrke at utviklingen i sivil forskning i større grad blir relevant og tilgjengelig for å bygge motstandskraft, forsvarsevne og nasjonal sikkerhet. De samme målsettingene

ligger blant annet til grunn for langtidsplanen for forsvarssektoren. Her har instituttene forskning en viktig rolle å spille. For å nå målet om et helhetlig forskningssystem er instituttsektoren viktig for å bygge kapasitet også med forskere, miljøer og infrastruktur som kan bidra både innenfor skjermet og gradert forskning.

Øvrige kommentarer

Under følger Forskningsrådets øvrige innspill på spørsmålene i høringsbrevet:

1. Hvilke roller bør forskningsinstituttene ha i forsknings- og innovasjonssystemet og hvilke kunnskapsbehov skal de dekke?

- Forskningsrådet mener Norge trenger institutter som er tydelig forankret i 1) vitenskapelig kvalitet, 2) en uavhengig kunnskapsutvikling som følger forskningens normer og 3) samtidig tar utgangspunkt i instituttene rolle for å fremme omstilling.
- Både for Norge og i EU forventes teknologiinfrastrukturer og teknologisk orienterte institutter å spille en viktig rolle i å drive frem europeisk innovasjon og digital omstilling. I EU koples nå investering og utvikling av forskningsinfrastrukturer med investering og utvikling av teknologiinfrastrukturer som støtter teknologisk utvikling, testing, validering og oppskalering. Tilgang for næringslivet (spesielt oppstartsbedrifter og SMB-er) til slike fasiliteter og tjenester, samt kompetanse for å anvende dem, vil spille en viktig rolle i å drive frem europeisk innovasjon og digital omstilling.
- Mange av instituttene har sitt tyngdepunkt i anvendt forskning som er relevant for næringsliv og offentlig forvaltning. Instituttene har gode forutsetninger for å bidra mer til grønn omstilling og digitalisering, som også er sentrale satsingsområder i ECF og det kommende europeiske rammeprogrammet. Den usikre geopolitiske situasjonen og behovet for økt innsats for sikkerhet og forsvarsevne er et felt instituttene i enda større grad kan bidra til. Det er også et utnyttet potensial i instituttsektoren for helseforskning og utvikling av flere sider av velferdsstaten.
- For næringsliv og offentlige virksomheter gir samarbeid med institutter tilgang til generisk kunnskap som har mange bruksområder og som ofte er utviklet i samarbeid med andre private eller offentlige aktører og i offentlig finansiert forskning. Samarbeid med institutter bidrar derfor til å sikre vitenskapelig tyngde i utviklingsarbeidet. Et viktig element i dette er også instituttene laboratorier og forskningsinfrastruktur som benyttes i betydelig grad i samarbeidsprosjekter med og oppdrag for bedrifter og aktører i offentlig sektor.
- Dersom man skal nærme seg målet om at private aktører finansierer 2% av BNP til forskning og utvikling vil instituttene være sentrale partnere. Forskningspolitikken både i Norge og internasjonalt dreier nå mot styrket konkurransekraft og kontroll over strategiske teknologier. Det kan da utvikle seg strategiske allianser der sentrale næringsaktører, institutter og universiteter går sammen (slik som kvanteklyngen) der det er behov for felles investeringer i infrastruktur og forskning på temaer som ligger langt fra markedet. Slike allianser bygges nasjonalt, i Norden og i ulike internasjonale sammenhenger.
- Forskningsinstituttene bidrar med utvikling av samfunnsnyttige tjenester basert på data og infrastruktur for datainnsamling og analyser, f.eks. ulike varslingstjenester, som bl.a. er viktig for sikkerhet, beredskap og krisehåndtering. De har en viktig rolle som eiere av og ved å drifte

forskningsinfrastruktur og forvaltning av viktige forskningsdata. Instituttsektoren bidrar med viktig kunnskap for forvaltningen og til å ivareta det norske ansvaret i det globale landskapet av forskningsinfrastrukturer.

- Forskernes mulighet til karriereutvikling og mobilitet mellom sektorene er et spørsmål som bør diskuteres i gjennomgangen. Dette gjelder mobilitet både mellom institutt- og UH-sektoren, og mellom institutter og private og offentlige virksomheter utenfor forskningsinstitusjonene.
- Det stilles store krav til sikkerhet og drift av instituttene, og både tilgang til teknisk infrastruktur, databaser og tidsskrifter må styrkes. En del forskningsinstitutter har i dag mange tjenester fra Sikt– kunnskapssektorens tjenesteorgan. Det er samtidig en stor del av instituttsektoren som kun i beskjeden grad benytter SIKTs tjenester. Forskningsrådet mener gjennomgangen må vurdere om SIKT i større grad kan bidra til forskningsinstituttene drift.
- Norge er ikke et medlemsland i EU og må være proaktive for å kunne delta i ulike finansieringsordninger og muligheter til å bygge konsortier. Forskningsrådet foreslå at det i samarbeid med relevante departement og andre virkemiddelaktører bør utvikles en strategi for hvordan å ivareta norske interesser, der instituttene, forvaltningens og næringslivets rolle i teknologiinfrastrukturer avklares og tydeliggjøres.

2. Hvilke rammebetingelser bør være på plass for at forskningsinstituttene skal løse oppgavene på best mulig måte?

- Instituttene lave grunnbevilgning på i gjennomsnitt 10 % av deres samlede driftsinntekter, innebærer at en svært stor andel av deres inntekter er konkurranseutsatte. Dette gjør instituttene sårbare for endringer, men også raske til å omstille seg. Statlige finansieringsinstrumenter bør i sterkere grad utnytte denne endringsdynamikken til å koble instituttene enda sterkere til relevante brukere. Mer spesifikt snakker vi her om virkemidler som i) forutsetter at forskningsinstitusjoner mottar medfinansiering fra, eller i det minste samarbeid med, brukere i næringslivet eller offentlig sektor og ii) virkemidler der brukere i næringslivet eller offentlig sektor mottar offentlige midler til FoU-forutsatt at de kjøper FoU-tjenester fra forskningsorganisasjoner.
- Forskningsrådet mener det er viktig at institutter som mottar statlig grunnbevilgning jevnlig blir fulgt opp på at de leverer både på vitenskapelig kvalitet og på relevans for brukere av sin forskning. Dette er et sentralt element i dagens grunnbevilgningsordning og Forskningsrådets oppfølging av denne. Grunnbevilgningen bidrar også til at instituttene kan drive langsiktig kunnskaps- og kompetansebygging som gjør at de har kapasitet til å tilpasse seg endrede behov hos brukerne og arbeide strategisk med å bygge nye forskningsområder som er relevante for framtidige brukere.

3. Hvilke implikasjoner bør gjennomgangen ha for framtidig organisering og strategisk oppfølging av instituttene?

- Retningslinjer for statlig grunnbevilgning har klare krav til at instituttene skal være *forskningsinstitusjoner* som skal kunne tilby relevant kunnskap, både for dagens og

morgendagens brukere. Instituttene minkende oppdragsmarked utfordrer deres grenseoppgang mot konsulentbransjen. Forskningsrådet mener det er viktig at kvalitetssikret og uavhengig forskning ligger til grunn for samfunnsutviklingen og at dette er spesielt viktig i en tid hvor akademiske institusjoner er under press og tilliten til forskningsbasert kunnskap svekkes.

4. Bidrar dagens grunnbevilgningssystem til å støtte opp om formålene til instituttene eller bør det gjøres endringer? I så fall, hvilke endringer?

- Forskningsrådet mener det er viktige elementer i grunnbevilgningssystemet som bør vurderes å videreføres. Forskningsrådet mottar ofte tilbakemeldinger på at ordningens vektlegges i instituttene strategiske ledelse.
- Forskningsrådet ser positivt på at indikatorene som inngår i modellen gjennomgås og justeres.
- Forskningsrådet har tidligere anbefalt at grunnbevilgningen bør utgjøre minimum 15 % av instituttene driftsinntekter. Dette for å sikre en solid vitenskapelig basis for instituttene virksomhet og å muliggjøre utvikling av forskning på området hvor det ennå ikke er et stort oppdragsmarked. Den lave grunnbevilgningen er særnorsk, og begrunnelsen for den har dels vært at den skal være en form for kompensasjon for markedets svingninger. En noe større grunnbevilgning kan redusere den konkurransemessige utfordringen som ligger i at norske institutter må ha inntjening i en tidligere fase av et prosjekt enn UH-institusjoner og utenlandske forskningsinstitutter som jevnt over har høyere grunnbevilgning enn de norske instituttene.
- En utfordring er at grunnbevilgningssystemet ikke inneholder noen mekanisme som dimensjonerer den totale grunnbevilgningen innenfor en arena med instituttene på areaen sin samlede størrelse. De siste ti årene har institutter omfattet av grunnbevilgningsordningen økt i størrelse (målt i antall årsverk). Siden grunnbevilgningens realverdi i samme periode har stått mer eller mindre stille, innebærer dette en nedgang i grunnbevilgning sett i forhold til netto driftsinntekter. Det bør vurderes å innføre en mekanisme som motvirker en slik utvikling, som da selvsagt må gå begge veier: Dersom sektoren blir mindre, må grunnbevilgningsnivået senkes tilsvarende.
- Forskningsrådet mener det bør vurderes om en økning av grunnbevilgningen sammen med en mer målrettet bruk av den, vil styrke instituttene evne til å utvikle seg innenfor framvoksende næringer, være framoverlent, nyskapende og i større grad ta risiko, samtidig som bidragene vil være godt forankret i solid og kvalitetssikret vitenskapelig praksis. En sterkere orientering mot framvoksende næringer, ny teknologi og kunnskap, vil også kunne styrke instituttene oppdragsmarkeder framover.

Forskningsrådet takker for muligheten til å gi innspill, og stiller seg til disposisjon for å svare nærmere på eventuelle spørsmål, utdypning og videre dialog om gjennomgangen av instituttsektoren.